

1950
ചന്ദ്രഗുപ്തൻ

(ദിനേന്ദ്രവാൽ രാജൻ)

(CHANDRAGUPTA)

ഗ്രന്ഥകർതൃ:

വി. കുഞ്ഞിലക്ഷ്മി അമ്മ.

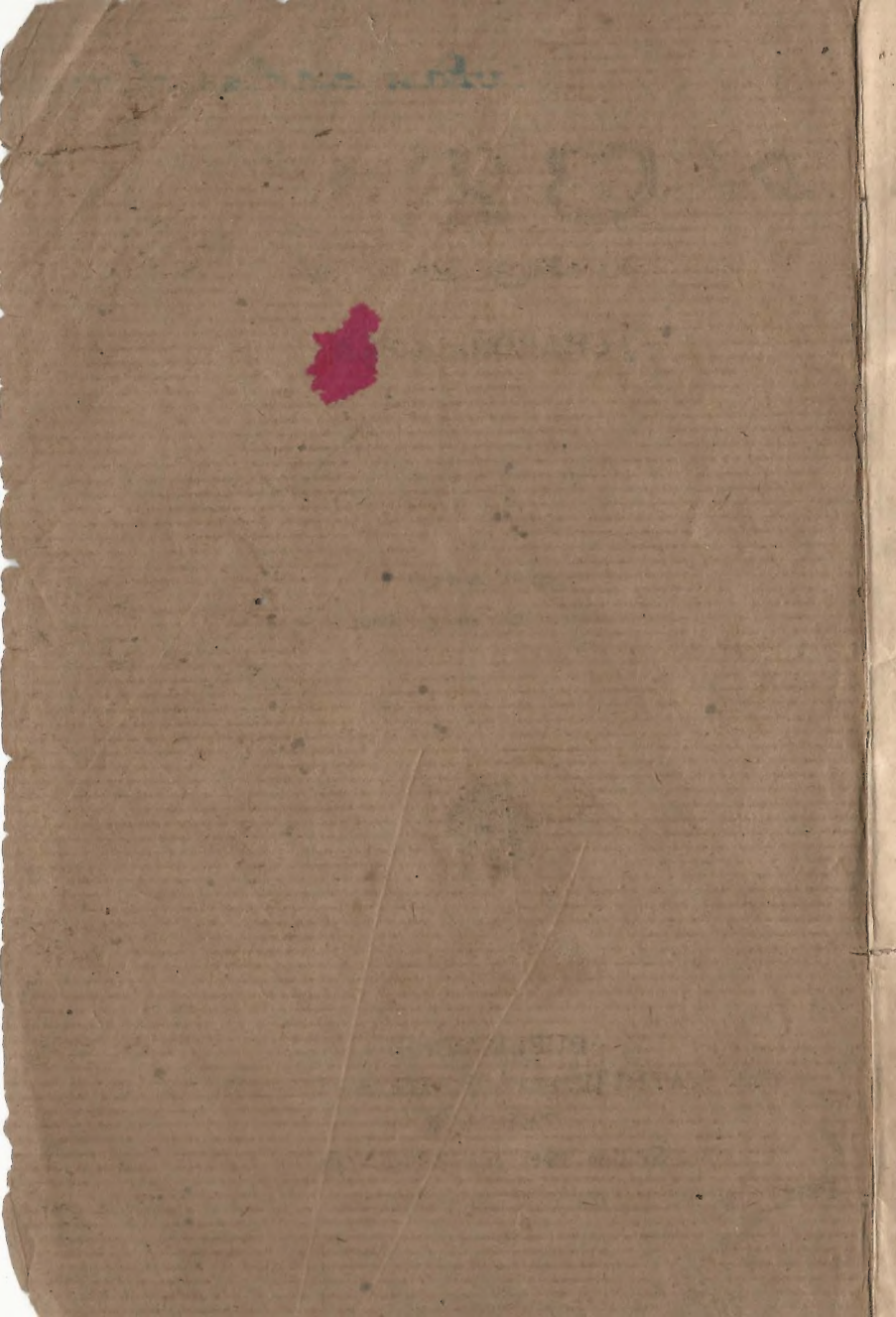

PUBLISHERS:

SARASWATHI (ELECTRIC) PTG. & PBG. HOUSE,
TRICHUR.

3rd Edition 1947 June/1122 Edavam

PRICE 1-4-0] Copy-right to Publishers [൨൦൧൧ 1-4-0

P. Swaminadham
S. M. H. School

ചന്ദ്രഗുപ്ത

(ചിന്തേന്ദ്രവാൽ രാജി)

(CHANDRAGUPTA)

P. Vijayan,
IV. Form
S. M. High School
Tattamangalam

59

ഗുണകർത്രി:

വി. കുഞ്ഞിലക്ഷ്മി അമ്മ.

P. Swaminadham.

P. Vijayan

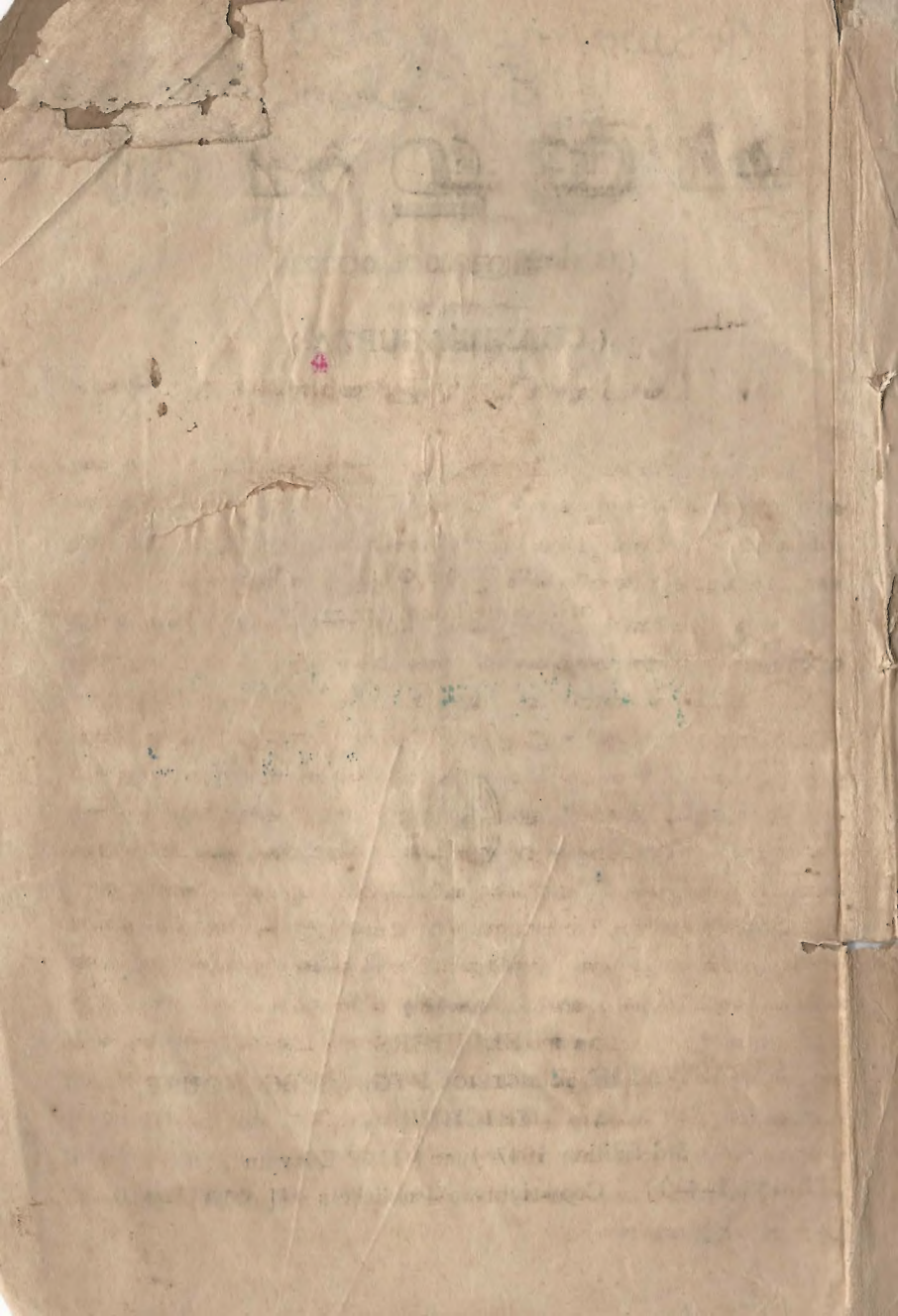

PUBLISHERS:

SARASWATHI (ELECTRIC) PTG. & PBG. HOUSE,
TRICHUR.

3rd Edition 1947 June / 1122 Edavam

PRICE 1-4-0] Copy-right to Publishers [വില 1-4-0]

ചരമപത്രിക

അ ക ങ്ങ ള്ള

രംഗം ൧.

സ്ഥലം—സിന്ധുനദീതീരം; ദൂരത്ത് യവനരുടെ കപ്പൽത്താവളം.

സമയം—സന്ധ്യ. (പഴവക്കത്ത്, തിബരത്തിനു മുമ്പിൽ അലകുസാണ്ടരം സെലൂക്കസും, മറയുന്ന സൂര്യനെ നോക്കിനിൽക്കുന്നു. ഫെലൻ സെലൂക്കസിന്റെ കൈപിടിച്ച തൊട്ടിയിൽക്കുന്നു. അസ്തമനച്ചെങ്കുതിരകൾ അവളുടെ മുഖത്തു പതിയുന്നു.)

അലകുസാണ്ടർ: സെലൂക്കസ്! ഈ രാജ്യം ഒരു വിശേഷവിധിയുള്ളതാണെന്നു കേൾത്തിൽ രണ്ടുപക്ഷമില്ല. പക്ഷെ സമയം ചുട്ടുപഴുത്ത ദിനകരബിംബം ഈ വിസ്തൃതഭൂമിയുടെ മുകളിലെ നിലംബരത്തിൽകൂടി ഉളിപ്പൊലായി കടന്നുപോവുന്നു. രാത്രിനേരത്തു കളിർതീരം പൊഴിയുന്ന പുനിലാവിൽ ഈ രാജ്യം അങ്ങിനെ ആറാടി നിൽക്കുന്നു. ഇരുണ്ട രാത്രിയിലോ മിന്നിത്തിളങ്ങുന്ന കോടാനുകോടി നക്ഷത്രങ്ങൾ ഇതിന്റെ മകൾത്തട്ടിനെ വിതാനിക്കുന്നു—സെലൂക്കസ്, ഈ കാഴ്ചകൾ ഏതെ സ്തബ്ധനാക്കുന്നു—മനസ്സു വിസ്തരംകൊണ്ടു നിറയുന്നു. വാഷ്കരലത്തു കരികാറകൾ കഴുത്തുവീരന്മാരെപ്പോലെ നഭോവീഥിയിലെത്തി നിരന്നു നിൽക്കുമ്പോൾ ഞാൻ പകച്ചുനോക്കിക്കൊണ്ടു നിന്നുപോകുന്നു. ഈ മഹാരാജ്യത്തിന്റെ മുഖാന്തരമായ ഹിമാലയം—നീലാകാശത്തിലേക്കു തലയുയർത്തിപ്പിടിച്ചു നിൽക്കുന്ന ആ മഹാദി—മഞ്ഞണിത്തലപ്പാവും ചാത്തി കലക്കമില്ലാതെ നിലകൊള്ളുന്നു. കളിച്ചുപളെച്ചുഴുകുന്ന ആയിരമായിരം നദനദികൾ, സ്വാതന്ത്ര്യപ്പരപ്പുപോലെ പടന്നു മണൽക്കാരകൾകൊണ്ടു കളിക്കുന്ന മരുപ്രദേശങ്ങൾ—എല്ലാം ആഞ്ഞുകുരുന്നതെന്നെ.

സെലൂക്കസ്: വാസ്തവമാണു തിരുമേനി!

അലക്: നോക്കൂ, സെലൂക്കസ്! കരേടം വിരഹകാരം പൂണ്ടു തലയും പൊക്കിപ്പിടിച്ചു നില്ക്കുന്ന താലവൃക്ഷങ്ങൾ; ചിലേടം കളിർതണൽ ചുറ്റുപാടും വിരിച്ചു നിലക്കൊള്ളുന്ന വടവൃക്ഷങ്ങൾ; ചിലേടത്തു ഹിംസയോടൊപ്പം ചുരുളിട്ടുകിടക്കുന്ന കൂറൻ പെരുമ്പാമ്പുകൾ; മരൊരേടം മുററിത്തഴച്ച കൊമ്പുകൾ ചൂടി നീണ്ടിടം പെട്ട കണ്ണുകളാൽ ഇന്ദ്രവനഭോഗത്തെ തൊട്ടഴിഞ്ഞു എങ്ങും സ്വപ്നവിഹാരം ചെയ്യുന്ന പുളളിമാൻകൂട്ടങ്ങൾ. എന്നാൽ ഇവയെല്ലാം മിതയായി മരൊരേട വസ്തുതയുണ്ട്. അതേ ഇവ രാജ്യം മേലുച്ചുപോരുന്ന വക്ത്രത്തെ—സെന്ദർശ്യവും, സെമേതയും തനിത്തക നിറവും കലൻ ഭൂതരം മനുഷ്യർ നിറഞ്ഞ ആ സമുദായത്തെ—കുറിച്ചാണു ഞാൻ പറയുന്നത്. ആ മനുഷ്യവക്ത്രത്തിന്റെ മുഖത്തു ശൈശവത്തിന്റെ നിഷ്പൂജകതയുണ്ട്, ഉടലിലൊ വക്ത്രത്തിന്റെ ഉള്ളുറപ്പുണ്ട്. കണ്ണുകളിലൊ ഓളം വെട്ടിക്കളിക്കുന്ന സൂര്യപ്രഭയുണ്ട്. ഇത്തരം പെരുതഴയത്തെ ജയിച്ചടക്കുന്നതിലൊരു രസമുണ്ട്—സെലൂക്കസ്സിന് ഓർമ്മയില്ലേ, ബന്ധനസ്ഥനായ രാജാ പരുഷോത്തമൻ പറഞ്ഞ വാക്കു എന്താണെന്നു?

സെലൂക്: എന്താണതു തിരുമേനി?

അലക്: പരുഷോത്തമനോടു ഞാൻ ചോദിച്ചു: “താങ്കൾ എത്രയും പെരുമറാഞ്ഞെയാണു എന്നിൽനിന്നു പ്രതീക്ഷിക്കുന്നതു?” എന്നു. എള്ളിട പതരിച്ചുപറരാത്ത സ്വരത്തിൽ അദ്ദേഹം മറുപടി നൽകി: “അരചൻ അരചന്നു നൽകേണ്ടതെന്തോ, ആ സ്വീകരണത്തെയാണു ഞാൻ താങ്കളിൽനിന്നു അപേക്ഷിച്ചെടുക്കുന്നതു.”—ഞാൻ ഇരുനേടത്തിരുന്നുപോയി. രാജാപരുഷോത്തമനെ ഞാൻ സ്വതന്ത്രനായി വിട്ടയച്ചു—അദ്ദേഹത്തിന്റെ രാജ്യം തിരിച്ചു നൽകി. വല്ലാത്ത വക്ത്രമാണിവകും, സെലൂക്കസ്

സെലൂക്: തിരുമേനി, മഹാത്മാക്കൾ പറയുന്നതിൽ ആർക്കാണു സംശയം?

അലക്: മഹാത്മാവു! ആരാണു സെലൂക്കസ്, മഹാത്മാവു? അറത്തുമുറിച്ചു ഇത്തരം വാക്കുകൾക്കു എന്തു മറുപടിയാണുള്ളതു?

മഹത്വമെന്നതെവിടെവെച്ചുവെച്ചപ്പോൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതിന്നി
ല്ലാത്ത നിർവൃത്തിയുണ്ടാകുന്നു. ഈ വിജയയാത്രയുടെ പിന്നിൽ
സാമ്രാജ്യമോഹമില്ലെന്ന താങ്കൾക്കൊരുവേള മനസ്സിലായിരിക്കാം.
രണ്ടുണ്ണുമാണിയായത്രയുടെ പരമോദ്ദേശം—ഒന്നു സമയം പോകു
ന്നുള്ള വെറും നേരമ്പോക്ക്, മറ്റൊന്ന്—ലോകയാത്രയിൽ പുകൾ
പ്പൊലിയുടെ കാലടിപ്പാട് പതിച്ചു പോകണമെന്ന മോഹം!

സെല്യൂ: പിന്നെയെന്താണു തിരുമേനി അങ്ങു വിജയയാത്ര
മുഴുകിക്കൊണ്ടു തിരിച്ചുപോകുവാൻ ശ്രമിക്കുന്നത്?

അലക്: പുതിയ ഒരു യവന സൈന്യവിഭാഗത്തിന്റെ പി
ന്തുണയില്ലാതെ ഇനി വിജയശ്രീ അടുത്തണയുകയില്ല. ഞാനാ
ലോചിക്കുകയാണ്—അതെ ആ അതുതസംഭവത്തെക്കുറിച്ചുത
ന്നെ. വിദൂരമായ മാസിഡോണിയവരെ നീണ്ടുകിടക്കുന്ന നഗര
ഗ്രാമങ്ങളെ ചവുട്ടിമെതിച്ചു കൂസലില്ലാതെ യവനശ്രീ മുന്നോട്ടു
പാഞ്ഞുപോയി. യവനപ്രഭാവത്തിന്റെ മഹാപ്രവാഹത്തിൽ മ
ലോപ്പിച്ച മുഴുവനും മുങ്ങിപ്പോയി—ഏഷ്യയുടെ ഹൃദയം പകുതിയും
വിറപ്പുണ്ടുനിന്നുപോയി. ഭവീഷ്യത്തിനെപ്പോലെ തടുത്താൽ നി
ല്ക്കാത്ത എന്റെ ഈ പെരുപ്പം—കൂട്ടക്കൊലപോലെ ഭയങ്കരമായ
എന്റെ ഈ പെരുപ്പം—ദുർഭിക്ഷപോലെ നിർദ്വയമായ ഈ
പെരുപ്പം—ഏഷ്യയുടെ ഹൃദയഭൂമിയിൽക്കൂടി ചെഞ്ചേരപുറങ്ങ
തന്റെ തേരകൾ വലിച്ചുംകൊണ്ടു മുന്നോട്ടുനീങ്ങി—എന്നാലേ
വിജയരഥം പിടിച്ചുനിൽക്കൂട്ടൂ. അതെ, ആദ്യത്തേതും അവസര
നത്തേതുമായ ആ പരാജയസംഭവം ഇവിടെവെച്ചുണ്ടായി—ഈ
സത്ഭവം നഭിതീരത്തുവെച്ചു!

(ചന്ദ്രഗുപ്തനെ തടവുകാരനാക്കിപ്പിടിച്ച് എന്റെറിമോനസ്
സ് വരുന്നു.)

അലക്: എന്താണിത് എന്റെറിമോനസ്, ഇയാളേതാണ്?

എന്റെറി: ചാരനാണിയാൾ, ചാരൻ.

സെല്യൂ: എന്ത്?

അലക്: ചാരൻ?

എന്റെറി—നമ്മുടെ പടകുടീരത്തിനു പിന്നിൽ വിജയമായ
കരോടത്തിരുന്ന് ഈയാൾ കാലയിലെന്തോ കത്തിക്കുറിക്കുകയായി

ഭയം. ഞാനതു കണ്ടെത്തി—ആ കുരിമണം ഈയോർ എന്റെ നേർക്കു നീട്ടിക്കാട്ടി. എന്നാൽ വായിക്കാൻ വയസ്സുള്ള ഭാഷയിലാണ് ആ കുരിമണം. അതാണിയാളെ തിരുമുമ്പിൽ ഹാജരാക്കിയത്.

അലക്: ഹേ യുവാവേ, എന്താണു താങ്കൾ കത്തിക്കുറിച്ചിരുന്നതു്?—നേരം പറയൂ.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ: നേരം പറയാം. ഒരിക്കലും നാണപാരില്ല, ഭരതീയർ നാണപായാൻ ഇതേവരെ പഠിച്ചിട്ടില്ല ചന്ദ്രവർത്തി.

(അലക്സാണ്ടർ സെല്യൂക്കസ്സിന്റെ മുഖനേക്കു നോക്കിയിട്ടു വീണ്ടും യുവാവോട്.)

അലക്: ശരി ശരി, നേരം പറയൂ—എന്താണു താങ്കൾ കുറിച്ചിരുന്നതു്?

ചന്ദ്ര: എല്ലാം തുറന്നു പറയാം. ഞാനവിടത്തെ പട്ടാളയരും ത്രാക്രമം, വൃദ്ധനിർമ്മാണസൂത്രം, യുദ്ധപ്രവർത്തനത്രം—എല്ലാം ഒരു തുരുവിന്റെ അടുത്തുനിന്നു പഠിക്കുകയായിരുന്നു.

അലക്: ആരുടെ അടുക്കൽനിന്നു്?

ചന്ദ്ര: ഈ പടത്തലവന്റെ അടുക്കൽനിന്നു്—

അലക്: ഇക്കേട്ടതു വാസ്തവമാണോ സെല്യൂക്കസു്?

സെല്യൂ: അതെ.

അലക്: (ചന്ദ്രഗുപ്തനോടു) പിന്നെ?—

ചന്ദ്ര: അങ്ങിനെയിരിക്കെയാണു യവനസേന തിരിച്ചുപോകാൻ തീരുമാനിച്ചു വർത്തമാനം കേട്ടതു്. പഠിച്ച ഭാഗങ്ങൾ ഞാൻ താളിയോലയിൽ കുറിച്ചുവെഴുതുകയായിരുന്നു.

അലക്: എന്തുദേശത്തിൽ?—

ചന്ദ്ര: സിന്ധുദർശനയെ എത്രക്കണമെന്ന ഉദ്ദേശത്തിലല്ല:

അലക്: പിന്നെ?—

ചന്ദ്ര: അതോ പറയാം. തിരുമേനി—മഗധരാജകുമാരനായ ചന്ദ്രഗുപ്തനാണു ഞാൻ.

എന്റെ അച്ഛന്റെ സപത്നീജ്യേഷുപത്രനായ നന്ദൻ രാജ്യസിംഹാസനം കൈക്കലാക്കി, എന്നെ നാടുകടത്താനും വിധിച്ചു. മന്ത്രിയിലേറെ ആ അടിയുടെ ചുട്ട് ഉള്ളിലൊതുക്കിക്കൊണ്ടു പകുതിട്ടറുള്ള സമയംകൊത്തു്, ഞാൻ അങ്ങിങ്ങു ചുറ്റി അപയുകയാണ്.

അലക: ശരി; പിന്നീട്—

ചന്ദ്ര: അങ്ങിനെയിരിക്കെയാണ് ഭരദീയസം മൗനീശ്വരണിയായിലെ മഹാവീരന്റെ വിജയവാത്സന്തം കേട്ടത്. ആ വിജയവാത്സ! ആഹോ ഏഷ്യയുടെ പാതിഭാഗമത്രയും—നഗരഗ്രാമങ്ങളും നദികളും നിറഞ്ഞ ആ ഭൂവിഭാഗമത്രയും അതിന്റെ മുമ്പിൽ മുട്ടുകുത്തിക്കിടന്നു! വാനോട്ടുരുമ്മിയ ഗിരിശിഖിരങ്ങൾ പിന്നിട്ടവന്ന വിജയവാത്സ!—ഭാരതവംശത്തിൽക്കടന്നു് ആർക്കുദേവപ്രഭുപദത്തെ—രാജാ പുരുഷോത്തമനെ—ബന്ധനസ്ഥനാക്കിയ ഒരു വിജയവാത്സ! ചക്രവർത്തി തിരുമേനി, യശതെന്നു വളർപ്പുറികും ചുളിച്ചപ്പോൾ ഏഷ്യാർദ്ധഭൂവിഭാഗം അതിന്റെ മുമ്പിൽ തലകുനിച്ചുവോ ആ പൗരുഷത്തെ—ആ വിജയശൈത്യത്തെ നേരിൽ കണ്ടു നിർവൃതികൊള്ളുവാൻ വന്നതാണ് ഞാൻ. ആർക്കു് വിശ്വവിജയംകൊണ്ടു വീര്യത്തെ കിട്ടുകിട വീരപ്പിച്ച ആ മഹാശക്തി എവിടെ മറഞ്ഞുകിടക്കുന്നു എന്നു കണ്ടുപറിക്കാൻ വന്നതാണ് ഞാൻ. അന്നു മുതൽ ഞാൻ മഹാനായ സേനാപതിയെ വിദ്യാത്ഥിയായി സേവിച്ചുവന്നു. പോളോയ രാജ്യം വീണ്ടെടുക്കുക—ഇതാണെന്റെ ജീവിതലക്ഷ്യം. അതെ ഇതുമാത്രം—ഇത്രമാത്രം.

(സീനർ സെല്യുക്കസ്സിന്റെ നേക്കു നോക്കുന്നു.)

സെല്യു: തിരുമേനി ഇത്രത്തോളമൊന്നും ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയിരുന്നില്ല. സമുഖനായ ഈ യുവാവുമായി സംസാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിലൊരു രസം തോന്നി. അങ്ങിനെ കൂട്ടത്തിൽ യവനപുരുഷന്മാരെക്കുറിച്ചും സംസാരിച്ചുപോയി; അനിതറിഞ്ഞില്ല, ഈ ചെറുപ്പക്കാരൻ ഒരു വിശ്വാസഘാതകനാണെന്ന്.

എന്റെ: ആരാണു വിശ്വാസഘാതകൻ?

സെല്യു: ഈ നില്ക്കുന്ന യുവാവ്!

എന്റെ: ഈ യുവാവല്ല, തന്നെണു വിശ്വാസഘാതകൻ.

സെല്യു: എടോ എന്റെ ഭരാനെന്ന് എന്റെ പ്രായത്തെ താൻ വിലവെച്ചില്ലെന്നതല്ല, എന്റെ അധികാരപദവിയെ താൻ മറന്നുകിലാണ് എന്നുകാണേണം.

എന്റെ: അതെ—യവന:സന്ദർശനം സെലൂക്കസ് എന്ന് എനിക്കറിയാം—എന്നാലതേ സമയത്തു വിശ്വാസപരതകനാണെന്നു വസ്തുതകൂടി!

സെലൂ: എന്റെ ഗോനസ്; (വാളുതന്നു; അതേസമയത്തു എന്റെ ഗോനസ് വാളുരി സെലൂക്കസ്സിന്റെ കഴുത്തിനു നേക്കു ആഞ്ഞുവെട്ടുകയും മിന്നൽവേഗത്തിലുണ്ടായ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ വാൾ വീശലോടെ വെട്ടു തടയപ്പെടുകയും എന്റെ ഗോനസ് ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ നേക്കു തിരിയുകയും ചെയ്യുന്നു.)

അലക്: അവിടെ നില്ക്കൂ!

ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ വെട്ടോട് എന്റെ ഗോനസ്സിന്റെ വാൾ തെറിച്ചുവിടുന്നു.)

അലക്: എന്റെ ഗോനസ്!

(എന്റെ ഗോനസ് ലഭിച്ചു തലതാഴ്ന്നു.)

അലക്: ചെറിയൊരു സേനാപതിയായ കാൻ ഇത്രയേറെ ശ്രമിച്ചുനോക്കുന്ന കഥ ഞാനറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ഈ നിമിഷം കാൻ രാജ്യംവിട്ടു പുറത്തുപോകണം. സ്വപ്നത്തിൽപോലുമോക്കി കാത്ത സംഭവംകണ്ടു ഞാൻ അമ്പരന്നുപോയി. ഇതാ ഈ നിമിഷത്തിൽ തന്നെ ഞാൻ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കിയിരിക്കുന്നു. (എന്റെ ഗോനസ് പോകുന്നു.)

അലക്: സെലൂക്കസ്, താങ്കളുടെ കൈത്തൊട്—അത്രയേറെ വലുതെന്നുവെല്ല—എന്നാൽ മേലാലൊരു കാൽമോക്ക്വെട്ടുക—യവന സന്ദർശനത്തിന്റെ മുമ്പിൽവെച്ചു യവനസേനാപതികളുടെ മിഥിയാർത്ഥം മടിച്ചില്ലെന്ന കാൽ—അതേ അതോർത്തിരിക്കട്ടെ—പിന്നെ—ഹേ, യുവാവേ?

ചന്ദ്ര: ചക്രവർത്തി!

അലക്: തന്നെ തടങ്ങലിൽ വെക്കുവാൻ കല്പനകൾക്കകത്തുവെക്കുകയെന്നുവെല്ല,

ചന്ദ്ര: എന്തു കാര്യം കല്പിച്ചാണാവോ?

അലക്: എതിരാളികളുടെ ചാരനായി കാൻ യവനപാളയത്തിൽ കടന്നുകൂടി എന്നു കാര്യംകേൾക്കുന്നു.

ചന്ദ്ര: ഈ കുറും കല്പിച്ചോ? കഷ്ടം. സിന്ധുവർമ്മാണെന്നാണ് ഞാൻ കേട്ടിരുന്നത്. ധ്വനാലിന്ന അനുഭവം മറിച്ചായിപ്പോയി. ഒരു രാജകുമാരനെ—നാടും വിട്ടമില്ലാത്ത അഗതിയായ ഒരു ഹിന്ദുരാജകുമാരനെ—ഒരു യുവവിദ്യാർത്ഥിയെ കണ്ടുപേടിച്ച്പോയ ഭീരു. സിന്ധുവർമ്മ ഇത്രക്കു താഴ്ന്ന മനസ്ഥിതിക്കുമാണെന്നു ഞാനറിഞ്ഞില്ല.

അലക്: സെലൂക്കസ്, അവനെപ്പിടിച്ചാലും വെയ്ക്കൂ.

ചന്ദ്ര: എന്നെ വേണമെങ്കിൽ കൊല്ലാം. ധ്വനാൽ ചന്ദ്ര ഇപ്പോൾ ജീവനോടെ പിടി കിട്ടുകയില്ല.

(വാളുതന്നു.)

അലക്: (ചിരിച്ചു) ഭേഷ്, മിട്ടക്കൻ—നീതന്നെ ചെറുചെറുക്കളെ ചെറുപ്പക്കാരൻ. തനിയ്ക്കു പോവാം. താൻ പരീക്ഷയിൽ ജയിച്ചു. നാട്ടിലേക്കു തിരിച്ചു പോവൂ. നോക്കൂ—സിന്ധുവർമ്മ യാത്രാവസരത്തിൽ ഇങ്ങനെ പ്രവചിക്കുന്നു: ചന്ദ്ര ഇപ്പോൾ ഒരു കാലത്തു സ്വരാജ്യം നേടും; മഹാസ്വാമിയാണു സ്ഥാപിക്കും!"—പോയി വരു: താൻ സ്വതന്ത്രനാണ്.

രംഗം ൨.

സ്ഥലം—ശ്മശാനം. സമയം—പ്രഭാതം.

(ചാണക്യൻ ഏകാകിയായിരിക്കുന്നു.)

ചാണക്യൻ: ചളി കെട്ടിനില്ക്കുന്ന ഈ ഭൂഭാഗത്തുനിന്നു പുകവലി പടന്നുകേൾക്കുന്നു. എല്ലുകളിൽ പറ്റിനില്ക്കുന്ന മാംസത്തിന്റെ ദുസ്സന്ധിദുസ്സം വായുമാസലത്തെത്തന്നെ വീർപ്പമുട്ടിക്കുംപോലെ തോന്നുന്നു. ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കുള്ള നായ്ക്കളുടെ കൂറ ഈ യേശുരനിസ്സുതയെ ഭേദിക്കുന്നു. ഉഷ്ണിന്റെ ശരീരമത്രയും മുറിപ്പെട്ടു നിന്നുമാണിത്തു കാണപ്പെടുന്നു. ഹേ ബീഭേതകേ—നീയെത്ര സുന്ദരനായാണ്! അതാണ് നീയും രാമനിലെ നിന്റെ മുഖം ഒരു നോക്കുകുമാണാൻവേണ്ടി ഞാൻ ഗ്രാമം വിട്ടു ഇവിടെയെത്തുന്നത്. അതേ, നിന്റെ ബീഭേതകയിൽ—നിന്റെ ഹിംസാപ്രാപ്തിയിൽ മു

അടിക്കളിക്കുവാനും, എന്നെ നീയെന്ത് പഠിപ്പിച്ചില്ല? ലോകത്തെ
വെറുക്കുൻ—മരതയുപേക്ഷിക്കുൻ—സ്രഷ്ടാവിന്റെ അകൃമത്തിൻ
മുമ്പിൽ കൈ കെട്ടിനില്പാൻ—അല്ലെ—നീയെന്ന ലോകത്തിൽ
നിന്നുകലേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോയി—പോര, അകലേയ്ക്കു—ഇനിയുട
കലേയ്ക്കു—എന്നെ കൊണ്ടുപോകൂ. ആ സ്ഥാനം നരകമല്ലെങ്കിൽ
ഒട്ട—എന്നെ അവിടേയ്ക്കു കൊണ്ടുപോകൂ.

(രണ്ടു പേർ സംസാരിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്നു.)

രണ്ടാൾ: കാത്ത്പായനൻ മന്ത്രിയായി, അല്ലെ?

രണ്ടാമൻ: കാത്ത്പായനല്ല. ശാകതാലനാണ് (അടുത്താലൻ)

ഒന്നാമൻ: ആ മനുഷ്യന്റെ പേരു കാത്ത്പായനെന്നാണ്.
അകതാലനെ വല്ലവർക്കു പേരിട്ടോ? ശാകതാലങ്ങൾ രണ്ടു
പേരുപദാർത്ഥങ്ങളല്ലെ? പക്ഷെ ഞാനാലോചിക്കുകയാണ്.

രണ്ടാൾ: എന്ത്?—

ഒന്നാൾ: മഹാരാജാവ് അയാളെ തടവിൽനിന്നു വിട്ടയച്ചതുക
ന്നെ അരുമാണ്. അതിനും പുറമെ അയാളെ മന്ത്രിയാക്കി; ഏത
മക്കളെ മുമ്പിലിട്ട് കൊത്തിവെക്കി വരത്തുതിന്ന കാട്ടു കണ്ടിട്ടും
അങ്ങേ അററത്തെ പ്രവർത്തി!

ചാണക്യ: (അകലെ നിന്ന്)

“വിശ്വാസേന നൈവ കർത്തവ്യം

സ്രീഷ്ട്വ രാജകലേഷു ച”

രണ്ടാൾ: തിരുവായ്ക്കെതുവായില്ല.

ഒന്നാൾ: ആരാത്ത്?

രണ്ടാൾ: ചാണക്യബ്രാഹ്മണനാണ്.

ഒന്നാൾ: മനുഷ്യൻതന്നെയല്ലെ?

രണ്ടാൾ: രണ്ടും കേട്ടാൽ ഒരു മനുഷ്യനാണെന്നാണ് കേൾക്കുന്നതു്. എന്നാൽ തികച്ചും വിശ്വാസം വരുന്നില്ല.

ഒന്നാൾ: ഉം—നടക്കു; നമുക്കുപോകാം; ഒഴുകുന്നു.

രണ്ടാൾ: പേടിയാവുന്നു. പോവാം.

(ഇരുവരും വേഗത്തിൽ പോവുന്നു)

ചാണക്യ: എന്തെല്ലെത്തും! ബ്രാഹ്മണന്റെ നേക്കു കൈ കൂപ്പാൻ പോലും ഇന്നാരെയും കൈ പൊങ്ങുന്നില്ല—എന്നാൽ ഒരു കാലമുണ്ടായിരുന്നു! ബ്രാഹ്മണനിന്നു തീണ്ടലുള്ളവനായി—വേണ്ട, വേണ്ട, നമ്മുടെ നിശൽ നിങ്ങളുടെ മേൽ വിഴേങ്ങ; നമ്മുടെ സാധനവായ വിശ്വാസക്കൾ നിറഞ്ഞതാണ്. നമ്മൾ മുട്ടിക്കുറുത്താണ്. നമ്മൾ പകർച്ചവ്യാധിയാണ്.

(അകലെനിന്നു കാർത്ത്യായനൻ വരുന്നു.)

ചാണക്യ: പിതൃക്കാരനായ ബ്രാഹ്മണനെ കണ്ടുമ്പോൾ ഈ കരകളുയർന്നുകൂടി തല പൊക്കിപ്പിടിച്ചു നില്ക്കുന്നു. വരട്ടെ ഞാനി കരകളെ വേരോട്ടുകൂടി പുഴക്കിപ്പിരിച്ചെറിയും (കരകളെപ്പിരിച്ചു കരറിൽ പറപ്പിച്ചു)—പറയൂ, പറയൂ മേലിൽ ബ്രാഹ്മണന്റെ കരലിൽ കുത്തിത്തറയ്ക്കുകോ; പറയൂ.

കാർത്ത്യായന: (കൈ കൂപ്പി) നമസ്കാരം.

ചാണക്യ: നിങ്ങളേതാണ്?

കാർത്ത്യായന: മഹാമാരാ നന്ദന്റെ മന്ത്രി കാർത്ത്യായനനാണ് ഞാൻ.

ചാണക്യ: മഹാമാരാ നന്ദന്റെ മന്ത്രിയോ—അകലെ—അകലെ മാറിപ്പോകൂ.

കാർത്ത്യായന: ഇതെന്താണ്? എന്റെ കുറുമെന്താണ്?

ചാണക്യ: താങ്കൾ എന്തിനു കുറും ചെയ്യും; എന്തു കുറും ചെയ്യും?—ഇല്ല. ഒരിക്കലുമില്ല—താങ്കൾ ഒരു കുറവും ചെയ്തിട്ടില്ല. ഇങ്ങനെയും ഒരു കുറവും ചെയ്യുകയില്ല; എന്തൊക്കെ കുറവും കുറവുണ്ടോ അതെല്ലാം നമ്മുടെതാണ്. നാടുവാഴി നമ്മുടെ സ്വത്തുക്കളത്രയും പിടിച്ചടക്കിവെച്ചു; അതു നമ്മുടെ കുറം. ഇങ്ങനെയും ഗൃഹഭീതി നിരന്തരമാക്കി, ഗൃഹലക്ഷ്മിയെ ബലാപ്രഹരമായി വധിച്ചിഴച്ചു കൊണ്ടുപോയി; അതും നമ്മുടെ കുറം. കവർച്ചക്കാർ ഇല്ലത്തിനകത്തു കടന്നു എന്റെ ഏകസന്താനത്തെ—കുമാരകളെ—തട്ടിക്കൊണ്ടുപോയി; അതും നമ്മുടെ കുറം. ഇന്നു നീ ഒരു നമ്മെ കരകുപ്പുകൂടി തല പൊക്കി ഗൗരവത്തിൽ നോക്കുന്നു. (കരകുപ്പുകൂട്ടുകേ നേക്കു നോക്കി)

ഉം—ഇപ്പോഴെന്താണ് കുത്തിത്തുളക്കുത്തു? ഉം—എന്താണ്?

കാർത്ത്യായ്: ഞാൻ ഇന്നു അങ്ങയെ കണ്ടാൻ വേണ്ടിവന്നതാണ്.

ചാണക്യ: ഹേ മഹാമന്ത്രി നമ്മുടെ പക്ഷപിനിയെന്നു തന്നെയല്ല. ഞെമാത്രമുണ്ട്—ഇതു ചെറുമൺകുടിൽ—വേണമെങ്കിലിതും പിടിച്ചെടുക്കും. ഇതും നിൽത്തു നഗ്നമാക്കും; ഇതിന്നു കൈക്കൂട്ടി വെച്ചും. ഹാ! ഇന്നു ബ്രാഹ്മണന്റെ ആ പ്രതാപശക്തിക്കു ഷിശുവെന്നെങ്കിൽ!

കാർത്ത്യായ്: ആരു പറഞ്ഞു ആ പ്രതാപശക്തിയിന്നില്ലെന്ന്—പാണിനി പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്—

ചാണക്യ: (ആത്മഗതം) എല്ലാം സ്വകർമ്മഫലംതന്നെ. മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിന്റെ യാകമാനമുള്ള വിദ്യ പുകൾ, ത്യാഗശക്തി എല്ലാം തനതാക്കി പിടിച്ചെടുക്കി വെക്കാൻ—എല്ലാവരെയും അടിച്ചു മന്തി സ്വാർത്ഥസൈന്യത്തിലേറിയിരിക്കുവാൻ—ഉള്ള മോഹം എത്ര കാലം നിലനില്ക്കും? ശരീരത്തെ പട്ടിണി കിടത്തി തല വലുതായി വരിക—ഇല്ല, അതൊരിക്കലുമുണ്ടാവില്ല. ഈ അധഃപതനത്തിനുള്ള കാരണമതാണ്. അല്ലെങ്കിൽ ഇത്ര ഭയങ്കരമായ അധഃപതനം ഒരിക്കലുമുണ്ടാവില്ല—എന്താണ് അങ്ങനെയല്ലെ?

കാർത്ത്യായ്: ആരാണ് മരേതത്? ആരായിട്ടാണ് അത് സംസാരിക്കുന്നത്?

ചാണക്യ: ഓ! എന്തധഃപതനമാണ് ഇത്? ഉയന്നു മലമുകളിൽനിന്നു അതാധമായ പടുകുഴിയിലേയ്ക്കു ഒരു വീഴ്! ഇന്നു ബ്രാഹ്മണനൊരു ചുണ്ടെലിയെപ്പോലെ വീട്ടിന്റെ ഇരുളടഞ്ഞ കോണിൽനിന്നു മറ്റൊരു കോണിലേയ്ക്കു തല താഴ്ത്തി പറഞ്ഞുപോകുന്നു. ഇന്നു ബ്രാഹ്മണൻ ഒരു പിടി വാറിനുവേണ്ടി പണത്തിന്റെ പടിക്കൽ കാത്തുകെട്ടിക്കിടക്കുന്നു. നാണമില്ല! ഒരു ദിവസം ആരുടെ മറിൽ പറിക്കിടക്കുന്ന മൂന്നിഴ പൂണന്തുകൊണ്ടു കിട്ടുകിടെ വിറച്ചു ദേവരാജാവു വെള്ളാനമുകളിൽനിന്ന് തന്റെ വീണുവോ, ഒരു ദിവസം ആരുടെ കാൽ ചുവട്ടിനെ ശ്രീനാരായണൻ സ്വന്തം മാർത്തടത്തിൽ അഭിമാനഭ്രഷ്ടയായി ധരിച്ചുവോ, ഇന്നു ആ പൂണന്തലിട്ട ബ്രാഹ്മണൻ ഒരു പിടി വാറിനുവേണ്ടി കൈവലയുന്നു. എന്തൊരധഃപതനമാണിത്.

കാർത്ത്യായ്: ബ്രാഹ്മണൻ വീണുപോയി. എന്നാൽ വീണുവെന്നു എഴുതേണ്ടതും.

ചാണക്യ:— ഇല്ല. ഒരിക്കലുമില്ല—അക്കാലം പോയ്ക്കിട്ടിട്ടുണ്ടു—
പോയോ? എന്താണ് പോയ്ക്കിട്ടിട്ടില്ലേ?

കാർത്ത്യായനി: എന്തുകൊണ്ടില്ല? ഇന്നും ബ്രാഹ്മണനാണ് മന്ത്രി.
ബ്രാഹ്മണനാണ് പുരോഹിതൻ, ബ്രാഹ്മണൻതന്നെയാണ് വിദ്വാ-
നും, ബ്രാഹ്മണസ്തുകിതനെന്നാണ് സമുദായത്തെ ഭരിക്കു-
ന്നതും. തങ്കനിറം കലർന്ന ബ്രാഹ്മണവർഗ്ഗം തിളങ്ങുന്ന സ്വർണ്ണരത്നം
പോലെ സമുദായവിഭാഗങ്ങളെയുൾക്കൊള്ളിക്കിടക്കുന്നു.

ചാണക്യ: എങ്കിലും രാത്രിയത്ര അടുത്തടുത്തു വരുന്നു.
അതരേനേക്ക—(അകലേക്കു ചെന്നു നിൽക്കുന്നു.)

കാർത്ത്യായനി: സ്വന്തം കൈകൾക്കു തുല്യമുള്ളതെന്തെങ്കിലും പ്രദ-
ർശനപ്രദോപയോക്താവെ ബ്രാഹ്മണൻ സ്വന്തം കൈകൾക്കു തുല്യനെന്ന സമു-
ദായിക്കാർ—ഹേ ബ്രാഹ്മണ—ഇതു മറ്റൊരു മനസ്സിൽ വെച്ചുകൊണ്ടു
അന്തിമനിമിഷങ്ങളെ വന്നു.

ചാണക്യ: അതെങ്ങിനെയൊണ്?

കാർത്ത്യായനി: മഹാരാജാവിന്റെ മുത്തച്ഛന്റെ ശ്രാദ്ധമുണ്ട്.
താങ്കൾ ശ്രാദ്ധമുണ്ണാൻ വരണം.

ചാണക്യ: (തൽക്ഷണം) ഹേ മന്ത്രി! ഞാൻ അഗതിയായ-
ാണ്, നിസ്സഹായനാണ്, ഭരിതനാണ്—എല്ലാം ശരി; എങ്കിലും
മഹാരാജാവിന്റെ ശ്രാദ്ധമുണ്ണാൻ ഞാനില്ല. ചില ദിവസം വല്ലതും
കിട്ടും—കിട്ടിയാൽ കഴിക്കും. ചില നാൾ മുഴുപ്പട്ടിണിയായാലും
ശരി ശ്രാദ്ധത്തിന്നു ഞാനില്ല. മരിച്ചാലുമില്ല. ക്ഷത്രിയന്റെ
ഭൃത്യവേഷം ഞാനില്ല,

കാർത്ത്യായനി: കേൾക്കൂ, ബ്രാഹ്മണ.

ചാണക്യ: ഇല്ലല്ല—ഭരിക്കപ്പെടല്ല. എന്തൊരു മാരണമാ-
ണിത്. ഈ മൺകുടിലിലൊഴിഞ്ഞുനിൽക്കുന്ന കരയാൻകൂടി അന്നു
വരിക്കുകയില്ലേന്നോ?

കാർത്ത്യായനി: ആണങ്ങൾ ഇന്നു കരയുന്നത് ഉചിതമല്ല—

ചാണക്യ: വാസ്തവം. മഹാനവൻ പുരുഷനല്ല—(ആലോചി-
ച്ചിട്ട്) വേറെ വഴിയില്ല. മൺകുടിലിന്റെ ഓരോ അടിയും
ഞാൻ സമിച്ചുപോന്നു. മഹാനവന്റെ നെഞ്ചെ പ്രഹരം—കന്യാ-
വഹരണ—അതേ, അതേ നെഞ്ചെല്ലാടിപ്പുകളഞ്ഞു.

കാർത്ത്യായനി: (അർദ്ധസമാധാനം) ഇത്രയും ദുഃഖപ്രകൃതിയാണോ ഈ മനുഷ്യന്റെ മനസ്സ്!

ചാണക്യ: ഹേ സഖിഭവോത്തമ, ഒരു ദിവസം ഞാൻ പുറത്തേക്കുപോയി മടങ്ങി വീട്ടിലേക്കു കടന്നു ചെന്നപ്പോൾ കണ്ട കഷ്ടതയെന്തായിരുന്നു? ഭൃത്യൻ മുർച്ഛിച്ചു നിലത്തു കിടക്കുന്നു! മകളുടെ തല തുറന്നു മായിരിക്കുന്നു!—എന്റെ ജീവനിയോഗങ്ങൾ നീലും ചുട്ടുരക്തം തിളച്ചുകയറി; കണ്മുഖിലന്ധകാരം പരന്നു; ഭൂമണ്ഡലത്തിൽ നിന്നൊരു ചുട്ടബാഷ്പം പൊങ്ങി ആകാശപ്പരപ്പിൽ വ്യാപിക്കുന്നതായിതോന്നി—ഗ്രാമത്തിലെങ്ങും—കരമേന്മയുടെ പൊന്നേമേന്മ—എന്നു ഞാൻ നിലവിളിച്ചു നടന്നു. അടുത്തുവന്നൊരന്തരത്തിൽനിന്നു പക്ഷികൾ കളുരവും മുഴക്കി; പുഴയിൽത്തുളച്ചു ചെന്നു മറുകരയിലേയ്ക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടു ഓടുന്നവളെ വിളിച്ചു. എന്നാൽ ആ അന്ധകാരപ്പരപ്പിൽ ഇരുക്കുകളുടേയും നടുവിൽക്കൂടി നീലസഖിയായ നദി ആത്മീയമായി മുന്നോട്ടു പാഞ്ഞുപോയി. കരഞ്ഞും കിട്ടാതെ ഞാൻ നിലത്തു മുർച്ഛിച്ചുവീണു!

കാർത്ത്യായനി: അങ്ങനെ പണ്ഡിതനായിരുന്നിട്ടും ഇത്ര ദുഃഖപ്രകൃതിയാണോ?

ചാണക്യ: പുണ്യലാഭം—കുറഞ്ഞു കരഞ്ഞു ഭൂമണ്ഡലം മുഴുവൻ മുക്കിക്കളയുവാൻ കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ!—ഹിന്ദിനദിനദിക്കി മുഴക്കാൻ കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ!—എന്നാൽ കണ്ണീരത്രയും ഉറച്ചു കട്ടിയായിപ്പോയി. ഹാ! അക്രമത്തിന്റെയും അനീതിയുടേയും മഹത്തരപരണെക്കൂടി വിഴുതിക്കളഞ്ഞു; മുട്ടിമറച്ചു കളഞ്ഞു—അതാണീ പരമമായ കാരണത്താൽ.

കാർത്ത്യായനി: അങ്ങനെയിട്ടും ഈ പരണെക്കാരും—അതെ—മേഘമണ്ഡലം നീങ്ങുന്നോൾ കറങ്ങുന്ന ചിന്തിച്ചിട്ടൊരു ഫലവുമില്ല. പരിശ്രമം കർമ്മതത്വയുടെ മഹാപ്രവാചകത്തിൽ തന്നെ ഞാൻ ഒഴുക്കു. യുദ്ധതന്ത്രങ്ങളെത്തലോക്കും പ്രവർത്തിക്കുവാനിരിക്കാൻ വയ്യ.

ചാണക്യ: നിശ്ചയിക്കൂ. വേദതെയിരുന്നാൽ ഒരു കാലവും നേടില്ല.

ஸ்தலம்-மஹேஷ நாதன்ஸ் பூமேஸ்வரம். ஸமயம்-ரத்ரி.
 (மஹேஷ நாதர், சூதாடிகரம், கர்ணகரிகரம் அவர்கள் ஏ
 ஸ்தலிதரம்)

നന്മിന്നു കവൻ മന്മനം
 പ്രാണനും പ്രാണനായ് നീ-
 പ്രേമത്തിൻ മത്തിൽ നീന്തി നീന്തിനിൻ
 ചാരത്തു ഞങ്ങളെത്തുമ്പോൾ,
 കണ്ണനിരണി മുത്തുകൈക്കൊണ്ടു
 പുഞ്ചിരി മററുമേകണേ!
 അത്ഥിച്ചുകൊൾവു പ്രേമത്തിൻ മററു
 മൗരമെന്നുണ്ടു നോക്കണേ.
 പല്ലവം വെല്ലം കാല്ക്കലീ ഞങ്ങൾ
 മുല്ലപ്പൂലേരച്ചിടയ്ക്കു-
 നിന്മണിച്ചുണ്ടിടത്തഞ്ചും സുസ്ഥിതം
 നിർവൃതമാക്കും ചിത്തത്തെ
 മന്മനോലയ നിർവൃതിയംനിൻ
 മന്ദ്രവേണവിൻ നിസ്ഥനം,
 നന്മം ജീ ചിതപ്പുവിലൊക്കെയും
 ആനന്ദപ്പുത്തൻ തുകുന്നു.
 വന്ദ്യജീവിത നേതാവടുത്ത
 വല്ലവിജന വല്ലഭൻ
 കണ്മണിയുണിക്കണ്ണു നീ; ഞങ്ങൾ
 തപനലരടിച്ചേവകർ
 അങ്ങനരക്ഷിരിക്കുന്നറകിലും
 ഞങ്ങളുടെയെ സ്നേഹിച്ചു.

(ചർണകുൻ വരുന്നു.)

ചർണകു: നൃത്തഗീതം മഹാരാജാവേ.

നോമൻ: ആരാതു്?

രണ്ടാമൻ: ഈ ചരതനേതാകാതത്തുനിന്നാണിരങ്ങിവരുന്നതു്?

മൂന്നാമൻ: തനിയ്യ നൃത്തം ചെയ്യുന്നറിയാരേ?

നന്മ: നിങ്ങളാരേണു്?

ചർണകു: ഞാൻ നന്മ ബ്രഹ്മണനാണു്.

രണ്ടാമൻ: കടന്നു വന്നു. ഇവിടെ തനിക്കു തരാതെന്നുമില്ല.

നന്മ: ചെല്ലു് പത്തു. ബ്രഹ്മണൻ എന്നിവരോടു വല്ല
 തും സംസാരിച്ചുനീളുമോ?—മറിച്ചൊരവു.

മുന്നമ: എന്തൊരധികൃതവസ്തുമാണി ബ്രാഹ്മണവസ്തു?

നന്ദ: ഇത സമയത്തു് ഇവിടെ എന്താവശ്യത്തിനായി വന്നു?

ചാണക്യ: ഞാൻ അവിടുത്തെ മുത്തശ്ശന്റെ ശ്രാദ്ധമണ്ണാൻ വന്നതാണ്. യാചിക്കുന്നല്ല.

നന്ദ: നിങ്ങൾക്കു് വല്ലവരും ആളെ അയച്ചിരുന്നുവോ?

ചാണക്യ: ഉവ്വ. താങ്കളുടെ മന്ത്രി.

നന്ദ: മന്ത്രിയാണു് ക്ഷണിച്ചുവരുത്തിയതെങ്കിൽ അയാളുടെ അടുത്തു ചെല്ല.

ചാണക്യ: താങ്കളുടെ കളിത്തോഴനെന്നെ അപമാനിച്ചു.

രണ്ടാ: എല്ലാ കളിത്തോഴന്മാരും അപമാനിയ്ക്കും.

മുന്നമ: കളിത്തോഴന്മാരുടെ എന്തു കൊലപാതകങ്ങൾക്കും മാപ്പു നല്കപ്പെടും.

ചാണക്യ: (നിലത്തു ചവിട്ടി) മിണ്ടാതിരിക്കൂ. നായ്ക്കരും (എല്ലാവരും ചെട്ടെന്നു ഭയവിഹ്വലരായി നില്ക്കുന്നു)

നന്ദ: ആ വിപ്രൻ തകരാറിച്ചുവെന്നുതന്നെയിരിക്കട്ടെ. എന്താണു് മഹാബ്രാഹ്മണ, അയ്യൊക്കെണ്ടുണ്ടാകുന്ന ആപത്തു്. അദ്ദേഹമാരൊന്നെന്നറിയാമോ? മനധരാജാവിന്റെ ശ്യാലനാണു്.

(വാചാലകൻ വരുന്നു.)

വാചാലകൻ: എടോ ബ്രാഹ്മണ! ഞാനാരാണെന്നാണു് തന്റെ വിചാരം?

ഞാൻ: മഹാരാജാവിന്റെ അളിയനാണു്. മഹാരാജാവിന്റെ അച്ഛനും എന്റെ അച്ഛനും ചാട്ടുകാരാണു്. മഹാരാജാവു എന്റെ അളിയനാണു്. മഹാരാജാവിന്റെ മകൻ എന്റെ മരുമകനാണു്. ഞാനാരാണെന്നാണു് തന്റെ വിചാരിച്ചതു്?

നന്ദ: കടന്നു പോവൂ. ഇവിടെ ബ്രാഹ്മണന്റെ ആവലാതി കേൾക്കുൻ ഇടയില്ല.

ചാണക്യ: ആരു പറഞ്ഞു കേൾക്കണമെന്നു? ഇന്നു ബ്രാഹ്മണൻ ബ്രാഹ്മണനല്ല. ബ്രാഹ്മണപദത്തെ പിടിച്ചുകൊൻ ക്ഷത്രിയനെന്നു ചെയ്തു മുണ്ടായി. അവന്റെ ദുഷ്ടതയ്ക്കു ഉപദി മിശിച്ചു കണ്ണോട്ടുകി നോക്കുവാൻ ശ്രാണിയുണ്ടായി. ഇന്നു ബ്രാഹ്മണൻ പ്രാ

ചിന്തപ്രതാപം ധരിച്ചു നിന്നിരുന്നുവെങ്കിൽ—ഹാ! അവന്റെ കടക്കണ്ണ ചുവന്നു മതി—മഹാരാജാക്കന്മാർ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നു കിട്ടിക്കിട വിറച്ചു നില്പും പരമം—എന്നാലൊന്നോർമ്മ വെക്കൂ—ബ്രാഹ്മണന്റെ പ്രാവേപകാശം തിരെ കെട്ടടങ്ങിപ്പോയിട്ടില്ലെന്ന്.

വാചാല: ഷേം, ഒന്നാത്തരമായി; താൻതന്നെ വളം ബ്രഹ്മപ്രഭാവം പ്രത്യക്ഷപ്പെടുത്തും. എന്നാൽ മഹാരാജാവിന്റെ അഭിധർമ്മന്റെ പ്രതാപവും അതിന്റെ സാധാരണവും തനിക്കു മനസ്സിലാക്കും.

ചാണക്യ: ശരി, ഞാനതു മനസ്സിലാക്കും; എന്നാലതിന്നു മുമ്പായി ഇർ ധിക്കാരത്തിനു പകരം ചോദിക്കാൻ കഴിയുമോ എന്നു നോക്കും.

നന്ദ: എടോ തെങ്ങിപ്പരണാ ആരോടാണ് മണ്ണുതട്ടിക്കോണിടുന്നത്? കടന്നുപോകാ തെമ്മാടി—

ചാണക്യ: കേൾക്കേ മേ, കലിക്കാലബ്രാഹ്മണ. ചെങ്കിടോർത്ത കേൾക്കൂ. ക്ഷത്രിയൻ ബ്രാഹ്മണനോടു പറയുന്നത്, കടന്നുപോകാ തെമ്മാടി എന്ന്. എന്നിട്ടും—എന്നിട്ടും—കൊടുക്കാറുണ്ടെന്നില്ല—തീമഴ പെയ്യുന്നില്ല—ഭൂകമ്പമുണ്ടാകുന്നില്ല—എല്ലാം മുമ്പ്പോലെ സ്ഥിരമായി കാണപ്പെടുന്നു—എന്തൊരാൾക്കു മുമ്പായി?

നന്ദ: ഇവന്റെ കഴുത്തു വിടിച്ചു പുറത്തേക്കു തള്ളിയെടുക്കൂ.

ചാണക്യ: ഭേദി വസ്തുസ്വരേ, രണ്ടായി പിളർന്നുപോവു; എടോ ബ്രാഹ്മണ, താൻതന്നെ ശവത്തിന്റെ കൂട്ടത്തിൽ കണ്ണു തുറിക്കുന്നത്? ലോകത്തിന്റെ പരിമാസപാത്രമായി നി പെട്ടെന്ന് നിന്റെ പടിവാതിൽക്കോരം ചെന്ന് ആട്ടിയോടിക്കൊടുത്തു. നിനക്കു നാണമില്ല; കഴിവുള്ള പക്ഷം ഇപ്പോൾതന്നെയെഴുന്നേല്ക്കൂ. കപിലന്റെ ബ്രഹ്മതേജസ്സു പരത്തിയ ആ തീ ജ്വലിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു നീചതപത്തിന്റെ തല മുട്ടുകുറിക്കൂ—ഒന്നും ആവാത്ത പക്ഷം—പകരം വീട്ടാൻ കഴിയാത്ത പക്ഷം—ആ ക്ഷുദ്ര, നീച, അപൂർവ്വ മഹിമയുടെ അസ്ഥിമൂടവും പേരി—പരതാളത്തിലേക്കു താങ്ങുപോവു—അപമാനക്കുരിതേച്ചു നിന്റെ മുമ്പം ലോകം കാണാത്ത കഴിയട്ടെ.

നന്ദ: ഈ ഭ്രാന്തപ്രലാപം കേൾക്കാനല്ല ഞാനിവിടെയിരിക്കുന്നത്. ആരവിടെ—ഇവനെ പുറത്തേയ്ക്കു വിടിച്ചു തള്ള.

വശാല: (ചാണക്യന്റെ തലമുടി മുറിച്ചിടിച്ചു) ഉം—കടക്കു—പടി പുറത്തു കടക്കു, പട്ടി!

ചാണക്യ: എന്തു! ശരി, ഞാൻ പോവാം—ഞാൻ പൊയ്ക്കളയാം. എന്താൽ പോകുന്നതിനു മുമ്പായി—ഒരു വാക്കു പറഞ്ഞു പൊയ്ക്കളയാം. നന്ദമഹാരാജാവേ, ഒരു വട്ടം കൂടി ഞാൻ കെടാറായ ബ്രാഹ്മണപ്രതാപത്തെ കാണാം! നന്ദവംശത്തെ മൂലശ്ലേഭം വരുത്തിവെക്കാത്തപക്ഷം ഞാൻ ബ്രാഹ്മണചന്ദ്രികന്റെ മകനല്ല. നിന്റെ ചോരപുറങ്ങളെ കൈകൊണ്ടല്ലാതെ ഞാനിഷ്ടമമ കെട്ടുകയില്ല. ഞാനിപ്രതിജ്ഞ ചെയ്തിട്ടാണ് പോകുന്നതെന്നോർത്തിരുന്നോളം. രാജാവേ! ഇതാ ബ്രാഹ്മണൻ പ്രവചിക്കുന്നു—ഒരു ദിവസം നന്ദമഹാരാജാവ് ഈ ചിട്ടുകാരന്റെ കാൽക്കൽ വീണ ഭിക്ഷയിരിക്കും. എന്നാൽ അവനന്ന് അതു കൈമാറ്റം ചെയ്തല്ല. അങ്ങിനെ ഒരു ദിവസം തഴുകുക കാണും അതെ, ബ്രാഹ്മണന്റെ തപശക്തി—ബ്രാഹ്മണന്റെ പ്രതിഭാപ്രഭാവം—ബ്രാഹ്മണന്റെ അഭിരാമതേജസ്സ്—ബ്രാഹ്മണശ്രേയത്തിന്റെ വിക്രമം—അന്നമിന്നം അതെ, എത്രത്തക്കമേ കഴിയാത്ത ബ്രാഹ്മണന്റെ ആ സംഹാരശക്തി എല്ലാം ഒരു ദിവസം തനിക്കു കാണാം.

(പോകുന്നു)

നന്ദ: അതാരായിരുന്നു? നടന്നതെന്തായിരുന്നു?

വശാല: എന്താണു നടന്നത്? ആ വകുൽ പുരോഹിതനും ചന്ദ്രം വേണ്ടി വന്നു. ഇവിടെ മഹാരാജാജെ പുരോഹിതനായി നിശ്ചയിച്ചുകഴിഞ്ഞിരുന്നു. അവൻ എന്തു പറഞ്ഞിട്ടും പോവാൻ കൂട്ടാക്കുന്നില്ല; ഞാനവന്റെ കഴുത്തു പിടിച്ചു" ഒന്നതള്ളി—അല്ലാതെ ഇവിടെയൊന്നും നടന്നില്ല.

നന്ദ: അല്ലേ? താൻ ബ്രാഹ്മണന്റെ കഴുത്തു പിടിച്ചു തള്ളി, അല്ലേ?

വശാല: ഞാൻ മഹാരാജാവിന്റെ അഭിധനനാണ്.

നന്ദ: മഹാരാജാവ് ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ പെങ്ങളുടെ ഭർത്താവാണ്.

രണ്ടാം: ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അച്ഛൻ മഹാരാജാവിന്റെ സപത്നനാണ്.

മുനാ: ഒന്നാമതായി!

നന്ദ: എല്ലാം തല്ലിക്കൊല്ലാൻ മതി—മതി.

ഒന്നാം: തകരാറൊന്നുമില്ല—ഒരു നേരമേറിയതായി.

രണ്ടാം: അവന്റെ മുഖത്തു കരിതേച്ചു വീട്ടി!

ഒന്നാം: ഒരു ശ്രാദ്ധം—ഇത്ര തമാശയായിക്കഴിഞ്ഞുകൂടിയില്ല—മകളുടെ സ്വയംവരത്തിന് മറുപടി ഇത്തരം തൃത്തയിതങ്ങളെക്കൊടുക്കുക.

രണ്ടാം: സ്വയംവരം—അതേ, അതും ഒരുതരം ശ്രാദ്ധമാണ്.

ഒന്നാം: അതെങ്ങിനെയാണത്?

രണ്ടാം: കേട്ടോളൂ—മുൻ അച്ഛന്റെ ശ്രാദ്ധം—അതു സാക്ഷരൻ ശ്രാദ്ധം. രണ്ടാമത്തേതു പെൺകിടാവിന്റെ ശ്രാദ്ധം—അതാണവിവാഹം. മൂന്നാമത്തേതു പണത്തിന്റെ ശ്രാദ്ധം—അതിന്റെ പേരാണ് വ്യവഹാരം!

മുനാ: ഭൂതത്തിന്റെ—അമ്മാവന്റെ ശ്രാദ്ധത്തിനെന്താണ് പേര്?

(മറയ്ക്കപ്പെട്ട കാര്യമായൊന്നു വരുന്നു)

നന്ദ: ജ്ഞാതാത്? ഇതെന്തിന് ഇവിടെ വന്നു.

കാർത്ത്യായന: മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനയുണ്ടെങ്കിൽ—കാമസിംഹത്തെ.

നന്ദ: ഇതു സ്ഥലത്തു—ജയ സമയത്തു—ഇവരെ കൊണ്ടുവരേണ്ടുന്ന ആവശ്യം?

മന: എന്തിന്നു നിന്റെ വർത്തമാനം കേട്ടു സന്തോഷമായി.

നന്ദ: നിങ്ങളെ സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നല്ല ഞാനീചോദ്യം ചോദിച്ചതു—ഇവിടെക്കു വരാൻ കല്പിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ. എങ്കിലും മന്ത്രി ഇതു പ്രമോദോദ്യോഗമാണ്—മറ്റൊരു രാജകുടുംബമാണ്—മരവകനാണ് താൻ.

കാർത്ത്യായന: കല്പിച്ചാൽ തിരികെ കൊണ്ടുവരാനുള്ളതും.

രണ്ടാം: തങ്കം ചെയ്തു വിശേഷമായി—പണ്ടൊരാൾ ചെയ്തുപോയി.

നോ: പണ്ടൊരളെത്തേ പറഞ്ഞത്?

രണ്ടോ: പണ്ടൊരൾ പല്ലക്കുകാരെ വിളിച്ചു പല്ലക്കിൽ കേറി വളരെ നാഴിക കടന്നുപോയി. ഇറങ്ങേണ്ടിടത്തിരിങ്ങി കീഴെ തപ്പി നോക്കി ആ രണ്ടിൻ പറയുകയാണ്: “എന്റെ കയ്യിൽ കാതില്ല. നിങ്ങൾ പറയട്ടെ”; നിങ്ങൾ നഷ്ടപ്പെടരുത്; ഇനി എന്താണ് വഴി. ഒരു കാതും ചെയ്തേക്കൂ. കാതില്ലാത്ത സ്ഥിതിക്കു എന്നെ അവിടെത്തന്നെ കൊണ്ടുപോയോക്കിയേക്കൂ”. അതു വഴു എന്നുള്ളപക്ഷം, നമ്മൾ നടന്നുപോയ്ക്കൊള്ളാം.

നോ: ഇതുണ്ടായതാണ്. ഒരാൾ കിണർ തോണ്ടിപ്പൂ. അവ സ്ഥാനം കൂലിയിൽ തക്കമായി. മുതലാളി പറഞ്ഞു: “എന്നാൽ നിങ്ങൾ കിണർ ഇതു പൊയ്ക്കൊള്ള; ഞാനൊരു മാറി നോക്കിക്കൊള്ളാം.”

കാർത്ത്യായനി: എന്നാലിവരെ തിരികെ കൊണ്ടുപോയ്ക്കൊള്ളാം.

നന്ദ: ഏതായാലും അതു വേണ്ട. ഇവിടെ കൊണ്ടുവന്നു കഴിഞ്ഞിട്ട് (മറയോട്ട്) അല്ല അമ്മയോടൊന്നു ചോദിക്കുന്നു—നിങ്ങളുടെ മകൻ “ചന്ദ്രഗുപ്തൻ” ജീവിച്ചിരിപ്പില്ലേ?

മര: ജീവിച്ചിരിപ്പുണ്ടോ! എവിടെയാണ്—എവിടെയാണ് വൻ—

നന്ദ: ഇതറിയാൻതന്നെയാണ് നിങ്ങളെ വിളിച്ചത്. നിങ്ങളറിയില്ലേ? അവനെവിടെയാണ്?

മര: ഇല്ല, ഞാനറിയില്ല.

നന്ദ: ഉവ്വ്, നിങ്ങളറിയും പറയൂ—ചന്ദ്രഗുപ്തനെവിടെയാണ്; ഇല്ലെങ്കിൽ നന്ദനെ നിങ്ങളറിയില്ലേ?

മര: പിന്നീല്ലേ; നന്ദനെ ഞാനറിയില്ലേ; ഞാനല്ല അവനെ മടിയിൽ കിടത്തി താലോലിച്ചു ആളാക്കിയത്! ഞാനല്ല അവനെ ദാമനിച്ചു മനുഷ്യനാക്കിയത്!

നന്ദ: ഇക്കാര്യത്തിൽ നിനക്കഭിമാനിക്കാം—എന്നാൽ പ്രകൃതമല്ല—പറയൂ ചന്ദ്രഗുപ്തനെവിടെയാണ്?

മര: ഞാനറിയില്ല.

നന്ദ: അറിയില്ലേ—പറയൂ—പറയാത്തപക്ഷം—

മുര: പറയാത്തപക്ഷം എന്റെ കഥകഴിക്കുമായിരിക്കും—
എന്റെ തല വെട്ടിക്കൊള്ളൂ—എന്നാലതിന്നുമുമ്പായി ഒരു പ്രാവ
ശ്യം ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ മുഖം കാണണം—മതി—ഒരു തവണ മാത്രം.

നന്ദ: ഇല്ല, നിങ്ങളെ കൊല്ലില്ല—അത്ര വേഗത്തിൽ നിങ്ങ
ളുടെ തല വെട്ടില്ല—ജീവപശ്ചത്തം നിങ്ങളെ തടവിലിട്ടടയ്ക്കും. പ
ട്ടിണിത്തിയിലിട്ടു നിറുത്തുകയും കറേക്കു കറേക്കുയായി ജീവൻ പോകുന്ന
വിധത്തിൽ—അതെ—അങ്ങിനെതന്നെ.

മുര: ഇല്ല എന്നിരിക്കിട്ടു കഠിനയാവാൻ കഴിയില്ല—ഞാൻ നി
ന്റെ അമ്മയാണു്.

നന്ദ: തുടങ്ങിയായിരുന്നിട്ടും അമ്മ! അച്ഛന്റെ വെപ്പാട്ടി
യായിരുന്നവൾ മഹാരാജാവിന്റെ മാതൃപദത്തിലേക്കു പാഞ്ഞു
കേറുന്നു.

മുര: അമ്പട! (മുഖം മറയ്ക്കുന്നു)

സാമ്രാജികൻ—ഒരു കഥ കേട്ടിട്ടുണ്ടു്—

നന്ദ: ഹം മിണ്ടാതിരിക്കൂ—മഹാരാജാവിന്റെ അമ്മയാവാൻ
ശ്രമിക്കുകയല്ലേ, തുടങ്ങി?

മുര: ഇല്ല, എന്നിങ്ങ മഹാരാജാവിന്റെ അമ്മയാവാൻ കഴി
യില്ല. ഹേ, മഹാരാജാവേ നിങ്ങൾ ഏറിയ കാലം മഹാരാജാവു
യിരിക്കു—എന്റെ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ പിടിച്ചുകൊണ്ടായി തെണ്ടി നടന്നു
കൊള്ളട്ടെ—അവൻ പിടിച്ചുകൊണ്ടുയോലും ജീവിച്ചിരിക്കട്ടെ—എ
ന്നാൽ ഒരു കുറി അവന്റെ മുഖം കാണാൻ ആഗ്രഹം ജനിക്കുന്നു.
ഒരു കുറി അവനെ മറോടേണച്ചു കരയണമെന്നു തേന്നുന്നു—ചന്ദ്രഗു
പ്തന്റെ അമ്മയെന്നെന്നതാണു് എന്റെ പരമതേജസ്വം—ഇതിൽ
പ്രപരം അഭിമാനം എന്നിങ്ങ മഹാരാജാവിൽ—വേണ്ട, എന്നിങ്ങ മഹാ
രാജാവിന്റെ അമ്മയാവേണ്ട.

നന്ദ: ഉം—എവിടെ ചന്ദ്രഗുപ്തനെവിടെ—നിങ്ങളറിയില്ലേ.

മുര: അറിഞ്ഞാൽതന്നെ പറയാൻ വിചാരിക്കുന്നില്ല. തന്റെ
തേക്കുവരുന്ന കുത്തിനെ തട്ടക്കുവാൻ കുട്ടിയെ എടുത്തു കൊടുത്തവള
ല്ല അമ്മ; അമ്മയെന്ന വാക്കിന്റെ അർത്ഥം നീ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടില്ല.
നിനക്കു മനസ്സിലാക്കാൻ കഴിയില്ല വിഷ്ണു.

നന്ദ: എനിക്കത് അറിയില്ല; വേണ്ട—ഞാൻ കേട്ടു—അവനെ നീക്കെതിരായി വിപ്ലവമുണ്ടാക്കുകയാണ്;—സൈന്യത്തെ ഒരു കൂട്ടുകയാണ് എന്ന്.

മുര: ഭഗവാൻ, ഇതു വാസ്തവമായിരിക്കുമോ? ചന്ദ്രഗുപ്തൻ അവന്റെ പെറ്റമ്മയ്ക്കു നേരിട്ട അപമാനഭാരമൊഴിക്കാൻ കരുത്തു ഇവനാവുമോ?

നന്ദ: ഇവളെ തടങ്ങലിൽ വെയ്ക്കൂ.

വാചാലനടക്കു (തലമുടിപിടിച്ചു വലിച്ചിഴയ്ക്കുന്നു—സാമാജികന്മാർ പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു—നന്ദനും കൂട്ടത്തിൽ ചിരിക്കുന്നു.)

മുര: ഇത്രത്തോളമായി—അപ്പോൾ നീ സ്വന്തം മാതാവിന്റെ അപമാനഭാരത്തിൽ ആനന്ദം കൊള്ളുന്നു; നീ പൊട്ടിച്ചിരിക്കുന്നു—അല്ലല്ല ഞാൻ നിന്റെ അമ്മയല്ല—ഞാൻ നിനക്കു മുലനാണിട്ടില്ല—നിന്നെയേതു രാക്ഷസിയാണാവോ ചോരകുടിപ്പിച്ചു മുതിർന്നുവന്നുകിട്ടിയത്? ഇങ്ങിനെ വരമോ—ക്ഷത്രിയമഹാരാജാവായി ഇങ്ങിനെ വരമോ—വേണ്ട—വേണ്ട, ഇതാണു ക്ഷാത്രമെങ്കിൽ എനിക്കു ക്ഷത്രിയന്റെ അമ്മയാവേണ്ട; ഇദ്ദേശിയായാൽ മതി—ജന്മമന്തരത്തിലും ഇദ്ദേശിയെന്നായിരുന്നാൽ മതി.

കണ്ഠ: അതു നന്നായി

രണ്ടാ: ഉം; കിടക്കട്ടെ!

മുന്നാ: ഏതിനാ ലജ്ജ?

മുര: ഹേ നന്ദമഹാരാജാവേ—ഞാൻ നിന്റെ അമ്മയല്ല—പിന്നെയോ, ദീനയും ദുർബ്ബലയുമായ ഒരു ദരിദ്രസ്ത്രീയാണ് ഞാൻ! സ്ത്രീത്വത്തെ പമനിക്കുക—ദുർബ്ബലനെയൊക്രമിക്കുക—ഇതെല്ലാം സ്ത്രീ സഹിച്ചുവെന്നുവരും. എന്നാലൊരൾ പൊറുക്കില്ല—ധർമ്മം (ഇത്രയുമാത്രം അപ്പോൾ വാചാലൻ കഴുത്തിൽ പിടികൂടുന്നു.)

നന്ദ: ഇപ്പോഴെങ്കിലും പറയൂ ചന്ദ്രഗുപ്തനെ വിടയാണെന്നു—ഇല്ലെങ്കിൽ—

(ഉറയുരിയ വർഷമായി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചന്ദ്രഗുപ്ത: ഇതാ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ നിന്റെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുന്നു—അധർമ്മം—(.....) അമ്മേ—എന്റെ അമ്മേ—ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ജീവിച്ചിരിയ്ക്കും—ഇത്തരം അപമാനം—അയ്യോ.

മുര: എന്റെ മകനേ! (മകനെ മറോടണയ്ക്കുന്നു.)

ചന്ദ്രഹാസം: ഭീരു—മേയ്ക്കൻ, തീവൻ—ഇതിന്റെ ഫലമെന്തെന്ന് നീയനുഭവിക്കും. വരൂ. അമ്മേ—(മറയോടുകൂടിപ്പോകുന്നു.)

രംഗം ൪.

(സ്ഥലം—മഹാരാജാവായ ചന്ദ്രകേതുവിന്റെ കൊട്ടാരം, സമയം സന്ധ്യ)

(ചന്ദ്രഹാസം ചന്ദ്രകേതുവും)

ചന്ദ്രകേതു: ഈ വേദം അവിടുത്തെ വേദമാണ്. ഈ അർത്ഥം അവിടുത്തെ പിൻഗാമിയും ഭ്രാന്താവുമാണ്. ഇതാ—അണിനിരന്ന ഈ വനസേനയത്രയും അങ്ങയുടെ കാൽക്കൽ അർപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ചന്ദ്രഹാസം: അതിക്ഷീതമായ ഈ സൈന്യത്തെ ഞാൻ പുതിയ സമരമാ—യവന സമരരീതി—പഠിപ്പിക്കും. എതിന്റെ മുമ്പിൽ മതഗന്ധശുദ്ധം മാത്രമല്ല വിസ്മയകരമായ ഈ ഭാരതവർഷമാകമാനം തലകുനിക്കുമോ അത്തരം ഒരു സൈന്യവ്യൂഹം ഞാൻ നിർമ്മിക്കും—ഈ നവസമരവിജ്ഞാനത്തിന്റെ മുതയിലുരുക്കി വാൽത്തട്ടക്കുമ്പോൾ ഹാ! അതത്ര ബലിഷ്ഠമായിരിക്കും.

ചന്ദ്രകേതു: പക്ഷെ നന്ദന്റെ മന്ത്രി വലിയ കൂടതന്ത്രക്കാരനും മികച്ച ബുദ്ധിമാനമാണത്ര!

ചന്ദ്രഹാസം: ഞാനതറിയാത്തതല്ല. എന്നാൽ എന്റെ കൂടേയും ആരുമില്ലായില്ല—നന്ദന്റെ പഴയ മന്ത്രിയായ കാർത്യായനൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ മിത്രത്തെ—മാണക്യപണ്ഡിതനെ—കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരൻ പോയിരിക്കുകയാണ്.

ചന്ദ്രകേതു: ആരാണീമാണക്യൻ?

ചന്ദ്രഹാസം: മാണക്യനൊരു വല്ലാത്ത മനുഷ്യനുണ്. അതിബുദ്ധി, ഏകനീഷ, അസാമാന്യ വിചക്ഷണത. നന്ദന്റെ പണ്ടേക്കുപണ്ടേയുള്ള വൈരിയാണാബ്രാഹ്മണൻ—ഇന്നു കാറം അനുകൂലമായപ്പോൾ ഉറങ്ങിക്കിടന്ന ആ വൈരവാനി ഉണർന്നിട്ടുള്ളതല്ല. അദ്ദേഹത്തിനു ജാലവിദ്യ അറിയുമത്രെ.

ചന്ദ്രകേതു: അതെങ്ങിനെയാണു്?

ചന്ദ്രഗുപ്ത: അദ്ദേഹം കാറ്റാടിയിൽ സംസാരിക്കുമെന്നു കേൾക്കുന്നു. അന്നിടത്തോടു നമ്മുടെ പാലം ചെന്നുവന്നിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ നോട്ടത്തിൽ നമ്മുടെ പാലം കെട്ടിയിരിക്കുന്നു. ചെന്നുവന്നിരിക്കുന്നുവെന്നു കേൾക്കുന്നു. അദ്ദേഹമേകാകിയാണു്; ഈ ലോകത്തിലുള്ളതാണിതു് ആരുമില്ലെന്നു കേൾക്കുന്നു.

ചന്ദ്രകേതു: ഈ മനുഷ്യൻ ഒരു ഭയങ്കര മനുഷ്യനായിരിക്കുന്നു.

ചന്ദ്രഗുപ്ത: ഈ സന്ദർഭത്തിലിത്തരം ഭയങ്കരനായിരുന്നോ? എന്തു്—തരി, ചന്ദ്രകേതു താങ്കളെന്നു സന്ദർശിക്കുമോ?

ചന്ദ്രകേതു: തിരുമേനി ഉറപ്പിച്ചുണ്ടാക്കിയ—മതയനുമാനുഷത്തിന്റെ ന്യായപരിപാടിയിലുള്ള കയററിയിട്ടുള്ളതുംവരെ—സഭാഭരതം—നിറഞ്ഞ ഹൃദയംകൊണ്ടു് അങ്ങനെയെ കെട്ടിപ്പിടിച്ചുപരിപാടിയിട്ടുള്ളതുംവരെ—അങ്ങനെയെ ചന്ദ്രകേതുവിന്റെ രാജകീയ വിചിന്തനം; സർവ്വസ്വവും സാമ്രാജ്യത്തിലുള്ളിട്ടു ഈ സന്ദർഭത്തിന്റെ ധീരപരമത്തെ വിചിന്തനം.

ചന്ദ്രഗുപ്ത: സന്ദർഭം (ആശ്ചര്യം) ഇല്ല, ഇതിലേകിലും (അങ്ങനെയായിട്ടു്—ചന്ദ്രഗുപ്ത)

ചന്ദ്രഗുപ്ത: ഇതാ അമ്മേ, ഞാനെത്തിച്ചോയി—ചന്ദ്രകേതു—വത്ര, നമുക്കു് അമ്മയെക്കണ്ടു വന്നിട്ടു് ആശ്ചര്യം വാങ്ങിച്ചോവാം.

(ഇരുവരും പോകുന്നു)
(മറയ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മറയ: വാണവലോകത്തിൽനിന്നിറങ്ങിവന്ന സാക്ഷാൽ ഇന്ദ്രനാണിദ്ദേഹം. പുഞ്ചിരി തുടിക്കൊണ്ടുള്ള ആ നില്പ് ഹാ പൂർണ്ണ ചന്ദ്രനാണിദ്ദേഹം. രാജവംശമാണദ്ദേഹത്തിന്റെ രാജ്യം. അദ്ദേഹം ജ്യേഷ്ഠനും തമ്മിൽത്തമ്മിൽ ആശ്ചര്യപ്പെടാൻ—ഹൃദയം എത്ര നയനാഭിരാമമായ കാഴ്ചയായിരുന്നു ആ കാഴ്ച! അദ്ദേഹത്തിന്റെ വരവും പോക്കും കഴിഞ്ഞു!—മലയാമലത്തിന്റെ തെളിവിട്ടുപോലെ വനവായുവിന്റെ കൊച്ചുതീരപോലെ വരവും പോക്കും കഴിഞ്ഞു—ആ കളിർക്കുന്ന വനവഴിക്കു പോയി; ഏ

ന്നാൽ നേരിയൊരു പരിമളം ഈ അനുരീക്ഷത്തിലെങ്ങും അവ
ശേഷിച്ചുപോയി.

(പാടുന്നു.)

വരിക വന്ദനമേ ചിറകു വിരുന്നി നി
വരിക മനോഹരം പുഷ്പകോടീരം മുടി.
മഞ്ജരിമനോഹരകുഞ്ചങ്ങർ വിഹാരത്താൽ
മഞ്ജുളള മാക്കിക്കൊണ്ടു വരിക നി.
ഘൃതടം കുളിപ്പിക്കുവാൻ കൊണ്ടുപോരിക വേറൻ
പുത്തനാം സംഗീതവും പുകളമിലകളും.
പ്രേമത്തിൻ വലയങ്ങളിൽ കുടുങ്ങിക്കരയുന്നു.
ഞാൻ മാത്രമല്ലേ, ലോകമെക്കെയും ചിരിക്കുന്നു
സുഖത്തിൻ പുഴവക്കത്തിരുന്ന് ഞാൻ കേൾക്കുന്നു
രചിരം നാനാവണ്ണസുസ്ഥിതമലർമാലയും
പ്രേമത്തെയെങ്ങും കണ്ടു മുട്ടിലാ വരാകീ ഞാൻ
തുമയിൽ മധുരിക്കും ഗരളം അസഹ്യം മേ.
നന്തനംചെയ്തും പാട്ടുപാടിയും വിഹരിക്കാം
ചിത്തത്തെയല്ലാസത്തിൽ മുക്കിടാം കൂടെക്കൂടെ
ജേതിപ്പിൻ കിരണത്താൽ തെളിവു നക്ഷത്രങ്ങൾ
മേഢരം ചന്ദ്രബിംബം ചിരിച്ചു പുഷ്പംപോലെ
തീതളമലയാദിതൻ തെന്നലലകളിൽ
ആകവെ ചിതറുന്നു മാമകാളകുണ്ടളം.

(സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു ചന്ദ്രഗുപ്തനും മുരയ്യും വരുന്നു.)

ചന്ദ്രഗുപ്ത: ഉച്ചം അമ്മേ, ഞാൻ അനീതിയ്ക്കു പകരംവീട്ടാൻ ഉറച്ചു കഴിഞ്ഞു. തീ ആളിക്കത്തുന്നു. അവിടുത്തെ അപമാനം അനീകസ്ഥത്തിൽ ആജ്യാഹുതി ചെയ്തു! പ്രേമദർശിയായ ഈ ഹൃദയം ഭ്രാന്തസ്ഥത്തിന്നു കണ്ണടച്ചു മാപ്പുകൊടുത്തു—എന്നാലിന്നാവിചാരം ഹൃദയഭിത്തിയിൽനിന്നു മാപ്പുകളഞ്ഞു! അമ്മേ അമ്മയ്ക്കുവേണ്ടി ഇന്നു ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ഹൃദയാഗ്രാബിന്ദു തീപ്പെറ്റിയിൽനിന്നു മാറിയിരിക്കുന്നു.

മുര: നന്ദൻ എന്റെ മുഖത്തു നോക്കി ഇന്ദ്രസൂര്യനെ വിളിച്ചപ്പോൾ—നന്ദന്റെ കല്പനപ്രകാരം വാചാലൻ എന്റെ കലമു

ടി വലിച്ചിഴച്ചപ്പോൾ—ഹാ! എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ആളിപ്പതിയ ആ തി—അയ്യോ, മകനെ! (കരയുന്നു.)

ചന്ദ്രതപ്തം: വിജയത്തിലുള്ള സംതൃപ്തിയും ഇന്നുതന്നെ കഴിഞ്ഞു. സാധനമായ സീതാദേവിയുടെ കണ്ണിരിൽ ലക്ഷണമുള്ള കത്തിയൊഴിച്ചുപോയി; അപമാനിക്കപ്പെട്ട ദൈവത്തിയുടെ ശ്രോധാനിയിൽ കൈവേന്മാർ വെന്തു വെണ്ണിരിക്കുന്നു. അഞ്ചരയെ അക്രമിക്കുന്ന ഏതു വസ്ത്രമായാലും ശരി—അധഃപതിപ്പും. നന്ദവംഗം കറിയററ പോകും. അതിന്റെ പൈതൃകമുള്ള മുഖപ്പോലും വരും. ഉവ്വ് ഞാൻ പകരം വീട്ടും.

മറ: ഈ ആശയത്തു നന്നു മനോമാണ് എന്റെ ജീവിതം നിലനിൽക്കുന്നത്.

(പോകുന്നു)

ചന്ദ്രതപ്തം: ഇല്ലേ!—എന്താണി ഇദനെന്നവൻ; മനുഷ്യനല്ലേ? ക്ഷത്രിയനെന്നപോലെ ഇദനും രണ്ടു കയ്യിലില്ലേ; ഹൃദയമില്ലേ; തലയില്ലേ? ഹാ! എന്തൊരസൂയ—ഇദന്റെ ശക്തിയൊരുവട്ടമൊന്നു കാണിച്ചുകൊടുക്കും—ഇദൻ മനുഷ്യനാണെന്ന് ഒരു കുറിയെളിയിച്ചുകൊടുക്കാം. മഹാനായ ഹേ! സിന്ധവർഷം അങ്ങയുടെ പ്രവചനം സത്യാമാക്കിത്തീർക്കണമെന്നതാണ് എന്റെ ജീവിതലക്ഷ്യം!

(കാർത്ത്യായനൻ വരുന്നു)

ചന്ദ്രതപ്തം: ആരാണ്തു?

കാർത്ത്യായനം: കാർത്ത്യായനൻ.

ചന്ദ്രതപ്തം: അപ്പോൾ ചാണക്യനെവിടെ?

കാർത്ത്യായനം: അദ്ദേഹം പുരകഴിഞ്ഞു വരണമെന്നാണ് പറഞ്ഞത്.

ചന്ദ്രതപ്തം: കരളയിലെത്തുമോണി?

കാർത്ത്യായനം: മഹനം കഴിഞ്ഞു കടലാണെന്നു തോന്നി—രണ്ടിടമെന്നു പറഞ്ഞുവന്നു: ഒരുപക്ഷെ അമൃതം, അല്ലെങ്കിൽ വിഷം—ആകെക്കൂടി പരിഭവത്തിൽ നമുക്കെല്ലാവരും മരിക്കുന്നതാണ് തോന്നിയത്.

ചന്ദ്രതപ്തം: എങ്ങിനെ

കാർത്ത്യായ്: നമ്മുടെ ചരിത്രകഥ കേട്ടുകേട്ടിരിക്കെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സംഭാവന ഉഷ്ണപോലെ പ്രദീപ്തമായി. അടുത്ത നിമിഷം തന്നെ സന്ധ്യപ്രദീപ്തിപോലെ ആ മുഖപ്രകാശം കെട്ടടങ്ങി. നീണ്ടുമെലിഞ്ഞ ആ ശരീരം അഗ്നിപോലെയൊന്നു കിടന്നു ചലിച്ചു; അടുത്ത നിമിഷം ഏകഗ്രവുമായി ചമഞ്ഞു, ആ അധരപ്പടർപ്പുകിടയിൽ ഒരു നേരിയ മന്ദഹാസം അത്മഗർഭമായിക്കളിയാടി—മെല്ലെ മെല്ലെ മങ്ങിപ്പോയി. കർണക്കരണ ആ രൂപമൊരളുതാട്ടുതി കൈക്കൊണ്ടതായിത്തോന്നി; ചുണ്ടമന്തി; മുഖത്തു തുടുപ്പേറി; പരന്ന നെറ്റിത്തടത്തിൽ ചിന്താരേഖകൾ സ്ഥലംപിടിച്ചു—കൃഷ്ണമണികൾ ഒരിടത്തുനിന്നിറങ്ങി. അതിദൂരത്തു—ഇന്ദ്രാകാശത്തിൽ—സ്ഥിരതിഷ്ഠിച്ചിരുന്നതോടെ നോക്കിയിരിപ്പായി.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ: അതുതം! (ഉലാത്തിക്കൊണ്ട്) അദ്ദേഹം വരുമോ ആവോ?

കാർത്ത്യായ്: വരാതിരിക്കയില്ല—തീർച്ച.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ: ആ വരുന്ന ആളാരാണ്.

കാർത്ത്യായ്: അദ്ദേഹം തന്നെയാണ്; ചാണക്യൻ.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ: അദ്ദേഹമോ?

(ചാണക്യൻ വരുന്നു)

(ചന്ദ്രഗുപ്തനും ചാണക്യനും മുഖത്തോടുമുഖം നോക്കുന്നു. അവസാനമായി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ചാണക്യന്റെ കാൽക്കൽ വീണു നമസ്കരിക്കുന്നു.)

ചാണക്യൻ: നീയങ്ങോ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ?

ചന്ദ്ര: അതെ അവിടുത്തെ അഭിമയാണ് ഞാൻ.

ചാണക്യൻ: (തീർത്തു തൊട്ട ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ മുഖത്തുനോക്കി) നിനക്കു കഴിയുമോ?

ചന്ദ്ര: അവിടുത്തെ ദയയുണ്ടെങ്കിൽ—

ചാണക്യൻ: എന്റെ ദയ! ഞാൻ—ഇല്ല ഞാനാണെന്ന്—എന്നോരുമല്ല—നിനക്കു് ഒരാളുടെ സാധിക്കില്ലെ—ഞാനാണെന്ന്—ഭീനദരിദ്രബ്രാഹ്മണൻ—ഭീനൻ—അതി ഭരിതൻ!

ചന്ദ്ര: ദീനബ്രാഹ്മണൻ?

ചാണക്യ: അതെ, ഇന്നു ബ്രാഹ്മണനോളം ദയനീയനാരുണ്ടു്? ഇന്നു് അവന്റെ സാധാഗ്നിയിൽ സമരവംശം ഭസ്മമാവുകയില്ല; പല്ലകുറുപ്പോലും കത്തിക്കരിയുകയില്ല. ഈ യജ്ഞോപവീതം ഇന്നു പിട്ടുകാരന്റെ അടയാളമാണു്. ഇന്നു ക്ഷത്രിയൻ ബ്രഹ്മസൂത്രവും ചവിട്ടിത്തേച്ചുപോകുന്നു.

(ചന്ദ്രഗുപ്തൻ സ്തബ്ധനായി നില്ക്കുന്നു)

ചാണക്യ: ഇന്നു ബ്രാഹ്മണൻ തിരമാലപ്പോലെ ഇടയ്ക്കു ഉയന്നു മുന്മാട്ടെ ഒരു കയറും കയറിക്കോക്കും. എന്നാൽ കരുത്തേറിയ കരയുടെ മുമ്പിൽ ചെന്നപ്പോൾ ഉടഞ്ഞു തകരുന്നു; പെട്ടെന്നു പിൻവാങ്ങുന്നു. ശക്തിയുടേയും ശേഷിച്ചിട്ടില്ല—ഇല്ല—ഒന്നുമില്ല.

ചന്ദ്ര: ഞാൻ കേട്ടതു ചാണക്യപണ്ഡിതനൊരു—

ചാണ: മഹാവിചക്ഷണനും, മഹാവിപ്രാനും, കൂടതന്ത്രജ്ഞനുമൊന്നെനാണു്; അല്ലേ? എന്നാൽ ഒന്നു മാത്രം നീ കേട്ടിട്ടില്ല!—“ചാണക്യനു ഹൃദയമില്ല!” അവന്റെ ദേഹത്തിൽ ചോരയില്ല.—ഇതാ ഈ മാർത്തം—(പെട്ടെന്നു ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കൈ തന്റെ മുമ്പാകെത്തരികിൽ വെച്ചുമർത്തി) നോക്കൂ—എന്താണു കാണുന്നതു്.

ചന്ദ്ര: (പതിഞ്ഞമട്ടിൽ) ചോരയൊഴുകുന്നതായി കണ്ടെന്നു.

ചാണ: ഏന്തൊഴുകുന്നതായിട്ടു്?

ചന്ദ്ര: ചോര!

ചാണക്യ: വിസ്തീ—ആതു ചോരയല്ല;! ഈ ശരീരത്തിലെ വിടെയാണു് ചോര? ചോരയല്ല. മഞ്ഞൊഴുകുകയാണു്; ചേരത്തുള്ളി വല്ലമവശേഷിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു പണ്ടേ കട്ടിയായിപ്പോയിരിക്കുന്നു.

ചന്ദ്ര: എനിക്കെല്ലാം മനസ്സിലാവുന്നുണ്ടു്. ഞാൻ ഒരു കാര്യം മാത്രം ചൊല്ലണം—കല്പന തരണം—അങ്ങു് അനുഗ്രഹിക്കണം—അങ്ങിത്രമാത്രം പറയണം—“ചന്ദ്രഗുപ്തം മുന്നേട്ടു പോവൂ.” മറ്റൊന്നും തന്നെ ആവശ്യമില്ല—മറ്റൊല്ലാം ഞാനായിക്കൊള്ളാം.

ചാണ: നിറവേറാമോ? നിറവേറാൻ കഴിയുമോ?

ചന്ദ്ര: ഉവ്വു്; നിറവേറാൻ കഴിയും. സിന്ധുതടയുടെ പ്രവചനമുണ്ടു്, അന്തിതിൽ നിറചിതായി വരുന്നതാണു്. ജീവിതപരമ്പരമുള്ള ഒരു പ്രവചനം ജഗതത്തിലും, സാധുതയിലും.

ഇപ്പിലും, നെപ്പിലും എന്റെ ചെവിയിൽ വന്ന മുങ്ങിക്കെട്ടേണ്ടിരിക്കുന്നു—ഉവ്വ് എന്നിങ്ങ നിരവേറവൻ കഴിയും. അത് ഈ മഹായജ്ഞത്തിന്റെ പുരോഹിതനായിരുന്നാൽമാത്രം മതി— അത്ത് എന്നെ യജ്ഞദീക്ഷിതനായി ഇരുത്തു—

ചാണ: എന്താണു ജീവിതേന്ദ്രം—എന്താണു അത്?

ചന്ദ്ര: മരേന്ദ്രമാണു്? ആരോടാണു് സംസാരിക്കുന്നതു്?

ചാണ: ഇതു നിന്റെ കല്പനയാണു്—ശരി. നന്നായി (ചന്ദ്രഗുപ്തനോടു്) അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഈ കാലത്തൊട്ടു സത്യം ചെയ്യ—“എന്നും ഞാനീ പ്രതിജ്ഞ നിരവേറാം.”

ചാണ: ഉവ്വ്. നിനക്കു നിരവേറാൻ കഴിയും; നിന്റെ ഭവാനഭാവങ്ങൾ എല്ലാം ഒപ്പം വിളിച്ചു പറയുന്ന—“ഉവ്വ് നിരവേറാൻ കഴിയുമെന്നു്.” ഇതാ ഞാൻ നിന്നെ ദീക്ഷിതരാക്കുന്നു; നിന്നെ ഞാൻ മഗധസിംഹാസനത്തിലിരുത്താം—നിന്നെ ഞാൻ ഭാരതസർവ്വഭരണനാക്കാം—വിവിധ ശേഖരിച്ചോള—ചന്ദ്രഗുപ്തം ഞാനിതര ബ്രഹ്മതേജസ്സുകൊണ്ടുതിനെ കത്തിച്ചുപിടിപ്പിക്കാം. ആ കീകൂട്ടതിപോലെ പടൻ പിടിക്കും. ഭാരതവർഷമാകമാനം കത്തിച്ചുപിടിക്കും. ചന്ദ്രഗുപ്ത!

ചന്ദ്ര: ഗുരുഭവേ.

ചാണ: നലയയത്തിനോളു ചന്ദ്രഗുപ്ത; എന്താണു കാരണം.

ചന്ദ്ര: ആകാരം! [നന്ദു്]

ചാണ: എന്തു നിറത്തിൽ!

ചന്ദ്ര: മഞ്ഞനിറം കലൻ കൂട്ടം ചുവപ്പുനിറത്തിൽ.

ചാണ, ഇതിൽനിന്നെന്താണു മറുനിയ്യം?

ചന്ദ്ര: കൊട്ടുകാറ്റിന്റെ വരവുണ്ടെന്നു്—

ചാണ: ശരി; കൊട്ടുകാറ്റിന്റെ വരവുണ്ടെന്നു്. അടുത്ത സാവിത്രിലേയ്ക്കു കണ്ണോടിച്ചുനോക്കു—എന്താണവിടെ? നീ വല്ലതും കണ്ടുണ്ടോ?

ചന്ദ്ര: ഇല്ലല്ലോ.

ചാണ: കരുത! സാവിത്രിയേം കൊട്ടുകാറ്റിപ്പുതുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഇതു കപിലന്റെ അപമല്ല, വിശ്വാമിത്രന്റെ തപോ

ബലമല്ല, പരശുരമന്റെ ശൈത്യമല്ല, വാമനന്റെ വഞ്ചനയല്ല; ഇതു ബ്രാഹ്മണന്റെ ബുദ്ധിയും തുഭന്റെ നിഷ്ഠയുമാണ്. ബ്രാഹ്മണന്റെ സാധനയും തുഭന്റെ പ്രതിഫിസയുമാണ്—ഇത് ബ്രാഹ്മണന്റെ തേജസ്സും തുഭന്റെ ശക്തിയുമാണ്. ഇത് സ്വാർത്ഥതയുടെയും ഭ്രമിയുടേയും സമ്മേളനമാണ്. ഇല്ലില്ല, ചന്ദ്രഗുപ്ത, ഇതിഭയമില്ല; എഴുന്നേൽക്കൂ—കേരളം—അതെന്റെ കൺമുമ്പിലെത്തണം കാണുന്നതെന്നറിയാമോ?

ചന്ദ്ര: എന്താണു കാണുന്നതു്?

പാണ. ഇരുണ്ടു്, പുകഞ്ഞു്, ആളിപ്പടന്നു കത്തി നില്ക്കുന്ന ദികളൊഴുകിനില്ക്കുന്ന ഭാരതഭൂമിയുടെ ദൈവരൂപത്തിന്നു പകരം രത്നാലങ്കാരമായവും, പുഷ്പോജപലവും, സംതീതമുഖരവും, മനുഷ്യാസമയവുമായ മാന്ദവീന്റെ ദിവ്യമംഗളസ്വരൂപത്തെ അർപ്പിക്കുന്നു—അതെ, സമുദ്രത്തിന്റെ ഒരറ്റം മുതൽ മറ്റൊരു അറ്റംവരെ നീണ്ടു കിടക്കുന്ന ഒരു മഹാസാഗ്രാജ്യം—ആ സാഗ്രാജ്യത്തിന്റെ സ്ഥാപകൻ ചന്ദ്രഗുപ്തനാണ്; അവന്റെ പുരോഹിതനായ ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ—ഭീനനും ഭരിത്രനുമായ ചാണക്യൻ!

അങ്കം ൨. രംഗം ൧.

സ്ഥലം—തീരാകകത്തിലെ രാജധാനി. സമയം രാത്രി.

(സെലൂക്കസ്സും ഫെലനും)

സെലൂ: സിന്ധുവിന്റെ ഭൂലോകവാസം വെടിഞ്ഞു; ലോകൈകവിരന്ധായ ഒരു വിരനസ്തമിച്ചു.

ഫെല: എന്തു്. ഇതാരു പറഞ്ഞു.

സെലൂ: സൂര്യൻ അസ്തമിച്ചുവെന്ന കഥ ഭൂമിക്കു വല്ലവരും അറിവു കൊടുക്കാറുണ്ടോ മകളേ!

ഫെല: പിന്നീടു്?

സെലൂ: പിന്നീടെന്താണു്? ഭൗമമല്ല. അദ്ദേഹമെന്നെ ഏഷ്യയുടെ പിൻതുടർച്ചാവകാശിയായിക്കൊടുത്തുപോയി.

ഫെല: അമർത്ത്യവലമൊത്ത മഹാഭയം അദ്ദേഹത്തിന്നു്; ഏഷ്യയുടെ പാതി ഭാഗം സമ്പാദിച്ചുകൊള്ളൂ. എന്നാൽ പശ്ചി

വം! ചക്രവർത്തിക്കു സ്വന്തം നാട്ടിൽ കിടന്നു മരിക്കുവാനുള്ള ഭര-
താമുണ്ടായില്ല.

സെലു: സിങ്കരപ്പായുടെ സ്വപ്നം ഞാൻ അനുഭവത്തിൽ വ

ഹെല: എന്തു സ്വപ്നം [രത്നം

സെലു: ഭാരതവർഷത്തെ പിടിച്ചടക്കുക എന്ന ഉദ്ദേശം.

ഹെല: അതുകൊണ്ടുള്ള നേട്ടം?

സെലു: കീർത്തി.

ഹെല: കീർത്തിയല്ല, ഭൂഷ്ണിത്തിയാണു് അകിൽനിന്നുള്ള നേ-
ട്ടം. പുരുഷൻ കെട്ടിവെച്ചു നന്നു ഭര!—എന്തു ചെന്നാലും നിന്യ-
ത്ത ഭരണോഹം! പുരുഷന്റെ അഹിംസാവൃത്തി അതുതന്നെ; മ-
നുഷ്യനിന്നും ഒരു കടനായ നായാട്ടുകാരനാണു്; അവൻ കണ്ട
തിനെയെല്ലാം കൊന്നൊടുക്കുന്നു—ഈൻ ചോദിക്കുന്നതല്ല. മനു-
ഷ്യനെത്തന്നെ മനുഷ്യന്റെ മംസം തിന്നാത്തതു്?—

സെലു: അങ്ങിനെ പരിവീല്പ.

ഹെല: അച്ഛനായിട്ടു അങ്ങിനെ ഒരു പരിവ്യാപ്തപ്പെട്ടതരി-
ക്കെയു—അച്ഛന്റെ പേരു പറക്കട്ടെ—എന്താണച്ഛം, ഈ പുരുഷ-
വർഗ്ഗം ഇത്രയ്ക്കു രക്തദാഹമുറക്കൊള്ളാൻ? പുരുഷവർഗ്ഗത്തിനെയു
വികാരവുമില്ലെ? അതാകെ മരവിച്ചു പൊയ്ക്കുഴിയുവെന്നോ?...
സെലു: എന്തു വികാരം?

ഹെല: സാത്വികവികാരം. ഭൂഖിതന്റെ ഭൂഖം നീക്കു-
ൻ, രോഗിയെ രോഗത്തിൽനിന്നു കര കയറ്റാൻ, വിശന്നു വലയു-
ന്നവരുടെ വിശപ്പടക്കുൻ, അറിവില്ലാത്തവർക്കു് അറിവുണ്ടാക്കി-
ക്കൊടുക്കുൻ, അതെ, ഈ വകയൊന്നും നിങ്ങളുടെ കണ്ണിൽ വി-
ചയില്ലാത്തവ. സ്വപരമ്പരാമുഖ്യത്തിന്നു പരപ്പു കൂട്ടു, ഭൂഖം
വിതയ്ക്കുക, അക്രമം പടർത്തുക—അവിവേകമുലം പരമധീയ വന്ദ-
ത്തിവെയ്ക്കുക—ഇതാണു് പുരുഷന്റെ ജോലി

സെലു: ഡെമോസ്തനീസ് ഒരിക്കൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്—“വിജി-
തീയ മനുഷ്യന്റെയെത്തിന്റെ സമുന്നതവൃത്തിയാണെന്നു്.”

ഹെല: ഡെമോസ്തനീസ് ഒരിക്കലും അങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടി-
ല്ല. ഞാൻ ഡെമോസ്തനീസ് എടുത്തു കൊണ്ടു വരാം.

(എടുത്തു കൊണ്ടുവരൻ ഭാവിയ്ക്കുന്നു)

സെലു: വേണ്ട, വേണ്ട—അതിപ്പോൾ കൊണ്ടുവരേണ്ട—എന്നാ നീ ഡെമോസ്തനീസ് വായിച്ചിട്ടുണ്ടോ?

ഫെല: ഉവ്വ്—ഞാനതു വായിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

സെലു: നീയെന്തിനാണു് മകളെ ഇത്രയധികം ഇരുന്ന വായിക്കുന്നതു്? വായിച്ചുവായിച്ചു നിന്റെ പ്രകൃതിക്കുതന്നെ മററുവന്നുപോയി.

ഫെല: പ്രകൃതിയുടെ കോടാലിയുടേണോ വായന?—വായിക്കുത്തവൻ സമപ്രകൃതി ആകുമെങ്കിൽ—പ്രകൃതിസുന്ദരനാവുമെങ്കിൽ—അധികം സുന്ദരനായിത്തീരുന്നതാണു്—ഇതുകഴുത.

സെലു: കാരണം?

ഫെല: കാരണം—ഇതുകൊണ്ട് ഭരണമെന്ന പഠിക്കുന്നില്ല.

സെലു: നീയെന്നെ അപമാനിക്കുകയാണല്ലേ?

ഫെല: ഒരിക്കലുമില്ല. ഞാനങ്ങയെ അപമാനിക്കുമോ?

സെലു: നീയെന്നെ കഴുതയോടു താരതമ്യപ്പെടുത്തിയില്ലേ?

ഫെല: ഇല്ലല്ല, ഒരിക്കലുമില്ല.

സെലു: ഉവ്വ്—തീർച്ചയായും.

ഫെല: എനിക്കു തെറ്റുപറ്റി (കൈകൂപ്പി) ഞാൻ മാപ്പുചോദിക്കുന്നു.

സെലു: ഇല്ല, മാപ്പില്ല—എനിക്കു ശുശ്രൂഷവന്നിരിക്കുന്നു. നീയെപ്പോഴും എന്നെ അപമാനിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുക ഒരു പതിവായിരിക്കുന്നു.

ഫെല: അപ്പോ (കൈ പിടിക്കുന്നു.)

ഫെല: (ഗർഭസ്ഥപദത്തിൽ) അപ്പോ (മുട്ടകുത്തുന്നു.)

സെലു: അടട—അരുതരുതു് എഴുന്നേൽക്കുക. ഇതെന്തുപത്താണു്—നീനക്കാരെ തെറ്റുമില്ല—യെന്തൊല്ലാമെന്തെന്തെന്തെന്തു കടന്നുപോവാൻ പറഞ്ഞുപോയി. ഞാൻ വിചാരിക്കുകയാണു്—ഞാനെന്നാണു നിന്നോടൊന്നു ചർച്ചയായി പെരുമാറുവാൻ പഠിച്ചതു്? എഴുന്നേൽക്കൂ (കൈ പിടിച്ചെഴുന്നേൽപ്പിച്ചു്) എനിക്കു മാപ്പുതരു ഫെലൻ.

ഫെല: അച്ഛനെത്തന്നെക്കണ്ടിയിട്ടുണ്ടോ? (കുഴപ്പത്തിൽ കൈകോർത്തു കെട്ടിപ്പിടിക്കുന്നു.)

സെലു: (രണ്ടു കൈയും കൂട്ടിപ്പിടിച്ചു) കള്ളയില്ലാത്ത ഒരു ഗ്രാമം കെട്ട എന്റെ മകൾ!

ഫെല: അമ്മയില്ലാത്തവൾ? ഇതാരു പറഞ്ഞു. അവിടുന്ന് എന്റെ അച്ഛൻ മാത്രമല്ല അമ്മയുമാണ്. അവിടുന്ന് വെറും അച്ഛൻ മാത്രമായിരുന്നെങ്കിൽ എനിക്കിത്രത്തോളം കയറിക്കയർത്തു കൂട്ടിപ്പാൻ കഴിയുമായിരുന്നുവോ?

സെലു: നീയെന്താണു കയർക്കാനുള്ളത്?—ഒന്നുമില്ലല്ലോ—

ഫെല: ഞാനെന്തുപദ്രവമാണ് അച്ഛനേല്പിക്കാത്തത്?

സെലു: നീയെന്നോട് ഒരു കാര്യവും ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ലല്ലോ. എന്തൊന്നൊന്നുമാവശ്യപ്പെടത്തേതു മകളേ?

ഫെല: ചേർത്തുകൊടുത്തെന്നു എനിക്കെല്ലാം കിട്ടുന്നുണ്ട്. എന്തൊന്നാണ് എനിക്കില്ലാത്തതല്ലാ.

സെലു: വിലപിടിച്ചു വസ്ത്രമേണങ്ങാൻ ഒന്നുമില്ലല്ലോ—

ഫെല: എല്ലാം എന്റെ പക്കലുണ്ട്,

സെലു: നീ കുറിക്കലും അതെന്തും ധരിച്ചുകണ്ടിട്ടില്ലല്ലോ?

ഫെല: ധരിച്ചാൽ അച്ഛനു സന്തോഷമുണ്ടാകുമോ?—ഒരശരി, എന്നാലങ്ങിനെയാശ്ശുളയം.

സെലു: അങ്ങിനെത്തന്നെ വത്ര. എന്റെ മകളെയൊന്നിലയിൽ കാണട്ടെ—നോക്കൂ ഞാനിതാ സേനാപതിയുടെ കൈനിലയോളം ഒന്നു ചെന്നു വരട്ടെ. ആരവിടെ.

ഫെല: ഞാനെന്തൊന്നും ചെയ്യാനുള്ളതും. മുലകുടിമാറ്റത്തു കൂട്ടിയല്ലല്ലോ ഞാൻ. നേരം സന്ധ്യയെത്തുമ്പോഴേക്കും ധാരാളം വിളിക്കാൻ—

സെലു: പിന്നെ ഒരു കാര്യം—നീ അല്പശ്രദ്ധയോടെ ഇരുന്നുവായിരിക്കട്ടെ. വായിച്ചുവായിച്ചു നിന്റെ നിറംകുറന്നു മങ്ങിപ്പോയി.

ഫെല: (ചിരിച്ചു) ശരി. അങ്ങിനെയാവാം. ഞാൻ ഒരു യാഥാസ്ഥികയാക്കേണമെന്നുള്ളതും.

(സെലുക്കുന്ന് പോകുന്നു.)

(ഫെലിക്സ് ഒരു ഗ്രന്ഥമെടുത്തു മലത്തിൽ അല്പസമയം വായിച്ചു. പുസ്തകമടച്ചു. ആത്മഗതം.)

ഫെലിക്സ്: സൂര്യഭഗവാൻ അസ്തമിക്കുന്നു. ഇന്നു സിന്ധുനദീതീരത്തെ ഗൌരവപൂർണ്ണമായ ആ സൂര്യോസ്തമനത്തെക്കുറിച്ച് ഓർമ്മവരുന്നു. അക്ഷപ്രകാരം വഴിയുന്ന ആ ഭാരതവർഷമെവിടെ? മൂടൽമഞ്ഞു പെയ്ത ഈ അഫ്ഘാൻസ്ഥാനമെവിടെ? (വീണ്ടും വായിക്കുന്നു.) ആ മനശ്ശർജ്ജകമാരൻ—ഉവ്വ്, ഞാൻ സംസ്കൃതഭാഷ പഠിക്കും. ദേവഭാഷ ജ്ഞാനവിജ്ഞാനങ്ങളുടേയും കലകളുടേയും അക്ഷയഖനിയൊന്നെന്നു കേട്ടിട്ടുണ്ട്. (വീണ്ടും വായിച്ചു) ആരാത്ത്? (തിരിഞ്ഞുനോക്കി) ഓ; ആരാത്ത്? എന്റെ തോന്നത്തോടു യോജിക്കുന്നവർ വരുന്നു.)

എന്റെ: അതെ, ഫെലിക്സ്—ഞാൻ തന്നെ.

ഫെലിക്സ്: അപ്പൂനിയെവിടെയില്ല.

എന്റെ: അതറിഞ്ഞിട്ടുണ്ട് ഞാൻ പോന്നത്.

ഫെലിക്സ്: പിന്നെന്താണ് ഇത്ര അടിയന്തരമായിട്ട്—

എന്റെ: എന്താണ് ഫെലിക്സ് ഇത്ര വിമുഖതയോ? എന്റെ വരവ് ഇത്ര അമംഗളകരമോ?

ഫെലിക്സ്: ഞാനതു പറഞ്ഞില്ല.

എന്റെ: അമ്പോ — കള്ളത്തരംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയതാണ് ആ സ്ത്രീയെ. ഇത്രനാളായിട്ടും—ഞാനാരുടെ മുമ്പിൽ നില്ക്കുമ്പോൾ ആ ആളുടെ മനസ്സമിതിയറിയാൻ എനിക്കു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ല—“ഞാനതു പറഞ്ഞില്ലല്ലോ”—എത്ര ഭംഗിയുള്ള മറുപടി—വേതിയെന്നും പറഞ്ഞില്ല എങ്കിലും എന്റെ വരവത്രെ പിടിച്ചിട്ടില്ലെന്നതു പരമാർത്ഥമാണ്—തരി. ആ ചോദ്യത്തിന്റെ മറുപടി ഇറങ്ങുവെന്നതിലെന്താണ് വിരോധം?

ഫെലിക്സ്: ആ മറുപടികൊണ്ടു നിങ്ങൾക്കുണ്ടാവുന്ന നേട്ടം?

എന്റെ: പറഞ്ഞാൽ വേതിയുണ്ടാവുന്ന നഷ്ടം? പറയുന്നാർക്കു നേട്ടമൊന്നുമില്ല. എന്നാൽ കേൾക്കുന്നാർക്കു അങ്ങനെയൊരു നേട്ടമായിരിക്കും.

ഫെലിക്സ്: എന്താണ് നേട്ടം?

എന്റെ; മറ്റൊരു നേട്ടവുമല്ല. ആ ചോദ്യത്തിന്റെ മറുപടി കിട്ടിട്ടുവേണം. എന്നിങ്ങ ചിലതു നിശ്ചയിച്ചുറക്കുൻ—ഇതേ ചോദ്യത്തിന്റെ മറുപടിയിലാണെന്റെ അവിധത്രയും; നോക്കൂ ഹെലൻ. ഞാൻ അവസാനത്തെത്തവണ ഒന്നുകൂടി ചോദിച്ചു പോകുന്നുവെന്നു വന്നതു്.

ഹെലൻ: എന്താതു്?

എന്റെ: കണ്ണിൽ കണ്ണീർ നിറച്ചു് മട്ടകത്തിയിരുന്ന ഞാൻ ഭിക്ഷ ചോദിച്ചു; എന്നാലൊന്നും കിട്ടിയില്ല. കോപതരപണം ഇതാ ഇടുന്ന തെങ്ങയോടു കൂടി ഞാൻ ഭിക്ഷ ചോദിച്ചു; എന്നാലൊന്നുംതന്നെ കിട്ടിയില്ല. എന്നാലിന്നു്—വളവും തിരിവുമില്ലാതെ, കറയും മറയുമില്ലാതെ തുറന്നു ചോദിക്കുവാൻ വേണ്ടിയൊണ് ഞാൻ വന്നതു്. ഇന്നു ക്രോധമില്ല, നിബ്ബന്ധമില്ല—നന്നമില്ല—എന്നിഹ്വതരിയണം—നിന്ദിക്കുന്ന വിവാഹം ചെയ്യാനിഷ്ടമുണ്ടോ ഇല്ലയോ?

ഹെലൻ: എന്റെ അച്ഛന്റെ കഴുത്തിൽ വാറുനടത്താൻ മതിന്നാവതരോ ആ ആളെ ഞാൻ കലാണം കഴിക്കില്ല.

എന്റെ: അതാണോ കാരണം? വാസ്തവത്തിൽ അതിനാകാറണം ഭവതിയല്ലാതെ മറ്റൊരു മല്ലല്ലോ. ആ സംഭവത്തിന്നു മുമ്പിലൊരുദിവസം ഞാനിതേ ചോദ്യം പോടിക്കയുണ്ടായി. അന്നു പറഞ്ഞ മറുപടിയെന്നായിരുന്നു. “അച്ഛന്റെ ഇഷ്ടമാണ് എന്റെ ഇഷ്ടം” എന്നല്ലേ? ഞാനച്ഛന്റെ ഉള്ളറിവാൻ ശ്രമിച്ചുനോക്കി. അച്ഛൻ പറഞ്ഞു; “തന്റെ അച്ഛനാരുണ്ടെന്നു കാര്യം ഇന്നും മറുപടിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങിനെ തന്തയില്ലാത്തൊരുത്തനു സെലൂക്കസ്സിന്റെ മകളെപ്പിടിച്ചു കൊടുക്കുക എന്നതു് അസംഭാവ്യമാണ്”.

സെലൂ: അച്ഛൻ സേനാപതിയും നിങ്ങളൊരു വെറും പട്ടനായകനും മാത്രമാണ്.

എന്റെ: ഇതല്ല കാരണം. എന്റെ പിറവിയെക്കുറിച്ചുള്ള അന്വേഷണത്തിന്റെ ബീജം—ആ കളതു് എത്ര മൺത്തിലാണ് കൊണ്ടതു്—ആ വേദന സഹിക്കവയ്യാതെയാണു ഞാൻ അദ്ദേഹത്തിന്റെ നേക്കു വാളിളക്കിപ്പോയതു്. ഹെലൻ—എന്നിങ്ങ മാപ്പു തത്രം.

ഫെല: ഒരു പക്ഷെ ഞാൻ നിങ്ങളെ വിവാഹം ചെയ്തില്ല.

എൻറി: കാരണം?

ഫെല: കാരണം—ഇല്ല. രാജകുമാരിയുടെ തന്റെ പ്രജയോടു കാരണം ബോധിപ്പിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ല!

എൻറി: എനിക്കു കാരണമറിയേണ്ട; മറുപടി കിട്ടണം— അതതു മുറിച്ചു മറുപടി—നീയെന്നെ വിവാഹം ചെയ്യുമോ—ഇല്ലയോ?

ഫെല: എന്തു്—ആളെയും ധിക്കാരവും നിറഞ്ഞ പരുഷ സ്പർശത്തിൽ—?

എൻറി: മറുപടി പറയു—വിവാഹം ചെയ്യുമോ—ഇല്ലയോ? (കൈകടന്നുപിടിക്കുന്നു)

ഫെല: എൻറിയോനസ് വിട്ട കൈ—എടുക്കുവ—യവനനാണോ താൻ?

എൻറി: കാമകുന്ദാണു് ഞാൻ—വിവാഹം ചെയ്യുമോ ഇല്ലയോ? തുറന്നു പറയൂ.

ഫെല: ഒക്ലീഡ്സ് വരിയ്ക്കുന്ന ഒരു കഷ്ടരോഗിയെ ഞാൻ കലശലാണു കഴിച്ചുവെന്നു വരാം—എന്നാൽ നിന്നെ ഇല്ല. ഒരിക്കലുമില്ല—കുരുവൻ (കൈകടഞ്ഞു വിട്ടുവിട്ടു്) കടക്കു പുറത്തു്.

എൻറി: തരി; ഞാൻ പെരയ്ക്കളയാം (മെല്ലെ മെല്ലെ മുന്നോട്ടു പോയി വീണ്ടും പിന്തിരിഞ്ഞു്) ഒരു വാക്കുകൂടി പറഞ്ഞു പെരയ്ക്കളയാം—ഫെലൻ.

ഫെല: പേരു ചൊല്ലിവിളിക്കാൻ താനാണു്? രാജകുമാരിയെന്നു വിളിയു്കൂ. ആരെ ഞാൻ വിവാഹിച്ചാൽ ഇന്നുതന്നെ ഉദ്യോഗത്തിൽനിന്നു പിരിച്ചുവിട്ടുവാൻ കഴിയുമോ—ആരെ ഇതേ ഇടംകുലക്കൊണ്ടു് ചുമട്ടിത്തയ്ക്കുവാൻ കഴിയുമോ—അവൻ ഒരു വെറും പട്ടയാളി എപ്പോഴെത്രയെന്നിയായ സെലൂക്കസ്സിന്റെ മകളുടെ കൈ കടന്നുപിടിക്കുക—എന്തൊരു ധിക്കാരം എൻറി, തരി, ഇതിന്നു പകരം വീട്ടാൻ കഴിയുമോ എന്നു നോക്കും. എൻറി മരുതപത്രം തിരിയുമോ എന്നു പരീക്ഷിച്ചുനോക്കും. [എൻറിയോനസ് മുന്നോട്ടുപോയി—പെട്ടെന്നു് സെലൂക്കസ്സുമായി കൂട്ടിമുട്ടുന്നു.]

സെലു: വിജനത്തിൽവെച്ച് വീണ്ടും സന്ദർശനം.

ഫെല: (തൊണ്ടയിടി) അച്ഛൻ ആരവിട്ടത്തെ മകളുടെ മേൽ കൈവെച്ചുവോ—ആ മനുഷ്യൻ—ആ അധമൻ—ആ തെമ്മാടി യവനൻ—അവിട്ടത്തെ സേനാപതിയാണോ?

സെലു: എന്തു?—ഇക്കേൾക്കുന്നതെന്തു—ഇതു വാസ്തവമോണോ എൻറീതോനസ്സു?

എൻറീ: അതേ, വാസ്തവം—എനിക്കു തെറ്റുപറ്റി.

സെലു: ഓഹോ; ശരി സിങ്കറഷായുടെ കല്പനപ്രകാരം നീ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കപ്പെട്ടവനായിരുന്നു. വീണ്ടും ഞാൻ നിന്നെ സേനാപതിയാക്കി—അതിന്നു് ഈ സമ്മാനം—അമ്പടം—ആരവിട്ടെ?

(രണ്ടു ഭേദന്മാർ വരുന്നു)

സെലു: ഇവനെ പിടിച്ചു ആമം വെയ്ക്കൂ. (ഭേദന്മാർ എൻറീതോനസ്സിനെ പിടിച്ചുകെട്ടുന്നു). എൻറീതോനസ്സ്—തീക്ഷ്ണയന്ത്രം എന്നറിയുമോ; മരണശിക്ഷതന്നെ. ആരവിട്ടെ, ഇവനെ കൊലനിലത്തേക്കു കൊണ്ടുപോകട്ടെ (എൻറീതോനസ്സിനെ കൊണ്ടുപോവാൻ ഭാവിസ്കുന്നു.)

ഫെല: നിൽക്കൂ! (സെലുക്കുസ്സിനോടു്) ഇത്തവണ മറപ്പു കൊടുക്കണം.

സെലു: ഇല്ലില്ല - ഇത്ര ധിക്കാരം!

ഫെല: എന്നാൽ പിരിച്ചയച്ചേയ്ക്കുക.

സെലു: പിരിച്ചയക്കൽ തക്കതായ ശിക്ഷയല്ല.

ഫെല: എന്നാൽ നോട്ടകടത്തിയേക്കുക. മരണശിക്ഷ വേണ്ട.

സെലു: വേണ്ട ഫെലൻ—അതു പാടില്ല.

ഫെല: എൻറീതോനസ്സ് വീരനാണു്; അയാൾ നേരിട്ട കാരം സമ്മതിച്ചു; ഇത്തവണ അവസാനമായി—മറപ്പുകൊടുക്കണം—എൻറീതോനസ്സിനെ രാജ്യഭ്രഷ്ടനാക്കുക; അതു മതി.

എൻറീ: എനിക്കു സെലുക്കുസ്സിന്റെ ദയവേണ്ടവേണ്ട; എന്നാൽ സെലുക്കുസ്സു്; ഞാൻ കാരം സമ്മതിക്കുന്നു—കാരത്തിന്നു തക്കതായ ശിക്ഷ തത്ര—ഞാൻ മറപ്പുചോദിക്കുകയില്ല.

ഫെല: ഞാൻ മറപ്പു ചോദിക്കുന്നു—അച്ഛൻ.

സെലു: ഇല്ല.

ഫെല: എനിക്കു മാപ്പുതരു—അച്ഛാ.

സെലു: ഒരിക്കലുമില്ല—

ഫെല: (മടുത്തതി ചെങ്കുപ്പി) അച്ഛാ!

സെലു: ശരി. ഇത്തവണ നിനക്കു മാപ്പു തന്നിരിക്കുന്നു—
എന്റെ ഗോനസ്—പോവം—ഒരു കാര്യം—മേലിലെന്നെങ്കിലും
എന്റെ സാമ്രാജ്യത്തിനകത്തു കാലെടുത്തുവെച്ചാൽ അന്നായിരി-
ക്കും തന്റെ മരണദിവസം—ഉം—വിട്ടയയ്ക്കട്ടെ (ഭേദമാർ വിട്ടയയ്ക്കു-
ന്നു; എന്റെ ഗോനസ് മെല്ലെ മെല്ലെ പോകുന്നു.)

ഫെല: അങ്ങു വിട്ടയയ്ക്കുമെന്ന് ഏനിക്കറിയാമായിരുന്നു.

സെലു: നിന്റെ കൂപ്പുകൈ! ഹാ, അതിന്റെ മുഖിലെന്റെ
എല്ലാ യുക്തികാറിനൂവും അടഞ്ഞുപോകുന്നു. നീയെന്റെ ദാമന മ-
കളാണ്—ദാമനത്തം അധികരിക്കുന്നതുമുലമാണു നീയെന്നെ ഭേ-
ടുന്നതു്.

ഫെല: (ചിരിച്ചു്) ഇക്കാര്യത്തിൽ ഡെമോസ്തനീസ് ഏതു പ-
രയെന്നു?

സെലു: ഒന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ല—നീ വലിയകേമിയായിരിക്ക-
ുന്നു—ശരി പോവൂ. (പോകുന്നു.)

(ഫെലൻ മെല്ലെ മെല്ലെ നടന്ന് ഇടയിൽനിന്ന്)

ഫെല: അച്ഛൻ! അതെ അച്ഛന്റെ ഇച്ഛയാണ് എന്റെ ഇ-
ച്ഛം എന്റെ ഹൃദയത്തിലെ അതാധസ്തേഹത്തിന്റെ നിഗ്രഹമുത്തി-
യെക്കുറിച്ച് അങ്ങു എന്തറിഞ്ഞു! അവിടുത്തെ കുഴത്തിന്നു നേക്കു്
ആരു വാളിളക്കിയോ ആ ആൾ ആരായാലും ഞാൻ കലുറണം ക-
ഴിക്കില്ല. ആ ആൾ എന്റെ ഗോനസ്സല്ല—ആരായാലെന്നാണ്?

രംഗം ൨.

സ്ഥലം—യുദ്ധക്ഷേത്രത്തിൽ ചാണകുന്റെ ശിബിരം.

സമയം—രാത്രി.

(മുരയ്യം ചാണകുനും)

മുര: നാളെ യുദ്ധമുണ്ടാവും.

ചാണക്യ: അതെ, നമുക്കു യാതൊരു യുദ്ധം.

മുര: ചന്ദ്രഗുപ്തൻ കടന്നുകൂടിയല്ലോ.

ചാണക്യ: ഉവ്വ്—എത്രയെന്നു ഞാനിതു നിന്നോടു പറഞ്ഞു? വിണ്ടു—അതേവെങ്കിലും തന്നെ പറയാൻ—ഇതു രാത്രി സമയത്തു് ഇവിടേയ്ക്കു വേണ്ട ആവശ്യം?

മുര: എത്രയായിട്ടും മനസ്സിലാക്കുന്നില്ല—യുദ്ധംകൊണ്ടു യാതൊരു കാര്യവുമില്ല—വേണ്ട ഗുരുഭാവം—യുദ്ധം വേണ്ട.

ചാണക്യ: (സാത്ത്യാം) മുരേ!

മുര: എന്റെ മകനാണു് ചന്ദ്രഗുപ്തൻ; പിന്നെ നന്ദനാണു്; അവനും എന്റെ മകൻ തന്നെ. ചന്ദ്രഗുപ്തനും നന്ദനും—ഒരേ തൈതിയിലെ രണ്ടു പച്ചപ്പൂക്കൾ—എന്റെ ഹൃദയംകൊത്തത്തിലെ സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ. അവർ കൂട്ടിമുട്ടിയാൽ ആകാശം നാശനശിപ്പോവു്. വേണ്ട—യുദ്ധം വേണ്ട; എന്റെ മകൻ തൈതിയിലെ പിച്ചുകൊരന്നാണു്—വാസ്തവം. എങ്കിലും യുദ്ധം വേണ്ട.

ചാണക്യ: ഹേ, സ്രീ. മുഖിലതാ കാലത്തിന്റെ സംഹാരരൂപം പ്രത്യക്ഷപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. നോക്കൂ സ്ഥിരവും, അചഞ്ചലവുമാണു് ആകാശം. വീർപ്പിക്കിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു് എത്രോ കൊടുങ്കാറ്റിനെ കാത്തിരിയ്ക്കുന്നു. എല്ലാം ഒക്കിക്കഴിഞ്ഞു—ഈ സമയത്തു് സ്രീയുടെ അഭ്യർത്ഥന—ഇല്ല—ഈ ചലകഥ കേൾക്കാൻ ഇനി സമയമില്ല. പോവൂ, ശിബിരത്തിലേയ്ക്കു പോവൂ.

മുര: ചെണ്ണിന്റെ അഭ്യർത്ഥന—അവളുടെ കലങ്ങിയ കണ്ണു്—സ്രീയിനെയ്ക്കു ഭയാർജ്ജുന നിന്ദയുമാണോ? ഈ ഹൃദയത്തിനകത്തു കിടന്ന കൊടുങ്കാറ്റിന്റെ ശക്തി അങ്ങനെയൊക്കെയോ? അതൊക്കെ സമീകര്യം ക്ഷമിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. അങ്ങനെയൊക്കെ?

ചാണക്യ: നീയെന്തറിഞ്ഞു? മങ്ങിയെഴുതി വിളർന്ന പെരുമ്പടം, തേങ്ങുമ്പോഴെപ്പോയ മനുഷ്യനെയെപ്പോലെ അതിന്റെ അമർത്തിയൊലമറ്റത്തു ആത്മരോദനത്തോടുകൂടി കൽത്തുറകൾക്കു കൈയെടുത്തു മൂലകളിൽ തലയിട്ടപ്പിട്ടു് അടിച്ചു സ്വന്തം ജീവരക്തത്തിൽ—കുട്ടപിടിച്ചു മളിക്കെട്ടിയ തടീരപുരത്തിൽ കിടന്നുരുളുന്നു!—പ്രതിഫലംസയുടെ കരളിടുകൾക്കു് എത്ര തരത്തിലാണെന്നു നീയെന്തറി

ആതുര കത്തിക്കാളിൽ മർദ്ദത്തിൽ വൃ ചികത്തിക്കയറാൽ—ഇല്ല. അതിന്റെ വേദന നീയെന്തറിഞ്ഞു? പോവൂ—അനിവാര്യമാണീ യുദ്ധം!

മര: തുരുത്തേ, എന്നാൽ—

ചാണക്യ: (കരോരസ്വരത്തിൽ)പോവൂ—

(പേടിച്ചു വിറച്ചു മര പോകുന്നു)

(ചാണക്യൻ ഒറ്റയ്ക്കു ഉൾത്തൂണു.)

ചാണക്യ: ചെന്നിയുടെ മകൾ, ചുവലയ്ക്കുവത്തിന്റെ തന്യം, ആവണക്കണ്ണയുടെ സ്വദേശം, കഴുതയുടെ കുറച്ചിൽ—എല്ലാം ഒരിക്കത്തു കേൾക്കുകെട്ടി വെച്ചിരിക്കുന്നു. എന്തു സംഭവിക്കുമെന്നു നോക്കും—പുതിയ തരം വിഭവം തയ്യാറാക്കപ്പെട്ടു! ഹേ, അടുത്തു കത്തിനീയേതു്, മധുരദുർഗ്ഗം വമിയ്ക്കുന്ന ഈ പട്ടണത്തോടു കൂടിയിരുന്നെന്ന് എന്റെ കയ്യും പിടിച്ചു പറഞ്ഞു പോകുന്നത്?—(പറഞ്ഞേയ്ക്കു നോക്കി)ദാഹം മഞ്ഞുതുള്ളിയും പൊട്ടിപ്പൊരിയുന്ന അണി സ്ഫുലിംഗമായി നിൽക്കുന്ന തിളങ്ങുന്നു. ആകാശം വെളിച്ചംകൊണ്ടിട്ടോളം വെട്ടുന്നു. ചുരുക്കം നിമിഷത്തിൽ ഞാനെന്റെ ഉലൈക്കു തുരുത്തുമായിട്ടും—എന്നാൽ തീ കത്തുന്നില്ല—ദാ: തനി ബ്രഹ്മതേജസ്സു കൊണ്ടു് ഇതു കത്തിക്കാളുകയില്ല!— (ചിരിച്ചു) ഇരു കലിയുതത്തിൽ ഒരിക്കൽകൂടി ബ്രഹ്മതേജസ്സ് ജ്വലിക്കുമോ എന്നു പരീക്ഷിയ്ക്കും. എന്താണ് പ്രിയേ— നീയാ കൊന്തംപല്ലു് മുഴുവൻ പറത്തു കൂട്ടി; മെട്ടയടിച്ചു തലയിട്ടുകി “അതെ” എന്നു പറയുന്നതു ഞാനതു കേൾക്കുന്നുണ്ടു്. ഹേ, സുന്ദരി നീയെത്ര കഠിനയാണു്. നീന്റെ ബ്രഹ്മബന്ധം—പ്രസാദമെന്നു ഉത്തരനാക്കുകയാണു് മതി—ആൗ കേൾക്കുകയെന്നൊ?

(കാർത്ത്യായനൻ വരുന്നു.)

കാർത്ത്യായനൻ: അതെ—ചാണക്യരെ ഞാൻ തന്നെയുമാണു്.

ചാണക്യ: ഇരു അർദ്ധരാത്രി നേരം.

കാർത്ത്യായനൻ: വിശേഷമുണ്ടു്.

ചാണക്യ: എന്താതു്?

കാർത്ത്യായനൻ: നന്ദന്റെ വൃദ്ധമന്ത്രി വന്നിരുന്നു.

ചാണക്യ: (സോൽക്കണ്ഠം) എന്തിനാ വന്നിരുന്നതും. (തരി)---പിന്നെ?

കാർത്ത്യായ: അയാൾ സന്ധിയുടെ കാലം എടുത്തിട്ടുകയറുന്നു.

ചാണക്യ: എന്തു പറഞ്ഞു? [യി.

കാർത്ത്യായ: അതുമിതും കറ പറഞ്ഞ ശേഷം മന്ത്രി ഇങ്ങിനെ തുടങ്ങിവെച്ചു:--“സഹോദരന്മാർ തമ്മിലെന്തിനാണ് സ്പർശം?--രണ്ടും പക്ഷാതിയാസി ഭേദിച്ചേക്കണം. അന്യം തുന്യമില്ലാത്ത നന്മകൾ വിസ്തരിച്ചാണ്; എങ്കിലും അദ്ദേഹം അനുഭവപ്പെട്ടു വല്ലതും കടന്നു പ്രവർത്തിച്ചുപോയിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതെല്ലാം നിങ്ങളിൽ ചിലരുടെ ചുമതലയല്ലേ?

ചാണക്യ: (സങ്കേതം) വാസ്തവം വാസ്തവം; ആ സമയത്തു ചന്ദ്രപുനവിടെയുണ്ടായിരുന്നില്ലേ?

കാർത്ത്യായ: ഉവ്വ്.

ചാണക്യ: എന്റെ പൊന്നനും--നമ്മുടെ മന്ത്രി വലിയ ജാലവിദ്യക്കാരനാണ്:--ചന്ദ്രപുന വല്ലതും പറഞ്ഞുപോ?

കാർത്ത്യായ: ഒന്നും പറഞ്ഞില്ല.

ചാണക്യ: നിങ്ങൾ വല്ലതും പറഞ്ഞുവോ?

കാർത്ത്യായ: ഞാൻ പറഞ്ഞതു മറ്റൊന്നുമല്ല. മന്ത്രിയുടെ അഭിപ്രായമറിഞ്ഞ ശേഷം മാത്രമേ വല്ലതും പറയാൻ നിവൃത്തിയുള്ളൂ.

ചാണക്യ: അടട! ആ വിദ്വാനെ എന്താണ് നമ്മുടെ അടുത്തേയ്ക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരാതിരുന്നതും?

കാർത്ത്യായ: അയാളിങ്ങോട്ടു വരാൻ കൂട്ടാക്കിയില്ല.

ചാണക്യ: പതിനെട്ടാമത്തെ അടവെടുത്തു--തോല്പിക്കുന്ന കാലം തീർച്ചയായപ്പോൾ--അമ്പട! --(ആലോചിക്കുന്നു)

കാർത്ത്യായ: തരക്കള്ളനു വിചാരിക്കുന്നു?

ചാണക്യ: ഒന്നുമില്ല.---

“മനസാ ചിന്തിതം കാൽ--

വചസാ ന പ്രകാരയേൽ”

കാർത്ത്യായ: എന്നാൽ ഞാൻ തരക്കള്ളന്റെ മിത്രമാണ്.

ചാണക്യ: ചാണക്യപണ്ഡിതന്റെ മതമിതാണ്—

“ന മിത്രേഷ്വപി വിശ്വസേൽ”

നിങ്ങളെയറിയിക്കേണ്ട സമയമായിട്ടില്ല—ഇപ്പോൾ ഒന്നു മാത്രം പറയാം—“സന്ധിയുണ്ടാവില്ല!”

കാർത്ത്യായ: കുരണം?

ചാണക്യ: നിങ്ങളിപ്പോൾ ശിബിരത്തിലേയ്ക്കു പോകണം—ഞാനെന്റെ പ്രിയ തമയായൊന്നു ചോദിക്കട്ടെ.

കാർത്ത്യായ: ആരാണീ പ്രേയസി.

ചാണക്യ: ഞാറിയില്ലേ? (ചിരിച്ചു) എനിക്കൊരു രഹസ്യം കാണിയുണ്ടു്—തേവിടില്ലി!

കാർത്ത്യായ: നിങ്ങൾക്കു തേവിടില്ലിയോ?

(ചാണക്യൻ ചിരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: നിങ്ങൾ ഈ നന്ദമന്ത്രിയെ മുറവിയുമാമോ?

കാർത്ത്യായ: പിന്നെ ചെറപ്പത്തിൽ ഞങ്ങൾ ഒരുമിച്ചാണ് ശത്രുരാജാക്കൾ ചെയ്തപോന്നതു്. മനസ്സുതപശ്ശത്തിൽ അതിരുകടന്ന വാസനക്കാരനും, സംഘത്തിൽ മിടുമിടക്കുന്നമായിരുന്നു ആയാൾ.

ചാണക്യ: നിങ്ങളുണപാണിനിയ സുത്രമിരുന്നു ഉരുവിട്ടുകയറിയെന്നു അല്ലേ?

കാർത്ത്യായ: നിങ്ങളെന്താണ് വിചാരിക്കുന്നതു്. ഞങ്ങൾ രാജ്യത്തിലെ ഓരോ സുത്രവും ഓരോ നിഗ്രഹതപത്തിന്റെ അർത്ഥമാണ്. ഇതാ നോക്കൂ—

ചാണക്യ: എല്ലാം താമസമാക്കി—നോക്കൂ—പാണിനിയം കേൾക്കാൻ ഇവിടെ സമയംപോരും—വ്യാകരണംകൊണ്ടൊരു കർത്തവ്യമില്ല.

കാർത്ത്യായ: പാണിനി നിങ്ങൾക്കു സരമില്ല—എന്നാലതിന്റെ മഹിമ എന്തിന്നു്—

ചാണക്യ: ഇപ്പോൾ മനസ്സിലായി—നന്ദൻ നിങ്ങളെ തടവിലിട്ടുകൊണ്ടുവരുന്നതു് കാരണം.

കാർത്ത്യായ: എന്താണ് കാരണം?

ചാണക്യ: നിങ്ങളുടെ പാണ്ഡിത്യം എത്രയും ഉയർത്തിയതിനാൽ നിങ്ങളുടെ സുരക്ഷയ്ക്കായി മനുഷ്യനെ ശാസനം ഉണ്ടാക്കിയിട്ടുണ്ട്. പക്ഷേ ഇതിലും സകലദിക്കിലും പാണ്ഡിത്യം ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ മനുഷ്യന്റെയും അവിടെയും പാണ്ഡിത്യം ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ നമ്മുടെ നാട് നശിച്ചിരുന്നു; നമ്മുടെ നാട് നശിച്ചിരുന്നു; മനം പിരിഞ്ഞിരുന്നു. അങ്ങനെ പാണ്ഡിത്യം ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ നമ്മുടെ നാട് നശിച്ചിരുന്നു. അങ്ങനെ പാണ്ഡിത്യം ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ നമ്മുടെ നാട് നശിച്ചിരുന്നു.

കാർത്ത്യായ്: എന്താണ് പാണ്ഡിത്യം വരുത്തുവാൻ ആവുന്നതു്?

ചാണക്യ: ഈ വ്യാകരണപ്പുസ്തകം നിശ്ചയിച്ചിട്ടുള്ളതു് അത് ഉപയോഗിക്കുകയും മനോഹരമായതും കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ട്.

കാർത്ത്യായ്: അതിലും വലിയ ആവുന്നതു് ഇതാണ്. നിങ്ങളുടെ വ്യാകരണത്തിൽ ശുദ്ധയില്ല—പാണ്ഡിത്യം—

ചാണക്യ: വളരെ വലുതാണ്. നിങ്ങളുടെ ശിഷ്യന്മാരിലേക്ക് പോവുക—നോക്കൂ—ചന്ദ്രഹാസം എവിടെയുണ്ട്?

കാർത്ത്യായ്: ചന്ദ്രഹാസം തിരിച്ചറിയുക.

ചാണക്യ: വാസ്തവം—പാണ്ഡിത്യം സൂത്രപ്രകാരം കൊണ്ടു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്ന പരമാർത്ഥമായി കഴിഞ്ഞുവരുന്നു.

കാർത്ത്യായ്: പാണ്ഡിത്യം ഈ വക നിങ്ങളുടെ വിജയങ്ങളെക്കുറിച്ചു് നോക്കുന്ന പരഞ്ഞിട്ടില്ല.

ചാണക്യ: പോവുക; ചന്ദ്രഹാസം വിനോദ നമ്മുടെ ശിഷ്യന്മാരിലേക്കു വരുന്ന പരയം—

കാർത്ത്യായ്: വരുന്ന പരയം—എങ്കിലും പാണ്ഡിത്യം

ചാണക്യ: വീണ്ടും പാണ്ഡിത്യം—പക്ഷേ ഇതിൽ—ഈ അർത്ഥം സൂത്രപ്രകാരം—പാണ്ഡിത്യം കേൾക്കുന്നതിലും ചെന്നു ചന്ദ്രഹാസം വന്ന പരഞ്ഞയക്കും—ചന്ദ്രഹാസം വന്ന കണ്ടിട്ടു പ്രത്യേക ആവശ്യമുണ്ട്.

കാർത്ത്യായ്: അപ്പോൾ പാണ്ഡിത്യം സൂത്രപ്രകാരം?

ചാണക്യ: പാണ്ഡിത്യം, പാണ്ഡിത്യം സൂത്രപ്രകാരം നമ്മുടെ വീണ്ടും ഉപയോഗം—പോവുക!

കാർത്ത്യായ്: ലോകം വിചാരിക്കുന്നത് പാണിനി വെറും വൈദ്യകരണനാണെന്നുണ്ടെ—വെറും വൈദ്യകരണൻ—വിശ്വകർമ്മപാണിനി വേദാന്തക്കാതലിന്റെ കരതൽ.

ചാണക്യ: വാദപ്രസിദ്ധത്തിന്നു നില്ക്കേണ്ട—ഞാൻ മറ്റുവെളി വീണ്ടും പറയുകയാണ്, നിങ്ങളിലേറ്റാൾ പോവണം.

കാർത്ത്യായ്: ഞാൻ ചൊല്ലുകയോ. (നടന്നുകൊണ്ടു്) എന്നാൽ താങ്കൾ പാണിനിയെ അപമാനിച്ചു,

[ഭുജിതനായിപ്പോവുന്നു.]

ചാണക്യ: വെറും ഭൂതപ്രായം! ഒരു വകതിരിവുമില്ല. കർമ്മത്തിനടിമയായ വെറും പൽക്കൊടി! പ്രിയേ, എന്തു പറഞ്ഞു? നന്ദമന്ത്രി രാജവെട്ടത്തു പ്രയോഗിച്ചു: പരാജയമുണ്ടാകഴിഞ്ഞപ്പോൾ കല്പനയിൽ വിചാരിച്ചുപ്രയോഗിച്ചു. ഞാൻ കൈവെച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. ഞാനതു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. നീയും അതറിയില്ലേ?

(ചന്ദ്രകേതു പ്രവേശിച്ചു പ്രണമിക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: വിജയിച്ചാലും ഞാൻ നിങ്ങൾക്കുതയച്ചിരുന്നു.

ചന്ദ്രകേ: എന്താണു കല്പന?

ചാണക്യ: നാളെയുണ്ടാ യുദ്ധം—യുദ്ധം കലശലായുദ്ധം—ഇതാ നോക്കൂ, ചന്ദ്രകേതു ചന്ദ്രഗുപ്തനെ വിട്ടുപിരിയരുതു്. പേർക്കുളത്തിൽവെച്ചു പോർ നടക്കുന്ന നേരത്തു തീയവനെ വിട്ടുപിരിഞ്ഞു പോവരുതു്.

ചന്ദ്രകേ: കല്പനപോലെ.

ചാണക്യ: പോവൂ (ചന്ദ്രകേതു പുറപ്പെടുന്നു.) നോക്കൂ—(ചന്ദ്രകേതു നില്ക്കുന്നു)—ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ഉറങ്ങുകയാണോ?

ചന്ദ്ര: അതെ.

ചാണക്യ: ഒരുതവണ—അല്ലെങ്കിൽ വേണ്ട—ഇപ്പോൾ വേണ്ട, ഉറങ്ങിക്കൊള്ളട്ടെ. ആ മരയെ—വേണ്ട ഇന്നു് രാത്രി വേണ്ട—അതുകൊണ്ടു ഒരു കാൽവെച്ചു. (നാളെ നേരത്തേ—പുറപ്പെടുന്നതിന്നു മുമ്പേ—എഴുന്നേല്ക്കണം. ചന്ദ്രഗുപ്തനേയും ആ നേരത്തു വിട്ടു ചൂണത്തി മരയണമെന്നതിന്നു മുമ്പായി യുദ്ധത്തിന്നു പുറപ്പെടണം—ഇന്നാൽ പെരുന്താകട്ടെ.

ചന്ദ്രകേതു പോവുന്നു.)

പറന്നു: ആദർശരൂപിയായെങ്കിലും ചെറുപ്പക്കാരൻ! ഇല്ല. പ്രിയതമേ മേഖിലിതു പററില്ല. അറിയാതെ നാവു് ഉച്ചരിച്ചുപോയി. വിവരമില്ലാത്ത പാവം. പരമം തന്റെ സർവ്വസ്വവും ബലികഴിഞ്ഞുനൊക്കത്തിയിരിയ്ക്കുന്നു. ചന്ദ്രഗുപ്തൻ നിൻറെയാരാണ്? വിശ്വീ!

അദ്ധ്യായം ൩.

സ്ഥലം: ഹിരതകത്തിലെ കൊട്ടാരം.

സമയം: പ്രഭാതം.

(എൻറീതോനസ്സും തടവുകാരനായ സെലൂക്കസ്സും.)

എൻറീ—സെലൂക്കസ്—ഇന്നു നിങ്ങളെന്റെ തടവുകാരനാണ്.

സെലൂ—ഇതെന്തു പറയേണ്ട ആവശ്യമില്ല, എൻറീതോനസ്സ്.

എൻറീ: പ്രശ്നമുണ്ടു്. ഇന്നു നിങ്ങളുടെ ആ താല്പര്യം എവിടെ ചേരും?

സെലൂ: ഞാനെന്തിനെയും താല്പര്യപ്പെടുന്നില്ല—യുദ്ധത്തിൽ തോൽവിയും ജയവും സാധാരണയാണ്. നിരവധി യുദ്ധത്തിൽ ഞാൻ വിജയിയായിട്ടുണ്ടു്. ഇന്നു നിങ്ങളുമായി ഏതെങ്കിലും ഞാൻ തോറ്റു തടവുകാരനാക്കപ്പെട്ടു. വീണ്ടും യുദ്ധമുണ്ടാകയാണെങ്കിൽ—

എൻറീ: ഇതന്തിമസമരമാണു്.

സെലൂ: അന്തിമസമരമോ? നിങ്ങളെന്റെ തല വെട്ടാറായിരിക്കാം അല്ലേ?

എൻറീ: ഒരിക്കലുമില്ല!

സെലൂ: പിന്നെന്തു ചെയ്യാനാണ് ഭാവം?—എന്താണിതു് എൻറീ തോനസ്സു തങ്ങളുടെ കണ്ണിൽ ഹിംസാജ്വലകിടന്നോളം വെട്ടുന്നു. നിങ്ങളുടെ മുഖം ചുവന്നിരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ പല്ലിടുക; ഇവയെന്താണു് ഇങ്ങനെ വിളിച്ചുപറയുന്ന—നിങ്ങളുടെ നെഞ്ചിൽ എന്തെ പൈശ്വര്യകണ്ഡകളും കിടന്നു കളിയാടുന്നു. അതിന്റെ ഭയങ്കരസംഗ്രാമം കണ്ടു നിങ്ങൾതന്നെ നട്ടുണ്ടുണ്ടു്!

എൻറി: ഇല്ല. ഞാൻ നിങ്ങളെ കൊല്ലില്ല.

സെല്യ: നിങ്ങളെന്താണു വിഷം വിഷം അനുവർത്തിക്കുന്നതു്?

എൻറി: പരിഷ്കൃതരായ യവനവർക്കുമാണു നാം; പേർക്കുളത്തിൽവെച്ചു് എതിരായിട്ടുണ്ടു മറ്റൊരു ഉടവാറു കത്തിയിരിക്കും, യുദ്ധാവസ്ഥയിൽ ഇരുളടഞ്ഞ കുത്തുറകിൽ ശത്രുവെയിട്ടടയ്ക്കും, എന്നാൽ കൊല്ലുകയില്ല—നിങ്ങളേയും എക്കാലവും തമിസ്സവുമായ കല്ലറയിലിട്ടടയ്ക്കും—കൊല്ലുകയില്ല, ഭയപ്പെടേണ്ട.

സെല്യ: ചേണ്ട, വേണ്ട, അതിലും നല്ലതു കൊല്ലുകയുമാണ്; എന്നെ കൊന്നുകളയൂ. ഇരുട്ടറയിലിട്ടടച്ചു നീറ്റി നീറ്റിക്കൊല്ലാതെ ഒരു വെട്ടിനു തലയെടുത്തോളൂ.

എൻറി: പരിഷ്കൃത യവനമാണു ഞങ്ങൾ. ആജീവനാന്തം കല്ലറയിലിട്ടടയ്ക്കും. യാതൊന്നിൽ സൂക്ഷ്മരണം പിടിച്ചു പ്രവേശിക്കുന്നില്ലയോ—കുററു മനംമുട്ടി അകലേയ്ക്കു മാറിനില്ക്കുമോ—ആ കല്ലറയിൽ നിങ്ങളെയിട്ടടയ്ക്കും. കൊല്ലുകയില്ല—എന്നാൽ ഞാൻ തന്തയില്ലാത്തവനാണ്, ഭയാമയനായ ദൈവം എന്നെ യോദ്ധ പിടിക്കുമാറാക്കി ലോകത്തിലേയ്ക്കുയച്ചിരിക്കുന്നു—എന്നാൽ ദുരിദ്വന്തിന്റെ ചവിട്ടു കണ്ണം സമിച്ചു പ്രതിബന്ധത്തിന്റെ തിരകൾ മുറിച്ചുനീന്തി—പെരുഷം, ശൈത്യം എന്നിവയിന്മേൽ പറ്റിത്തൂങ്ങി ഞാനിന്ന് ഈ നിലയിലിരിക്കുന്നു—ഇക്കേ നിയ്ക്കു ലജ്ജാപരമാണോ സെല്യക്കണ്ണു്?

സെല്യ: ഞാനെന്തിനാലും പറയുകയുണ്ടായിട്ടില്ല.

എൻറി: ഇല്ല—നിങ്ങൾ പറഞ്ഞിട്ടേയില്ല. എങ്കിലും ലോകം സംശയിച്ചു ചോദിക്കുകയുമാണ്: “ആരാണു നിന്റെ അച്ഛൻ?” ജരജനാണു ഞാനെന്നവർ പറയുന്നു. എന്നിൽനിന്നുകുന്നു പെരുമാറുന്നു; എന്നെ പരിഹസിക്കുന്നു!

ജരജൻ! എന്റെ പിറവിയ്ക്കു ഞാനുത്തരവാദിയല്ല—എന്നാൽ ജന്മത്തിനല്ല കർമ്മത്തിനു ഞാൻ തീർച്ചയായും ഉത്തരവാദിയാണ്—എന്തെങ്കിലും ഒരു നിമിഷകാലം ഞാൻ ചെയ്തതായി പറയാൻ കഴിയുമോ?

സെലു: ഒരിക്കലുമില്ല.

എൻ്റെ: പിന്നെ? അല്ലെങ്കിലിന്നു നിങ്ങളുടെ മുഖസ്തുതിയ്ക്ക് എന്തു വിലയുണ്ടാകൂ? ഇല്ല. തിരെയില്ല—ഞാൻ എന്തു പറഞ്ഞാലും കിളിയുടെ കൂട്ടത്തിൽ താകുകയ്ക്ക് ഏറ്റവും ഉത്തമം—ഇതാണ് സെലുക്കണ്ണിന്റെ മകളും എത്തിക്കഴിഞ്ഞുവല്ലോ!

(ഭേരുരൾ ചുറ്റപ്പെട്ട് തടവുകാരിയായി ഫെലൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ഫെലൻ: ഇതാൻ? അച്ഛനല്ലേ?—അച്ഛൻ—അച്ഛൻ (സെലുക്കണ്ണിന്റെ മറുഭാഗം തലചായ്ക്കുന്നു.)

സെലു: ഫെലൻ, എൻ്റെ മകളേ.

(പ്രണമനം.)

എൻ്റെ: നിങ്ങളുടെ സൗഹൃദസംഭാഷണം അവസാനിപ്പിക്കുമെന്നായിരിക്കുന്നു. അവസാനിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ അവസാനിപ്പിക്കാൻ ഞാനുപേക്ഷിക്കുന്നു. അതു തടയുവാൻ ഞാനത്ര നിഷ്പ്രഭനല്ല—കാരണം ഈ കാഴ്ച നിങ്ങളുടെ അവസാനത്തെ കാഴ്ചയായിരിക്കും.

ഫെലൻ: അവസാനത്തെ കൂടിക്കാഴ്ചയേ?

എൻ്റെ: അതെ രാജകുമാരി. നിങ്ങളുടെ അച്ഛനു ഞാൻ തിരിച്ച വിധിച്ചിരിക്കുന്നു—ഇരുളടഞ്ഞ കല്ലായുടെ വികാശിതമായിരിപ്പാൻ.

ഫെലൻ: വിധികർത്താവിന്റെ വിധിപോലെ പാപം.

എൻ്റെ: നിങ്ങളുടെ പാപം പറയുന്നില്ലേ?

ഫെലൻ: എനിക്ക്; ഒന്നും പറയാനില്ല. വീരനോടു വീരനോടുകൂടെ കർമ്മം ചെയ്തെക്കൊണ്ട് അന്വേഷിക്കാം; എൻ്റെ തടവുകാരൻ നൽകേണ്ടതെന്നോ അത് നിങ്ങളുടെ അഭിപ്രായമാണ്. ഇതിലെനിന്നൊന്നും തന്നെ പറയാനില്ല. എനിക്കധികാരമില്ലാത്ത വിഷയത്തിൽ ഞാൻ കൈചെല്ലാത്തതില്ല.

എൻ്റെ: ശരി. എന്നാൽ ഞാനെന്നു പറയുവാൻ എനിക്ക് സെലുക്കണ്ണൻ. നിങ്ങളുടെ മകൾ വളരെ പിതൃഭക്തിയുള്ളവളാണ്.

ഫെലൻ: എൻറി ഗേനേസ്. നാകൾ രാഷ്ട്രീയകർമ്മത്തേക്കു
റിപ്പട്ട സംസാരിച്ചോള. കന്യകയുടെ പിതൃസ്നേഹം... അതു കന്യക
പറയേണ്ടതാണ്. അക്കർത്തുവേദം വിട്ടുകൊടുത്തേയ്ക്കുക.

എൻറി: ഇപ്പോഴും ഒഴുതും.

ഫെലൻ: എന്തിനാണെന്നെ ഇന്ന് ഈ ദിക്കിൽ പിടിച്ചുനി
ർത്തിയിരിക്കുന്നുവെന്ന് എനിക്കറിയാം. എന്നാൽ നിങ്ങളുടെ പ്ര
യത്നം നിരീക്ഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കാൻ ഉള്ള പ്രയത്നമാണ്. എ
ന്നാൽ നോക്കൂ, ചന്ദ്രനെ കയ്യിൽ കിട്ടുമെന്നു കരുതേണ്ട. ഇന്നു നി
ങ്ങൾ വിജയിയാണ്, സർവ്വധിപതിയാണ്, യഥേഷ്ടം പ്രവ
ർത്തിക്കുവാൻ നിങ്ങൾക്കു കഴിയും—എന്നാൽ എനിക്കുമുണ്ട് ഒരു
രാജ്യം. ആ രാജ്യത്തിന്റെ അധിപതിയാണ് ഞാൻ; നിങ്ങൾ
ക്കൊരാജ്യത്തു പ്രവേശനമില്ല. അപ്പോ പോവൂ, അങ്ങു വീരനാണ്.
വീരൻ വീരനെ നല്ലതല്ലെന്നു അറിയാം, ഇരുളടഞ്ഞ കർത്താവു കറയാ
ണെങ്കിൽ, അതു സന്ദന്ദേശം സ്വീകരിക്കുക. ഞാൻ പോവാം;
അപ്പോ അനുമതി തരൂ—ഇക്കണുണ്ണപ്പോ തല താഴ്ന്നു നി
ല്ക്കുന്നതു്?

സെല്യൂ: വേണ്ട ഫെലൻ—നാമിതലമുറ കരാഗ്രഹവശമു
ഖമെത്തിത്തന്നുവെക്കുന്നു?

ഫെലൻ: ഈ ദുഃഖസ്ഥിതിയിൽ നമ്മളിവരുടേയും ദുഃ
ഖം സമമാണ്. അങ്ങ് കൺമുമ്പിൽ കാണുന്ന ആ അന്ധകരംത
ന്നെയാണ് ഞാനും കാണുന്നതു്. അങ്ങ് പരയണപ്പെട്ടാലെ
സഹിക്കുമോൾ ഞാൻ സ്ത്രീയെപ്പോലെ എല്ലാം സഹിക്കും—
എന്തിനാണു യെ? എൻറിയോനസ്സ് നമ്മുടെ നേരെ കണ്ണുതു
മിടിച്ചിരിക്കട്ടെ.

എൻറി: എന്താണെന്നെ നോക്കൂ ഇത്രയ്ക്കു ശ്രദ്ധയായിരിക്ക
ുന്നതു്?—എന്നു വിവരം ചെല്ലേമുട്ട. എന്നാലോ ഞാൻ നി
ന്റെ അപ്പുനാൻ വിനീതമാസനായിരിക്കും—അദ്ദേഹത്തെ ഈ
സിംഹാസനത്തിലിരുത്തും, നീയെത്തലയടക്കെങ്കിൽ—അതിനു
ചേണ്ടി ഇന്നതന്നെ അന്തിസിംഹാസനത്തെ ഉപേക്ഷിക്കും.

ഫെലൻ: (സൂക്ഷ്മരൂപം ധരിച്ചു) എൻറിയോനസ്, നി
ങ്ങളിത്ര വിശ്വസിക്കുന്നു ഞാനറിഞ്ഞിന്നിതല്ല.—അതെ പ്ര

ലോഭനേത്തിന്നടിമയായി നില്ക്കുന്നല്ലോ—സ്രീഹൃദയം! എല്ലാം ജയിച്ചാലും സ്രീഹൃദയത്തെ ജയിക്കാൻ നിങ്ങൾക്കുവില്ല; സ്രീധർമ്മം അതു പ്രഭുതസ്സുന്തന്നേക്കാൾ ഉജ്വലമാണ്, ഉത്സാഹിനേക്കാൾ പ്രബലമാണ്, മാതൃസ്നേഹത്തേക്കാൾ പവിത്രമാണ്. ഒരു പിടിമണ്ണു വാരിയിട്ടു സ്രീധർമ്മത്തിന്റെ കണ്ണു പൊന്താൻ നിങ്ങൾ വിചാരിക്കുന്നു—ഇല്ലില്ല—ഞാൻ നിങ്ങളെ വെറുക്കുന്നു.

എന്റെ: ശരി: അങ്ങിനെയാവാം—എന്റെ പേരിലേക്കു കുറച്ചു മില്ല—ഭേരുരേ, ഇവരിരുവരെയും ആ അന്തഃധവം, ഇരുളടഞ്ഞതുമായ കല്ലറയിലിട്ടടക്കുവിൻ! ഉം!—

(രണ്ടു ഭേരുർ സെല്പക്കുസീനേയും ഫെലനേയും വേർപ്പെടുത്തുന്നു)

ഫെലൻ: അച്ഛേ, എനിക്കുവാദം തരൂ.

സെല്പ: ഫെലൻ! (തല താഴ്ത്തി കൺനീർ തുടയ്ക്കുന്നു.)

ഫെലൻ: എന്താണാച്ഛേ, അച്ഛന്റെ കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറഞ്ഞു കാണുന്നതു്? അങ്ങ് വീരനാണ്. ഈ ദുഃഖദാരുണതൽ തല കനീച്ചുനില്ക്കുന്നു—എനിക്കിതു കൺതൻ വയ്യ. ഇളംചൈതലിന്റെ വിശപ്പു, കിഴവന്റെ അപമാനം, രോഗിയുടെ പരിത്യാഗം, രാജ്യത്തെ ഇട്ടു ചവിട്ടൽ—ഇതെല്ലാം ഞാൻ കണ്ടു സഹിയ്ക്കും. എന്നാലൊന്നു സഹിക്കില്ല. അവിടുത്തെ കണ്ണിലെ കണ്ണുനീർ. അച്ഛേ എന്റെ റോണസ്സിന്റെ ഇച്ഛയെന്തോ അതു നിറവേറാട്ടെ; അങ്ങയ്ക്കുവേണ്ടി അതെന്നു ത്യാഗങ്ങൾ സഹിക്കില്ല! പുഞ്ചിരി തുകിക്കൊണ്ടു ഞാനെന്നെ ത്യാഗപീഠത്തിൽ ബലിയുല്പിക്കും. എന്നാൽ അച്ഛേ എന്താണ് കാണിക്കുന്നതു്? എന്താണിതു്? ലജ്ജയിൽ മുങ്ങി ഭൂമിയുടെ മറവിൽ മറഞ്ഞു പോവുകയായ് തോന്നുന്നു. എന്റെ റോണസ്, ഞാൻ നിങ്ങളെ വിവാഹം ചെയ്യാം—ഞാൻ നിങ്ങളുടെ ക്രിഡാദാസിയാണ്. (മടുത്തു) അച്ഛേ ഖിട്ടയായ്ക്കൂ.

സെല്പ: അരുതരുതു്! ഇതിലും ഭേദം ഞാൻ നരകത്തിൽ കിടക്കുകയാണ്. മകളെ വീററിട്ടുള്ള സ്വതന്ത്രസുഖം എനിക്കു വേണ്ട. ഞാൻ വയസ്സുനാണ്.—അതൊരു ക്ഷണിക്കുളെപ്പുലയായിരുന്നു. നടക്കുവിൻ; തടവുമുറിയിലേയ്ക്കു്—എവിടെ വേണമോ

അവിടേയ്ക്കു്. എനിക്കു് ധാരാളം തരൂ മകളേ—(പുണർ) ഹെലൻ ഹെലൻ.

(രണ്ടു ഭേദന്മാർ ഓടുന്നതും മകളേയും വേർപ്പെടുത്തുന്നു. മറ്റൊരു ഭേദൻ സെലൂക്കസിനെ പിടിച്ചു എൻൻറിയോനസ്സിന്റെ സിംഹാസനത്തിന്നു മുമ്പിൽ കൊണ്ടു നിൽക്കുന്നു—വീണ്ടും കൊണ്ടു പോകുന്നു.)

എൻറി: നിൽക്കൂ. (ഭേദന്മാർ രണ്ടു മകളേയും കൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു.) പോവൂ. സെലൂക്കസ്; ഞാൻ നിങ്ങളെ വിട്ടു ചിരിക്കുന്നു. നിങ്ങൾ സ്വതന്ത്രനാണ്—ജാതന്മാരെങ്കിലും ഞാൻ യവനനാണ്. മഹത്വമെന്നതെന്താണെന്നു് എനിക്കറിയാം—ഈ രംഗം സുന്ദരമല്ല; സ്വർഗ്ഗീയമെന്നു വിളിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്; പിഡിയീസ്സിന്നുപോലും ഇതിലുമധികം സുന്ദരമായ രംഗം സങ്കല്പിക്കാൻ വയ്യ. കഠിനഘോഷനാണ് ഞാൻ. എന്നാൽ, ഈ ഭൂമിയിലായ കഠിനതകളെ കണ്ണു നന്തെ പോയി. ഹേ പ്രേമസ്വപ്നപിൻ, അല്ലെ ഹെലൻ ഭവതിയ്ക്കു ഓർ അനുരൂപനല്ല. സെലൂക്കസ്, ഇതാ അവിടുത്തെത്താൻ സിംഹാസനം!

(പോകുന്നു)

രംഗം ൪

സ്ഥലം: രണരംഗം. സമയം: സന്ധ്യ.

(സ്രീതീബീരത്തിൽ മരയേയും സഹചാരികളും)

മരയ: ഈ യുദ്ധത്തിൽ ജയപ്രഭയങ്ങളറിയാൻ എൻറിയോനസ്സിനേ. അതിദൂരത്തുനിന്നു സമരഭേരി മുഴങ്ങിക്കേൾക്കുന്നു—

വീണ്ടും വീണ്ടും യുദ്ധഭാരം ചൂണ്ട ഈ ഘോരം കിടന്നു പടക്കമടി സഖി: എന്താണ് തോഴിയ്ക്കിനുള്ള സമരഭേരി? [യുദ്ധം.

മരയ: അദ്ദേഹത്തിന്നെന്തെങ്കിലും ഞാനെന്നു കാണിച്ചു കൊണ്ടുവന്നു: ആർ? [കൊടുക്കണം.

മരയ: ചന്ദ്രനല്ലേ!

രണ്ടാമത്തെവർ: അദ്ദേഹത്തിന്നുവേണ്ടി മരിക്കുകയോ?

മരയ: എന്തു്?

രണ്ടാം: നീ ചന്ദ്രഗുപ്തനെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടോ?

മറുപടി: സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടോ, ഇല്ലയോ—അതെന്തിനായിട്ടായിരിക്കട്ടെ—എന്തിനായിട്ടാണത്രെ മറുപടിയാം—സ്വപ്നത്തിലും എന്റെ മനസ്സു ആ വീരരൂപത്തെ ധ്യാനിക്കുന്നു. ഇന്നലെ രാത്രി ഞാൻ കണ്ട സ്വപ്നമെന്താണെന്നറിയാമോ?

രണ്ടാം: പറയൂ, എന്താണു സ്വപ്നം?

മറുപടി: ഞാൻ മെല്ലെമെല്ലെ ആകാശത്തിലേയ്ക്കു ഉയർന്നുപോയി. അങ്ങിനെ ഉയർന്നുപോയ ഞാൻ വളരെ വളരെ ചുവട്ടിലായിരണ്ടു വസ്തുക്കൾ മാത്രം കണ്ടു—ഒന്നു ഭൂതോളം; മറെറൊന്നു ചന്ദ്രഗുപ്തൻ. വീണ്ടും ഉയർന്നുപോയി—ക്രമേണ ഭൂമി ചെറുതായിച്ചെറുതായി വന്നു; പിന്നീടു ഇന്ത്യയിൽ ലയിച്ചു—ഭൂമിയിൽ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ—ചന്ദ്രഗുപ്തൻ മാത്രം—സൂര്യനെപ്പോലെ കത്തിച്ചെരിച്ചുനിന്നു!

രണ്ടാം: നീ മരിക്കുമെന്നു തോന്നിപ്പോകുന്നു.

മറുപടി: എന്തുകൊണ്ടു്?

രണ്ടാം: ഈ വ്യാധികൊണ്ടു്—

മറുപടി: എന്തു വ്യാധികൊണ്ടു്?—

തോഴി: പ്രേമവ്യാധികൊണ്ടു്—

മറുപടി: പ്രേമം ഒരു വ്യാധിയാണോ?

രണ്ടാം: ഇതു വ്യാധിയാണു്.

മറുപടി: ഞാൻ ഈ രോഗത്തിൽ മരിക്കും—ഇതിലും സുഖകരമായ മരണം മറിച്ചില്ല.

(ചന്ദ്രകേതു വരുന്നു)

മറുപടി: എന്താണു് ജ്യേഷ്ഠ യുദ്ധവർത്തമാനം?

ചന്ദ്രകേതു: യുദ്ധം കഴിഞ്ഞു ചത്തുപോയി; മറെറൊരു കത്തിയ വേണം. (പുറപ്പെടുന്നു)

മറുപടി: എന്താണു് യുദ്ധവർത്തമാനം?

ചന്ദ്രകേതു: നമ്മുടെ സൈന്യം തോറ്റുപോയി.

മറുപടി: തോറ്റുപോയി?—ചന്ദ്രഗുപ്തനെവിടെയാണു് ജ്യേഷ്ഠ?

ചന്ദ്രകേതു: ചന്ദ്രഗുപ്തൻ അപകടത്തിലാണു്. ഞാനഭേദത്തെ സഹായിക്കുവാൻ പോവുകയാണു്.

മറയ: നിൽക്കു ഞാനുമുണ്ടു്. എന്റെ കതിരയെ ഒരുക്കി നിൽക്കാൻ പറയു.

ചന്ദ്രകേതു: ശരി, നീയും പുറപ്പെട്ടോളൂ (പോകുന്നു)

മറയ: (സഖികളോടു) നിങ്ങൾ ശിബിരരക്ഷ ചെയ്യു.

(ഇരുവരും പോകുന്നു)

മറയ: ഹേ, ജഗദീശ്വരി, ഒരു വരം മാത്രമേ ഞാനർത്ഥിക്കുന്നുള്ളു: ഇഴയെഴുത ഭാഗ്യധേയം മാത്രമേ ഞാനവേശ്വപ്പെടുന്നുള്ളു. പുഞ്ചിരി തുകിക്കൊണ്ടു അദ്ദേഹത്തിന്നുവേണ്ടി—അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവൻ രക്ഷിക്കാൻ വേണ്ടി മരിക്കാൻ കഴിഞ്ഞാൽ—ഹാ, പ്രാണരക്ഷയ്ക്കു പകരം ഒരു കുറി—ഒരുദിവസം—ഒരു നിമിഷനേരം—എന്ന സ്നേഹിച്ചാൽ—പുഞ്ചിരി തുകിക്കൊണ്ടു എന്റെ നേക്കു നോക്കിയാൽ—ഹാ, എത്ര സാർവ്വമാകമായിരുന്നു ആ മരണം!

(കതിരയുമായി ചന്ദ്രകേതു വരുന്നു)

ചന്ദ്രകേതു: മറയേ, കതിര ഇതാ തയ്യാറായിരിക്കുന്നു.

മറയ: നടക്കു ജ്യേഷ്ഠ (മടുക്കത്തി) മഹേശ്വരി, യാതൊന്നിന്റെ മഹാപ്രഭാവംകൊണ്ടു് അങ്ങു് അസുരസംഹാരം ചെയ്തുവോ അതിന്റെ—ആ മഹാശക്തിയുടെ—ഒരു തുള്ളി എന്നിപ്പം നിക്ഷേപിക്കണമേ! നടക്കു ജ്യേഷ്ഠ

(കതിരപ്പറത്തു കയറി ഇരുവരും പോകുന്നു)

രാഗം ൫.

സമയം: സന്ധ്യ. (ചാണക്യൻ ഏകാകിയായി നില്ക്കുന്നു)

ചാണ: നർവീട്ടിച്ചുക്കുന്ന വിരുന്ന അയാഴ്ചനാളുകളെ പോക്കു. അതിലേയ്ക്കു ശിച്ചുവിട്ടിരിക്കുന്നു! സ്വാതന്ത്ര്യവിമോഹംകൊണ്ടു് അവയത്രയും ഉറന്നു് ഒഴുകുന്ന ചുറ്റുരക്തധാര നക്കിക്കുടിയ്ക്കും. സിംഹാഭിഷിംഗശുഭതങ്ങൾ നിറഞ്ഞ ഇഴ വനം മനുഷ്യപുണ്ണമായിരിക്കുന്നു!—എന്നുപത്തരമിതാണു്—പുലി മനുഷ്യരക്തം കുടിക്കുന്നു—അതെ, ചിരപ്പു ഭാഹവംകൊണ്ടു്. എന്നാൽ മനുഷ്യൻ മനുഷ്യനെ വധിക്കുന്നു—അതെ, ലോഭംകൊണ്ടു്. അഹോ കർമ്മപ്രപഞ്ചത്തിന്റെ വിജയഫലം! അതാ സൂര്യനസ്തമിക്കുന്നു. പകലിന്റെ ചിതറുന്നി

അദ്ദേഹത്തിന്റെ ചുറ്റും കത്തിക്കൊള്ളുന്നു—ഈ സൂര്യൻ നോക്കൂ വന്നുവെക്കട്ടെ—ഈ അസ്തമനപ്രകാരം, മണി മണി—ചലിനമായി ധൂസരമായിത്തീരും; ഭൂമിയുടെ വിജ്ഞാതമായത് ആ ജ്യോതിഷ്ഠിന്റെ തുടക്കിടത്തുനിന്നു പതിയുന്നു—മേലിലൊരിക്കലും ആ കാഴ്ച കണ്ടുകയില്ല, കരത്തിരുന്ന് സൂര്യൻ അനന്തതയോടെ അദ്ദേഹമായിത്തീരും—അതെന്തൊരു ധൈര്യം നിറഞ്ഞ കാഴ്ചയായിരിക്കും;—ആരാണ്?

(കരതപാലൻ വരുന്നു.)

ചാണക്യ: ആരാണ്—കരതപാലനോ? എന്താണ് വിവരണം. കരതപാ: യുദ്ധത്തിൽ നമുക്കു തോൽവി പറ്റി.

ചാണക്യ: തോൽവി?

കരതപാ: ചന്ദ്രഗുപ്തൻ പേർക്കുളത്തിൽനിന്നു പിൻവാങ്ങിക്കളഞ്ഞു. അക്കൂട്ടംകളുടെ സൈന്യവുമാം ചിന്നിച്ചിതറിപ്പോയതാണു്.

ചാണക്യ: ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ഓടിക്കളഞ്ഞുവോ? എവിടെയു്?

കരതപാ: കിഴക്കൻ ദിക്കിലേയ്ക്കു്.

ചാണക്യ: ഏതു ദിക്കിലേയ്ക്കു് ഓടിപ്പോയി എന്നല്ല ചോദിച്ചതു്? ചന്ദ്രഗുപ്തനെവിടെയാണെന്നാണ്.

കരതപാ: അതു ഞാനറിയില്ല.

ചാണക്യ: എന്റെ നങ്കു സ്ഥാനത്തായി—ചന്ദ്രകേതു എവിടെയാണ്?

കരതപാ: എന്റിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

ചാണക്യ: നിങ്ങളിതേവരെ എവിടെയായിരുന്നു, വരുത്തിരോമണി.

കരതപാ: അങ്ങിപ്പൂർത്തുള്ളവയിലിരുന്നു യുദ്ധഗതി വീക്ഷിക്കുകയായിരുന്നു.

ചാണക്യ: യുദ്ധഗതി വീക്ഷിക്കുകയായിരുന്നു! വിജയം നിശ്ചയിതമായിരുന്നപ്പോൾ—വിജയം കൈക്കളളിലൊതുങ്ങിനിന്നിരുന്നപ്പോൾ—ഒന്നും പ്രവർത്തിച്ചില്ല—വിസ്തരി.

കരതപാ: നേരക്കു—അതാ, ചന്ദ്രഗുപ്തൻ എത്തി.

ചാണക്യ: എവിടെ? (കൈകൊട്ടി) തരി; അവൻ വരുന്നു—
തരി; ആരെയും വഴിയുണ്ടു്. ചോവു കാതൃയന നിങ്ങൾ സൈ
ന്യങ്ങളെയഭ്യസിപ്പിച്ചിട്ടു. ചന്ദ്രഗുപ്തനോടിച്ചോരയിട്ടില്ല; വരുന്നു
ണ്ടു്; ചോവു; വേരത്തിൽ ചോവു; (കാതൃയനൻ ചോവുന്നു.)

ചാണക്യ: പരിഭ്രമത്തിന്നവകാശമില്ല.

“കണ്ടകേരൈവ കണ്ടകം”—മരേ, മരേ!

(മര വരുന്നു.)

മര: എന്താണു ഗുരുദേവന്റെ ആജ്ഞ?

ചാണക്യ: വരു: ഇവിടെ നില്ക്കൂ. (മുമ്പിൽ നിർത്തി)—നിന
ക്കു കരയുന്നറിയുമോ?

മര: ഇതെന്താണിതു ഗുരുദേവ?

ചാണക്യ: ചന്ദ്രഗുപ്തനതാ വരുന്നു—നീ കരയണം!

മര: മകനേ, എന്റെ മകനേ (ചൊഴിയട്ടത്തു ചെല്ലുന്നു.)

ചാണക്യ: നിൽക്കൂ; ഇതു സ്നേഹപ്രദർശനത്തിന്നുള്ള സമയമല്ല, ഈ സമയത്തു കുറിനമയ അതൃപ്തി; കൃത്രിമക്കണ്ണീർ—മകനെ
ക്കുറിച്ചു് അമ്മയുള്ള അഭിമുഖം ഇതെല്ലാം അഭിനയിക്കണം. പ
രയ്യ, ഒരുക്കമാണോ?

(മര തലതാങ്ങി. ഉറയുരിയ വളരായി ചന്ദ്രഗുപ്തൻ വരുന്നു.)

ചാണക്യ: ഇതാ നോക്കൂ, ഈ നില്ക്കുന്നതു ചന്ദ്രഗുപ്തനാണു്—
ചന്ദ്രഗുപ്തൻ വിജയശ്രീലാളിതനായി വന്നെത്തിയിരിക്കുന്നു; മക
നെ മാറോടേയ്ക്കു—ഇതാണു നിന്റെ വിരസന്താനം; വിജയോ
ത്സവം കൊണ്ടുട്ടു.

ചന്ദ്ര: അല്ല, ഗുരുദേവ—ഞാൻ വിജയിയായിട്ടല്ല വന്നിരി
ക്കുന്നതു്.

ചാണക്യ: എന്തെ പറഞ്ഞതു്?

ചന്ദ്ര: ഞാൻ യുദ്ധരംഗത്തിൽനിന്നു തോറ്റോടിയിട്ടാണു വ
ന്നിരിക്കുന്നതു്.

മര: തോറ്റോടിയിട്ടു്? ഇല്ല, ഈ വാക്കു സ്ഥിരബുദ്ധിയോടുകൂ
ടിത്തന്നെയുമാണു നീയുച്ചരിക്കുന്നതു്? തോറ്റോടി വന്ന! നിനക്കു
പോർക്കുളത്തിൽ വീണാമരിക്കുൻ കഴിഞ്ഞില്ല അല്ലേ; ഭീരു!

ചാണക്യ: ഇല്ല; സാരമില്ല—അതൊരു ക്ഷണികദൈർഘ്യവുമായിരുന്നു; ചെല്ല—യുദ്ധം ചെയ്തു ചന്ദ്രമുഖൻ.

ചന്ദ്ര: വയ്യ; എനിക്കു യുദ്ധം ചെയ്യാൻ വയ്യ (വാർദ്ധക്യത്തിന്റെ കർശ്വരത വെക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: എന്താ, വയ്യ?

ചന്ദ്ര: സഹോദരന്റെ കഴുത്തിൽ വാൾ നടത്താൻ.

മുര: നീചൻ.

ചന്ദ്ര: ഞാൻ നീചനല്ല—എന്നാൽ അവനെപ്പോലെ സഹോദരനാണ്.

ചാണക്യ: യുദ്ധത്തെ തീരെ നാട്ടിൽനിന്നു പിന്മാറ്റിപ്പോയോ ആ സഹോദരൻ—?

ചന്ദ്ര: എങ്കിലും അവനെപ്പോലെ സഹോദരനാണ്.

മുര: യുദ്ധത്തെ വൻ തീരെ പെറുത്തയുടെ തലമുടി വെച്ചിട്ടു് അപമാനിച്ചുവെച്ചുവോ അവൻ തീരെ സഹോദരൻ—എന്താണു മിണ്ടാത്തത്?

ചാണക്യ: ആരുടെ രാജ്യവും അക്രമത്തിന്റെ പശ്ചാത്തപ്യം മറ്റൊന്നുമില്ല—അവൻ.

ചന്ദ്ര: ഭൂതനാശകാലം അങ്ങു് എന്നോട് ആജ്ഞാപിക്കുന്നതു്.

ചാണക്യ: ധർമ്മത്തിൽ തീർച്ചയായും അങ്ങിനെ ചെയ്യണമെന്നു ഞാൻ പറയുന്നു—ഗേവാനു ശ്രീകൃഷ്ണൻ യുദ്ധക്ഷേത്രത്തിൽ വെച്ചു് അജ്ഞാനോടത്തു കല്പിച്ചു?

ചന്ദ്ര: മറുപടി തന്നെ ഇതേവേ—ശ്രീകൃഷ്ണന്റെ യുക്തിവാദം എന്റെ മനസ്സിൽ തട്ടുന്നില്ല.

ചാണക്യ: (നിലത്തു ചവുട്ടി) ഈ പാപഭാരംകൊണ്ടാണ് ആർച്ചാപർവ്വതത്തിന്റെ മുതുകു കനിക്കുന്നത്. ഗീതയുടെ മഹിമ തനിക്കു തീർന്നിട്ടും, സർവ്വധാരാ സമുദ്രവും, ബ്രഹ്മാണു വിധിച്ചതാണ്.

ചന്ദ്ര: ബ്രഹ്മാണന്റെ അധികാരപദവി അയാൾ അനുഭവിച്ചു കൊള്ളട്ടെ; എനിക്കു പോവാനുവാദം തരണം.

ചാണക്യ: സാന്നിധ്യത്തിന്റെ നിന്റെ മനോഭാവമെന്തെല്ലാം സൃഷ്ടിച്ചു കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്നു. തന്റെ സമയങ്ങളിൽ ഈ ദൈവമെന്തെല്ലാം നിരപദവമായിരിക്കും. തുറന്നുവെച്ച നിരീക്ഷണങ്ങൾ, പക്ഷെ നിന്റെ അലസതയെക്കുറിച്ച് ഉന്തിനിൽക്കുകയും ചെയ്യും. രാത്രിയിലോ—കണ്ണിർ തുളികൾക്കൊണ്ടു തലയണ നന്നായി കിടക്കും;—അതു രണ്ടും ഒരു വേള നിരപദവമാകും. ഒരോ സമയത്തു കരച്ചലും ഒരു സമയം—എന്നാൽ കർമ്മക്ഷേത്രത്തിൽ വെച്ചുള്ള ഈ ദൈവമെന്തെല്ലാം വമ്പിച്ച ഒരപത്താണ്. അതു ഭൂതന്മാർക്കു നേർപ്പെട്ട കളിയിൽ നേട്ടങ്ങളെ തകിടംമറിയ്ക്കുന്നു. ഈ ആലസ്യത്തെ കീറിയെടുത്ത വസ്ത്രത്തെക്കുറിച്ചു വെച്ചുവെച്ചു; പക്ഷെ ഉത്തരിൽ മുനിയ്ക്കുന്നു.

ചന്ദ്ര: എന്തിനു മറുപടി, ഗുരുദേവ.

മു: ചന്ദ്രനേ, എന്റെ മകനാണോ നീ? —യദാതാ നന്ദൻ—

ചന്ദ്ര: അവൻ മറുപടിയില്ല, അമ്മേ.

മു: മറുപടി. ആയിരമായിരം തേളുകൾ ഭരതനാഥമിട്ടു കേൾക്കുന്നതിനായിട്ടുള്ള വേദന—മൃഗമയമായ ആ വേദന—കേൾക്കുന്നു. —ഒരൊറ്റ കണ്ണിനാലായിട്ടുള്ള—മറുപടി—അതെ നന്ദന്റെ കണ്ണിനാലായിട്ടുള്ള.

ചന്ദ്ര: വിദ്യയായ ആ ശൈലത്തിൽ ആരെന്റെ കളിത്തോഴമായിരുന്നു—വാത്സല്യമടിഞ്ഞിരിക്കുന്നു അമ്മയെനിക്കു തന്നെ മധുരവിഭവങ്ങളെ ഞാനാകെ സമമായി പങ്കിട്ടിരുന്നുവോ,—പിതൃത്വം നിന്നിരിക്കുന്നു. ആരുടെ കണ്ണിൽനിന്നുറിയ കണ്ണിർക്കണങ്ങളെ ഞാൻ ചുംബിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നുവോ—ഒരു ദിവസം മരിച്ച കതിരയുടെ കളമ്പടിയിൽപ്പെട്ട ആരെ സ്വയം മറിച്ചു മറച്ചു ഞാൻ രക്ഷപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടായിരോ—അവന്റെ കഴുത്തിനു നേർക്കു വാളിട്ടുണ്ടാവാൻ—ഇന്നു കഴിഞ്ഞുപോയ ആ സംഭവമോരോന്നിന്റെയും സ്മരണം—മുന്നിൽവന്നിരിക്കുന്നു. അവന്റെ മനോഹരമുഖം കണ്ണിനാലായിട്ടുള്ള ചുറ്റും നിൽക്കുന്ന പിതൃരക്തം കണ്ണിനാലായിട്ടുള്ള ഹൃദയപഞ്ചരത്നങ്ങളെപ്പോലെ ഇങ്ങനെ പറയുന്നു—മനസ്സിന്റെ അടിത്തട്ടിൽനിന്നു കണ്ണിനാലായിട്ടുള്ള ഒരു സന്ദേശം ഇങ്ങനെ മുഴങ്ങുന്നു:—“എന്തു

വിചാരിക്കുന്നു, ചന്ദ്രഗുപ്ത; അതരേണു നില്ക്കുന്നത്?— അതു സഹോദരനല്ലാതെ മറ്റൊരാളല്ല. സഹോദരനിലും വലുതാണോ നിനക്കു മറയംസംഗ്രഹം? ”

മുര: നന്ദൻ നിന്റെ സഹോദരനേ; എന്നുചെയ്തെന്താണു്?

ചന്ദ്ര: നന്ദനേ, നന്ദനവിട്ടത്തെ മകനല്ലാതെ മറ്റൊരാണു്? ഒരേസമയം മറ്റൊരാളോ പുത്രൻ? നന്ദന്റെ അമ്മ മരിച്ചശേഷം അവന്നു് അന്നുമിന്നുമായി നില്ക്കുന്നത്— അവനെ ഈ നിയമിപ്പേയ്യയെത്തിയതു്— മറ്റൊരാണു്. അവനമ്മയുടെ മുഖപ്പാൽ കടിച്ചിട്ടില്ലെ?

മുര: മറ്റു് കൊടുക്കുതിരിപ്പാൻ കാരണമിതാണു്; നന്ദനെല്ലാം മറന്നു— ഞാൻ മറന്നില്ല— എനിക്കു മറന്നാൻ കഴികയില്ല. അന്നു— വാചാലൻ തലമുടി പിടിച്ചുവലിച്ച ആ ദിവസം— നന്ദൻ ഇദ്ദേഹിയെന്നു വിളിച്ച മർദ്ദത്തിൽ പ്രഹരിച്ച ആ ദിവസം— അപ്പോൾ, ഞാനെന്നു പറയട്ടെ; എങ്ങിനെ പറയട്ടെ— അമ്മയ്ക്കു പറ്റിയ ആ അപമാനം നിന്റെ കണ്ണിൽ നിസ്സാരം നിനക്കതിലൊരു അഭിമാനവുമില്ല.

ചാണക്യ: ഒരവയറിൽ പിറന്നതും രണ്ടു് ഇരപേർ സഹോദരന്മാരാകുന്നു. അപ്പോൾ പെറയുമ്പോൾ, സഹോദരനോ ആരോണു വലതു്? അമ്മയുടെ അവമാനഭാരത്തിൽ മുഖം പിരിയ്ക്കുക എന്നതിന്നു് ഈ ലോകത്തിലിതാണു് ഉത്തമമാകുക. (മുരയോടു്) ഹേ ഭഗവാനെങ്കട്ട സ്ത്രീ! കരയു ആർ അമ്മയെ തുണവൽ തണിക്കുന്നവോ ആ മകനാണിതു്— ഇവൻ നിന്റെ മകനായിരുന്നെങ്കിൽ ഒരിക്കലും അപമാനിക്കുമായിരുന്നില്ല. വോക്കത്തിലത്രയ്ക്കു പവിത്രമാണു് മാതൃസ്നേഹമെന്ന വസ്തുത ഇവനറിഞ്ഞുള്ളോ.

ചന്ദ്ര: അതിന്റെ വില എനിക്കറിയാം. ഗുരുദേവ!

ചാണക്യ: ഇല്ല. ഒരിക്കലുമില്ല. അതറിയുന്നവനാണു് നീയെങ്കിൽ ഇതിനു മുൻപു പകരം ചോദിക്കുമായിരുന്നു. ഇതാ അമ്മയെ; ആരുടെ ശരീരവും നിന്റെ ശരീരവും ഒരുകാലത്തു് ഒന്നായിരുന്നുവോ— ഒരേ ജീവനും, ഒരേ മനസ്സും, ഒരേ വീട്ടും ആത്മാവുമാ

യിരുന്നുവോ, ആരും ഒരു ദിവസം വിജ്ഞാപിപ്പാൻ യോഗനിഷ്ഠയിലു
 ഭിഷ്ഠതമായിരുന്നുവോ, അന്നസ്സലിംഗംപോലെ, സംഗീതമുർച്ഛ
 നപോലെ, പഴങ്കിയ കടംകഥപോലെ വേറിട്ടുപോന്നുവോ, മോ
 ചന്ദ്രഗുപ്ത ഇതാണെന്നാണ്. ആരും ഏകാന്തതയിലിരുന്നു ഏ
 യത്തിൽ നിറച്ചു ജീവരക്തത്തെ സ്നേഹോത്തരപംകെണ്ടു ക്ഷീരാമൃ
 തമായി മാറ്റിയോ—നിന്റെ ഇളംചുണ്ടുകളിലൂടെ ചുരങ്ങിത്ത
 ന്നുവോ, ആരും നിന്റെ ചുണ്ടിനു പുഞ്ചിരിയും, നാവിന് ഭാഷ
 യും, നെറ്റിയിൽ ആരിസ്സനിറഞ്ഞ ചുംബനവും പൊഴിച്ചുവോ,
 ഇതാണെന്നാണ്. ആരും ഭോഗത്തിലും, ശോകത്തിലും, ദൈ
 ന്യത്തിലും, ദർഭിനത്തിലും നിന്റെ ഏയത്തിലടക്കി പിടിച്ചു
 വെം, നിന്റെ മുഖം വിടൻ കാണാൻ തന്റെ ജീവിതം ബലിയ
 ള്ളിക്കുന്നുവോ ആരുടെ നിർമ്മലസ്നേഹത്തിന്റെ തംഗാനഭിതപ്ത
 ന്യമായ മരുഭൂമിയിൽ കൈവഴികളാഴുകുന്നുവോ, ഇതാണെന്നാ
 ണ്. ആരുടെ ദയ നേഷ്ടജീവിതത്തിൽ പ്രഭാതപ്രകാശംപോ
 ലെ മധുരകിണം വിതരണുവോ, ആരുടെ പ്രേമം വാരിക്കേരരി
 കെടുക്കുന്നതിൽ പിതൃക്കു പിടിക്കുന്നില്ലയോ—സംതയി
 കുന്നില്ലയോ—വിചാരിക്കുന്നില്ലയോ—പകരമാവശ്യപ്പെടുന്നി
 ള്ളയോ, ആരുടെ ഏയം ഉന്മൂലവും ഉദാരവും കമ്പിതവുമായ
 ആനകളാൽ തന്റെ കൈരണ്ടിലും സന്താനത്തെ ഭേദിച്ചുവെയ്ക്ക
 നുവോ, ഇതാണെന്നാണ്!

ചന്ദ്ര: ഗുരുദേവൻ എന്നെ രക്ഷിക്കണം; ഭ്രാന്തനായെടുത്ത
 പ്രേരിപ്പിക്കരുതേ!

മുര: ഇന്ന്—വളരെ ദിവസങ്ങളെക്കേഴും എന്നിക്കൊന്ന മന
 സ്സിലായി—നീയെന്റെ ആത്മാവല്ലെന്നതാണ് ആ പരമാർത്ഥം;
 നന്ദൻ ക്ഷത്രിയനാണ്, നീ ക്ഷത്രിയകുമാരനാണ്; നന്ദൻ നീ
 ന്റെ സഹോദരനാണ്—ഞാൻ—അതെ ഞാനാണെന്ന്—ഏതോ ഒ
 രു ഇടശ്ശി. ഞാൻ നിന്നെ പത്തുമാസം ചുമന്നുവെന്ന കാര്യം
 പോളെ,—ഞാനാണെന്ന്; അല്ല—നിന്റെ അമ്മയല്ല.

ചന്ദ്ര: ഇതെന്താണ്? ഇത്രയും കഠിനവികാരവഷമേ; അ
 വിട്ടന്ന് എന്റെ അമ്മയല്ലേ? അവിട്ടന്ന് എന്റെ അമ്മ മാത്ര

മല്ല. എന്റെ ധർമ്മം—എന്റെ സാധന, എന്റെ ദേവത, ശ്രീ ദേവീകളിയാണ്—അവിടുത്തെ കല്പനയാണ് എനിക്കു ദൈവ വാക്യം.

മുര: ഇതു വാസ്തവമാണെങ്കിൽ യുദ്ധത്തിന്നെന്തെന്തെങ്കിലും എന്താണ് വീണ്ടും മിണ്ടാതിരിക്കുന്നത്? ചന്ദ്രഗുപ്തൻ? (പതറിയ സ്വരത്തിൽ) ഞാൻ നിന്റെ അമ്മയാണ്—അപമാനിയും പ്രപീഡിതയും, പദോപതയമായ അമ്മയാണ്—ഇതാണെന്റെ ശരണം; ഇനി നിന്റെ ഇഷ്ടപോലെയാവാം.

ചന്ദ്ര: അമ്മയുടെ ഇഷ്ടമാണ് എന്റെ ഇഷ്ടം—മേലിൽ സന്ദേശമർപ്പിക്കട്ടെ. പ്രസ്തുതംകലവും കടിലവുമായ ഈ ലോകത്തിൽ അവിടുത്തെ കല്പനയാണ് എന്റെ മാർഗ്ഗമണിഭാവം. പ്രപഞ്ചസമുദൃത്തിൽ, അവിടുത്തെ യുവനക്ഷത്രം നോക്കി ഞാനെന്റെ തോണിയെ ഇറക്കുന്നു. അമ്മേ അനുഗ്രഹിയ്ക്കൂ, ഈ നിമിഷത്തിൽ ഞാൻ യുദ്ധത്തിന്നിറങ്ങുകയായി.

മുര: നീയെന്റെ മകൻതന്നെയായി.

ചാണക്യ: എന്റെ ശിഷ്യൻമായി. ഈ ക്ഷണികഭയോദ്ധ്യത്തെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നും വലിച്ചെറിയുക. ഒരു പ്രാവശ്യം—കരുത്തോടുകൂടി—

(അണിയിരയിൽ)

ഇതിലെ, ഇതിലെ—

ചാണക്യ: ഇതാ—അവരിൽ ഇവിടേയ്ക്കു വന്നെത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ചന്ദ്രഗുപ്തൻ കർമ്മമേഖലപടലം നീങ്ങിയ, പ്രപഞ്ചസമുദൃതപ്രവൃദ്ധതേജസ്സായി വിളങ്ങു; നരസിംഹലാപനി മുഴങ്ങട്ടെ. അതാ നിന്റെ സൈന്യവും വരുന്നു; ഇന്ന് ഒരു ചന്ദ്രഗുപ്തനും നാമു നന്ദനാരം സമമാണ്. എന്റെ ശിഷ്യനോട് എത്രത്തുനീല്ക്കാൻ ഈ ലോകത്തിലെങ്കിലും ശക്തിയുമില്ല. (കൈകൾണ്ടു ചൂണ്ടിക്കാട്ടി) ചന്ദ്രകേതുവതാ സൈന്യസമേതനായി നിന്റെ സഹായത്തിനെത്തുന്നു.

(വളരെ അടുത്തു് അണിയിരയിൽ)

ഇതാ ഈ കുട്ടിന്റെ മാർഗ്ഗം.

ചാണക്യ: ചന്ദ്രഗുപ്തനെക്കുറിച്ചു ദയ്യമായി; വളരെ—ദയ്യമായി—
(ഇരുവരും പോകുന്നു)

(മരഭരതത്തുകൂടി നാലു ഭേദമനുഭവിക്കുകയും ഉറയുറിയ വാളുമാ യി നന്ദൻ വരുന്നു.)

നന്ദൻ: എന്താ കള്ള നീയെവിടെയാണോ.

(കടന്നുകൂടിക്കുന്നു.)

ചന്ദ്രൻ: നിന്നെക്കാരത്തോളം! (വാളുയർത്തുന്നു)—എന്ത് ചന്ദ്രൻ പൂക്കൾ കയ്യെത്താൻ വിറയ്ക്കുന്നത്?

യുദ്ധമുഖമുറയുന്നു—ഇരുഭേദം ഭൂമിയിൽ വീഴുന്നു. അവസരം ചന്ദ്രൻ പൂക്കൾ വാളുകൊണ്ടുളള വെട്ടേറേ നന്ദൻ വാൾ നെ റിച്ചുവീഴുന്നു! ഇത്രയുമായപ്പോൾ ചന്ദ്രൻ പൂക്കൾ വാളുയർത്തി നന്ദൻ തല വെട്ടാൻ ഭാവിയെ—നന്ദൻ കൈകൂപ്പി ശരണമണയുന്നു—എന്റെ തലവെട്ടരുതെന്ന ഭയനീയമായി പറയുന്നു. ചന്ദ്രൻ പൂക്കൾ വാൾ ഭൂമിയിൽ വീഴുന്നു—തൽക്ഷണം നന്ദനെ മാരോട നെച്ച് “എന്റെ അരുമസഹോദര” എന്നു വിളിച്ചു വീണ്ടും പണയ ന്നു. ഈ സന്ദർഭത്തിൽ ശേഷിച്ച രണ്ടു ഭേദം ചന്ദ്രൻ പൂക്കൾ കൂ മിയിൽ മുതിരുന്നു. ഈ സമയത്തു ചന്ദ്രനേയും മറയയും ഭേദം വന്ന് അകൂടിക്കൂടെ തല വെട്ടുന്നു. ഈ സമയത്തു ക ന്നിൻപെരുവിൽ നിന്നുകൊണ്ടു ചാണക്യൻ—“നന്ദനെ കൊല്ലു ത്ത് തടവുകാരനാക്കുക” എന്നു പറയുന്നു.

അങ്കം ൩. രംഗം ൧.

(ഭേദം പാടുന്നു—കാലുകൾ എന്റെ തോറസ് മിണ്ടുന്ന ഉലാത്തുന്നു.)

സ്തരിച്ചതൻ സ്തരിച്ചവർ മധുരമം മുളിയും
ഇരുളിലും മരുവിലും കുന്നത്തുനീലും
ഉദയകിരണംപോലെ വിളക്കു കൊളുത്തുവരും
ഏതെങ്കിലും പൂക്കു വിളക്കും റാണി.
വിമിശ്ചിതം വീണ്ടുമൊരു മധുരമം മന്ദസ്തിതം
വിരഹത്തിൽ മുടിയിൽ വാഴും ചെമ്മൈടികളിൽ
വിരഹമുകൾ തൻമുഖം പ്രേമകഥയുകി
ഏതെങ്കിൽ റാണിയവൾ കടിയറങ്ങി.

മഴമഞ്ഞു പൊഴിഞ്ഞു, വിരിയുന്ന ഗതനത്തിൽ
 മുഴക്കംകൊണ്ടുയരുന്ന കുർകൊണ്ടുള്ളടം
 മറഞ്ഞുപോയ ചന്ദ്രതരം, കണ്ണടച്ചു മരിച്ചിതും
 ഇരുളിലാമുവെച്ചു മന്ത്രം ജപിച്ചു,
 ഉദയകിരണപ്രഭോലുഭിഷ്ഠമവളല്ലേ
 ഹൃദയകുടീരംപുക്ക വിളങ്ങും റാണി.
 കുളിരണി വെണ്ണിലാവു വിടരുന്ന ഗതനത്തിൽ
 കുളകളും പൊഴിയുന്ന വിമനജാലം
 ഇളയിളം കുളിർത്തെന്നു കിട്ടുകുമണിഞ്ഞു നിൽപ്പു
 സുലളിതം സ്മരിപ്പു ഞാനവൾ തൻവരണി
 ഉദയകിരണപ്രഭോലുഭിഷ്ഠമവൾ തന്നെ
 ഹൃദയകുടീരംപുക്ക വിളങ്ങും റാണി.
 ഇരുളിലും മരുവിലും കുറുന്നതതിലും.

എന്റെ: എല്ലാവരും അവരവരുടെ നാട്ടിലേയ്ക്കു മടങ്ങിപ്പോ-
 വുന്നു:—എന്തെന്തെന്നാമോണം. വളരെ നാളുകൾക്കുതേക്കും അവകൾ
 പ്പും ബന്ധുചിത്രങ്ങളുടെ സ്നേഹപൂർണ്ണമുഖങ്ങൾക്കുണ്ടാം. എന്തെന്തെ-
 ന്നാമായിരിക്കും ആ സമുദ്രങ്ങൾ? എന്നാൽ എകദേശമായ ഞാൻ
 എങ്ങോട്ടു പോകേണ്ടതു്? എന്റെ ഉദയംകൊണ്ടു് വിടരുന്ന
 ഒരു മുഖവും ഈ ലോകത്തിലില്ല. കിഴവിനായ കുർകുമുഖമായിര-
 ന്നും കുളിക്കാലത്തു് അവരങ്ങനെ പേരറി വളർന്നിതു്. എ-
 ന്നാൽ പിന്നീടു് അവരെനെ വെറും മൃതതെയെന്നപോലെ തെ-
 രുവിമിയിലുണ്ടായിട്ടു. ഈ ലോകത്തിലെനിയ്യ സ്നേഹിക്കുവാനും
 സ്നേഹിക്കപ്പെടാനുമായി ആകുമില്ല! ഞാൻ നാട്ടിലേയ്ക്കു പോവു-
 എന്തിനുവേണ്ടി? തീജാല വായുരക്തികൾപ്പേൺ വെക്കിക്കളിനെ
 ങ്ങളുടെ വലിച്ചേറ്റംപോലെ എന്തോ ഒന്നു് എന്ന നാട്ടിലേയ്ക്കു
 പിടിച്ചു വലിയ്ക്കുന്നു. ഒരു മഹാവ്യധി—ഞാനൊക്കിയതല്ലാത്ത
 യാതൊന്നിനു മുഖിൽ ഞാൻ മറവടി പറയാൻ ബാല്യസ്വന്ത-
 തിരിക്കുന്നുവോ, ആ മഹാവ്യധി—വലകും ഇതിനെക്കുറിച്ച് ഒന്നു
 മന്ത്രമോലോചിക്കുന്നില്ല. അതു ലോകത്തിന്റെ തെറ്റല്ല. മേഘമു-
 യന്നുതടങ്ങുന്നു, കെട്ടുകുററുടിയ്ക്കുന്നു, സമുദ്രം കിടന്നലരന്നു—പോ

വു—നെടുവീർപ്പുകൾ നിറഞ്ഞ നീലസമുദ്രമേ തിരയിട്ടിട്ടുകൊണ്ടു പോവു—മനുഷ്യന്റെ ക്ഷുദ്രസംഭരണ വകവെക്കുക—കാലത്തിന്റെ വളപ്പുരികക്കൊടിയെ വകവെക്കുക, അനന്തനീലിമയിൽ തോളോട്ടതോളരുമ്മിനിന്നു, സൃഷ്ടിയുടെ അനാദി സംഗീതമാല വീട്ടുകൊണ്ടു ലീലയിലുത്തരാലാടിക്കൊണ്ടു ഭൂമിയുടെ ഒരറ്റം മുതൽ മറ്റേ അറ്റം വരെ കിടന്നുരുളൂ, അങ്ങു സ്വതന്ത്രനാണ്—വിമുക്തനാണ്—ഉദാരനാണ്. സൃഷ്ടിയുടെ മഹാവിവർത്തനത്തിന്റെ നടുവിൽ—തൂറാറുണ്ടുകളുടെ തിരഞ്ഞലുകളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ നീ അനുഭവിക്കും സമഭാവനയായി വർത്തിക്കുന്നു. മുകളിൽ പരന്നുയന്നു നീ ലോകം, ചുവട്ടിലോ, അതിന്റെ സ്വരപ്രതിബിംബവും. ചന്ദ്ര സൂര്യഗ്രഹനക്ഷത്രങ്ങളെ സ്വന്തം അന്തഃധാരയെത്തിൽ പ്രതിബിംബിക്കും. മദിച്ചുപെട്ടു കൊട്ടുകാരിലേറിയുത്തരാലാടുന്ന തരംഗ പരമ്പരകളോടുകൂടി സംഹാരമുത്തംചെയ്യും. പ്രക്ഷുബ്ധമായ ഗംഭീര ഗർജനംകൊണ്ടു, ഇടിവെട്ടിനോടു മറവടി പറഞ്ഞുപോവു! രാത്രി നേരത്തു പൊങ്ങിപ്പരന്ന മഞ്ഞപ്പതകൾകൊണ്ടു മിന്നലിനെ പരിഹസിച്ച് പോവു: കൊട്ടുകാറിനുശേഷത്തെ നീല നിത്യലോകം പോലെ സ്ഥിരമെന്തും പൂണ്ടും ഉദാരവും, ഗംഭീരവുമായ ഭാവത്തോടും മുന്നോട്ടുപോകൂ. ഭീമാകാരമായ ഹേ അന്തഃസമുദ്രമേ—പ്രമത്തവും അന്ധവുമായ വിക്രമം പറത്തിക്കൊണ്ടു പോവു—മുറിയകാലം സമനിലയിൽ തിരയടിച്ച് മുന്നോട്ടു കയറിപ്പോവു!

ര ര ഗ ര ധ.

നാലാം: കരോളം. സമയം: രാത്രി.

(നന്ദനും വാചാലനും ഇരുട്ടായിൽ തടവുകരനായിരിക്കുന്നു. നന്ദൻ ചിന്താമഗ്നനായിരിക്കുന്നു.)

നന്ദൻ: എന്തൊരിക്കലാണ് ഈ മുറിയിൽ.

വാചാലൻ: ഇരുട്ടുപോട്ടെ, മുട്ട, കൊതു മുതൽപേരുടെ കടിയുണ്ടു സമിച്ചുകൂടാത്തതു്.

നന്ദൻ: കർമ്മമായനന്തെയിട്ടയച്ചു ആ മുറിയൊന്നോ ഇതു്?

വാചാലൻ: അതെ മഹാരാജാവേ.

നന്ദൻ: എന്തൊരു ഭയങ്കരസ്ഥലം?

വാചാലൻ: ഈ ഇരുട്ടറയിൽ കിടന്നാണു മരിച്ചത്—അയാളുടെ ഏഴുക്കുറുപ്പ്—പട്ടിണി കിടന്നു കിടന്നിട്ടേ!

നന്ദൻ: ഞാനതിൽ പത്മശതപിണ്ഡം.

വാചാലൻ: അതുണ്ടാവും. പക്ഷെ പേടിക്കാതെന്നു മില്ലല്ലേ?

നന്ദൻ: എന്തുകൊണ്ടു ഭയപ്പെടാനില്ല. ഒന്നു തീർച്ച—ചന്ദ്രഗുപ്തനെനെ കൊല്ലില്ല. ഒരു പക്ഷെ വല്ലതും പ്രവർത്തിക്കുകയോണെങ്കിൽത്തന്നെ ചന്ദ്രഗുപ്തനല്ല. വളഞ്ഞ പുരികക്കൊടികളുള്ള പ്രതിഛിംസ നിറഞ്ഞ ആ മെലിഞ്ഞ ബ്രാഹ്മണൻ മാത്രമായിരിക്കും. അന്നൊരു ദിവസം, ആ മനുഷ്യൻ എന്റെ നേക്കു് ഒരു ചുട്ട നോട്ടം നോക്കി—മസ്തകം പിളർന്നിട്ടു് തന്റെ ഇരയെ വിശന്നു സിംഹം നോക്കുന്ന തരത്തിലുള്ള ഒരു നോട്ടം.....

വാചാലൻ: എന്താണു പേടിക്കുന്നുള്ളതു്.

നന്ദൻ: നിനക്കു പേടിതോന്നുന്നില്ലേ?

വാചാലൻ: ഇല്ലില്ല. കവിഞ്ഞുപക്ഷം അവർ താങ്കളെ കൊല്ലുമായിരിക്കാം; ഇതിൽക്കവിഞ്ഞൊന്നും അവരെക്കൊണ്ടാവില്ല. താങ്കൾ പേടിക്കേണ്ട ആവശ്യമില്ലല്ലോ—അതുകൊണ്ടുള്ള ആപത്തിത്രമാത്രമാണു്. എന്റെ പെങ്ങൾ വാചാവയറായിത്തീരും.

നന്ദൻ: തന്നെത്താണു വിചാരിക്കുന്നതു്. എന്നെ വധിപ്പിക്കുമെന്നും, തന്നെ വീട്ടയയ്ക്കുമെന്നുമാണോ?

വാചാലൻ: ആ അനുമാനമാണു് ശരി.

നന്ദൻ: ആ ആശയം വിട്ടേയ്ക്കൂ.

വാചാലൻ: ഉം—

നന്ദൻ: തന്നെത്താണു ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ അമ്മയെ അപമാനിച്ച ആൾ.

വാചാലൻ: ആരും? ഞാനോ?

നന്ദൻ: താൻ തന്നെയാണു് പണ്ഡിത ചാണക്യന്റെ കടുമു പിടിച്ചു വലിച്ച ആളും.

വാചാലൻ: എന്തു്? ഒരിക്കലുമല്ല.

നന്ദൻ: ഇതിലെല്ലാം ഉപരി മറ്റൊന്നുണ്ടു്. തന്നെന്റെ അമ്മയെത്താണു്.

വരവര: വരസ്സവം.

നന്ദ: ഒരപക്ഷെ എന്നെ വിട്ടയച്ചുവെന്നുവരും. എന്നാൽ തന്നെ വിടീല്ല.

വരവര: ഏ (കൈകൂപ്പി) തിരുമേനി!

നന്ദ: എന്റെ മുമ്പിൽ കൈകൂപ്പിനിന്നിട്ടെന്നു കാണും?

വരവര: ഇതു് ഒരു പങ്കിവായിത്തീർന്നുപോയി. എങ്കിലും—എനിക്കൊന്നു മറിഞ്ഞുകൂടാ (വിറയുന്നു)

നന്ദ: എന്തിനാണു കിടന്നു വിറയുന്നതു്? കൊല്ലമെന്നു കാണും തീർച്ച.

വരവര: തെളിവു്?

നന്ദ: തന്റെതന്നെയല്ലേ പറഞ്ഞതു്. ഞാനതു് ആവർത്തിച്ചു; അത്രമാത്രം.

വരവര: ഇല്ലല്ലോ.

നന്ദ: തനിക്കു് ബുദ്ധി സ്വാധീനത്തിലില്ലേ?

നന്ദ: തന്റെ കഥ കഴിയും.

വരവര: (കൈകൂപ്പി) ഇല്ല തിരുമേനി.

നന്ദ: തീർച്ചയായും കഴിയും.

വരവര: വിധവയായിത്തീരും.

നന്ദ: തന്റെ മരിച്ചാൽ ആരാണ് വിധവയായിത്തീർന്നു കൂടുതു്? തനിയ്ക്കു ഭാര്യയില്ലല്ലോ!

വരവര: അതോ. ഈ സമയത്തു വിധവയാവാൻ എനിയ്ക്കു് ഒരു ഭാര്യയില്ലല്ലോ!

നന്ദ: തനിക്കുവേണ്ടി കരയുവാൻ ഈ ലോകത്തിലാരുമില്ല.

വരവര: ഒന്നു തീർച്ച; ഒരു ഭാര്യയുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ തീർച്ചയായും അവൾ കരയുമായിരുന്നു.

നന്ദ: ആപത്തുവന്നു തടക്കൽ കേറിയിരിക്കുമ്പോൾ തന്റെ തമശ കേട്ടു് എനിക്കു ചിരിവരുന്നു. യുദ്ധത്തിന്നു മുമ്പായി മഹാറാണിയെ മന്ത്രിയുടെ രക്ഷയിലാക്കിക്കഴിഞ്ഞില്ലേ?

വരവര: ഉവ്വു്. ആ ഏല്പാളെല്ലാം ചെയ്തുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

നന്ദ: അതുകൊണ്ടു തബ്ബാമണതു്—വരവരവ!

വാചാ: (വിറച്ചു്) ആരോ വരുന്നുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നു—വാതിൽ തുറക്കുന്ന ശബ്ദം—ശബ്ദം—ഭംഭം—

(രണ്ടു ഭേദന്മാരോടുകൂടി കാർത്ത്യായനൻ വരുന്നു.)

കാർത്ത്യായ: മഹാരാജാവേ.

നന്ദ: ആരായ്? മന്ത്രിയോ? വിശ്വാസഘാതകൻ!

കാർത്ത്യായ: ഞാനാണോ വിശ്വാസഘാതകൻ.

നന്ദ: കുട്ടിക്കാലം മുതൽ എന്റെ അച്ഛന്റെ ചോരതിന്നു വളന്നതരേരേ—

കാർത്ത്യായ: അങ്ങയുടെ അച്ഛൻതന്നെയാണു് ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെയും അച്ഛൻ. അങ്ങയുടെ അച്ഛനെതിരായി ഞാനെന്നും പ്രവർത്തിച്ചിട്ടില്ല. ഞാനൊരുമകനെവിട്ടു മറ്റൊരുമകന്റെ കൂടെക്കൂടി.

നന്ദ: അതെ താൻ വേഗംപുത്രന്റെ ഭാഗംപിടിച്ചു. എടോ ബ്രാഹ്മണ! ലജ്ജയില്ലേ തനിക്കു്? താനും ആ ചാണക്യനും ബ്രാഹ്മണരായിപ്പിറന്നു് അബ്രാഹ്മണവൃത്തിവഴിയു് കൂടകന്ത്രത്തിന്റേയും, പശുതസൈന്യത്തിന്റേയും പിൻബലം നേടി ക്ഷത്രിയനെ സിംഹാസനത്തിൽനിന്നിറക്കി വെറും ഇളനെ ആ സ്ഥാനത്തിരുത്തി. ഇളൻ—ചോര—ജോരനായ ഇളൻ—ഇന്നു മതശാസിംഹാസനത്തിൽ കേറിയിരിക്കുന്നു! എന്തൊരു ദുർ്വ്വീര്യ! എന്തൊരു പുകൾപ്പെരുമ. എന്റെ മുഖത്തുനോക്കുവാൻ നാണമില്ലല്ലോ, വിശ്വാസഘാതകൻ.

കാർത്ത്യായ: എന്നാൽ ഞാനെന്ന വിശ്വാസഘാതകനായിരുന്നില്ല—നിങ്ങളാണു് എന്നെ വിശ്വാസഘാതകനാക്കിയതു്. എന്റെ പിഞ്ചുചൈതന്യങ്ങളെ തടവിൽ പട്ടിണികിടത്തിക്കൊണ്ടു് ആകുല—ഈ നരച്ച ഈ വൃദ്ധനേത്രങ്ങൾ—അവയുടെ മുമ്പിൽ—ഈ കൽത്തുരകരയിൽ—ഈ അന്ധകാരത്തിൽ—ഭാരതത്തരായി വിരപ്പും ദാഹവുംകൊണ്ടു ചൊരിഞ്ഞുകിടന്നു മരിക്കുന്ന കുട്ട—അതു കണ്ടുനിന്നു. ഓരോ മകൻ മരിക്കും മുമ്പായി കൈപ്പിടിയിലടക്കിപ്പിടിച്ചു ഭക്ഷ്യപദാർത്ഥങ്ങൾമെന്തിന്നു സമർപ്പിച്ചുപോയി; പ്രാണൻ പോവുംമുമ്പായി അവരിലൊരോരുത്തരും നിങ്ങളെ എന്നെന്നേക്കുമായി തപിച്ചുപോയി. അവരുടെ അവസ്ഥയെ

പ്രേതമന ഇതായിരുന്നു:— “ഈ അക്രമത്തിനു പകരം ചോദിക്കുന്നു.” വൃദ്ധപിതാവിന്റെ പുത്രനേകം ഹാ: അതിനെക്കുറിച്ചു നിങ്ങളെന്തറിഞ്ഞു മഹാരാജാവേ—കുറ്റത്തിരുണ്ട കൂരിരുട്ടിൽ പ്രവഞ്ചമത്രയും മങ്ങിയെടുത്തുപോയി. പ്രവഞ്ചത്തിന്റെ ഭാവി യത്രയും ആ വൃദ്ധനേയും പുത്രനിൽ ഒഴിക്കുന്നു. അയാളുടെ കീർത്തിയും അകീർത്തിയും സമ്പത്തും ദാരിദ്ര്യവും, പുണ്യവും, പാപവും—ഈ ലോകത്തിലെന്തെങ്കിലും അതെല്ലാം—വിതരവു പുത്രനു നൽകുന്നു. എന്റെ ഭാവിയിൽ—തുറന്നുവെക്കപ്പെട്ടതിൽ—ഹാഹാ കരോത്തിൽ—കെട്ടിത്തൂങ്ങി. അവരെല്ലാവരും നിങ്ങളുടെ കട്ടിത്തോഴത്തോടെയായിരുന്നു. അവരാരും താങ്കൾക്കു ഒരപരമായും ചെയ്തവല്ല.

നന്ദ: (കുറഞ്ഞൊന്നുലോലിച്ചു) അതെ ഞാനെത്രയും പ്രവർത്തിച്ചുപോയി. കടന്നുവന്ന അന്യായം ചെയ്തുപോയി. സ്വന്തം ഞാനിത്ര കടം പാപിയായിരുന്നില്ല. സംസ്കാരമേകം എന്നു പാപിയായിരുന്നില്ല.

കാർത്ത്യായ: എങ്ങിനെയാണ് താങ്കളിത്രയ്ക്കു കഠിനനരയായിത്തീർന്നത്? മുലകുടിക്കുന്ന കുട്ടിയായിരുന്ന നാൾ മുതൽ അങ്ങനെയെ കണ്ടുതുടങ്ങി. ഈ വൃദ്ധബ്രാഹ്മണന്റെ തോളിൽ എത്ര തവണ തല ചാച്ചുറങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. ശൈശവം മുതൽക്കെത്തു വളർത്തിയ ആളുടെ നേക്കു ഇത്രയും കടുപ്പം പ്രവർത്തിക്കാൻ തോന്നിയതെന്താണ്?

നന്ദ: എനിക്കു മറുപുതത്ര ബ്രാഹ്മണം.

കാർത്ത്യായ: ശരി. ഞാൻ താങ്കൾക്കു മറുപുതന്നിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഞാൻ ഇന്നുമുതൽ ദേശാനന്തരം പുറപ്പെട്ടു; വിഷയവിരക്തനായ സന്യാസിയാവും.

വാചാ: ഈ യുക്തി വളരെ നന്നായി; അത്യന്തമമായി. വലിയ കണ്ടാമണ്ടി നിറഞ്ഞതാണ് ഈ ലോകം! ഇതിലിരിക്കുന്ന ഇതന്നെ ദോഷമാണ്.

നന്ദ: അപ്പോൾ ഞങ്ങളെ വിട്ടയയ്ക്കും അല്ലേ?

കാർത്ത്യായ: നിങ്ങളെ വിട്ടയയ്ക്കുവാൻ എനിക്കധികാരമില്ല—

ഞാൻ മന്ത്രിയോട് — ചാണക്യപണ്ഡിതനോട് — ശിപാർശ ചെയ്യും.

നന്ദ: മെലിഞ്ഞു ചടച്ച ആ ചാണക്യനാണ് ഇന്നത്തെ മന്ത്രി?

കാർത്ത്യ: മന്ത്രിമാത്രമല്ല — ചന്ദ്രപ്പന്റെ ഗുരുക്കുടിയാണ്.

നന്ദ: ഇത്രനായ ചന്ദ്രപ്പൻ മഹാരാജാവായി — ആ പിള്ളക്കാരൻ ബ്രാഹ്മണൻ മന്ത്രിയും! — സേനാപതിയാരാണ്?

കാർത്ത്യ: മലയാരാജാവായ ചന്ദ്രകേതു

നന്ദ: ഭേഷ് — എങ്കിലും നിങ്ങളോട് ഞാൻ ചെയ്തതു വലിയ അക്രമമായിപ്പോയി. എന്നിങ്ങു മാപ്പുചോദിക്കാൻ മടിയില്ല. ചങ്ങയില്ല. എങ്കിലും ഇത്രയായ മുറയേയും ഇത്രനായ ചന്ദ്രപ്പനേയും ഞാൻ ചവറക്കുന്നു; എന്നെ ഒരു തവണ വിട്ടയച്ചു കിട്ടിയത് —

കാർത്ത്യ: ഞാൻ താങ്കളെ വിട്ടയക്കുവാൻ ഇപാർശ്വചെയ്യും.

വാചാ: എന്നെ വിട്ടയക്കാനും ഒന്നു ശിപാർശ്വചെയ്യണമന്ത്രിസ്സാഹബ്ബ്.

കാർത്ത്യ: നിങ്ങൾ നേരിട്ടചെന്നു അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ള. മന്ത്രി നിങ്ങളെ വിളിയ്ക്കുവാൻ കല്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.

വാചാ: അയ്യോ എന്റെ കഥ കഴിഞ്ഞല്ലോ?

കാർത്ത്യ: നിങ്ങളെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു ചെല്ലാനാണ് വന്നത്.

വാചാ: വാചാലനെക്കൊണ്ടു നാണയം കരവത്?

കാർത്ത്യ: അതെനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ — വരൂ, വാചാല.

വാചാ: ഓ, ഓ; (കരയുന്നു) തിരുമേനി —

നന്ദ: എന്നെ വിളിച്ചിട്ട് എന്തുചെയ്യുന്നുണ്ട്. ഞാൻ നിന്നെപ്പോലെ ഒരു തടവുകാരൻ — ചെയ്യൂ.

വാചാ: ആ മുഖം മനസ്സിൽ നിശ്ചിതസ്വേദം കിട്ടുകിടെ വിറയ്ക്കുന്നു; എങ്ങിനെയൊരു മുഖിലേക്കു ചെയ്യുക.

കാർത്ത്യ: വരൂ. വാചാല പേടിക്കേണ്ട.

വാചാ: ആനയ്ക്കു വകാശമേയില്ല.

കാർത്ത്യ: വരൂ, നടക്കൂ.

വാചാ: നടക്കൂ (കാർത്ത്യായനനോടുകൂടി വാചാലൻ പോകുന്നു.)

നന്ദ: ആ ദാസീപുത്രനിന്ന് മതധന്വിഹാസനത്തിനധിപതിയാണ്. ഒരിക്കൽ വിട്ടു തരും കിട്ടിയിരുന്നെങ്കിൽ (മറ്റൊരാളറിയിലേയ്ക്കു പോകുന്നു.)

രംഗം ൩.

സ്ഥലം: ചാണക്യന്റെ പണ്ഡിതകുടുംബത്തിന്റെ പുരുഷം.

സമയം: രാത്രി (ചാണക്യൻ ഏകാകി.)

ചാണക്യ: ഞാൻ തിരിച്ചുപോകും. എന്നാലെവിടേയ്ക്കു?— നിശ്ചിതമായ ആലസ്യത്തിലേയ്ക്കു! നിരന്ദേഹമായ നൈശ്ഠ്യത്തിലേയ്ക്കു. എത്ര ഭണ്ഡഹമാണീ ചൂട്ട്! അതിലും ദേഹം ഇതാണ്. ഇതിൽ പ്രതിഫിംസയുടെ തീക്ഷ്ണമുണ്ട്. ഉത്തേജനത്തിന്റെ നിത്യോന്മുഖമുണ്ട്. പതനത്തിന്റെ നിശ്ചിതമായ ലക്ഷ്യമുണ്ട്. ഇതിന്റെ ഫലം സ്വർഗ്ഗമോ നരകമോ? നിയതിയെന്ന സ്വർഗ്ഗഭ്രഷ്ടനാക്കിയാൽ ഞാൻ നരകത്തിലേയ്ക്കു പോകും. ദൈവം—അതെ, അദ്ദേഹമെന്റെ ദാസ്യമേന്തിനിന്നില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ ആ ശക്തിക്കെതിരായി അക്രമിയും—അങ്ങയ്ക്കിഷ്ടമെന്തോ അതെല്ലാം പ്രവർത്തിക്കുക. ഇല്ല, ഞാൻ പിന്മാങ്ങില്ല! ആ പിതാമഹി. നിന്റെ അക്ഷയസൈന്യവും എന്നെ സംവിമുഖനാക്കിയിരിക്കുന്നു, എന്നെ സംവിമുഖനാക്കിയിരിക്കുന്നു; സുന്ദരി നിന്റെ പാപകവചത്തിലെന്നെ മറയ്ക്കൂ! ആക്കെന്തുകഴിയും?—ഏ അഭയാർത്ഥി, ഞാനെന്നെ നിന്റെ കയ്യിലേല്പിച്ചിരിക്കുന്നു; ഞാൻ നിന്റെ കാമുകനാണ്; ഞാൻ നിന്റെ എന്നെന്നേക്കുമായുള്ള അടിമയാണ്; ഞാൻ നിന്റെ ചുണ്ടുകളുടെ വിഷം നകന്മാൻ അചരനാവട്ടെ. നിന്റെ വിഷംപൂരിയ പരിച്ഛേദത്തിന്റെ കഠിൻ പഠിക്കിടന്ന നരകത്തിലേയ്ക്കു പോകും. പ്രിയേ—ഇല്ല. നാം തമ്മിൽ വേർപിരിയില്ല. എന്റെ കൈയും പിടിച്ചു പോവൂ!—ദുരന്തേയ്ക്കു—അതിദുരന്തേയ്ക്കു!

(വാചാലനോടുകൂടി കാർത്ത്യായനൻ വരുന്നു.)

ചാണക്യ: ആരാണ്? കർത്താവായ നന്ദൻ? മരോത്തമാണ്.

കർത്താ: മരോത്തം നന്ദസ്യാലൻ—വരാചാലൻ.

ചാണക്യ: ഓ!

(വരാചാലൻ അതിർകവിഞ്ഞ ഭക്തിയോടെ പ്രണമിക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: വലിയ ഭക്തനാണല്ലോ?—ഒരു ദിവസം എന്റെ കടുമപിടിച്ചു വലിച്ചു, ഓർത്തില്ലേ?—

വരാചാല: എന്ത്?—ദരിക്കലമില്ലല്ലോ—

ചാണക്യ: ഓർത്തില്ല. അല്ലേ? ശരി; ഓർമ്മപ്പെടുത്തിത്തരാം. ഉം—ഇവിടെ നില്ക്കൂ—നന്ദന്റെ കഡംബമെവിടെയാണ്?

വരാചാല: എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടല്ലോ.

ചാണക്യ: (വിരിയിൽ കർക്കശമായി) തനിക്കറിയാം.

വരാചാല: (ദുഷ്ടനായി) ഉവ്വ്, തിരുമേനി, എനിക്കറിയാം.

ചാണക്യ: എവിടെയാണ്?

വരാചാല: (പ്രഭം നോക്കിപ്പറയുന്നു.)

ചാണക്യ: എന്താ കിടന്നുപറയുന്നത്? നന്ദന്റെ കഡംബമെവിടെ? നിന്റെ സഹോദരിയും അവളുടെ മക്കളുമെവിടെയാണ്?

വരാചാല: മലയപർവ്വതത്തിൽ.

ചാണക്യ: (നിചത്തുറക്കുകയുണ്ടായി) നന്ദൻ—നന്ദൻപറയേണ്ടതാകട്ടെ!

വരാചാല: (തലയോട്ടി) അതെ നന്ദനാണ്.

ചാണക്യ: പിന്നെവിടെയാണ്. നേരം പറയൂ. സമ്മാനം തരാം. നന്ദന്റെ കഡംബമെവിടെ?

വരാചാല: പിതൃഗൃഹത്തിൽ.

ചാണക്യ: കർത്താവായ—അവിടേയ്ക്കു സൈന്യത്തെയയച്ചുനോക്കൂ. അതുവരെ, ഇവനെ തടവിവീട്ടുകയ്ക്കു; നന്ദന്റെ കഡംബമെവിടെ കിട്ടിയതേണം മതി ഇവനെ വിടുക—കിട്ടിയില്ലെങ്കിൽ ഇവനെ വധശിക്ഷ കൊടുക്ക—പോകൂ.

കർത്താ: നടക്കൂ വരാചാല.

വരാമല: വധശിക്ഷ?

ചാണക്യ: കടുത്ത വധശിക്ഷ.

വരാമല: എന്റെ പെങ്ങളിവിടേയില്ല.

ചാണക്യ: വരാമലാ—താൻ കൃഷ്ണസ്വർണ്ണോദാഹരണം കളിപ്പിക്കുന്നതെന്ന് ഓർമ്മയിരിക്കട്ടെ. നേരപറയൂ.

വരാമല: സാക്ഷാൽ ധർമ്മങ്ങളാണെ!—

ചാണക്യ: വാസ്തവം പറഞ്ഞേയ്ക്കൂ—അവസാനത്തെത്തന്നെ ചോദിക്കുന്ന—നന്ദന്റെ കയംബമെവിടെ?

വരാമല: മന്ത്രിയുടെ രക്ഷയിൽ.

ചാണക്യ: (കറുപ്പുനേരം ആലോചിച്ചു വീണ്ടും മെല്ലെ, മെല്ലെ) ഇതൊരുവേള വാസ്തവമായിവരും; ശരി; പരീക്ഷിക്കാം. ആരവിടെ (ഭേദം വരുന്ന.)

ചാണക്യ: ഇവനെ തടവിവിട്ടയയ്ക്കൂ; ഇപ്പറഞ്ഞത് വാസ്തവമല്ലെങ്കിൽ ഇവനെ വിട്ടയച്ചേയ്ക്കൂ. ഇല്ലെങ്കിൽ വധശിക്ഷ കൊടുത്തേക്കൂ—പോവൂ.

വരാമല: വല്ലതെ ദാഹിക്കുന്നു. കറുപ്പു വെള്ളം കുടിക്കാൻ കിട്ടാൻ.

ചാണക്യ: ഇവന് അടുത്തവീട്ടിൽ കൊണ്ടുപോയി വെള്ളം കൊടുക്കൂ. (ഭേദം വരാമലനും പോകുന്നു.)

ചാണക്യ: ലോകത്തിലൊന്നും വെറുതെയല്ല. കപ്പക്കുഴിയിൽപോലും എടുക്കേണ്ട ചിലതുണ്ട്. മലമുത്രങ്ങളുടെ ദുർഗ്ഗന്ധം പോലും പാരിജാതകുന്തിന്റെ സുഗന്ധമായി മാറുന്നു—അതെ, ഞാനതറിയും—എന്താണാലോചിക്കുന്നതു കാർത്ത്യായന!

കാർത്ത്യായന: ഞാനാലോചിക്കുന്നതു മനുഷ്യനിരയ്ക്കു നീചനാവാൻ കഴിയുമോ എന്നാണ്. അക്രമം—പരപീഡ—കൊലപാതകം—എല്ലാം സാധിക്കാം എന്നുവെന്നു മന്ത്രമാണ് ദുഷ്ടന്മാർ—കൃതഘ്നത.

ചാണക്യ: കൃതഘ്നത! അതെ, അതിൽനിന്നും മുളച്ചുതഴച്ചതാണ് ചാണക്യന്റെ രാജനീതി! മനുഷ്യന്റെ നിമിത്തമുള്ള ഞാൻ സൂക്ഷിച്ചു പഠിക്കുന്നു. അവയെ ഞാൻ കരുക്കളാക്കിവെക്കുന്നു. മിത്രത്തെ ശത്രുവാക്കുക, സഹോദരന്റെ കഴുത്തിൽ സ

ഘോരദൈവത്തെക്കുറിച്ചു വാർത്ത നൽകിയപ്പോൾ; ഹിംസയെ ഉൾക്കൊള്ളിക്കുക; ഭരണത്തിന് കൈമാറ്റം തീർത്തപ്പോൾ; ഇതിന്റെ പേരാണ് ചാണക്യന്റെ രാജനീതി. ചിരിച്ചു ചിരിച്ചു മുതിരിച്ചു റിൽ വിഷം കലർത്തി മയക്കുന്നതേതോ അതാണ് ചാണക്യന്റെ രാജനീതി—“ശമേതോഽം സമഃചരേത്.”

കാർത്ത്യായ്: ചാണക്യരേ ഞാൻ പ്രതിഹിംസകൊണ്ടു് അന്ധനായിരുന്നു. എങ്കിലും ഈ രാജനീതിയെ മുഴുവൻ കണ്ണടച്ചു വിശ്വസിക്കാൻ സാധിക്കുന്നില്ല.

ചാണക്യ: ഇന്നെന്നിങ്ങല്ലാം പ്രവർത്തിക്കാമെന്നായിട്ടുണ്ടു്. നിങ്ങളെ ഞാൻ തികച്ചും വിശ്വസ്യമാക്കുകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. ശത്രുക്കളെ ഞാൻ ഒരു കലയായി അഭ്യസിച്ചുവരികയാണു്. നിങ്ങളെ ഞാനിതു പഠിപ്പിക്കാം.

കാർത്ത്യായ്: എങ്കിലും ഇതന്യായമാണു്. പാണിനിയുടെ ഒരു സൂത്രമുണ്ടു്—നിർവ്വരണോവാക്യേ—ഇതിന്റെ അർത്ഥം—

ചാണക്യ: വീണ്ടും വന്നു പാണിനി ആരു പറഞ്ഞു അന്യായമാണെന്നു്?

കാർത്ത്യായ്: സമുദായം!

ചാണക്യ: ഞാനതിനെ വിലവെക്കുന്നില്ല.

കാർത്ത്യായ്: വിവേകം.

ചാണക്യ: അതെന്തെന്താണു് സത്യമാണു്.

കാർത്ത്യായ്: ഇശ്വരൻ?

ചാണക്യ: ഇശ്വരനല്ല.

കാർത്ത്യായ്: താങ്കൾ മലയുടെ കൊടുമുടിയിലേറിനില്ക്കുകയാണു്—വീഴും.

ചാണക്യ: വീഴും! എന്നാൽ ആ വീഴ്ച യേകദേശമായിരിക്കും—ലോകം കിടന്നു കലങ്ങും. പ്രപഞ്ചം പകച്ചുനിന്നു നോക്കും. ശരിപെടും—ഞാനാങ്ങളെ—ഒരുങ്ങിയിരിക്കുക.

കാർത്ത്യായ്: എന്തു്?

ചാണക്യ: സമയമായി; ബലി നൽകേണ്ട മുഹൂർത്തമടുത്തു—അവരെല്ലാവരും ഒരുങ്ങിയില്ലെ?

കാർത്ത്യായനൻ: ഞാൻ മുന്യതന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ? നന്ദനെ വിട്ടു
യച്ചുകൂടെ?

ചാണക്യ: ഇല്ല—ഒരിക്കലും വിടില്ല—പേരും, എല്ലാം ഒരു
ജീവിക്കഴിഞ്ഞു. എന്റെ പ്രിയതമ അതത്സംഭവിച്ചു നില്ക്കുന്നു.
പേരും.

(കാർത്ത്യായനൻ വിസ്മിതനായി പോകുന്നു.)

ചാണക്യ: ഓ അത്ഭുതമഹത്തരത്തിന്നി എന്നെയുംകൊണ്ട്
എവിടേയ്ക്കു കയറിക്കണമോ, അവിടെ ഞാൻ വരുന്നു. നിന്റെ
കുടിലിട്ടെഴുതി—മുക്തസ്തം നിറഞ്ഞ വിജ്യാസം—മലിനമായ സ്തംഭം—
ഇവയെല്ലാം വിട്ടുപോവാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുകയായിരുന്നു. എത്ര
കുത്സിതയായ്—നോക്കുമ്പോൾ ഞാൻ നിന്നിൽ മുതലാൻക
ന്ന—കുറുത്തിയുടെ കരളായി പ്രപഞ്ചസന്ദർഭത്തെ മുടിമറയ്ക്കുന്നു—
വളളിപ്പലി കിടന്നു പിടയുന്ന ഇരയുടെ നേക്കു് സമൃദ്ധം നോക്കി
നിൽക്കുന്നു. എത്ര യേകരമാണിതു്; എത്ര സുന്ദരമാണിതു്.

രംഗം ൪

സ്ഥലം: യവനസങ്കേതം. സമയം: രാത്രി.

സെല്യൂക്കസ് ആവേശഭരിതനായി വരുന്നതിലുൾക്കൊള്ളുന്നു.

ഫെലിക്സ് ഇരിക്കുന്നു.

സെല്യൂ: ഇത്തവണ സിറാക്കുസയുടെ ദിഗ്വിജയം മുഴുവനാ
യും; ചന്ദ്രഗുപ്തൻ തന്റെ ഭാരതവർഷത്തിലേപ്പെട്ടതിയ യവന
സമരപരിപാടി ഒരടിക്ക തക്കതരളമായും.

ഫെലിക്സ്: അപ്പോ, അങ്ങു് ഭാരതവർഷം ജയിക്കാനാണോ പുറ
പ്പെട്ടതെന്നു്; ഏഷ്യാഖണ്ഡത്തിന്റെ പകുതിയും അവിടുന്ന്കൊ
രിക്കുന്നു; ഭൂമിയിലവിടുത്തെ പുകൾക്കൊടി പാറിപ്പറക്കുന്നു; സി
ന്ധുനദിയിന്റെ മുകൾക്കരയിൽ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ തന്റെ നേടിയ നാടുമാ
യിക്കഴിഞ്ഞുകൂടുന്നു;—അക്കൂട്ടം കണ്ടിട്ടു് അങ്ങയെന്താണിത്ര കണ്ണു
കുടിയുണ്ടാവുവാൻ?

സെല്യൂ: ചന്ദ്രഗുപ്തൻ സാമ്രാജ്യധിപതിയായെന്നതെങ്ങനെ?
അയാൾ യവനനല്ലല്ലോ?

ഫെലൻ: യവനനല്ല; എന്നാൽ മനുഷ്യനാണ്.

സെല്യ: എന്റെ കണ്ണിൽ ഈ ചേരകത്തിൽ രണ്ടു ജാതിയേ ഉള്ളൂ. ഒന്ന് യവനസമുദായം, മറ്റൊന്ന് യവനന്മാരല്ലാത്തവർ മുഴുവനും. ഒന്ന് പരിഷ്കൃതർ; മറ്റൊരു പരിഷ്കൃതർ!

ഫെലൻ എന്നും പിതാവിടയിലായിരുന്നില്ല; യവനസമുദായം അങ്ങനെയൊരുകയുമില്ല. അവരുടെ ഭാഷാസൂത്രനസ്തമിച്ചു പോയി. അവരുടെ സൂത്രനസ്തമിച്ചു. ഇന്ന് വല്ല മുൻപുകാരും കിടന്നു കളിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതു പൊയ്ക്കോയ പ്രഭാവത്തിന്റെ മരിക്കാൻ കിടക്കുന്ന ജ്യോതിസ്സാണ്—അപ്പോ, അപ്പൻ തോററ പോകും.

സെല്യ: തോററപോകുമോ? വിടയിലായ സെല്യക്കു സുതോററപോകുമോ?

ഫെലൻ: അങ്ങു തടവുകാരനായും.

സെല്യ: എന്തിനു തടവുകാരനാവണം? നീ എന്റെ ഇടത്തം സിനിയനാണല്ലോ?

ഫെലൻ: അപ്പനക്രമമാണു പ്രവർത്തിക്കുന്നത്.

സെല്യ: യുദ്ധസംബന്ധമായി നിന്നേരട്ടു വാദപ്രതിവാദത്തിന് എനിക്കിഷ്ടമില്ല—എരിസ്റ്റിഫേനിസ് പഠത്തിട്ടുണ്ട്—

ഫെലൻ: അതെ, എരിസ്റ്റിഫേനിസ് എന്താണു പഠത്തിട്ടുള്ളത്?

സെല്യ: (സന്ദിഗ്ധഭാവത്തിൽ) സ്ത്രീകളുമായി വാദപ്രതിവാദമരുതെന്ന്.

ഫെലൻ: എരിസ്റ്റിഫേനിസ് എവിടെയുണ്ടാണെന്നു പഠത്തിട്ടുള്ളത്? എരിസ്റ്റിഫേനിസിന്റെ ഗ്രന്ഥങ്ങൾ ഞാനെടുത്തുമാണ്ടു വരാം. (പറച്ചെടുത്തു.)

സെല്യ: അല്ലല്ല. എരിസ്റ്റിഫേനിസ്സല്ല—ഫിമിസ്റ്റിക്സിസ്.

ഫെലൻ: ഫിമിസ്റ്റിക്സിസ് ഏതുതന്ത്രജ്ഞനായിരുന്നു—അദ്ദേഹമിവിടെയെത്തു കരിച്ചെത്തുപറയാനാണ്?

സെല്യ: എന്നാൽ സെഫോക്സിസ് ആയിരിക്കാം.

ഫെലൻ: സെഫോക്സിസിന്റെ ഗ്രന്ഥങ്ങളെന്റെ വശമുണ്ട്.

സെഫോക്ലിസ് ഇങ്ങനെ പറഞ്ഞതായി അച്ഛന്റെ കാണിച്ചു തന്നു. (പോകുന്നു.)

സെലൂ: എന്റെ കോട്ടകൾ തകർന്നു മണ്ണടിഞ്ഞു. എരിസ്സിമേ നിന്നിനേയും, സെഫോക്ലിസ്സിനേയും എനിക്കു പരിചയമില്ല. എനിക്കു രണ്ടാളും സമംതന്നെ. എന്റെതായ അഭിപ്രായങ്ങളെ വിചാരിക്കുവാൻ വേണ്ടി വലിയവരുടെ പേരിൽ വെച്ചു കെട്ടുകയാണ്. അവളാണെങ്കിലും വായിക്കാത്തതെന്നുംതന്നെയില്ല. ഇതൊന്നും കൂടാതെ സന്ധ്യതംകൂടി പഠിക്കണംപോലും! അതാ എന്തിനു ശിഞ്ഞു. തല്ലാലം കഴിഞ്ഞു മറുകയല്ലാതെ വഴിയില്ല. (പോകുന്നു) [നാലഞ്ചു പുസ്തകങ്ങളുമായി ഫെലൻ വരുന്നു.]

ഫെലൻ: എന്തു? അച്ഛനെവിടെ—അച്ഛനതാ പോകുന്നു. ആ വിദ്യയൊന്നും ഈ മകളോടു പറയുകയില്ല, ഞാൻ വിടിച്ചു. (പുസ്തകങ്ങളുടേടെവെച്ചുപോവുന്നു; വീണ്ടും അച്ഛന്റെ കൈയും പിടിച്ചു വരുന്നു.)

ഫെലൻ: ഇവിടെയിരിക്കുക; സിഫോക്ലിസ് ആ അഭിപ്രായം എവിടെയാണ് പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതെന്ന് കാണിച്ചു തരണം.

സെലൂ: ഇതെന്തൊരപത്താണ്. എനിക്ക് നോക്കാനും കാണിച്ചു തരാനും ഇടയില്ല—എന്തുവേണമെങ്കിലും ചെയ്യ!

ഫെലൻ: അച്ഛനെതിനെ ഈ വിസ്തീർത്തമെഴുന്നള്ളിച്ചത്?

സെലൂ: എനിക്കു രോണിയില്ല, നിന്റെ കുറവു കുറയേറുന്നവെന്നു മറ്റൊരല്ല നിനക്കുള്ളതെ സ്നേഹവുമില്ല.

ഫെലൻ: ഞാൻ സ്നേഹിക്കുന്നില്ല, അല്ലെ? അച്ഛനിയെന്റെ മുഖത്തു നോക്കിപ്പറയാൻ കഴിയുമോ? അച്ഛന്റെ ഒരു തുള്ളി കണ്ണീർ തുടലാൻ ഞാനെന്റെ സമൃദ്ധപഥമുപേക്ഷിക്കും.

സെലൂ: ഇല്ല മകളേ: എനിക്കു തെറ്റാ പറി; എനിക്കു മറുപുതത്ര.

ഫെലൻ: ഇല്ലല്ല കുറവെല്ലാം എന്റെയൊണ്; ഞാനെച്ഛനെ സ്നേഹിക്കുന്നില്ല. എനിക്കു മറുപു തത്ര.

സെലൂ: ഇല്ല മകളേ കുറവെന്റെയൊണ്; നീയെന്നെ നാശമായി സ്നേഹിക്കുന്നു.

ഫെലൻ: (ചിരിച്ചു) അപ്പോൾ സെഫോക്സിസ് ഈ വിഷയത്തെക്കുറിച്ചെന്നും പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

സെലു: ഇല്ല.

ഫെലൻ: മേലിൽ ഞാൻ വാഗ്ദേവതിവാദത്തിന് ഇടവെക്കില്ല—സരി അച്ഛൻ, സിക്സൻഷൻയെക്കുറിച്ച് ഒരു കഥ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. ആ കഥ വാസ്തവമാണോ?

സെലു: എന്തു കഥയാണിത്.

ഫെലൻ: ഭാരതവർഷം ജയിച്ചു അടക്കൻ ചെയ്ത സിക്സൻഷൻ ഒരിന്ത്യക്കാടനെ—ഒരു ബ്രാഹ്മണനെ കണ്ടെത്തി: ബ്രാഹ്മണൻ ചേദിച്ചു—സരി താങ്കൾ ഇന്ത്യയെ ജയിച്ചു കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയെന്താണ് ജയിക്കുക. മറുപടി—ചിന്ത. ചേദിച്ചു—പിന്നെ? ആ ഹാൻഡിക്. പിന്നെ? യൂറോപ്പ്. പിന്നെ? സിക്സൻഷൻ ചിന്തിച്ചു; അദ്ദേഹം തുടർന്നു—പിന്നീട് പിന്നീടൊരു സഭ്യനല്ല. ബ്രാഹ്മണൻ ചേദിച്ചു:—എന്നുപോയിപ്പോൾതന്നെയോവരുതേ.

സെലു: ആ ബ്രാഹ്മണൻ ഒരു പെരുവയറനായിരുന്നു അല്ലേ?

ഫെലൻ: അല്ല; അദ്ദേഹം വലിയൊരു തത്വജ്ഞാനിയായിരുന്നു. മനുഷ്യന്റെ ദുഷ്ടതയെക്കുറിച്ചുവസാനമില്ല. തത്വജ്ഞാനിയായിരുന്ന ഡയാനോസ് ഈ തത്വമുപന്യസിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഹീതലത്തിന്റെ പ്രാഥമികാവസ്ഥയെക്കുറിച്ചു ചുരുക്കമോ അത്രയും ചുരുക്കിയിരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹമൊരു കടലിൽ പാർത്തിരുന്നു.

സെലു: ആ തത്വജ്ഞാനി ഒരു വിസ്തീർച്ചയിരിക്കണം.

ഫെലൻ: വിസ്തീർച്ച—വീജയിവിചാരിയായ സിക്സൻഷൻ ഒരു വിസ്തീർച്ചയെക്കുറിച്ചാണ് ചെല്ലമെന്ന് അങ്ങ് വിചാരിച്ചുപോയോ? സിക്സൻ ആ തത്വജ്ഞാനിയോട് ചേദിച്ചു—സിക്സൻഷൻയാണെന്ന്; എന്താണ് ആ ഗ്രാഹമെന്ന് അറിയിക്കുക?

സെലു: ധാരാളം വസ്തുക്കൾ ആവസ്ഥപ്പെട്ടിരിക്കണം അല്ലേ?

ഫെലൻ: ഇല്ലില്ല—അദ്ദേഹമിത്രമാത്രം പറഞ്ഞു—യുദ്ധം വേണ്ട. ദിവ്യവുമാ മറച്ചുനിന്ന് എന്റെമുന്നെ കുന്നിനിൽ വിസ്തീർത്തിരുന്നത് മതി, എനിക്കു മറ്റൊന്നും വേണ്ട.

സെലു: സിക്സൻഷൻ ആ മനുഷ്യനെ ഒരു ഭൂതനാണെന്നു മനസ്സിലായിരിക്കും.

കെരളൻ : അല്ലെങ്കിൽ സിനിമയ്ക്കു പറ്റാത്തതും — “ഞാൻ സിനിമയ്ക്കു പറ്റാത്തതും സിനിമയിൽ ഡയറക്ടർമാർക്ക് ആഗ്രഹിക്കുന്നതും.”

സെലുലർ ഓൺ സിക്വറൻഡിയറുകൾ—വല്ലാത്ത മിടുക്കൻതന്നെ സിക്വർ.

(ചിരിച്ചു ചിരിച്ചു പോരുന്നു.)

ഫെലിക്സ് : ഹോ! മനുഷ്യരേ, നീ പരമഭയത്തെ വകവെക്കുന്നില്ല. അകലത്തിരുന്നു തമ്മിൽ അമ്മിന് കണ്ണുതുടിക്കൂട്ടി പേടിപ്പെട്ടു ഇരുന്നു. രക്തപാതകത്തിന്റെ ഭയങ്കരതയിൽ നിന്നു നീനെ മറന്നിനിൽക്കുന്നു ഭയം മരണമണ്. ഭൂമണ്ഡലത്തെയടുത്തു മിന്നിക്കാൻ ദൈവഭയത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്നു. ദേവി വിസ്മയരേ—ഇത്തരം രക്ഷസന്മാരെ അടങ്ങുന്ന സൃഷ്ടിച്ചുവിട്ടു. ഭഗവൻ അവിടുത്തെ ഈ നിമിഷസൃഷ്ടികളെ മടക്കിവിട്ടിവിട്ടു—അടിക്കൊട്ടു മുടിവരെ ഭൂതം—വെറും മനുഷ്യന്റെ മോഹജാലം!

১৫০০ ৩০

സ്ഥലം: ചന്ദ്രകേരൂരിന്റെ ഗൃഹോപവനം. സമയം: സന്ധ്യ.

(പുഴുവക്കിൽ മരയയിരുന്നു പാടുന്നു.)

வருமகிஷிதகிஷ்டயோக்யம் ஓமாவிலம்வா

മരണിനി മനക്കുറവിലാശങ്കയു കിട്ടിയിട്ടുണ്ടോ?

സംസ്കരണക്രമത്തിൽ രാമമൂലം നീല

വർത്തികളായിട്ടു നൂറു ചുറ്റുനൂറ്റാണ്ടു.

അനന്തരം ഭഗവാനുക്തവന്നബലിഷ്ഠഃ ॥ ൧൦൦ ॥

മേല പറഞ്ഞ കളി മേൽത്തിൽ വേഴ്സി, യെമ്മട്ടുണ്ടാകും!

ചിന്നയെന്തിനാ ചിത്തമക്കുന്നു വീണ്ടും വീണ്ടും

എന്നിനു വിറക്കേണ്ടതു മൂലമുണ്ടാകുന്നതാവാം.

രഘുപതി പഠിപ്പിച്ചു രാഗത്തിൽ മണിയിണ

൧൯൦൪-൧൯൦൫-ലെ മെത്തുറുന്ന് മെഴുനശിപ്പിച്ചും നിഴൽകളും

പേർ താഴെ എന്നും ഒരു പുസ്തകം ഉണ്ട് ഭൂമി

മേറ്റുരതരഗണം മേല്പട്ടം ത് വീറക്കരവു

നോക്കിനില്ക്കുന്നു ഞാനിപ്പോൾ മരിക്കുന്നതിനുള്ള
ചിന്തകളെപ്പറ്റിയ പരസ്യം വന്നുവെന്ന് കേൾക്കുന്നു.
മനസ്സാൽ ഞാൻ പൊഴിയുന്ന കണ്ണുനീർക്കണ്ണും ഭൂമിയിൽ
മുക്കിയ ചേതനത്തിനിന്നു താങ്ങിയുണ്ടാകുമോ മേലിൽ?
യഥാർത്ഥം കേൾക്കുന്നതിന്നു ദുഃഖത്തെപ്പറ്റി കേൾക്കുന്നു
മോചനമില്ലാത്ത നഗ്ന ദർശനം ലഭിക്കാതെ.
വിശ്വരീതിയിൽ ദുഃഖമനുഭവിക്കാമോ, ഇല്ല
ജീവിതത്തിലും കരമും പ്രേമത്തിന്റെ തീരത്തു.

(ചന്ദ്രമൗനം വരുന്നു.)

ചന്ദ്രമൗനം: ഹായേ!

ഹായേ: ആരാണ്? മഹാഭാരതം വേണം?

ചന്ദ്രമൗനം: ജ്യേഷ്ഠനെ വിടുകയാണ്?

ഹായേ: കണ്ടില്ല നോക്കി വന്നോ.

(പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചന്ദ്രമൗനം: നിൽക്കൂ. (ഹായേ നില്ക്കുന്നു. നീണ്ടുവിടർന്നിട്ട് വെ
ളിച്ച കണ്ണുകളാൽ ചന്ദ്രമൗനനെ നോക്കുന്നു.)

ചന്ദ്രമൗനം: യുദ്ധം കഴിഞ്ഞു ഹായേ! ഹായേയെ ഒരു കാണാൻ കൂ
ടി കഴിഞ്ഞില്ലല്ലോ!

(ഹായേ മിണ്ടിയില്ല)

ചന്ദ്രമൗനം: അതിനുള്ള കൃത്യമായ സന്ദർഭം കിട്ടിയില്ല—
ഹായേ ഞാനെത്രയും കൃത്യമായിരുന്നു.

ഹായേ: (ചെങ്കി വിഴുങ്ങിയ നഗ്നതയിൽ) ഇത്രയല്ലേയുള്ളൂ?

ചന്ദ്രമൗനം: അതിനുമായി ഹായേയ്ക്കു—

ഹായേ: ചേണ്ട, വേണ്ട— ഞാനും വേണ്ട. അപരിചിത
നായ കാട്ടുവളക്കാരാണ് ഞങ്ങൾ— പ്രകൃതിയുടെ കൈയ്യടക്കം ഞങ്ങൾ
ഇടയ്ക്കു നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുക. ആദ്യം കാണുക കലുഷം ചെയ്താൽ
ഞങ്ങൾക്കറിഞ്ഞുകൂടാ തിരഞ്ഞെടുക്കലിന്റെ ജീവൻ രക്ഷിച്ചു; അതു
മതി. അതുതന്നെയാണ് ഹായേയ്ക്കുള്ള വലിയ പ്രതീക്ഷകൾ.
ഇതിലും കവിതയെക്കുറിച്ചു സമ്മാനമില്ലാത്ത കിട്ടുവാനില്ല.

ചന്ദ്രമൗനം: ഈ കാലാവസ്ഥയിൽ ഇത്ര വലിയ ഹൃദ
യമോ? അല്ലെങ്കിൽ—

മറയ: തിരുമേനി, ഒടിപ്പാഞ്ഞു നടക്കുന്ന കാലം മുതൽ ഞങ്ങൾക്കു നായാട്ടറിയാം—പോളു പോർമറയറിയാം. എന്നാൽ ചതിക്കാനറിഞ്ഞുകൂടാ—പറിച്ചുപിടിച്ച ഭയംതമഭയം ഞങ്ങൾക്കു റിഞ്ഞുകൂടാ—വളഞ്ഞു പിരിഞ്ഞതല്ല, അങ്ങനെയൊരു തീക്കഞ്ഞു വാചസ്പത്യംതമഭയമാണ് ഞങ്ങളുടെ ഭയം. ആ ഭയംയിൽ “കരുപക്ഷെ” എന്നു വാക്കില്ല.

ചന്ദ്രൻ: വല്ലാത്തൊരു കടംകഥയാണ് ഭവതി!

മറയ: തിരുമേനി, എനിക്കു പകരമൊന്നുമാത്രമായില്ല.

(പറഞ്ഞു)

ചന്ദ്രൻ: നിൽക്കൂ മറയേ, എനിക്കൊരു വർത്തമാനം ചോദിക്കുന്നതാണ്. ആർക്ക് ഉപകാരം ചെയ്തവോ ആ ആളുടെ നേക്കിത്രയ്ക്കു ഭാസിനഭാവമെന്താണ്? ചന്ദ്രനേയും ഭവതിയും സംസാരിച്ചു നില്ക്കെ ഞാൻ കടന്നു വരുമ്പോൾ ഭവതി പറഞ്ഞു “ഒഴിഞ്ഞു മാറിപ്പോയതല്ലേ. ഇത്രയ്ക്കു ഭാസിനഭാവമോ?”

മറയ: (അസ്തമ്യസ്വരത്തിൽ) ഉഭാസിനത? (നെടുവീർപ്പിട്ടു തലതാങ്ങി നില്ക്കുന്നു. വീണ്ടും ഉണർന്നിടുന്ന പോലെ) അമ്മേ! വല്ലപ്പോഴും മലക്കുരുവിൽനിന്നു സൂര്യോദയം നീക്കി കണ്ടിട്ടുണ്ടോ? ടിങ്ക് മുഖങ്ങളിൽ പടർന്നു പരന്നു മലനിരകളിൽ വിറച്ചു ഞടിക്കുന്ന കതിർതീരമാലകൾ കളിച്ചു പുള്ളു ഇറങ്ങിപ്പോയെന്നു കണ്ടിട്ടുണ്ടോ?

മറയ: അങ്ങനെയൊരു ജീവിതമാണു ഞങ്ങളുടേത്. മിടുത്ത കെഴുത്ത ത്വരമുളവാത്ത ആവേശത്താൽ വിറ കൊള്ളുന്നു.

ചന്ദ്രൻ: നിങ്ങളുമായി നന്നായി പരിചയപ്പെട്ടു കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിലും ഞാനെന്നു മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ആ കറുത്ത ആവേശത്തിന്നു പിന്നിൽ ഏതെങ്കിലും.

മറയ: തിരുമേനി മറ്റൊരു പ്രവർത്തിക്കുകയാണ്. കറുത്തീരുണ്ടു ഭേദമെന്നതിനു പകരം “കറുത്ത ആവേശം” എന്നു അങ്ങു പറയുന്നു. അങ്ങു നോക്കിയിട്ടുണ്ടോ—മോഹം എത്രയ്ക്കു കറുത്തു കിഴങ്ങുന്നുവോ അത്രയ്ക്കു വിഭവസമൃദ്ധമാകുന്നു. അതിന്റെ ഏതെങ്കിലും മിന്നലുകളാണ് കിടന്നു കിടന്നു പെട്ടെന്നത്. ഞങ്ങൾ

കുറയുമുണ്ടു്; ഇത്രത്തോളം നിങ്ങൾക്കു അറിയാനിടയായിരിക്കട്ടെ! എന്നുചൊല്ലിയപ്പോൾ എത്ര വലുതാണു്. അതിൽ എത്ര മിന്നലുകളുളളവയടിക്കുന്നു എന്നറിയാൻ കഴിഞ്ഞില്ല.

ചന്ദ്രമൗലി: എന്തു്! ഹായ എന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടോ? ഇതു വാസ്തവമാണോ?

ഹായ: തിരുമേനി-എന്തുകൊണ്ടിതു വാസ്തവമായിട്ടുടം. ദൈവം നിങ്ങളുടെ ശരീരത്തിൽ നിറുപ്പുകിട്ട കറുപ്പുകൊണ്ടു കൂട്ടിട്ടുണ്ടു്—ഇതു വെളിച്ചത്തിന്റെ അർത്ഥംകൊണ്ടു നിങ്ങൾ നിലത്തു നില്ക്കുന്നതു്. തരളമെ സ്നേഹിക്കുന്നുണ്ടോ എന്നതാണു് ചോദ്യം. ഇല്ല—ഇല്ല, ഞാൻ സ്നേഹിക്കുന്നില്ല—ഞാൻ നിങ്ങളെ വെറുക്കുന്നു. ഞാനെന്തു പിടിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഞാനങ്ങയുടെ വാതിൽക്കൽ വന്നു പ്രവേശിക്കുകയായിരുന്നില്ല. അങ്ങു് ദയകൊണ്ടു് തന്നെ ഒരു പിടി മിന്നലുള്ള ഞാൻ കൈകൊട്ടി നില്ക്കുമെന്നാണോ വിചാരം?

ഇത്രയും ധിക്കാരം: ഞാൻ മലയമലയിലെ ഒരു അധികൃത സ്ത്രീയായിരിക്കാം. അങ്ങു് മനഗരാജ്യത്തിലെ സാമ്രാജ്യമായിരിക്കാം—എങ്കിലും ഞാൻ നിങ്ങളെ വെറുക്കുന്നു. (പെട്ടെന്നു മറയുന്നു)

ചന്ദ്രമൗലി: എന്തൊരളുതസംഭവമാണിതു്! പ്രാണരക്ഷയ്ക്കു നന്മി പ്രതീക്ഷിക്കുന്നില്ലെന്നു മാത്രമല്ല വെറുക്കുകകൂടി ചെയ്യുന്നു. അവകൾ പിടിച്ചു ഒരു കടംകുറയായ് സ്ത്രീചരിത്രം! അനേകം ദിവസങ്ങൾക്കു മുമ്പു സിന്ധുനദീതീരത്തിൽ വെളിച്ചം ഞാൻ സെലക്ഷൻസിന്റെ കമ്പുകയെ കണ്ടതു്. ഇന്നു് കൃത്യംതന്നെ നിറഞ്ഞ കണ്ണിരണിഞ്ഞു് അവളുടെ ആ നിറംനോട്ടങ്ങൾ ദാഹ വരുന്നു—അതു പ്രേമമായിരുന്നുവോ; അതല്ല നന്ദിയോ? എത്രയ്ക്കു അഴകൊഴുകുന്നവളാണു് ആ യവന ബാലിക! മഹാസമുദ്രത്തിന്റെ മുകളിലിറങ്ങി നില്ക്കുന്ന ഉഷ്ണപോലെ! തുടർത്ത ചേമന്തിപ്പുകുളത്തിൽ വിൽപ്പനം നില്ക്കുന്ന പൊൽപ്പനിനിർപ്പുപോലെ! ഇന്നു് ആ സംഭവങ്ങളെല്ലാം ഒരേനായി ഓർമ്മ വരുന്നു. ഹാ! അതെത്ര മനോഹരമായ ഒരു സാക്ഷ്യമായിരുന്നു!

(ചന്ദ്രമൗലി വരുന്നു)

ചന്ദ്ര: ഓ: ഇതാ ചന്ദ്രകേതു എത്തിയില്ലേ?

ചന്ദ്രകേതു: മഹാരാജ നന്ദനെ ബലി കൊടുക്കുന്ന ദിവസമാണിന്ന്—ബ്രഹ്മണാജ്ഞയാണീ!

ചന്ദ്ര: (സവിസ്തീയം) എന്ത്—നരബലി!—ബ്രഹ്മണാജ്ഞ? അപ്പോൾ ഞാൻ—ഈ ഞാനാണോ?—മഗധത്തിലെ മഹാരാജാവാരാണോ? ഈ നിരന്തരശ്രമം—ഈ നഷ്ടസിംഭാരം—എല്ലാം ബ്രഹ്മണവ്രതപത്ഥിന്റെ അഗ്നികണ്ഡത്തിലെടുത്തു ഹോമിക്കുവാനാണോ?—ചന്ദ്രകേതു.

ചന്ദ്രകേതു: സഹോദരാ?

ചന്ദ്ര: ഈ വധവീക്ഷ നടക്കുകയില്ല—അതു നടക്കുവാൻ പാടില്ല. ഞാൻ മറ്റു നല്ലിയിരിക്കുന്നു. ഉം—പോവൂ—മഹാരാജ ചന്ദ്രതുല്ക്കന്റെ കല്പനയാണിത് അപേക്ഷയല്ല—ചെല്ല—ഭയപ്പെടൂ.
(ചന്ദ്രകേതു പോകുന്നു.)

ചന്ദ്രകേതു: എന്റെ സമ്മതം വാങ്ങിയിട്ടില്ലെന്നമാത്രമല്ല എന്നോടൊരു വാക്കു ചോദിച്ചിട്ടുപോലുമില്ല—അതുകൊണ്ട്! ഞാനീ സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ആജ്ഞ; ചാണക്യന്റെ കയ്യിലോ വെറും കറുപ്പാവാ!

(ഹരയ വരുന്നു.)

ഹരയ: മറ്റുതരണം തിരുമേനി.

ചന്ദ്ര: എന്തു മറുപടി തരേണ്ടത്?

ഹരയ: കുറവുചെയ്യൂ: മറ്റുപിള്ളെങ്കിൽ തക്ക നീക്കം തരൂ.

ചന്ദ്ര: ഹരയയെത്ര കുറവും ചെയ്തിട്ടില്ലല്ലോ—എന്നെ വെറുക്കുന്നതായി തുറന്നു പറഞ്ഞതിൽ ഭവതിയ്ക്കുന്താണു കുറവ്?

ഹരയ: വെറുക്കുന്നു? ആരെന്റെ മേൽനോട്ടത്തിലെ ധ്യാനവും, ഇഹത്തിലെ മനവും, നിദ്രയിലെ സ്വപ്നവും, പത്തേതിലെ സ്വപ്നവുമായി ചുറ്റിക്കൂട്ടുന്ന ആരുടെ ദർശനം തീർത്ഥസ്തനവും തിരേയധരനും അഭിസാധവുമായിരിക്കുന്നുവോ ആ ആളെ ഞാൻ വെറുക്കുന്നു! ഞാൻ നന്നു പറഞ്ഞുപോയി; എങ്കിലും ഞാനറിയാതെത്തന്നെ “അങ്ങനെ വെറുക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞെങ്കിൽ—”

ചന്ദ്ര: എന്താണിത്, ഞാൻ ഹരയയെയാണെന്നു ചെയ്തില്ലല്ലോ.

മരയ: ഒന്നും ചെയ്തില്ല. എന്താണ് അങ്ങ ചെയ്യാത്തതെന്ന് എന്നു ചോദിക്കൂ. ക്ഷണത്തിനുള്ള വിരപ്പ്, സ്വപ്നത്തിനുള്ള ഉറക്കം—എല്ലാം സമയത്തിലെ ശാന്തി—സദൃശം അങ്ങ അപമാനിച്ചുകഴിഞ്ഞിട്ട് ചോദിക്കുകയാണ്—“അതെന്നും ചെയ്തില്ലല്ലോ.” അങ്ങ എന്റെ കണ്ണിന്മേലിന്ന് ഈ പ്രപഞ്ചത്തെ മറച്ചുകുളുങ്ങിരിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ രൂപഭാവത്തിൽ അന്തിമം തരയിരിക്കുന്നു! തോൻ സ്വപ്നത്തിലും നരകത്തിലും എന്ന് എനിക്കറിഞ്ഞു കൂടാ—ഇത്രയായിട്ടും തങ്കൾ പറയുന്നു “അതെന്നും ചെയ്തില്ലല്ലോ” എന്ന്—കുറിപ്പ്! (കരയുന്നു)

ചന്ദ്രമൗ: മരയ! [സന്തോഷം അവളുടെ കൈവിടിക്കുന്നു.]

മരയ: അത്രയും അടുത്തു. എന്നെ തൊടരുതെ—അങ്ങ തൊടുമ്പോൾ—ഹാ എന്റെ ജീവസമയം അങ്ങനെയല്ല. വിദ്യയ്ക്ക് പ്രവാഹമുണ്ടാകുന്നു, എന്റെ തല പറപ്പുറത്തുവീണു കൂടാമത്രം പേരലെ ചിന്നിത്തകകുന്നു: ഇല്ലില്ല: അന്തിവികാരങ്ങളെ അടക്കിയിട്ട്. (മറയുന്നു)

എന്തെങ്കിലും! ഇത്രയും ദിവസം അന്തരം സന്തോഷമായിരുന്നെന്ന് ഞ്ഞിയിരുന്നവരോ അവർ—അതേ, അവർ—അതെങ്കിലും!

അദ്ധ്യായം ൩.

[ചരണകൃഷ്ണൻ അംതരക്ഷകൻ അടുത്തായി തെരുവുകാരനായി നന്ദൻ നില്ക്കുന്നു. ഉറയിൽ മുട്ടുകുടിയ വർദ്ധി; മട്ടമുള്ള ബലിക്കല്ലും.]

ചരണകൃ: ബ്രാഹ്മപ്രഭാവം അസ്തമിച്ചിട്ടില്ലെന്ന് ഇപ്പോഴെങ്കിലും മനസ്സിലാക്കൂ. ദൈവം വിസ്തരിച്ച—അദ്ദേഹം കൈകളുടെ മുകളിൽ തലയ്ക്ക് സ്ഥാനം നൽകിയിരിക്കുന്നു. ഭാരതത്തിലെ ജാതികൾ വിസ്തരിച്ചതായിരുന്നില്ല. അവർ ക്ഷത്രിയൻ മുകളിലാണ് ബ്രാഹ്മണൻ സ്ഥാനം നൽകിയത്—ഭാരതം ഭാരതമായിരിക്കുന്നതെന്തെങ്കിലും കാര്യം സമയത്തെ അറിയാൻ ബ്രാഹ്മണനായിരിക്കാ—ചിന്തിച്ച് എല്ലാം ചിന്തിച്ചിരിക്കുക.

നന്ദ: നിങ്ങളുടെ തത്വം അറിയാൻ നില്ലാത്തതാണ് എന്നു കൊണ്ടുവന്നത്.

ചാണക്യ: അല്ലല്ല—ഇതര, ഈ ഉൾനിയവാരം കണ്ടില്ലെ—
ഇതെല്ലാം തന്നോടു പറയുന്നില്ല; തന്നെ വിളിച്ചുതന്നിന്നു
എന്നു? തന്റെ രക്തനിർക്കോടു കഴുകിവേണം എന്റെ കടുക്ക
കെട്ടുവാൻ, ആ പ്രതിജ്ഞ തന്നിക്കൊമ്മയുണ്ടാവൻ വഴിയുണ്ടു്.
ഇതര ഞാനിന്നും കടുക്ക കെട്ടിയിട്ടില്ല. ഇത്രയെല്ലാമായിട്ടും ചോ
ദിക്കുന്നു—“എന്നെ വിളിച്ചുതന്നിന്നാണെന്നു?”

നന്ദ: അപ്പോൾ എന്റെ തല വെട്ടുകയോ?

ചാണക്യ: തീർച്ചയായും.

നന്ദ: നിശ്ശൂനായ തടവുകാരനെ കൊല്ലുക; ഇതാണോ
ഞങ്ങളുടെ സന്നതനയമ്.

ചാണക്യ: ഇന്നു ബ്രാഹ്മണനെ ക്ഷത്രിയൻ സന്നതനയമ്
പഠിപ്പിക്കുന്നു—എന്നാലൊന്നു നീ മനസ്സിലാക്കിവെയ്ക്ക; ഇതു
കൊലയല്ല. തന്നിക്കുള്ള മരണശിക്ഷയാണു്—ആ വിധി കല്പി
ക്കുന്നവൻ ബ്രാഹ്മണനാണു്.

നന്ദ: കുറാം?

ചാണക്യ: ബ്രാഹ്മണ!—അതാണു് കുറാം. ബ്രാഹ്മണനെ
അപമാനിച്ച കുറാം. തന്നിതു് പാതകമെന്നു പറയുന്നു. എന്നാൽ
ഞങ്ങളുടെ കണ്ണിലതു വധശിക്ഷയാണു്—എനിക്കീതിക്കു നൽക
വാനധികാരമുണ്ടു്—ഈ ബ്രാഹ്മണൻ ശിക്ഷ വിധിക്കുന്നു—അ
ങ്ങിയിരിക്കുന്നോളം. ആരവിടെ ഇവനെ ബലിക്കൽത്തുണോടു ചേ
ർത്തുകെട്ടവിൻ.

നന്ദ: ചാണക്യരെ, ഞാൻ കാർത്ത്യായനനോടും, താങ്ക
ളോടും അകൃമം പ്രവർത്തിച്ചുപോയി—മറപ്പുതരൂ.

ചാണക്യ: (പൊട്ടിച്ചിരിച്ചിട്ട്) ഇപ്പറഞ്ഞതു് അക്ഷരംപ്രതി
വശസ്തവമാണു്. ഒരു ദിവസം മഹാരാജാ നന്ദൻ ബ്രാഹ്മണന്റെ
കാൽക്കൽ വീണു മറപ്പുചോദിച്ചു്—എന്നാൽ ബ്രാഹ്മണൻ ആ
ഭിക്ഷ തരതെ ആട്ടിയകൊൾക—വളരെ ദിവസങ്ങൾ മുമ്പു ഞാൻ
പറഞ്ഞ വാക്കുകൾ തന്നിക്കൊമ്മയുണ്ടായിരിക്കും.

നന്ദ: ഹേ ബ്രാഹ്മണ, ഞാൻ പ്രാണഭിക്ഷ ചോദിക്കുന്നില്ല.
പിടിക്കുന്നല്ല ക്ഷത്രിയൻ; ബ്രാഹ്മണപ്രഭുതത്തെ വില വെക്കു

നവനമല്ല ക്ഷത്രിയൻ, ഞാൻ ഇത്രനെ വെറുക്കുന്നു—ആ ഓസീ
പുത്രനെ വെറുക്കുന്നു. മൃത്യുഭയമെന്നിരിക്കിലും നിങ്ങളുടെ ഉരുട്ടിമി
ഴിച്ച കണ്ണുകളെനിക്കു വിലയില്ല. എന്നാലതെന്റെ തെരഞ്ഞെടുപ്പ്.
പ്രജകളുടെ മുതൽ തട്ടിപ്പറിക്കാൻ, നരഹത്യ ചെയ്യാൻ ഞാന
ത്രയ്യു പാപിയല്ല. സംസ്കൃതദോഷമൊന്നെന്നായിനിലയിലാക്കി
യത്. മറുപുത്രം—കർത്താവേ.

കർത്താ: (തെരഞ്ഞെടുപ്പി) തിരുമേനി ഞാനെങ്ങനെയും മറുപു
തന്നിരിക്കുന്നു.

പാണകു: ചു; ശബ്ദിക്കരുത്! മറുപു—മറുപു. ഈ ലോ
കത്തിലാരുമാക്കും മറുപു നൽകുന്നില്ല—നൽകാൻ കഴിയുമില്ല—
എല്ലാ ക്ഷമകളും വിസ്തൃതത്തിന്റെ വിളനിലങ്ങളാണ്. എങ്ങ
നെ പശ്ചാത്താപം വിസ്തൃതമാണോ അങ്ങനെ മറുപു വിസ്തൃത
മാണ്! തികച്ചയെ മുന്തിക്കാണാതെ ഒരാളും പശ്ചാത്താപിച്ച
തായറിവില്ല; പിളർ ഏകയം സഹതാപംകൊണ്ടു ഒരിക്കലും
മുൻനിലയിലെത്തിയിട്ടില്ല.

കർത്താ: എന്നാൽ നന്മൻ കട്ടിയായ്.

പാണകു: കട്ടി. കട്ടികൾ കട്ടികളുടെ നിലയ്ക്കിരിക്കണം.
എരിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന തീയ് വാരിയെടുത്താൽ കട്ടിയുടെ കൈ
പൊള്ളാതിരിക്കുന്നില്ല. തന്റെ കടമ നിർവ്വഹിക്കുന്നതിൽ അങ്ങി
തരിമ്പും കൃസരില്ല.

കർത്താ: എങ്കിലും പാണിനി—

പാണകു: (നിലത്തുനിന്നുവെട്ടി) വീണ്ടും പാണിനി—ഇതേ
സമയത്തു പാണിനിയുടെ പേരു ചുരിച്ചുപോയാൽ തന്റെ തല
വീരിക്കളയും.

കർത്താ: നന്മൻ വെറും കട്ടി.

പാണകു: എനിക്കതറിയാം—വെള്ളത്തു കർത്താവേ—
നിങ്ങൾക്കു സ്വന്തം കൈകളാണു നന്മന്റെ തല വെട്ടേണ്ടിവരും!

കർത്താ: ഞാനോ?

പാണകു: അതെ, നിങ്ങൾ പുത്രഹത്യയ്ക്കു പകരംവെട്ടി!—
ഒരേയ്ക്കനെയും എണ്ണിയെണ്ണിയെഴ് മരണപ്പെട്ടവരുടെ ആ മൃത്യു
കയ്യ!—അവരുടെ വിളഞ്ഞൊട്ടിയ മുഖങ്ങൾ—ഒരു തുള്ളിക്കണ്ണി

വെള്ളത്തിനു വേണ്ടിയുള്ള ആ ഇളംതൊണ്ടുകളുടെ പര്യായത്തെക്കുറിച്ചും—മണിമയങ്ങിയ കണ്ണുകൾ സർവ്വോപരി കണണി ഇളകത്തു—ഇമവെട്ടത്തു—തണുത്തുവിറങ്ങലിച്ച ആ കണ്ണുകളുടെ മീതെ പതിഞ്ഞ മരണത്തിന്റെ കറുത്തുപിടിച്ച—നിങ്ങളുടെ കണ്മുമ്പിൽ കണ്ട ആ ഭയങ്കര രംഗമെന്തെന്നോത്തെന്നോളം കർത്തവ്യം—നിങ്ങളുടെ കട്ടികളുടെ അപ്പുറം എന്ന കഥകൂടി ആലോചിച്ചുനോക്കൂ—അപ്പുറം ഈ വാളുകൊണ്ടു നന്ദന്റെ തല ഉടലോടു വേർപെടുത്തു—സ്വന്തം കൈകൾക്കു തിരു പകരം വീട്ടു.

(കർത്തവ്യൻ വരളെടുക്കുന്നു)

ചരണകു: എന്താണു താമസം?—ഭേദമറിഞ്ഞുവെച്ചു ബലിക്കല്ലോടു കൂട്ടിച്ചേർത്തുകെട്ടുവിൻ. (ഭേദമറിഞ്ഞുവെച്ചു പിടിച്ചുകെട്ടുന്നു.)

ചരണകു: രാജ്യം ഭരിച്ചിരുന്ന നന്ദൻ—കർത്തവ്യൻ—(കർത്തവ്യൻ വരളെടുക്കുന്നു—ബലിക്കല്ലിന്റെ അടുത്തുചെല്ലുന്നു.)

ചരണകു: രാജ്യഭ്രഷ്ടനായ ഹേ നന്ദമഹാരാജാവേ ഇതു ബ്രാഹ്മണൻ ചെയ്യേണ്ട കൃത്യമല്ല, എന്നാൽ ഇന്നവൻ" അതു വേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു. തപസ്വിയല്ല കലിയുഗബ്രാഹ്മണൻ. ഇടയ്ക്കു മണ്ടും പരതരമനയായി ഉണർന്ന ഭേദതവയ്ക്കെ നീക്കുവാനായി മഹാകാൽ തോന്നുന്നു. കപിലനെപ്പോലെ ഒറ്റ നോട്ടംകൊണ്ടു നന്ദനായതെന്തായാകുമെന്നും എരിച്ചുവെക്കണമെന്നു തോന്നുന്നു. എന്നാൽ കലിയുഗത്തിൽ അതൊന്നും സാധ്യമല്ല. പ്രകൃത്യമായ ബ്രാഹ്മണൻ ഇന്ന് വാളിനെ ശരണം പ്രാപിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. എങ്കിലും പാപത്തിന്റേതായ ഈ യുഗത്തിൽ ഭേദതവയ്ക്കെ മറിക്കൽ കൂടി ബ്രാഹ്മണത്വം കർത്തവ്യം. (കർത്തവ്യനോട്) കൊല്ല—ഇതാ—മരിയ്ക്കും മുമ്പായിക്കേൾക്കൂ—മഹാരാജാനന്ദൻ നന്ദനായതെന്തിനു ദാഹിച്ചുവെള്ളം കൊടുക്കാനോ അന്തിത്തിരിവെണ്ണയ്ക്കാനോ—കൊല്ലം—ഒരു കട്ടിപ്പോലും—ഉണ്ടായിരിയ്ക്കുകയില്ല—

(നന്ദൻ ആത്മനശം ചെയ്യുന്നു)

ചരണകു: ഉം—തലവെട്ടിക്കൊല്ല.

(പെട്ടെന്നു ഹൃദയം വരുന്നു)

ചന്ദ്രകേതു: അതതതതു്; വാർ പിൻവലിയു്കൂ.

ചാണക്യ: കരണം?

ചന്ദ്രകേ: രാജകുലന (കർത്വായനൻ വാർ താക്കൂന്നം.)

ചാണക്യ: ഇത്രയ്ക്കു പ്രതിപത്തി?

ചന്ദ്രകേ: മഹാരാജ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ സപാക്ഷരത്തിലെഴുതിയ ക്ഷമപണപത്രമാണിതു്. തിരുമേനി നന്ദമഹാരാജാവിനെ വിട്ടയക്കാൻ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ചാണക്യ: മഹാരാജ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കല്പന. ശരി: മനസ്സിലായി; എന്നാലുകുലന നമുക്കു ബാധകമല്ല—ഉം തലവെട്ടു.

ചന്ദ്രകേ: ഗുരുഭാവ രാജാജ്ഞയാണിതു്.

ചാണക്യ: ബ്രഹ്മണാജ്ഞയാണിതു്. തലവെട്ടു, കർത്വായന.

ചന്ദ്രകേ: തിരുമേനി നേരിട്ടു് എഴുന്നള്ളും; വേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ അവിടുന്ന് വന്നതേജം ആയിക്കൊള്ളു. എനിക്കു രാജകുലന നിറവേറേണ്ടി പരം. ഭടന്മാരെ കാത്തുകൊള്ളവിൻ.

ചാണക്യ: ആരാണു തന്റേം ചെയ്യുന്ന വീരൻ? ഉം—വെട്ടു.

ചന്ദ്രകേ: വീരബല! (സേനാപതി) വീരബലനും അഞ്ചു ഭടന്മാരും വരുന്നു.)

ചന്ദ്രകേ: തിരുമേനിയെഴുന്നള്ളുംവരെ കൊലപ്പെള്ളിയെ രക്ഷിക്കവിൻ. വീരബല—വിവരം തിരുമനസ്സറിയിക്കൂ. (വീരബലൻ പോകുന്നു.)

ചാണക്യ: കർത്വായന—എന്താണീ വാളംപിടിച്ച് നോക്കിനില്ക്കുന്നതു്? വെറും മരപ്പാവ! തത്ര ആ വാളിങ്ങോട്ടു തത്ര. (മുന്നോട്ടുവരുന്നു.)

ചന്ദ്രകേ: (അടുത്തുചെന്നു മുട്ടുകുത്തി വാളിന്റെ മുമ്പിൽനിന്നു്) ഞാൻ ബ്രഹ്മപ്രഭാവത്തിന്നു മുമ്പിൽ തലതാക്കൂന്നം. എന്നാലതേജയത്തു രാജാജ്ഞ രക്ഷിക്കേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു.

ചാണക്യ: തലവെട്ടു കർത്വായന.

(കർത്വായനൻ വാളുയർത്തിയ നിമിഷത്തിൽ ചന്ദ്രകേതു രാജനാശനം കാണിച്ചു പറയുന്നു.)

ചന്ദ്രകേ: രാജകുലന (കർത്വായനൻ വാർ താക്കൂന്നം.)

ചുണക്യ: പരിഭ്രമിക്കുന്നുണ്ടെന്നല്ല. എങ്കിലും കാർത്ത്യായനൻ
നന്നെന്നു മനസ്സിലാക്കണം—ചന്ദ്രഗുപ്തനെ സിംഹാസനരൂഢ
നാക്കിവെച്ചതരോ ആ ബ്രാഹ്മണൻ അവനെ സിംഹാസനഭ്രഷ്ട
നാക്കുവാനും കഴിയും—ഉം തല വെട്ടു.

(വീണ്ടും വാളയയ്ക്കുന്നു)

ചന്ദ്രകേ: രാജകുലന തടത്തൻ ബ്രാഹ്മഹത്യ വേണ്ടിവരുന്ന
പക്ഷം ഞാനതും ചെയ്യും.

[അകത്തുനിന്നു മുറവയന്നു]

മുര: സ്രീഹത്യ വേണ്ടിവരുന്നപക്ഷം?—

(കാർത്ത്യായനന്റെയും ചന്ദ്രകേതുവിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിൽ
നില്ക്കുന്നു)

ചന്ദ്രകേ: (സ്തബ്ധനായി) ആരും? അമ്മയോ—

മുര: അതെ, ഞാൻ കല്പിക്കുന്നു—തലവെട്ടു—

ചന്ദ്രകേ: അമ്മ, അങ്ങനെയുണ്ടു മറപ്പുകൊടുക്കൂ.

മുര: (അമർത്തിയ പഞ്ചിരി തുക്കി) മറപ്പ്—മറപ്പില്ല. എനി
ക്ക് മറപ്പുകൊടുക്കാൻ കഴിയില്ല—ഞാൻ മറപ്പനൽക്കാൻ പഠിച്ചി
ല്ല. ഞാനാരാണ്. വെറും ഇദൃശ്യ. മറപ്പ് നൽകേണ്ടവൻ ബ്രാ
ഹ്മണനാണ്; ഇദ്ദേഹല്ല.

ചന്ദ്രകേ: മറപ്പനൽകേണ്ടവൻ മനുഷ്യനാണ്; ബ്രാഹ്മണനല്ല.
മറപ്പുകൊടുക്കുന്നവൻ അപാരസുഖമനുഭവിക്കുന്നു. ആ സുഖാനുഭ
വത്തിനു ബ്രാഹ്മണൻ മത്രമാണോ അധികാരി. അനുഭവ—അ
തെ, അതു സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു ഭഗീരഥതീർത്ഥധാരപോലെ ഭൂമി
യിലേയ്ക്കൊഴുകി മരുഭൂമിയെപ്പോലും പച്ച പിടിപ്പിക്കുന്നു. ആ
തീർത്ഥധാരയിൽ മുങ്ങിക്കിടക്കുന്നത് എല്ലാവർക്കുമുണ്ടാവുകയും. സ്രഷ്ടാ
വിന്റെ അനുഭവ ആയിരമായിരം വെള്ളിക്കമ്പികളായി ഭൂമിയി
ലേയ്ക്കു് ഇറങ്ങിവരുന്നില്ല; രോഗിയുടെ ദീനതയ്ക്കു് റീകിൽ, അ
നുഭവ ആഹാര്യമായി വർത്തിക്കുന്നു; മനുഷ്യനെ രക്ഷിക്കുന്നു.
അതുകൊണ്ട് വിസ്മയമുണ്ടാകുന്നവിധം വന്നുവന്നു. ദരിദ്രത്തി
ലവർ സഹിഷ്ണുതരൂപമേന്തി വന്നുവന്നു. പെറ്റമ്മ ദൈതവ
പ്രാപചയങ്ങൾക്ക് മറപ്പ നൽകുന്നില്ലെങ്കിൽ സന്താനത്തിന് മനു

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ കഴിയുമോ അമ്മേ—അമ്മേ അനുകമ്പ തരൂ: മറപ്പു നൽകൂ—ഞാൻ മുട്ടുകുത്തി മറപ്പിനിരക്കുന്നു. മുട്ടുകുത്തുന്നു.)

മുര: നീ മറന്നുമാണോ ഭിക്ഷ യാചിക്കുന്നത്. എന്റെ ഭീ വൻ, ഹൃദയചഞ്ചരം തകർത്ത് പറ്റത്തുമാടി, കെഞ്ചി യാചിക്കുന്ന ത്ത് ഈ ഭിക്ഷതന്നെയാണ്. നന്ദനെ തടവുകാരനായി കാണു വോൾ—അവന്റെ കനിഞ്ഞു വിളർത്ത മുഖം കാണുവോൾ—എ ണ്റെ കണ്ണിൽ വെള്ളം നിറയുന്നില്ലേ? എന്നാൽ ഇദ്ദേശിയുടെ മുഖ പ്പാൽ ക്ഷത്രിയസ്ത്രീയുടെ മുഖപ്പാലിലും മധുരമാണോ? ക്ഷത്രിയ സ്ത്രീയുടെ സ്നേഹത്തേക്കാൾ മാറ്റം കുറഞ്ഞതാണോ ഇദ്ദേശിയുടെ സ്നേഹം? ഇല്ല, ഞാൻ മറപ്പുകൊടുക്കുകയല്ല. കാരണം ഞാൻ ഇദ്ദേ ശ്വീയാണ്, ദാസിയാണ്—ഉം—തലവെട്ടു.

ചന്ദ്രകേ: എല്ലിലും അമ്മേ—ഇത് രാജകുല്യനയാണ്.

മുര: എന്നാൽ ഇതു രാജമാതാവിന്റെ കുല്യനയാണ്. ഞാൻ വേട്ടയാണെങ്കിലും മഹാരാജ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ അമ്മയാണ്. ചന്ദ്ര ഗുപ്തന്റെ അമ്മ കുല്യിക്കുന്നു—കൊല്ല.

ചന്ദ്രകേ: മതി—മതി. കഴിഞ്ഞു. ഞാൻ തോൽവി സമ്മതി ക്കുന്നു. എല്ലാ കാലത്തും എല്ലാ സ്ത്രീകളുടെ മുമ്പിലും ഞാൻ തോൽ വി സമ്മതിക്കുന്നു.

(മുരയുടെ മുമ്പിൽ വാൾവെച്ചു) സ്ത്രീയുടെ തലനാരിഴ തെറേ ടാൻപോലും എനിക്കു കെല്പില്ല.

ചാണക്യ: തലവെട്ടു കാർത്ത്യായന.

[കാർത്ത്യായനൻ വാൾവീശുന്നു. നന്ദന്റെ ഉടലും തലയും വേർപെടുന്നു.]

ചാണക്യ: ഹി! ഹാ! പകരംവീട്ടി. പ്രതിഫിംസയുടെ ദാഹം തീർന്നു.

[നന്ദന്റെ മോശംകൊണ്ടു് കൈകഴുകി കുളമു കെട്ടുന്നു.

കാർത്ത്യായ: (നന്ദന്റെ തലയെടുത്തു്) എന്റെ ഏഴു മക്കളു കടെ കൊടുംകൊലയ്ക്കുള്ള സമ്മാനമാണിത്.

മുര: എന്തെന്തു്; കൊന്നുപോയവരോ—എന്തു് ഞാൻ വന്നതു അവനെ ക്ഷേപിക്കാനായിരുന്നല്ലോ. (മുഖം മറയ്ക്കുന്നു.)

(ചന്ദ്രഗുപ്തൻ വരുന്നു.)

ചന്ദ്ര: (നന്ദന്റെ തലകണ്ടു് ഞെട്ടി പിന്നോക്കം മാറി) ഇതെന്താണിതു്.

മുര: അദ്ദേഹമാണ് നന്ദന്റെ തലവെട്ടിയതു്. ഈ ചെമ്മൈടികളിലാണ് ഞാൻ മുഖ ചുരത്തിക്കൊടുത്തതു്. ഈ ഭോമത്തെയാണ് മറോടണച്ചു് താലോലിച്ചതു്. ഓ: എന്താണിതു്? എന്താണ് ഞാൻ ചെയ്തതു്? മകനെ (മുഖം ചുരുക്കുന്നു.)

ചന്ദ്ര: ആരാണ് നന്ദനെക്കൊന്നതു്.

കാർത്ത്യായനൻ: ഞാൻ.

ചന്ദ്ര: ആരുടെ കല്പനപ്രകാരം.

മുര: എന്റെ കല്പനപ്രകാരം. ഹേ ബ്രാഹ്മണ! ഞാൻ വെറും ഒരു പെണ്ണ്—വകതിരിവും മമതയുമില്ലാത്ത പെണ്ണ് പറഞ്ഞു പോലും! എങ്കിലും നിങ്ങളെന്തെ ചെയ്തതു്. എത്രതവണ നിങ്ങളുമുഖത്തു് ഉമ്മവെച്ചിട്ടുണ്ടു്. എന്തൊരു വൈശാചികോല്പാസത്തോടുകൂടിയാണ് നിങ്ങളീ തല കയ്യിലെടുത്തു കളിച്ചതു്.

(കാർത്ത്യായനന്റെ കയ്യിൽനിന്നു തല വീഴുന്നു.)

ചന്ദ്ര: ബ്രാഹ്മണ, നിങ്ങൾ രാജകുൽപ്പന ലഘിച്ചു അല്ലേ.

കാർത്ത്യായനൻ: ഉവ്വു്.

ചന്ദ്ര: ബ്രാഹ്മണനവദ്ധൂനാണ് പോവു; ഞാൻ നിങ്ങളെ രാജപുത്രയുനാക്കിയിരിക്കുന്നു.

കാർത്ത്യായനൻ: തിരുമേനി.

ചന്ദ്ര: എന്നിക്കൊന്നും കേൾക്കേണ്ട—ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കല്പനപിച്ചുകുരന്റെ അപേക്ഷയല്ലെന്ന് എനിക്കു കർണിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. പേറു ഇതാണു തനിയ്ക്കുള്ള തിക്ഷ. (കാർത്ത്യായനൻ മിണ്ടാതെ പോകുന്നു.)

ചന്ദ്രഗു: ചന്ദ്രകേതു:

ചന്ദ്രകേ: ത്രിലോകവീരനൊരുവനെതുത്താലും ശരി, ചന്ദ്രകേതു രാജകുൽപ്പന നടത്താൻ സ്വഭാവമുഴിഞ്ഞിട്ടും, എന്നോട് സ്ത്രീകളുടെ മുമ്പിൽ ഞാൻ ഭോഷയില്ലാത്ത കുട്ടിയാണ്.

ചന്ദ്ര: പിന്നെ—അമ്മ—അമ്മ.

മുര: എന്റെ കുറഞ്ഞിന് എനിക്ക് തക്ക നീക്കം തരൂ, മകനേ:

ചന്ദ്രനാഥൻ: (മുട്ടുകുത്തി കൈകൂപ്പി) അമ്മയുടെ കുറം—മകന്റെ മുമ്പിൽ അമ്മയുടെ കുറം യഥേഷ്ടം പ്രവർത്തിക്കും. അമ്മ എനിക്ക് എന്നും അമ്മയാണ്. “ജനനീ ജന്മഭൂമിഞ്ച സ്വർഗ്ഗരൂപി തരിയ സി”

[ഒരു കൈ മരിച്ചു കിടക്കുന്ന നന്ദന്റെ നേർക്കുനിൽക്കി. മറ്റൊരു കൈ കൈയ്ക്കു രണ്ടു കണ്ണുപൊത്തി നില്ക്കുന്നു.]

അദ്ധ്യായം ൪. രണ്ടാം ച.

ബാലം: ചാണക്യന്റെ പണ്ണികുടും. സമയം: സന്ധ്യയായിട്ട്.
(ചാണക്യൻ എഴുന്നേൽക്കുന്നു)

ചാണക്യൻ: പ്രതിജ്ഞ നിറവേറിക്കഴിഞ്ഞു. പ്രതിഫലം പൂർണ്ണമായി. എന്നാൽ ക്ഷണികമായ ഭരണഭാരമായിരുന്നു. ഇന്നു വീണ്ടും പഴയ തളപ്പു വന്നുചേർന്നു. പുറത്തു വാദ്യോഘോഷങ്ങളെല്ലാം നിലച്ചു കഴിഞ്ഞു; എന്നാൽ അകത്തു ആത്മനാദം ഉച്ചത്തിൽ ശ്രവിക്കപ്പെടുന്നു. ഈ ഹൃദയത്തിലെ അഗാധസ്തേഹം നിറച്ചുവെക്കുന്ന പരമമെവിടെ? ഹൃദയം വിറപ്പുണ്ടു ഉൽക്കണ്ഠയോടെ ആരെയോ മറയോടണയ്ക്കുവാൻ ഉടരുന്ന; എന്നാൽ അലക്ഷ്യമായി ആലിംഗനം ചേർത്തുനിൽക്കുന്നു. അതെ സ്വന്തം നെടുമുടിപ്പിണത്തന്നെ. ധേരോക്ഷസി, നീയെന്താണു ചെയ്തത്?—ഇതെല്ലാം വെറും രോദനംമാത്രം (തലയ്ക്കു തല്ലുന്നു; പിന്നീടുലാളുന്നു)

(ഗുപ്തചാരൻ വരുന്നു.)

ചാണക്യൻ: എന്താണു വിശേഷം.

ചാര: കുർത്തവ്യനാൽ നരപക്ഷത്തിൽ പാറിക്കുടിയിരിക്കുന്നു. അയാൾ അവരുടെ ശിബിരത്തിലാണ്. ഈ വർത്തമാനം യുദ്ധാർത്ഥമാണ്.

ചാണക്യൻ: പിന്നെ?

ചാര: യുദ്ധനന്ദൻ സിന്ധുനദം കടന്നു കഴിഞ്ഞു.

ചാണക്യൻ: സൈന്യമെത്രയുണ്ടുവു.

ചര: നല്ലവർഷം.

ചാണക്യ: അരി, പോരും,

(ചരൻ പോകുന്നു.)

ചാണക്യ: കർത്താവേ, തന്റെ ജീവിതം വ്യക്തം, രാജ്യ ഭരണത്തെപ്പറ്റി ഉപാധ്യായവൃത്തിയിൽ നിങ്ങൾ കാലം കഴിക്ക മെന്നു ഞാൻ വിചാരിച്ചു. സെലൂക്സ് തെളിയുന്നവഴിക്കു നിങ്ങൾ നടക്കുന്നു. പോര നമ്മുടെ മന്ത്രിപദത്തിൽ നിങ്ങൾക്കു കരച്ചോരു കണ്ണുകടിയുണ്ടായിരുന്നു; വിഡ്ഢി. (രണ്ടാമത്തെ ചരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: വിനോദമെന്തെങ്കെയുണ്ട്?

ചര: എത്രകുറിയൊളം ഭരണരഹിതനായിരിക്കുന്നു. മൂന്നു കാരത്തിനിപ്പരമാണു സങ്കേതം.

ചാണക്യ: പിന്നെ.

ചര: പൊന്നതിരുമേനിയുടെ പള്ളിയിൽ ഇരുപത്തഞ്ചു കലയാളികൾ തുരകമുണ്ടാക്കി അതിനകത്തു ഒളിച്ചിരിപ്പുണ്ട്. അവർ പൊന്നത്തുരന്റെ എഴുന്നള്ളത്തു കാത്തിരിയ്ക്കുകയാണ്.

ചാണക്യ: ഈ വർത്തമാനവിവരമുണ്ടു കിട്ടിയിരിക്കുന്നു. അവരുടെ തലവനമാണ്.

ചര:—വരവര.

ചാണക്യ: അരി. പോരും.

(ചരൻ പോകുന്നു.)

ചാണക്യ: വരവര; വക:—വീരബലൻ.

(സേനാപതി വീരബലൻ വരുന്നു.)

വീരബല: എന്താണൊത്തു?

ചാണക്യ: ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പള്ളിക്കുറ്റത്തിൽ ഇരുപത്തഞ്ചു കലയാളികൾ ഒളിച്ചിരിപ്പുണ്ട്. താൻ പടയാളികളോടു കൂടി കൂട്ടുന്നു അവരുടെ തലയെടുക്കണം.

വീര: കൽപ്പനപോലെ.

ചാണക്യ: ഇപ്പോൾത്തന്നെ—

വീരബ: കൽപ്പന. (പോകുന്നു.)

ചാണക്യ: വൺമാനങ്ങൾ തട്ടിയെടുക്കുന്നവഴി എത്ര അനൗപമമാണ്. ചാണക്യന്റെ സ്വന്തം വകയാണ് ഈ ചരസൃഷ്ടി. ശ്രീരാമൻ ചരസൃഷ്ടിയെക്കുറിച്ചു പറഞ്ഞിരുന്നു. എന്നാൽ അപവാദങ്ങൾ കേട്ടറിയാനായിരുന്നു, എന്നാൽ ഞാനോ അപവാദത്തെ ഉന്മൂലനം ചെയ്താൽ വേണ്ടിയാണ്.

(ചന്ദ്രകേതു വരുന്നു.)

ചന്ദ്രകേ: എനിക്കാളയച്ചിരുന്നുവോ ഗുരുദേവ.

ചാണക്യ: ഉവ്വ്, ചന്ദ്രഗുപ്തനിന്നു ഭക്ഷിണപഥം ജയിച്ചു ക്ഷീമപ്പെട്ടു നിൽക്കുന്ന ദിവസമാണ്; അറിയുമല്ലോ.

ചന്ദ്രകേ: ഉവ്വ്, അറിയും. നഗരത്തിലെങ്ങും വിജയം സദാ കൊണ്ടുവന്നു അഭ്യർത്ഥിക്കുന്നതിനായി കൽപ്പന ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

ചാണക്യ: നേരിട്ട് കൽപ്പന ചെയ്തിട്ടുണ്ട്; അല്ലേ?

ചന്ദ്രകേ: ഉവ്വ്. തിരുമേനി നഗരത്തിലെങ്ങും വാദ്യോഘോഷം, വിജയപതാക, വീടുകൾ മംഗളം ചെയ്യാനി മുഴങ്ങുന്നു.

ചാണക്യ: വിജയഭേരി—കുന്ദംവേണം. വെറുതെയാണി ആശംഭരങ്ങളെല്ലാം. എന്താണു മുഖത്തു തുറിച്ചുനോക്കി നില്ക്കുന്നത്? പോവൂ: ഉത്തരം വേണ്ടെന്ന് കൊട്ടിയറിയിക്കൂ.

ചന്ദ്രകേ: എന്താണിത് ഗുരുദേവ—

ചാണക്യ: പോവൂ (ചന്ദ്രകേതു ഒന്നും മനസ്സിലാവാതെ പോകുന്നു.)

ചാണക്യ: പാവനവും, സമുപലവുമായ ഒരു സമുപലത്തെ യിട്ടെറിഞ്ഞു ഞാനെങ്ങോട്ടാണു കത്തിക്കുന്നത്. ഇന്നു പ്രകാശം വിതറിയ അതിന്റെ കൊടുമുടികൾ അകലനിന്നു കാണപ്പെടുന്നു. എല്ലാം കൂരിരുട്ടിൽ മുഴുകുമ്പോൾ എന്തുകൊണ്ടു തിരിച്ചു പോയിക്കൂടാ?— കൈപിടിച്ചു നടത്താനാകുണ്ട്. ഭര, വഞ്ചന, മോഷണം, കൊല ഇവയുടെ നാടൊന്നുണ്ട്—(നെടുവീർപ്പിട്ട്) നേരം എത്ര രാജ്യം. നോക്കട്ടെ (ജനൽ തുറക്കുന്നു). പുണ്യചന്ദ്രന്റെ പൂനിലാവ് അറയിൽ പരക്കുന്നു, (ഒന്നു ഞെട്ടി ജനൽ വീണ്ടും അടക്കുന്നു) ഇതെല്ലാമെന്താണ്; ഇതെല്ലാമെവിടെയായിരുന്നു—അടുത്തും അകലത്തും മുകളിലും ചുവട്ടിലും സൗന്ദര്യപൂർവ്വം പരന്നുകി

ടന്നു. എല്ലാം സൗന്ദര്യപൂർണ്ണമായിരിക്കുന്നു. എത്രയോ ദിവസമായി ഞാനിത് കണ്ടിട്ട്—എത്ര മനോഹരമായ പുനിലാവ്. മുകളിൽ നീലനല്ലിൽ വെണ്ണെലകൾക്കു മേൽ നീന്തിപ്പോവുന്നു. ചുവട്ടിലെ നിലാവിലെ കളിച്ച് താഴെനിൽക്കുന്ന കളിപ്പാട്ടുകാരനും പാടിപ്പോവുന്നു. എന്തൊരു സൗന്ദര്യമാണിത്. പതിവുപോവുന്നതായ ഗോസുരതരംഗം. ഭഗവതൻ പൂജക്കായി വന്നു. ഭഗവതൻ സ്വർഗ്ഗത്തിൽനിന്ന് ഭൂമിയിലേക്കിറങ്ങിയത്. ഈ എന്റെ ഹൃദയം കേൾക്കുകയും ആ ഭക്തിപ്രവഹത്തെ തിരിച്ചു വിടുക. അമ്മ ഒരു കുറി ആ നീരുറവിയിൽനിന്നും ഞാനൊരു വട്ടം, അമ്മേ, അമ്മേ എന്നു വിളിച്ച് തിരത്താളത്തിനൊപ്പം നൃത്തം ചെയ്യട്ടെ?—ഇതെന്താണിത്. ചാണക്യ! നിന്റെ മനസ്സ് പതിഞ്ഞു കണ്ടിരുന്നോ? ഇല്ല ഞാനങ്ങോട്ടില്ല. (കുതകിട്ടി അടങ്ങുന്നു. ഈ സമയത്ത് അകലെ നിന്നൊരു പെൺകുട്ടിയുടെ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു. “നന്നായി വരും യജമാനനേ. ഒരു പിടി വല്ലതും തരണം. (ചാണക്യൻ പെട്ടെന്നു സൂക്ഷ്മമായി ചെകിടത്തു്)

ചാണക്യ: അതാണിത്; ആരുടെ ശബ്ദമാണിത്. വരാം, പടികടന്നുവരാം.

(പിടിക്കാത്ത പാലാളി പെൺകുട്ടിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.)
ഭിക്ഷു: ഒരു പിടി വല്ലതും തരണം.

ചാണക്യ: (പെൺകുട്ടിയെ വീണ്ടും വീണ്ടും നോക്കിപ്പോകുന്നു. പ്രത്യാശം ഭിക്ഷുവിനോടു്)—ഈ അർദ്ധരാത്രി സമയം എന്താണ് പിടിച്ചു വരുന്നത്?

ഭിക്ഷു: ഈ പട്ടണത്തിൽ ഇന്നാണ് വന്നെത്തിയത്. പക്ഷെ ഇതിനുമുമ്പെ ഒന്നും കഴിച്ചിട്ടില്ല യജമാനേ.

പെൺകുട്ടി: ഇന്ന് ഇതേവരെ ഒരു തുള്ളി കഞ്ഞിവെള്ളം പോലും കിട്ടിയില്ല പൊന്നെമ്മമാനേ!

ചാണക്യ: എന്ത്! എന്താണ് എന്റെ കണ്ണിൽ പെട്ടെന്നു വെള്ളം നിറയുന്നത്?—ഏതോ ഒരു പിടിക്കാരി പെൺകുട്ടിയെ—എന്തൊരു ദൈവപ്രഭാവമാണിത് (പെൺകുട്ടിയെ നോക്കി) കട്ടി—അടുത്തുവരൂ.

(വേഗത്തിൽ അവൾ അടുത്ത മുറിയിലേക്കു നീക്കം.)

ചാണക്യ: (പെൺകുട്ടിയുടെ നെഞ്ചിൽ കൈവെച്ചു) എങ്ങനെയോ ഇതു നിന്റെ മകൾതന്നെയാണോ?

ഭിക്ഷു: അതെ എജമാനേ.

ചാണക്യ: (നെടുവീർപ്പിട്ട്) എന്താണു മകളേ നിന്റെ പേര്?

കുട്ടി: മാധു.

ചാണക്യ: നിന്റെ വീട്വിടേയോ?

കുട്ടി: എത്രയും അകലെ—ഇല്ല എജമാനേ ഞങ്ങൾക്കു വീടില്ല. വല്ല സത്രത്തിലും ചെന്നുകിടക്കും—ചിലപ്പോൾ വല്ല മനുഷ്യവട്ടിലും!

ചാണക്യ: നിനക്കു പാട്ടറിയുമോ?

ഭിക്ഷു: പാട്ടറിയും യജമാനേ—പാട്ടു മാധു.

ചാണക്യ: കുറച്ചു കഴിഞ്ഞിട്ടു മതി. കുറച്ചു വിശ്രമിച്ചിട്ട്.

ഭിക്ഷു: പാടാൻ വിഷമമൊന്നുമില്ല—ഞങ്ങളുടെ തൊഴിൽതന്നെ അതാണ്. പാട്ടു മകളേ.

(ഇരുവരും പാടുന്നു.)

കൂരിരുളിൽഗുഹനം മറയുമ്പോൾ

സാഗരം മലതല്ലിയിരമ്പുമ്പോൾ

പാതിരയ്ക്കൊരു കൊച്ചു ചേവഞ്ചിപ്പോൽ

തീതികാരം പിളന്നുണഞ്ഞീടുന്നു.

കുന്ദാണന്ദനേൽക്കുക മാതാവേ

ചിന്തയെന്തിനു വന്നെത്തി ഞാനിതാ

ഭദ്രദീപം കൊളുത്തുക മാതാവേ—

തള്ളയില്ലാത്ത പെൺകുട്ടിയായ ഞാൻ.

ചിന്തയാതെ കൊടുങ്കാറ്റു പരക്കുമ്പോൾ

നേർത്ത പൊൻതെളിമിന്നലുലയുമ്പോൾ

മൺകുടിലിൽ കവാടം തുറക്കാതെ

അമ്മയെങ്ങമ്മയെന്ന് ഞാൻ കേഴുന്നു.

കെട്ടുപോയ് പൊൻവിളക്കു കടീരത്തിൽ

മുറമെന്നയെങ്ങുപോയ് യെങ്ങുപോയ്.

ദൈവസന്നിധി പൂകുന്നു രോദനം
 കേവലം ഇന്ദ്രമാണിനു ശത്രുയും
 വരൂപാതം കണക്കു പദാഹതി
 യേററചേതനയററ നിലം പൊത്തി.

ചാണക്യ: (ആത്മഗതം) അന്ന് ഇതേമട്ടിൽ പുനീലാവു പ
 ന്നിരുന്നു. പെട്ടെന്നു ചന്ദ്രൻ മേഘപടലത്തിൽ മറഞ്ഞുപോയി.
 കൊടുങ്കാറ്റുകൊണ്ടു വിളക്കണഞ്ഞുപോയി. ഓ, പ്രിയപുത്രി.
 അവളുടെ സ്മരണതന്നെ സ്വപ്നമാണ്. (ചാണക്യന്റെ കണ്ണിൽ
 കണ്ണീർ.) എടോ ഭിക്ഷു, ഇതാ സ്വപ്നനാണുണ്ടാകൊണ്ടു പൊ
 ത്തൊള്ളു. (ഒരു പിടി തക്കനാണും കൊടുക്കുന്നു) മകളേ!—വേ
 ണ്ടു പൊയ്ക്കൊള്ളു—ഞാൻ പറയുന്ന—പോവു—പോവു.

(ഇരുവരും വിസ്മയത്തോടെ പോകുന്നു.)

രംഗം ൨.

സ്ഥലം പടലീപുത്രത്തിലെ കൊട്ടാരം. സമയം: രാത്രി.

മറയും ചന്ദ്രകേതുവും.

മുര: വത്സ, ചന്ദ്രകേതു, ഇന്നു ചന്ദ്രതുച്ഛൻ ഭക്ഷിണാപഥം
 യിച്ചു മടങ്ങുന്ന ദിവസമാണ്. നഗരത്തിലെങ്ങും മംഗളോത്സ
 വം കൊണ്ടാടുവാനുള്ള ഏർപ്പാടുകൾ ചെയ്തിട്ടില്ല.

ചന്ദ്രകേ: മന്ത്രികല്പനകൊണ്ടു വിലക്കിയിരിക്കുന്നു.

മുര: എന്തിനാണിതു്. തന്റെ പ്രിയശിഷ്യന്റെ വിജയോ
 ത്സവത്തെ ഗുരുദേവൻ വിലക്കിയതെന്തിനാണു്. എന്തായിരി
 ക്കാം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഉദ്ദേശം?

ചന്ദ്രകേ: തക്കതായ കാരണമില്ലാതെ മന്ത്രിപ്രവരൻ നമ്മു
 വിലക്കുകയില്ല.

മുര: ഒരു കാരണവുമുണ്ടായിരിക്കില്ല. ചന്ദ്രതുച്ഛന്റെ അടി
 ക്കടിയുള്ള വിജയത്തിൽ ബ്രാഹ്മണനു കണ്ണുകടിയുണ്ടായിത്തുടങ്ങി
 ട്ടുണ്ടു്.

ചന്ദ്രകേ: ഈ വിജയഗൌരവങ്ങൾക്കെല്ലാം പിന്നിൽ ബ്രാഹ്മ
 ണപ്രഭാവമൊളിച്ചിരിക്കുന്നു. സൂക്ഷ്മമായിത്തന്നെ പറയാൻ
 വയ്യ.

മര: അതാ വാദ്യധ്വനി കേൾക്കുന്നു. അവർ വരുന്നുണ്ട്. എന്റെ മകൻ തിരിച്ചെത്തി. മണിമാളികമുകളിൽ ചെന്നുനിന്നു എന്റെ മകന്റെ നഗരപ്രവേശകോലാഹലം കാണട്ടെ (മറയുന്നു)

ചന്ദ്രകേ: ഇന്ന് വളരെ നല്ലകേൾക്കേണ്ട പ്രിയ ഭ്രാതാവിയുടെ വിജയപ്രദീപമായ മുഖമധ്യം കാണാൻ കഴിവുണ്ടായി. എന്തൊരാനന്ദമാണിന്നത്തെ ആനന്ദം! ചന്ദ്രതപസ്, താങ്കൾ കഴിഞ്ഞ ജന്മത്തിലെന്റെ ഉടപ്പിറപ്പായിരുന്നിരിക്കാം?

(അണിയറയിൽ കോലാഹലം, വാദ്യധ്വനി; വിജയീതധ്വനി; മെല്ലെ മെല്ലെ മഹാരാജാ "ചന്ദ്രതപസ് ജയിക്കട്ടെ" എന്ന ശബ്ദം അടുത്തടുത്തുവരുന്നു. പിന്നാലെ വിജയപതാകകളോടും തുടരെ പട്ടാളങ്ങളോടും വിജയാഘോഷം വഴിഞ്ഞ് ചന്ദ്രതപസ്)

ചന്ദ്രകേ: വരൂ ജ്യേഷ്ഠ! (പുണരാൻ മുന്നോട്ടുചെല്ലുന്നു)

ചന്ദ്രതപസ്: (രൂക്ഷസ്വരത്തിൽ) ചന്ദ്രകേതു, തനിക്കു് എന്റെ കല്പന കിട്ടിയിരുന്നില്ലേ.

ചന്ദ്രകേ: എന്തു് കല്പനയാണു് ജ്യേഷ്ഠ!

ചന്ദ്രതപസ്: എന്റെ നഗരപ്രവേശനമയത്തു വിജയോത്സവം കൊണ്ടാടണമെന്നുള്ള കല്പന.

ചന്ദ്രകേ: ഉവ്വു; കിട്ടിയിരുന്നു.

ചന്ദ്രതപസ്: എന്തുകൊണ്ടു ആ കല്പന നിറവേറിയില്ല?

ചന്ദ്രകേ: മന്ത്രി വിലക്കിയിട്ടു്.

ചന്ദ്രതപസ്: ഞാനിതു് ഉശാദിക്കാത്തതല്ല—ചന്ദ്രകേതു—മഗധ രാജാവു് ഞാനോ അതോ ചാണക്യനോ?

ചന്ദ്രകേ: കേൾക്കൂ ജ്യേഷ്ഠ!

ചന്ദ്രതപസ്: മറവടി പറയൂ—മഗധാധിപതി ഞാനോ അതോ എന്റെ മന്ത്രിയോ?

ചന്ദ്രകേ: മഗധരാജാവു ചന്ദ്രതപസ്തന്നെ.

ചന്ദ്രതപസ്: എന്നാൽ—

ചന്ദ്രകേ: പ്രിയ മഹാരാജാ—

ചന്ദ്രതപസ്: എന്തിന്നു കേൾക്കുന്നു—വിളിക്കു മന്ത്രിയെ?

ചന്ദ്രകേ: കേൾക്കൂ ജ്യേഷ്ഠ—പ്രത്യേകകാരണമുണ്ടായിട്ടു്—

ചന്ദ്രനാഥ: എനിക്കൊന്നും കേൾക്കണ്ട—എനിക്കിന്ന്, ഈ നിമിഷത്തിൽ അതിന്റെ സമാധാനം കിട്ടണം.

ചന്ദ്രനാഥ: അദ്ദേഹം പറഞ്ഞു.

ചന്ദ്രനാഥ: അദ്ദേഹത്തിന് പറയാനുള്ളത് എന്റെ മുമ്പിൽവെച്ചു പറയട്ടെ. എന്നാലൊരു കാര്യം തീർച്ചയാവണം—“മതധാരാജാവിനെ ചന്ദ്രനാഥനോ അതോ ചാണക്യനോ?”—

ചന്ദ്രനാഥ: ധൃതിപ്പെടരുത്; കേൾക്കണം.

ചന്ദ്രനാഥ: ചന്ദ്രനാഥ, താൻ എന്റെ കല്പന വിലവെക്കുന്നില്ല—പോവൂ. (ചന്ദ്രനാഥ മെല്ലെമെല്ലെ പോകുന്നു.)

ചന്ദ്രനാഥ: ഈ ബ്രാഹ്മണന്റെ ധിക്കാരം കുറെക്കാലമായി സമ്മിച്ചു മിണ്ടാതിരിയ്ക്കുന്നു. ഒരിക്കലല്ല പലതവണ—ഇത്ര ധിക്കാരം! ഇത്തവണ—ഞാൻ—അല്ല—തീർച്ചയായും വാത്സല്യം—

(ചാണക്യനും ചന്ദ്രനാഥനും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: മഹാരാജാവു ജയിക്കട്ടെ.

ചന്ദ്രനാഥ: (രൂക്ഷഭാവത്തിൽ) നമസ്കരിച്ച് മന്ത്രിപ്രവര, ഇന്ന് എന്റെ നഗരപ്രവേശനമയത്ത് വിജയോത്സവം കൊണ്ടാടാൻ ഞാൻ കല്പിച്ചുയച്ചിരുന്നു. എന്തുകൊണ്ട് ആ കല്പന നിറവേറിയതില്ല.

ചാണക്യ: ഞാൻ വിലക്കിയിരുന്നു.

ചന്ദ്രനാഥ: (സ്തംഭിച്ച്) എനിക്കതിന്റെ കാരണമറിയാൻ വിനോദമുണ്ടോ?

ചാണക്യ: അറിയേണ്ട ആവശ്യമില്ല?

ചന്ദ്രനാഥ: ആവശ്യമില്ല.

ചാണക്യ: ഞാൻ വല്ലതും പ്രവർത്തിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിൽ അതിലെല്ലാം ഒരുഭേദമുണ്ടായിരിയ്ക്കും.

ചന്ദ്രനാഥ: എങ്കിലും എനിക്കതിന്റെ കാരണമറിയണം.

ചാണക്യ: കാരണമറിയാൻ ഉള്ള സമയമായിട്ടില്ല. സമയം വരുമ്പോളറിയാം.

ചന്ദ്രനാഥ: മന്ത്രി—മതധാരാജാവു ചന്ദ്രനാഥനാണ്.

(ചാണക്യൻ ഇമവെട്ടാതെ നോക്കിനില്ക്കുന്നു.)

ചന്ദ്രമൗലി: മന്ത്രി—എനിക്കീ ഭരണവും സ്ഥാനത്തിനുള്ളതും വേണ്ടതുണ്ട്. ഞാനീക്കാരം വിചാരിക്കുകയും ചെയ്യും.

ചാണക്യ: ക്ഷോഭിക്കാതിരിക്കു ചന്ദ്രമൗലി. (പ്രവേശനം.)

ചന്ദ്രമൗലി: മന്ത്രി.

ചാണക്യ: (തീർത്തുനിന്നു) വത്സ!

ചന്ദ്രമൗലി: ഇക്കാര്യം ഇന്നു തീർപ്പാക്കാൻ നന്നായിരുന്നു. മഹാരാജാവു ചന്ദ്രമൗലിയോ, അല്ല ചാണക്യനോ?

ചാണക്യ: മഹാരാജാവ്?—തീർപ്പായും ചന്ദ്രമൗലി.

ചന്ദ്രമൗലി: ഞാനങ്ങനെയല്ല മനസ്സിലാക്കുന്നത്. എന്റെ സ്വന്തം സാമ്രാജ്യത്തിൽ തടവുകാരനായിട്ടാണ് ഞാനെന്നു കാണുന്നത്. സ്വന്തം വീട്ടിൽ ഞാൻ ഭൂതനാണ്. മന്ത്രിയായ ചാണക്യൻ പാടലീപുത്രത്തിൽ സ്വസ്ഥചിത്തനായി സ്വച്ഛന്ദചിത്തനായി രാജഭരണങ്ങളെ ഭവിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ മഹാരാജാവു ചന്ദ്രമൗലി നാടുതോറും തെണ്ടി രാജകുലങ്ങളെ വേണ്ടതെല്ലാം ശേഖരിച്ചുകൊടുക്കുന്നു; ഭാരതവർഷം മഹാമന്ത്രിയുടെ യശോമതിയും പാടുമ്പോൾ അതിന്നു വേണ്ടുന്ന കരുക്കൾ ചന്ദ്രമൗലി നിർമ്മിച്ചുവെക്കുന്നു. മഹാരാജാവു ചന്ദ്രമൗലി മന്ത്രിയുടെ കല്പനകളെ തലതാഴ്ന്നു സമീകരിക്കുമ്പോൾ മന്ത്രി മഹാരാജകല്പനകളെ കാൽകൊണ്ടു ചവുട്ടിത്തേക്കുന്നു! നമ്മൾ തമ്മിലുള്ള ബന്ധം ഇതേമട്ടിൽ നീണ്ടു നില്ക്കാനാണ് ഭാവമെങ്കിൽ, അതിനെ തീരെ അറുത്തു മുറിക്കാൻ ഞാനാഗ്രഹിക്കുന്നു.

ചാണക്യ: മഹാരാജാവിന്റെ ഇഷ്ടം. ചാണക്യൻ മന്ത്രിപദം വേർപെടുത്തിട്ടില്ല. ഞാനാസ്ഥാനമിനീമിഷത്തിൽ ഇതാ രജിവെച്ചുകഴിഞ്ഞു.

ചന്ദ്രമൗലി: എന്നാലതിനുമുമ്പായി നിയമലംഘനത്തിനുള്ള മൊഴി സമർപ്പിക്കണം.

ചാണക്യ: സമർപ്പിക്കാൻ ഭാവമില്ല.

ചന്ദ്രമൗലി: എന്ത് ഇത്രയൊരുകാരോ? പിടിച്ചു് ആദ്യം വെയ്ക്കു് ഭരണത്തെ—(ഭരണാർ അനങ്ങുന്നില്ല.)

ചന്ദ്രൻ: ആരവിടെ? (ഭേനാർ മുന്നോട്ടു നീങ്ങുന്നു. ചാണക്യൻ പ്രശാന്തഭാവത്തിൽ കൈകൊണ്ടുവരെ വിലക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: ഇന്ദ്രനിഷ്പോഴുമത്രയ്ക്കായിട്ടില്ല? ഇതാ ഇന്നുമുതൽ ഞാൻ മന്ത്രിപദമുപേക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നു. (മന്ത്രിയുടെ ഉടുപ്പം ഞെരിപ്പിയുമഴിച്ചുവെച്ചു) മഹാരാജാവൊന്നു മനസ്സിലാക്കണം. ചാണക്യൻ നിന്മിത്തമായി രാജധാനിയിലിരുന്നു രാജഭോഗമനുഭവിക്കുകയല്ല. അയാൾ പാടലീപത്രത്തിൽ ഏകാന്തതയിലിരുന്നു വമ്പിച്ചൊരു സാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ഭരണസൂത്രം പിടിച്ചിരിക്കുന്നു. ചാണക്യന്റെ രാജഭോഗം!—അയാൾ പകൽസമയത്തു് ഒരുനേരം ഒരുപിടി വററുകൊണ്ടു നിത്യവൃത്തി കഴിക്കുന്നു. രാത്രിയിലോ മഗധത്തിന്റെ മന്ത്രി വെറുംനിലത്തു മാനോലിൽ കിടന്നുറങ്ങുന്നു! രാത്രി—മൂന്നാംയാമത്തിലയാൾ ചുട്ടപിടിച്ച തലയോട്ടുകൂടി തന്റെ പല്ലുകുടീരത്തിന്റെ മുററത്തു രാജ്യചിന്താപരനായി അസ്വസ്ഥനായി ഉലാത്തുന്നു. ശനി, ഞാൻ പോവാട്ടെ; നിങ്ങളുടെ രാജ്യം നിങ്ങൾക്കുതന്നെയിരിക്കട്ടെ; നിങ്ങൾതന്നെ ഭരിക്കണം (പുറപ്പെട്ടു വീണ്ടും പിന്തിരിഞ്ഞു) ഉത്സവം നിന്മുഖത്തു ചെല്ലാനുള്ള കാരണം? ശനി അതു് പറഞ്ഞു പോയ്ക്കളയാം. മുഖത്തെ മഹാരാജാവായ നന്ദന്റെ മന്ത്രികൂടതന്ത്രങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചു വമ്പിച്ചൊരളവുകൾക്കു യെ കൂട്ടുപിടിച്ചു രാജാവിനെതിരായി പ്രവർത്തിക്കാൻ ഒരുങ്ങിനില്ക്കുന്നു. ഇന്നു രാജ്യമെല്ലാം ഉത്സവലഹരിയിൽ മുഴുകുമെന്നായിരുന്നു അവരുടെ കാര്യപരിപാടി. അവർ മഹാരാജാവിന്റെ അണിയറയിലേയ്ക്കു തുരംതമുണ്ടാക്കി അതിനകത്തു സമയം കാത്തിരിക്കുന്നു. ഞാനാ കൊച്ചപ്പള്ളികളെ കൊന്നൊടുക്കാൻ ഭേനാറെ വിട്ടിട്ടുണ്ട്. (പുറപ്പെട്ടു വീണ്ടും മടങ്ങി)—ഓ; ഒന്നുകൂടിയുണ്ട്; ഭിതജയം ചെയ്തുവരുന്ന യവനചക്രവർത്തി സെലൂക്കസ് സിന്ധുനദി കടന്നുകഴിഞ്ഞു. ശത്രുക്കൾ നാലുപുറവും സന്ധ്യയായി തക്കം പാർത്തിരിപ്പുണ്ട്. ഇതുത്സവത്തിനുള്ള സമയമല്ല. അതാണു ഞാൻ ഉത്സവം വിലക്കാൻ കാരണം. (പുറപ്പെടുന്നു.)

ചന്ദ്രൻ: (ചാണക്യന്റെ കൽക്കൽവിന്നു) ക്ഷമിച്ചുരുളു നന്ദഭേവ!

ചാണക്യ: മൊഴിചൊല്ലിയ പിൻപാട്ടു ചാണക്യൻ മന്ത്രിപദം സ്വീകരിക്കുകയില്ല. (പോകുന്നു)

ചന്ദ്രകേ: ജ്യേഷ്ഠ, മഹാനായ മന്ത്രിയെ തിരികെ ക്ഷണിയ്ക്കൂ.

ചന്ദ്രഗു: എന്താണു് ചാണക്യനിലാത്ത മതധാരാജാജ്യം ഭാവനാതീതമാണോ? ഇത്രയ്ക്കു ധിക്കാരമോ? പോയിവരട്ടെ. ഇന്നു ഞാൻ മതധരാജാവായി.

ചന്ദ്രകേ: കേൾക്കൂ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാൽപിടിച്ച മാപ്പു ചോദിയ്ക്കൂ.

ചന്ദ്രഗു: എനിക്കു തന്റെ ഉപദേശമാവശ്യമില്ല. തനിയ്ക്കു വേണ്ടി മുഖ്യാരികൾ ഞാൻ ചാണക്യന്റെ കരം പൊറുത്തു. അന്നതു പിഴച്ചു. നോക്കൂ ബ്രാഹ്മണന്റെ അധികപ്രസംഗം. മഹാരാജാവാണ് ഞാൻ. എന്നിട്ടും എനിക്കൊരധികാരവുമില്ല. സഹോദരൻ മാപ്പുകൊടുക്കാൻപോലും എനിക്കു പാടില്ല. ഓരോ നിമിഷം ചെല്ലുംതോറും എനിക്കു ബോദ്ധ്യമുവന്നു—“ഞാൻ രാജ്യത്തിന്റെ ആരുമല്ലെന്നതാണതു്”.—ഞാൻ രാജാവിന്റെ വേഷം കെട്ടി അഭിനയിക്കുകയാണു്. ഈ കൃത്രിമാഭിനയത്തിലും ഭേദം തികച്ചും അടിമയായിരിക്കുകയാണു്.

ചന്ദ്രകേ: തുരുഭുവൻ വല്ലഭം പ്രവർത്തിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിൽ അതു താങ്കളുടെ നന്മക്കു വേണ്ടിയാണു്.

ചന്ദ്രഗു: എന്റെ നന്മക്കു വേണ്ടിയാണു് എന്റെ സ്വന്തം ഉടപ്പിറന്നവന്റെ തല കൊയ്ക്കേണ്ടതു്. ചാണക്യനും, കാർത്ത്യായനനും, വെട്ടിയിട്ട നന്മന്റെ തലയെടുത്തു നൃത്തംവെച്ചു. ഞാനതെല്ലാം നിന്നു കണ്ടു.

ചന്ദ്രകേ: എന്തു പറഞ്ഞാലും അങ്ങു് ഈ സിംഹാസനത്തിനു ചാണക്യനു കടപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്.

ചന്ദ്രഗു: കടപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്—എനിക്കെതിരായി തെളിവുകൾ ശേഖരിയ്ക്കാൻ താൻ മിടക്കുന്നു. മുഖിൽനിന്നുപോവൂ.

ചന്ദ്രകേ: അപ്രിയമാണെങ്കിലും സത്യം പറയുന്നവനാണു് ബന്ധു.

ചന്ദ്രൻ: ആ ബന്ധുതപം സമന്മാർ തമ്മിലാണ് വിധിച്ചിട്ടുള്ളത്.

ചന്ദ്രകേ: (സ്തബ്ധനായി മിണ്ടാതിരുന്നത്) തിരുമേനിയുമായി ഇല്ലാത്തതായിട്ടുള്ള ബന്ധുതപവകാശപ്പെടുന്നില്ല. എന്നിങ്ങനെ പോവാൻ വാങ്ങണം. എന്നാലൊരു കാഴ്ചയും എനിക്കു കാണപ്പെടുന്നില്ല. സാക്ഷാൽ സമയങ്ങളിൽ അങ്ങനെയൊന്നു എന്നു മനസ്സിലാക്കണം. എന്നാൽ ആ പരീക്ഷണങ്ങളിൽ എന്നെ ഭാഗ്യമായിത്തീർന്നു. ഇന്നുള്ള ഈ വെറുപ്പ് അന്നു ലഭ്യമായിട്ടു മറ്റൊരു എന്നെ വിളിക്കുന്നതിൽ തടസ്സമായിത്തീർന്നു. മേലിൽ വല്ല സമയത്തും വല്ല ആവശ്യവും എന്നെക്കുറിച്ചുണ്ടാവുന്നപക്ഷം എന്റെ ജീവനെ പുണ്യമായിരിക്കി അങ്ങനെയുണ്ടായി ബലികഴിക്കാൻ കൊണ്ടുവരികയും (പോകുന്നു) (ചന്ദ്രൻ കറുത്തുനേരം സ്തബ്ധനായി നില്ക്കുന്നു. അഞ്ചു ഭേദങ്ങൾ ശബ്ദശരീരമായിത്തീർന്നു. അവരിലൊരാളുടെ കയ്യിൽ കഴുത്തുറഞ്ഞ തല--ആ തല കണ്ടിട്ടു ചന്ദ്രൻ പൂർണ്ണമായി പറയുന്നു)--തിരുമേനി ഇതു തലവന്റെ തലയാണ്.

ചന്ദ്രൻ: ആരുടെ തലവന്റെ?

ഭേദൻ: കൊലപ്പെടുത്തിയതുകൊണ്ട് തലവന്റെ--തിരുമേനിയുടെ പള്ളിയായുള്ളിൽ തുറന്നുവെക്കി അവിടുത്തെ ചതിച്ചുകൊല്ലാൻ തക്ക പാർത്തിരുന്ന കൊലപ്പെടുത്തിയതുകൊണ്ട് തലവന്റെ. മഹാനായ മന്ത്രിയാണ് അവരെ വധിക്കുവാൻ എന്നെ നിയോഗിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഞങ്ങളവരെ കൊന്നൊടുക്കി തലവന്റെ തലയും കൊണ്ടുവരിക.

ചന്ദ്രൻ: (തലകുണ്ട്) ഇതു നന്ദസ്തംഭനായ വാചാലനാണ്. ഭേദനാലം അതെ.

ചന്ദ്രൻ: സാ, പോവൂ (ഭേദനാലം പോകുന്നു.)

(ഭേദനേനാപതി വരുന്നു.)

സേനാ: മഹാരാജാവേ ജയിക്കട്ടെ.

ചന്ദ്രൻ: എന്താണ് വിശേഷം?

സേനാ: നന്ദസ്തംഭൻ നന്ദസ്തംഭനായ ക്രമിക്കാൻ ഭേദനാലം എന്നാൽ അവരെ തിരിച്ചുപോയിട്ടു ഞങ്ങൾ ഭേദനാലം കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നു.

ചന്ദ്രതപസ്സ്: ആരാണ് ഓരോരുത്തരും കണ്ടിരുന്നതെന്ന്?

സേനാധ്യക്ഷൻ: മഹാനായ മന്ത്രി.

(ചന്ദ്രതപസ്സ് നിൽക്കുന്നു. സേനാധ്യക്ഷൻ മെല്ലെ മെല്ലെ പിൻവാങ്ങുന്നു. ചന്ദ്രതപസ്സ് തുണിമറയ്ക്കുന്നതിൽ നിൽക്കുന്നു.)

രണ്ടാം അദ്ധ്യായം.

സ്ഥലം: സൈന്യകാമ്പിന്റെ തീർത്ഥം. സമയം: രാത്രി.

സൈന്യകാമ്പും കർത്താവും

സൈന്യ: എന്നാൽ സൈന്യം ആരാണ്?

കർത്താവ്: ചാണക്യൻ മന്ത്രിപദം വഹിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. ആരാണ് സൈന്യം ചിന്തിച്ചിരുന്നിട്ടുള്ളതെന്ന്. അതിന്റെ സൂക്ഷ്മവും. താങ്കൾ എന്നെ വിശ്വസിക്കണം. ചെന്നൈക്കാരൻ തന്നെ സന്ദർശിക്കണം.

സൈന്യ: എങ്കിലും നമ്മുടെ സൈന്യം എങ്ങനെയായി വളരെ കുറവാണ്.

കർത്താവ്: അങ്ങനെയൊന്നുമില്ല. മരിച്ച സൈന്യം രാജാവിന്റെ പക്ഷത്തായി പല പ്രാണികളും ഇന്ന് മരണത്തിലുണ്ട്. തീർച്ചയായും അവർ യവനപക്ഷത്തിൽ ചേർന്നു സഹായിക്കും.

സൈന്യ: എന്താണ്?

കർത്താവ്: ഇക്കാര്യം തീർച്ചയാണ്. ചന്ദ്രതപസ്സിന്റെ സൈന്യം സ്വന്തം നാട്ടിലേക്കു മടങ്ങിപ്പോയി. അവർ മിക്കവാറും യവനപക്ഷത്തിലേക്കു ചേർന്നു. എന്നാൽ മനസ്സിലാക്കേണ്ടതാണ്. ഇതേവരെ അവരെക്കണ്ടിരുന്ന യവനസേനയോടു ചേർന്നതാണ്. (ഫലം വരുന്നു.)

ഫലം: എല്ലാവരും നിങ്ങളെപ്പോലെ കള്ളച്ചതി ചതിച്ചു നടക്കുന്നവരല്ല.

സൈന്യ: ഈ സമയത്തു നീയെന്തിനാണ് ഇവിടെക്കു വന്നത്, ഫലം?

ഫലം: അങ്ങനെയൊന്നും അറിയില്ല. ഇതാണ് വായിക്കുകയായിരുന്നു. കൂടുതൽ കേൾക്കേണ്ടതാണ് ഈ ബ്രഹ്മണന്റെ എഴുതിപ്പയറേണ്ടതാണ്.

ങ്ങൾ കേട്ടുകേട്ട് ഒരു നേരംപോക്കുതേന്നി. പുസ്തകം പുട്ടി കറ നേരമായി ഞാനിതു കേട്ടിരിക്കുന്നു. കേട്ട കേട്ട് ഉള്ളിലടക്കിവെക്കുൻ കഴിഞ്ഞില്ല—ഹേ ബ്രാഹ്മണ, നിങ്ങൾ വിരോധമുണ്ടാകുന്നുണ്ട്.

കാർത്ത്യായ്: ഞാനോ?

ഹെല: ഒരിക്കലല്ല; ആറുതവണ ഞാനതു പറയും! നിങ്ങൾ വിരോധമുണ്ടാകുന്നുണ്ട്. കാര്യം സന്താനത്തിനായി കലകത്തറും പ്രയോഗിച്ചു് ഒരു വസ്ത്രത്തെയാകമാനം മൂലമേടും ചെറുതും കട്ടുകെട്ടിയിറങ്ങിയ നിങ്ങൾ കുട്ടിക്കലം മുതൽ സ്നേഹിച്ചു് ആശ്രയിച്ചു കഴിഞ്ഞ കഡംബത്തെ മറന്നു് ആതയായിരുന്നായിരമസ്യ സന്ധിചെയ്തു നിങ്ങൾ—സാന്നിദ്ധ്യേത്രത്തിൽ രക്തപ്രചാരമൊഴക്കുൻ കൂസലില്ലാത്ത നിങ്ങൾ—ഒരു വസ്ത്രത്തിന്റെ മൊട്ടമല്ല, മനുഷ്യസമുദായത്തിന്റെയാകമാനം നത്രവാണ്. ധർമ്മത്തിന്റെ കൂടി നത്രവാണ്. അടങ്ങിക്കിടക്കുന്ന ഏന്റെ അപ്പന്റെ ജ്വലരസയെ ഉഴുകിക്കഴിയിച്ചു. രണ്ടു പരിഷ്കൃത സമുദായങ്ങളുടെ തട്ടവിൽ നിങ്ങൾ കിടങ്ങുകഴിച്ചു—നിങ്ങൾക്കു നരകത്തിലും സ്ഥാനമില്ല.

കാർത്ത്യായ്: എന്നാൽ പാണിനി?

ഹെല: പാണിനി! പാണിനി വൈയ്യകരണനാണ്.

കാർത്ത്യായ്: അതിൽ വേദാന്തതപമുണ്ട്.

ഹെല: നിങ്ങളെ ഒരു വകുപ്പുകൂടിയാണ്. നിങ്ങളിലിടെനിന്നു സ്ഥലമൊഴിക്കണം (കാർത്ത്യായ് നൻ ചോകുന്നു)

ഹെലൻ: ഞാനീ ബ്രാഹ്മണന്റെ അടുത്തു സംസ്കൃതം പറിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. ഇത്രയ്ക്കു മുൻപുനാണ് ഈ വിഭാഗത്തെ ഞാനറിഞ്ഞിരുന്നില്ല. ഇതു മുമ്പേ ഞാനറിഞ്ഞിരുന്നെങ്കിൽ ഇവിടെ കേറുകയില്ലായിരുന്നു.

സെലൂ: ഹെലൻ!

ഹെല: അപ്പോ.

സെലൂ: നിന്റെ അമ്മ യവനസ്ത്രീയായിരുന്നില്ലേ?

ഹെല: എന്റെ അമ്മ ദേവിയായിരുന്നു.

സെലൂ: എന്നാലവളുടെ മകൾ യവനത്തെത്തന്നെ പരക്കെപ്പിക്കുന്നുണ്ട്.

ഹെല: ലോകത്തെ യുക്തമിരിക്കുകയും, അടക്കി മർദ്ദിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിലല്ല യവനത്തെ ശരവം. സോക്രറ്റീസും, ഡിമാസ്തനീസും, അഫലാതുനും, അരിസ്റ്റോട്ടലും, ഫോമറും, യൂറീപായഡീസുമാണ് യവനത്തെ ശരവത്തിന്റെ പ്രതിനിധികൾ. ഫിഡിയസിനെയും, ലയികഗസിനെയും സൈഫോപെരിക്ലീസിനെയും ജീവിതസന്ദേശത്തിലാണ് യവനത്തെ ശരവം ജീവിക്കുന്നത്. അപരിഷ്കൃതമായി കിടന്ന യൂറോപ്പിനു പരിഷ്കാരത്തിന്റെ വെളിച്ചം കൺപിച്ചതിലാണ് യവനത്തെ ശരവം. ആതുര്യഗതത്തിൽ ഭരതവർഷം ഏഷ്യയ്ക്കു മുമ്പാകെ ദീപസ്തംഭമായിരുന്നു. യവനസാമ്രാജ്യവും ഭരതവർഷവും സന്ധ്യസൂര്യനേയും പൂണ്ണചന്ദ്രനേയും പേരേക്കിഴക്കും പടിഞ്ഞാറും സംസ്കാരപ്രഭുവിതരിച്ചിരുന്നു. ആ രണ്ടുതേജോതോളങ്ങൾ കൂട്ടിമുട്ടുന്ന പക്ഷം വളയമുണ്ടാവും. അതെ, കൂട്ടക്കൊലയുടെ മറ്റൊരു പേരാണ് യുദ്ധമെന്നത്.

സെലു: മിക്ടാഇഡീസും, ലിജോഡാനസും കൊലപ്പെടുത്തിക്കൊന്നു പറയുൻ നിനക്കു കഴിയുമോ?

ഹെല: അവരെല്ലാം യുദ്ധത്തിൽ കൈവെച്ചതെന്തിനായിരുന്നു—ആക്രമിക്കപ്പെട്ട രാജ്യത്തെ കാത്തുരക്ഷിക്കുൻ വേണ്ടി; തട്ടിപ്പിരി, കൊടുംകൊള്ള എന്നിവയുടെ തീ തല്ലിക്കെടുത്താൽ—ശാന്തിയുടെ വെള്ളിക്കൊടിക്കുറു പഠപ്പിക്കുൻ വേണ്ടി.

സെലു: ഞാനിത്ര വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

ഹെല: ആവാം. ആത്മരക്ഷയ്ക്കു വേണ്ടി മറ്റു പേരും വഴിയില്ലാത്ത ഘട്ടത്തിൽ ഒരു പക്ഷെ യുദ്ധമാവാം. മറ്റൊരു വഴിയുമില്ല. ശാന്തിയെ വീണ്ടെടുക്കുൻ വശമെടുത്തേക്കാം. എന്നാൽ ശാന്തിയെ തകർക്കുൻ ശത്രുമെടുക്കരുത്. ശാന്തിയുടെ മടിത്തട്ടത്തിൽ സുഖനിദ്രചെയ്യുന്ന രാജ്യത്തിന്റെ ഉറക്കണമെന്നതു—നിശ്ചിത ഹൃദയത്തിൽ വേദനയേല്പിക്കുന്നത്—അഴകേറിയൊരു സംസ്കാരത്തിന്റെ കഴുത്തിൽ കുത്തിവെക്കുന്നത്—നഗ്നമായ മരണം, അച്ഛൻ, ഇതു ധർമ്മമാണോ?

സെലു: എനിക്കു മകളുടെ ഉപദേശമാവശ്യമില്ല. പണ്ടൊക്കെ അമ്മയുടെ ഉപദേശം കേട്ടു നടന്നു. ഇനിയി വയസ്സു കഴിഞ്ഞാൽ അമ്മയുടെ ഉപദേശം കേട്ടു നടന്നു. ഇനിയി വയസ്സു കഴിഞ്ഞാൽ അമ്മയുടെ ഉപദേശം കേട്ടു നടന്നു.

പ്രസ്തുത മുഖമുഖത്തിൽ ഉപദേശം കേട്ടു നടക്കുന്നവർക്കുണ്ടോ? അറിയാത്തതിൽ പരാജയപ്പെട്ടു.

ഫലം: ഓ: അരിസ്റ്റോട്ടിലിന്റെ ഇല്ലത്തു പ്രവചനവും, പഠനിയുടെ ആദ്ധ്യത്തിൽ വ്യാഖ്യാനവും കൂടിച്ചേർന്നു. ഇക്കൂടെ എനിക്കുതന്നെത്തന്നെ ചെല്ലാൻ തോന്നിപ്പോകുന്നു.

സെല്യ: കുറേനാണ്?

ഹെല: അപ്പോ, മലയും, കടലും, പൂഴിയുമല്ല മനുഷ്യന്റെ
ജീവനും അനന്തരവുമല്ല! വിരലിലെണ്ണത്തരത്തിൽ മറി
ച്ചിരിക്കുന്നത്!

സെലു: മതി, മതി—എനിക്കൊന്നും കേൾക്കേണ്ട. (ശബ്ദം).
 (ശബ്ദം വരുന്നു.)

സെലു: കട്ടിയുടെ അടുത്തിരിയ്ക്കും ചെല്ല മെലൻ, കിടന്നു
 ഇട്ടു. (പോകുന്നു.)

ഫെല: (മുകളിലേയ്ക്കു നോക്കി) ഹിംസ അതിന്റെ ആയിരം പടവും വീഴ്ത്തി—ഇഴഞ്ഞിഴഞ്ഞു വരുന്നു. ലോകം മന്ത്രമുപയോഗിച്ച് അതിന്റെ മുമ്പിൽ അന്തഃവിട്ടു നില്ക്കുന്നു—ഇല്ല ഒരു പ്രതിരോധം—നടക്കു ധരത്രി. (ഇരുവരും പോകുന്നു.)

၇၀၈၀၆

സ്ഥലം: യവനരോഷം; ഗ്രാമത്തിലെ നിജ്ജനകുടീരത്തിലെ

മുറി. സമയം: പ്രഭാതം.

(എൻ റീ റേ റെസം അമ്മയം സൗന്ദരിച്ചുകൊണ്ടു പുറത്തേക്കു
വരുന്നു.)

എൻ്റെ: ഞാൻ നിങ്ങൾ തൊട്ട പെള്ളുംപേലും കുടിക്കുക
 വില്ല. ഞാനിതരായവനാണെ വന്നത്. എൻ്റെ അച്ഛനാണെ?

അമ്മ: നിന്റെ പെറ്റമ്മയാണ് ഞാൻ. മാതൃസ്നേഹത്തിന് ഒരു കടപ്പാടുമില്ല?

എന്റെ സ്നേഹത്തിന്. (ചിരിച്ചു) വഴിതെണ്ടുന്ന പിച്ചക്കാരനായി ലോകത്തിലേയ്ക്കു തള്ളി. ഒരു പിടി വററിയവണി തുറത്തിടണയെന്ന ചോദ്യം എന്ന വിരഹകുടുംബം. ഇന്ന് സ്നേഹത്തിന്റെ വില ചോദിക്കുന്നു. നിങ്ങൾക്കു നന്നേ ചിലപ്പോ?

അമ്മ: എനിക്കു തെറ്റുപറ്റി. ഞാനത്രയും പ്രവർത്തിച്ചു. അതു വാസ്തവം. എങ്കിലും ക്ഷമിക്കപ്പെടാത്ത കുറ്റമേതുണ്ട്? ഹാ! മകനെ, കത്തിക്കുളുന്ന വിശപ്പിന്റെ എരിവെഴറി സഞ്ചാരം നീയെന്തിന്റെ. ആ ദുഃഖത്താൽ ഉന്മാദിനിയായി ഞാനേകദേശമേതും ചെയ്തപ്പോയി! ആ സംഭവത്തിന്റെ ശേഷം എത്രയെത്ര രത്നികളിലാണു ഞാൻ കണ്ണീരുകൾ തലയിണ നന്നായിരിക്കുന്നത്. എത്രയെത്ര മനോഹരം ഞാൻ ഉഷണം ഉറക്കവെല്ലാതെ കഴിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഈ ഭവകഥം നെസ്സിൽ നിഴലിക്കുന്നതാണല്ലോ ഞാനീ പ്രപഞ്ചത്തെ മറക്കുന്നു. നിന്നെ വീറു് എനിക്കു കിട്ടിയതു് ഒരു പിടി വറുവാണ്. അന്നുതന്നെ—അപ്പോൾതന്നെ—പഞ്ചശതാപത്തിന്റെ വന്നിപ്പോലയിൽ വെള്ള വെണ്ണിറങ്ങിത്തുറന്നു പോയി. വിശപ്പിന്റെ കീഴെത്ര ഭവകഥമാണെന്നു നിനക്കറിയാമോ? ഇല്ല; നിനക്കു തരിയില്ല.

എന്റെ: എന്നാൽ—അന്തഃശുദ്ധമായ ഈ ചന്ദ്രതപസ് നിങ്ങളെന്തിന്റെ. ഈ മാനസികവ്യായാസയുടെ മർമ്മപീഡനങ്ങളെന്തിന്റെ? പരിഹാസത്തീവീണ തല പുകഞ്ഞു വെറും ഉന്മാത്തനെപ്പോലെ, കത്തിയെരിയുന്ന ഉൽക്കപോലെ ഞാനീലോകത്തിൽ ഭ്രമിക്കുന്നു. സിംഹത്തിന്റെ ശബ്ദങ്ങളും, പുളിപ്പലിയുടെ വിളർ വക്കു്തും, അഗ്നിജിഹ്വ, കനത്ത ഹിമപാതം, ശത്രുവിന്റെ പൊർവാൾ ഒന്നും വകവെക്കൂതെ ഈ ഉന്മാദത്തുള്ളിലിന്റെ പ്രഹരം സഹിച്ചു നാട്ടുകോരം ചുറ്റിത്തിരിഞ്ഞു് ഇവിടെ വന്നെത്തി. ഞാൻ സ്വന്തം ശൈശ്വോത്സാഹങ്ങളാൽ പടനായകനായി. എന്നാൽ അന്നുമിന്നും ആ കളങ്കത്തിന്റെ കരത്ത മുദ്ര എന്റെ നെറ്റിയിൽ മായാതെ കിടക്കുന്നു. ഹേ സ്രീ പറയു—മറുപടി പറയു. എന്റെ അച്ഛനാണോ?

അമ്മ: ക്ഷമിയ്ക്കു മകനെ, പറയാം.

എന്റെ: ക്ഷമിക്കുന്നെന്നും എനിക്കിടയില്ല; പറയു—എന്റെ അച്ഛനാണോ?

അമ്മ: (അർദ്ധസ്വയം) അതേ മുഖമാണിതു്. എത്രവണ്ണം സ്മരിച്ചും സ്വപ്നം കണ്ടിട്ടുണ്ടു്. എത്രവണ്ണം ഞാനിതിനെ മറയ്ക്ക

അപ്പോൾ അനന്തരസ്ഥിതിയിൽ ഭാഗ്യം സങ്കല്പിച്ചുവെന്നും പൊഴിച്ചിട്ടുണ്ട്. എത്രതവണ.

എന്റെ: പറയൂ. എന്റെ അച്ഛനാരോണം?

അമ്മ: അച്ഛനെപ്പറ്റി അറിയാൻ ഇത്ര ദൈവം. മകനേ, എന്താലിടത്തുവെന്ന് നില്ക്കുന്ന ഞാൻ നിന്റെ ആരുമല്ലേ?

എന്റെ: അല്ല—ആരുമല്ല. ആ ബന്ധം നിങ്ങൾതന്നെ അറിയുകയില്ല. ഇവ ലോകത്തിൽവന്നു നിങ്ങൾ പൈതൃക കർമ്മം ആചരിച്ചു. അമ്മയായി സ്വന്തം സ്വന്തംതന്നെ വിറയ.

അമ്മ: ആ കുറ്റത്തിന് മറുപടിയില്ല. മറുപടിയില്ല. കിലോ കിലോ തവണ എന്ന “അമ്മ”യെന്ന വിളിപ്പേര്—ഒരു തവണ—മനോഹരമായി!

എന്റെ: ഞാനിവിടെയു വന്നതു ശ്രീയുടെ ദീനവിചാരം കേൾക്കാനല്ല—പറയൂ. എന്റെ അച്ഛനാരോണം?

അമ്മ: ഞാൻ നിന്റെയൊക്കെയല്ലേ?

എന്റെ: ആരുമല്ല—

അമ്മ: ഞാൻ നിന്നെ പറ്റാത്തൊരു ചുരുക്കം നടന്നിട്ടുണ്ട്. മുഖ നൽകിയിട്ടുണ്ട്. മറുപടിയില്ല ഉറക്കിട്ടുണ്ട്.

എന്റെ: അതു കവിഞ്ഞ അനുഗ്രഹമായിപ്പോയി. നിങ്ങളെത്തന്നെക്കൊണ്ട് കഴിയാത്തതില്ല? നിങ്ങളെത്തന്നെക്കൊണ്ട് പെറുവീണ ഉടൻ എന്നെ കൊന്നില്ല. ഇങ്ങനെ ചെയ്തതിലും എത്ര പുണ്യമായിരുന്നു ആ ശിശുക്കൾ!

അമ്മ: മകനേ!

എന്റെ: എന്റെ അച്ഛനാരോണം. വേഗം പറയൂ. വേഗം പറയൂ. അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ ഭ്രാന്തനായിപ്പോവും—പറയൂ; എന്റെ പിതാവാരോണം?

അമ്മ: അറി, എന്നാൽ കേൾക്കൂ. ഇത്രയുംദിവസം ഞാനതു പറയാതിരിക്കുവാൻ കാരണം അന്നു ഞങ്ങൾ തമ്മിൽ വിവാഹം കഴിഞ്ഞപ്പോൾ—

എന്റെ: അപ്പോൾ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിരുന്നു?

അമ്മ: അന്നെനിക്ക് വെറും പതിനഞ്ചുവയസ്സായിരുന്നു.

അദ്ദേഹം പറഞ്ഞതെന്തോ, അതു ഞാൻ കണ്ണടച്ചു ചിന്താസിച്ചു. ഞങ്ങളുടെ വിവാഹം വെറും താത്സർവ്വവിവാഹമായിരുന്നു.

എൻറീ: വിവാഹം കഴിഞ്ഞിരുന്നു!

അമ്മ: പിന്നീട് അദ്ദേഹം വലിയ തറവാട്ടിലെ ഒരു സ്ത്രീയെ കല്യാണം കഴിച്ചു; എന്നെ ഉപേക്ഷിച്ചു, എന്നെ മറന്നു. ആ കഠിനഹൃദയനായ മനുഷ്യൻ!

എൻറീ: വിവാഹം കഴിഞ്ഞിരുന്നു. ആവൂ! ഫെലിക്സിന്റെ പ്രണയപദത്തിന് അനന്തനല്ല ഞാനെന്നു ബോദ്ധ്യമായി.

എൻറീ: എന്താണ് മിണ്ടാതിരിക്കുന്നത്!

അമ്മ: ആരുടെ പേരാണ് നീയുച്ചരിച്ചത്?

എൻറീ: എന്താണ്, സെല്യൂക്കസിന്റെ പേരാണ് ഉച്ചരിച്ചത്.

അമ്മ: ആ പേരു നീയുമായി എങ്ങനെ പരിചയപ്പെട്ടു? ഞാനേപ്പേരു പറഞ്ഞുവെട്ടില്ലല്ലോ.

എൻറീ: ഞാനെങ്ങനെ അറിയും എന്നോ? ഞാനേദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴിൽ സേനാപതിയായിരുന്നു.

അമ്മ: (സോൾക്കണ്ണം) അദ്ദേഹത്തിന്റെ കീഴിലോ, എന്നിടം തിരിച്ചറിഞ്ഞില്ല?

എൻറീ: (സാത്വർ) ഇല്ല. തിരിച്ചറിഞ്ഞില്ല.

അമ്മ: അദ്ദേഹവും തിരിച്ചറിഞ്ഞില്ല അല്ലേ? കഠിനഹൃദയൻ. സ്വന്തം സന്താനത്തെ തിരിച്ചറിയാത്ത കഠിനൻ! ഒരു ലക്ഷമുള്ളുകളുടെ കൂട്ടത്തിൽനിന്നു ഞാനെന്റെ സ്വന്തം മകനെ ഒരൊറ്റ നോട്ടത്തിൽ തിരിച്ചറിയും. അവനെത്ര മകിന്റേലുംതരി, എത്ര ദിവസങ്ങൾക്കുശേഷം കണ്ടാലും തരി!

എൻറീ: നിങ്ങൾ പറയുന്നതെന്താണ് എനിക്കു മനസ്സിലാവുന്നില്ലല്ലോ. വെറും ഉന്മാദിനിയുടെ ദീനപ്രലപനം. എന്താണ് നിങ്ങൾക്കു ഞ്ഞുപിടിച്ചുവേ?

അമ്മ: അല്ലല്ല. ഞാൻ ഉന്മാദിനിയെന്നല്ല! എന്താലിത്രയെല്ലാം സംഭവങ്ങൾക്കുശേഷം ഞാൻ ഉന്മാദിനിയായില്ല. അതിലാണുള്ളതും. അദ്ദേഹം ചക്രവർത്തി! ഞാൻ ചക്രവർത്തിയുടെ ധർമ്മപത്നി. അദ്ദേഹത്തിന്റെ പട്ടമഹിഷി. അതെ ഞാൻ വെ

മൈത്രി വിചക്ഷാരി. കത്തിക്കുളുന്ന വിരപ്പടക്കൻ സ്വന്തം സ്വന്തനത്തെ വിൽക്കേണ്ടിവന്ന വിചക്ഷാരി. (കരയുന്നു.)

എൻറീ: (അർദ്ധഗതം) ഇതെന്തു്?

അമ്മ: മകനേ സെലൂക്കസ് തന്നെയാണ് നിന്റെ അച്ഛൻ. (എൻറീയോനസ് ചുമർപിടിച്ചു് തളൻ നീല്ക്കുന്നു; അമ്മയുടെ കരളിൽ വീഴുന്നു.)

എൻറീ: മാപ്പതത്ര, അമ്മേ. ഞാനമ്മയോടു് കടന്നു പറഞ്ഞുപോയി. ഓ! പരിത്വജിക്കപ്പെട്ട, ഭോഗ്യംകെട്ട എന്റെ അമ്മേ.....

അമ്മ: എല്ലാം അവിടെയിരിക്കട്ടെ. ഭോഗ്യം കെട്ടവളും പരിത്വജിക്കപ്പെട്ടവളുമാണെന്ന കഥ അവിടെ നീല്ക്കട്ടെ. നിന്റെ കണ്ണിൽ ഇന്ന് ഞാൻ അമ്മ—വെറും അമ്മ മാത്രമാണ്. ഒരു തവണ അമ്മേ എന്നു വിളിക്കൂ. എല്ലാ ദിവസങ്ങളും എല്ലാ വേദനകളും നീങ്ങിപ്പോവട്ടെ. എനിക്കിനി മറ്റൊരാൾയില്ല—അമ്മയെന്ന ആ വിളിക്കേട്ടാൽ—

എൻറീ: രാജവല്ലഭയായിരുന്നവർ ഇന്നിനിലയിലായി—അല്ലോ അമ്മേ!

അമ്മ: വെറും അമ്മ, മറ്റൊന്നും വേണ്ട. അമ്മയെന്നു വിളിക്കൂ. അമ്മയെന്ന് ഉറക്കെ വിളിയ്ക്കൂ.

എൻറീ: എന്റെ അമ്മേ.

അമ്മ: ഒരു വട്ടംകൂടി. ഒരു വട്ടംകൂടി.

എൻറീ: ഇതെന്താണ്—അമ്മയുടെ കരളുകുടിയുന്നു. നിവർന്നിപ്പോൻ പോലും കഴിയുന്നില്ല. വത്ര അമ്മേ. ഞാനമ്മയുടെ പാദത്തിൽ ചെല്ലാം. അമ്മേ!

അമ്മ: എന്റെ കൈ ഒരു തവണകൂടി വിളിയ്ക്കൂ.

എൻറീ: അമ്മേ!

അമ്മ: മതി. മതി. ഇതാണെന്റെ സ്വർഗ്ഗം! എന്റെ തല ചുറ്റുന്നു. മകനേ, എൻറീയോനസ് നീ എവിടെയാണ്?—മകനേ—

(എൻറീയോനസ് തളൻ പറയുന്ന അമ്മയെ താങ്ങിയെടുത്തു നടന്നു പോകുന്നു)

സ്ഥലം—ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കൊട്ടാരം. സമയം—രാത്രി.

ചന്ദ്രഗുപ്തൻ ഏകാകി.

ചന്ദ്രഗു: അവസാനം സൈന്യങ്ങളും നാട്ടുകാരും ശത്രുവർഷത്തിൽ ചേർന്നു. അകത്തും പുറത്തും ശത്രുക്കൾ. രക്ഷപ്പെടേണ്ട കാര്യം വിചാരിച്ചു. ഇതു പ്രകൃതിയുടെ തീരിച്ചടിയായിരുന്നു. എനിക്ക് മനസ്സിലായി! പ്രകൃതി തീരിച്ചടിയായിരുന്നു വിചിത്രം. ആരുടെ മിതതയോടെയായിരുന്നുവോ ആ ആളെ ശത്രുവാക്കി നാട്ടിൽനിന്നു അട്ടിയോടിച്ചു. അതു നാട്ടു കടത്തലല്ലെങ്കിൽ മറ്റൊന്നാണോ? എത്ര അഭിമാനത്തോടുകൂടിയിരുന്നു? ആ ആത്മസുഹൃത്തു എന്റെ മുഖിൽനിന്നു മറഞ്ഞു? വീരവേഷം ധരിച്ച അനന്തരം സംഭവം—ആ മുഖഭാവം—എല്ലാം ഇന്നോർമ്മവരുന്നു. അദ്ദേഹമെന്റെ മുഖത്തുതോക്കി ചേർത്തുപോലെ തോന്നുന്നു:—“ഇത്ര കൃതഘ്നനാണോ, ചന്ദ്രഗുപ്ത നിങ്ങൾ; ഞാനാണോ നിങ്ങൾക്ക് അഭയം നൽകിയവൻ—ആശംസമാനം നൽകിയവൻ. സൈന്യങ്ങൾ നൽകിയവൻ; നിങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ജീവിതമുപേക്ഷിച്ചവൻ, നിങ്ങളെ മഗധാസിംഹാസനത്തിലിരുത്തുവാൻ, ഞാൻ മുഖിച്ചവൻ. അതിനുള്ള സമ്മാനമിതാണോ ചന്ദ്രഗുപ്ത.” പ്രിയ സുഹൃത്തേ, ഈ സമയത്തു താങ്കളുടെ ദർശനം ലഭിച്ചിരുന്നെങ്കിൽ ഹാ! ഞാനാപ്പുണ്യപാപങ്ങളിൽ സാക്ഷാൽ വീണു മരിച്ചിരിക്കുമായിരുന്നു. ഞാനിങ്ങനെ ഇന്നു പറയുമായിരുന്നു;—സർവ്വവും പോകട്ടെ; ജീവിതം പോകട്ടെ, താങ്കൾമാത്രം മാപ്പുനാശം മതി. ഇത്രമാത്രം കേൾക്കാൻ അർഹിക്കുന്നു—“ഞാൻ ക്ഷമിച്ചിരിക്കുന്നു—” സർവ്വവും മിന്നിച്ചിരിക്കുവാൻ. എന്നാൽ ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്തില്ല. ഞാനെന്നോടുകൂടെ പടവെട്ടം. അന്തിമ ക്ലിപ്തങ്ങളുടെ മണിമാളികപോലെ ഇന്ദ്രിയത്തിൽ മറഞ്ഞു പോകട്ടെ മഗധാസർവ്വവും. എന്നാൽ ഞാൻ ക്ഷമിക്കുകയില്ല.

(ഭയഭരൻ വരുന്നു)

ചന്ദ്രഗു: ഓ: ഭരൻ! എന്താണു വിശേഷം?

ഭരൻ: നഗരത്തിന്റെ തെക്കേ കോട്ടമതിൽ തകർന്നുപോയി.

ചന്ദ്രൻ: നന്നായി—പോവൂ. എന്താണു മുഖത്തു നോക്കിമിഴിച്ചു നിൽക്കുന്നത്. പോവൂ.

ചന്ദ്രൻ: ഞാൻ യുദ്ധം ചെയ്തില്ല. (ഭേൻ പോകുന്നു.) ഞാൻ എന്നോടുകൂടെ പകരം വീട്ടും. (മറ്റൊരു ഭേൻ വരുന്നു.)

ഭേൻ: തിരുമേനി—

ചന്ദ്രൻ: നീയേതാണു്; കടന്നു പോ.

ഭേൻ: സത്രക്കുറു—

ചന്ദ്രൻ: സത്രക്കുറു! ആരാണു സത്രക്കുറു? സത്രക്കുളില്ല, അവരെല്ലാവരും ഉറ്റു ബന്ധുക്കളാണു്. വരട്ടെ—നിനക്കു പോവാം. (ഭേൻ പോകുന്നു.)

ചന്ദ്രൻ: സത്രക്കുറുഭേമില്ലാത്തവനാണു് ഇന്നു ഞാൻ. അകത്തും പുറത്തും സത്രക്കുറു. മശധാനഗരിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ വേലിയേറ്റമുണ്ടായിരിക്കുന്നു. ഈ കോളിളക്കത്തിനിടയിൽ തോണിനിക്കുറുള്ള അമരക്കാരനാണു്? തിരയടിയിൽ തോണിമുങ്ങുന്നു. മുങ്ങട്ടെ, മുങ്ങട്ടെ. എന്തൊരനൊന്നാണിതു്; മന്ത്രോപദേശത്തിനിന്നു ചാണക്യനിലു. ആത്മാർപ്പണത്തിനു ചന്ദ്രക്കേതുവുമില്ല. മുങ്ങിത്തുടങ്ങട്ടെ.

(മുന്നാമത്തെ ഭേൻകൂടി)

ചന്ദ്രൻ: അതാ—വേറൊരുത്തനുംകൂടി എത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

ഭേൻ: തിരുമേനി.

ചന്ദ്രൻ: ഇവിടെയൊരു തിരുമേനിയുമില്ല. (കരോരസ്വരത്തിൽ) പോവൂ (പുറത്തു രണ്ടഭേരി.)

ചന്ദ്രൻ: ഇതാരുടെ സബ്ബമാണിതു്. ഈ നടുപ്പാതിരനേരത്തു സമരഭേരി! എന്തു്. യുദ്ധകോലാഹലമാണല്ലോ. യുദ്ധം! ആരു്, ആരുമായിട്ടാണു യുദ്ധം? അതാ വീണ്ടും രണ്ടഭേരിനാദം. ചന്ദ്രൻ, താൻ ജീവിച്ചിരിക്കുകയോ, മരിക്കുകയോ? ഈ യുദ്ധഭേരിനാദം ചെയ്തിട്ടിൽ വന്നലച്ചിട്ടും നീ സവത്തെപ്പോലെ ഇളകാതിരിക്കുന്നു. അതാ നിന്റെ പടയാളികൾ പോക്കളത്തിൽ നിന്നു് അടർത്തുന്നു! അവരുമേതാരുതരായി രാജ്യത്തിനു വേണ്ടി വീണു മരിക്കുന്നു. എന്നാൽ നീ സ്വന്തം ഭവനത്തിൽ കതകടച്ചു് ഉറങ്ങുന്നു. എഴുന്നേൽക്കു—ഉണർന്നുഴനേൽക്കു. ചിന്നിപ്പുരന്ന രാജ്യ

ത്തിന്റെ മീതെ വിദ്യുൽപ്രകാശം വീശിക്കൊണ്ടു് ഉയർന്നുപോവു. ഇവ കൊടുങ്കാറ്റിന്റെ ഇങ്കാരത്തിൽ, യേക്കരവക്രനാദം മുഴക്കിക്കൊണ്ടു് ഉയർന്നുനേൽക്കൂ. പിന്നീടല്ലാം പ്രളയകല്ലേലത്തിൽ അടിഞ്ഞു ചേരട്ടെ—“ജയിക്കട്ടെ! മഹാമഹാമഹാ ജയിക്കട്ടെ.” (മുറ വരണം.)

മുറ: ചന്ദ്രൻ, ഇതെന്താണിതു്?

ചന്ദ്രൻ: അമ്മേ അനുഗ്രഹിയ്ക്കൂ. ഞാൻ പോയിവരട്ടെ.

മുറ: എവിടേയ്ക്കു്?

ചന്ദ്രൻ: പോക്കുളത്തിലേയ്ക്കു്. ഞാനിപ്പോൾ മരിച്ചു. ഇതേ നഴിപ്പിക്കുളത്തിലിട്ടുകൊണ്ടു് സിംഹത്തെപ്പോലെ കരയ്ക്കുകയായി ഞാൻ കിടന്നു മരിക്കില്ല. യുദ്ധക്ഷേത്രത്തിൽ നക്ഷത്രമണി മണ്ഡപത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ—സ്വന്തം സൈന്യത്തിന്റെ നടുവിൽ—അടരുകൊണ്ടു് ഞാൻ വീണ്ടും മരിക്കും.

മുറ: എന്തിനു് റീണമരിക്കുന്നു. നല്ല ആത്മതൃപ്തിക്കുന്നു. യുദ്ധം ചെയ്തും നീ വീരനാണു്. എന്തിനു് മരിക്കുന്നു?

ചന്ദ്രൻ: മരണത്തെ പോലും വഴിയുമില്ല. അകത്തും പുറത്തും നല്ല കളിയാണു്. ആരാണ് നല്ല ആരാണ് ബന്ധു, ഒന്നും തിരിച്ചറിയാനില്ല. നല്ല സൈന്യം മഹാസമുദ്രംപോലെ

മുറ: എങ്കിലും—

ചന്ദ്രൻ: ഇക്കാര്യത്തിൽ “എങ്കിലും” എന്നൊന്നുമില്ല. ഞാൻ മരിക്കാനൊരുങ്ങിയിരിക്കുന്നു. യുദ്ധകോലാഹലം ശ്രവിക്കപ്പെടുന്നു. ആരവിടെ (ഭേദം വന്നു് അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.)

ചന്ദ്രൻ: എനിക്കു് പോക്കുളത്തിലെത്തണം! അംഗരക്ഷകന്മാർക്കു കൽപ്പനകൊടുക്കൂ. അതാ വീണ്ടും വീണ്ടും രണ്ടാമേരി മുഴങ്ങുന്നു. (ഭേദം പോകുന്നു.) അണിയറയിൽ— “മഹാമഹാചന്ദ്രൻ ജയിക്കട്ടെ.”

ചന്ദ്രൻ: ഇതെന്താണിതു്. “മഹാമഹാചന്ദ്രൻ ജയിക്കട്ടെ.” എന്നാണു്? ഞാൻ സ്വയം കണ്ടുകയാണോ? അല്ലല്ല! നല്ല കളിയൊക്കുകയായിരിക്കാം. മഹാമഹാ ചന്ദ്രന്റെ വിജയങ്ങൾ ചാണകുന്ദോടും, ചന്ദ്രകുന്ദവിന്ദോടുകൂടി പൊയ്ക്കിഴിഞ്ഞു. അ

കുത്തു! വീണ്ടും അടുത്തു!—കിടങ്ങിന്റെ അടുത്തു—ആ സ്ഥലം വളരെ പരിചിതമായി തോന്നുന്നു. അതാരാതു? (ചന്ദ്രകേതു വരുന്നു.) (മരയയും ചാണക്യനും.)

ചന്ദ്രതു: സ്ഥലം; വെറും സ്ഥലം.

ചന്ദ്രകേ: എത്തിക്കഴിഞ്ഞു?—പ്രിയ ഭൂതരവേത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഇരുദേവന്റെ കാൽ പിടിച്ചു തിരികെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വന്നിരിക്കുന്നു. ഇനിയെമിട്ടു.

മര: ഇരുദേവ—രക്ഷിക്കണം. (ചാണക്യന്റെ കാൽക്കൽ സർവ്വോത്തമപ്രണാമം ചെയ്യുന്നു. മരയെ എഴുന്നേല്പിക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: എഴുന്നേൽക്കൂ മരേ! ചാണക്യനു എന്തു ചെയ്യാനും കഴിയും. എന്നാൽ അയാൾക്ക് ഒന്നു മാത്രം കഴിയില്ല. മരിച്ച ആളെ ജീവപ്പിക്കുവാൻ ചാണക്യനു കഴിയില്ല! ഒരു ഭയമില്ല. എഴുന്നേൽക്കൂ ചന്ദ്രതു; യുദ്ധത്തിനൊരുങ്ങി നിൽക്കൂ. ചാണക്യന്റെ കന്യാസുഷ്മിസേവ്യം തകർക്കാനുള്ള യവനന്മാരുണ്ടു്?

ചന്ദ്രകേ: പ്രിയസുഹൃത്തേ, എന്താണ് പകച്ചു നില്ക്കുന്നത്? ഈ വിപത്സമയത്തിലൊരിക്കലും കൂടി തേളോട് തേളായി നിന്നു നമുക്ക് പോർക്കളത്തിലിറങ്ങാം. ഒത്തൊരുമിച്ചു ഈ ഹൃദയത്തിൽ മല വന്നു വീണുവെങ്കിലും തരിഞ്ഞു തകന്നു തരിപ്പണമായി പ്പോവട്ടെ.

ചന്ദ്രതു: ചന്ദ്രകേതു—പ്രിയസുഹൃത്തേ—പ്രിയസഹോദരേ! (അങ്ങോട്ടു ചെന്നു ഗർവ്വാഗ്രേഷം ചെയ്യുന്നു.)

രംഗം ൬.

സ്ഥലം—മഗധത്തിൽ ചന്ദ്രകേതുവിന്റെ ഗൃഹം. സമയം രാത്രി. (മരയയും സഖികളും.)

മരയ: പാട്ടുവിൻ; ഇത്തം വെണ്ണുവിൻ. മഹാരാജ ചന്ദ്രതുപ്തൻ യവനചക്രവർത്തിയെ ജയിച്ചു വന്നിരിക്കുന്നു. എന്തൊരനന്ദമാണിതു്.

(പാട്ടും.)

മതിമുഖിമാരെ മതി കുളിരുമനസ്സിൽ ഇത്തം മുദിക്കുവിൻ നമുക്കിന്നു സുഖനമല്ലെ

വിധുരജീവിതമുയലാടിക്കളിക്കട്ടെ മേന്മേൽ
മധുരസംഗീതസുഖത്തിരത്തല്ലിൽ

കണക്കിനു മുരുകനു കാലലയങ്ങളോടൊത്തു

കലരട്ടെ മധുരങ്ങൾ രാഗരാജപാലം.

ജീവിതവും മരണവും പുണരട്ടെ പരസ്സരം

ഭൂവിൽ നരകമിറങ്ങിയി ഏകം മാധുര്യം.

അവനി വെളിച്ചം വീതം വിധത്തിലേയ്ക്കുയരട്ടെ

കുഴൽ വെപ്പു തോരം നൃത്തം വഴിഞ്ഞിടട്ടെ.

വഴിയട്ടെ മിഴികളിൽ പ്രഭയും സുസ്ഥിതങ്ങളും

നകരട്ടെ ഗാനരസമകുചന്ദ്രന്മാർ.

തെളിവെളിച്ചത്തിൻ നീരിൽ കളിച്ചു പൂച്ചിലിടട്ടെ.

പുളകകഞ്ചകം മുടിപ്പുതച്ച ഭൂമി.

നോസഖി: നീ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിജയപാദം പാടുന്നു. എന്നാലതിന്റെ നായകനായി കേൾക്കുന്നില്ലല്ലോ!

മറയ: ഞാൻ പാടുന്നത് എനിക്കോരങ്ങത്തിനാണ്, മറ്റൊരാൾക്കല്ല. വസന്തം വരുന്നതെന്നോ അന്നു കണ്ടിട്ടില്ല തെന്നൽ തിരയിൽ നീന്തിക്കളിക്കുന്ന പുന്തളിരകളിങ്ങത്ത് പ്രകൃതി തെറ്റിയുണന്നു നോക്കുന്നത്? അദ്ദേഹമത്ത് കണ്ടാലും കണ്ടില്ലെങ്കിലും അറിയാതെ കേൾക്കാനും പകരം നല്ലൊരുമല്ല കയ്യിൽ തന്റെ പുഷ്പനികഞ്ജത്തിലിരുന്ന പാടുന്നത്. അതിന്റെ സുഖം സ്വന്തം സുഖത്തിൽ പൂർണ്ണമാണ്.

സഖി: നീ അദ്ദേഹത്തെ സ്നേഹിക്കുന്നു. അതേസമയമദ്ദേഹത്തിൽനിന്ന് നീ സ്നേഹം പ്രതീക്ഷിക്കുന്നില്ല. നീ പകരമൊന്നും ആവശ്യപ്പെടുന്നില്ല അല്ലേ?

മറയ: എന്റെ പ്രേമം എന്റെ സ്വന്തം സമ്പത്താണ്. എന്റെ പ്രേമം സ്വയം പൂർണ്ണമാണ്. ഞാനാപ്രേമത്തിൽ മുഴുകിക്കിടക്കുന്നു. അദ്ദേഹം കാണാനിട വെക്കുന്നതിൽനിന്ന് ഞാനകന്നു നില്ക്കുന്നു.

മൂന്നാമത്തേവർ: അതുതന്നെ! അദ്ദേഹം നിന്നെ സ്നേഹിക്കുന്നില്ല. നീയോ സ്വന്തം ജീവിതം നിശ്ചിതാനുസം അദ്ദേഹത്തിന്റെ കൽക്കുലപ്പിച്ചു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ ജീവൻ രക്ഷിച്ചു.

മരയ: എനിക്കു് ആയിരം ജീവനമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അത്രയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാല്പലർപ്പിക്കുമായിരുന്നു. എന്നാൽ ധേഭുഃഖമാണുള്ളതു്. അദ്ദേഹത്തിനു് നൽകുവാൻ എന്റെ പക്കലൊന്നുമില്ല.

രണ്ടാമത്തേവർ: എന്തു്! ഒന്നുമില്ലേ?

മരയ: എനിക്കു് സൗന്ദര്യമില്ല.

മൂന്നാ; ആരുപറഞ്ഞു, നിനക്കു് സൗന്ദര്യമില്ല എന്ന്.

മരയ: എനിക്കു് സൗന്ദര്യമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ അദ്ദേഹം ചെറുകുറിയന്റെ നേക്കു് നോക്കുമായിരുന്നു. എനിക്കിടയ്ക്കിടെ തോന്നാറുണ്ടു്—ഈ പ്രപഞ്ചത്തിലെ മുഴുവൻ സൗന്ദര്യവും എനിക്കു് സംഗ്രഹിച്ചാൽ ആ വിശ്വസൗന്ദര്യമുദത്തിലെ ഒരേരേ ഉറവും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കാല്പലെയ്ക്കു് ഒഴുക്കുമായിത്തന്നേനെ! എന്നാലൊന്റെ പക്കലൊന്നുമില്ല.

ഒന്നാമതവർ: നിനക്കു് വിഭവതരിക്കാൻ കഴിയത്തക്ക ഒരു ദ്രവ്യമുണ്ടു്.

മരയ: എന്നാൽ പുഷ്പനതു വേണ്ട; അദ്ദേഹമാഗ്രഹിക്കുന്നതിതാണു്—“സൗന്ദര്യം.”

രണ്ടാ: പുഷ്പൻ! അപഹരന്തരിയം.

മരയ: (നൈവീഴ്പ്പിട്ടു്).....ഇന്ന് മഹോത്സവദിവസമാണു്. ഞാൻ കൊണ്ടു് വരിവിട്ടത് മുഖത്തു് പ്രഭേത സൂര്യകിരണങ്ങൾ പന്നിഴുന്നതുവരെ—പറപകുട്ടെ കളകളും, തളന്നിങ്ങളെക്കുറ്റു സമരത്തിൽ നണങ്ങിച്ചേരുമ്പരെ—പാടുവിൻ!

(ഗൃത്തഗീതം) (മുറവരുന്നു)

മുറ: മരയേ! മരയേ! ഹാ, അവൾ ഉത്സവ ലഹരിയിൽ മുങ്ങിക്കിടക്കുകയാണു്. ഭേദഗുണ്ടെങ്കിൽ ആ പറവം തന്റെ സമോരൻ യുദ്ധത്തിൽ മരിച്ച കഥ ഇനിയു മറിഞ്ഞിട്ടില്ല. അറിയുമ്പോളറിഞ്ഞുകൊള്ളുക. ഞാനെന്തിന്നു പറഞ്ഞറിയിക്കണം? ഈ ലോകത്തിൽ ഭുഃഖവർത്തമാനം പറയുന്നവർ മുഴക്കമല്ല (മുമ്പിൽ ചെന്നു്) മരയേ.

മരയ: (തിരിഞ്ഞുനോക്കി) ആരു? അമ്മയേ?

മുര: മരയേ, ഒരു വീശേയമുണ്ടു്.

മരയ: എന്താണു് അമ്മേ.

മുര: എത്രയോ ദിവസങ്ങൾക്കു ശേഷം എന്റെ ആൾ നിറുപ്പവറി (മരയയെ മറിലണച്ചു) നീയുണൗ മകളെ എന്റെ പത്രവധു നീതന്നെയായിരിക്കും ഭാരതത്തിലെ ഭേവി സമുദ്രജ്ഞി.

മരയ: മഹാരാണിയോടൊന്നിച്ച്കൊള്ളുന്നു. ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പത്നീപദത്തേയും, ഭാരതത്തിന്റെ അധീശപരീപദത്തേയും മരയ തുണവർത്തിക്കുന്നവളാണു്. ഭാരതസമുദ്രാണു് ചന്ദ്രഗുപ്തനെക്കുറിച്ച് മരയ രാജകുമാരിയുണൗ. എന്തിനാണു് വെറുതെ കളിയാക്കുന്നതു്, മഹാരാണി?

മുര:—ഇതെന്താണു് മരയേ. ഞ്ഞെറിക്കലും കളിയാക്കലായില്ല. മകളേ ഇതു് സത്യമാണു്.

മരയ: (അർത്ഥഗതം) സത്യം. ഇതു സത്യമാണോ? ഇതെല്ലാം എന്റെ ആൾക്കായിട്ടു കവിഞ്ഞതാണു്. എത്ര ആകുഷ്ടികമാണു് ഇവ നിന്റേ സൗഭാഗ്യം! ഇതെത്ര തീവ്രമാണു്. എത്ര ദുഷ്ടമാണു്. അമ്മേ, അമ്മേ (മരയുടെ മറിയ്ക്കൽ തലവെച്ചു കരയുന്നു.)

മുര: എന്തിനാണു മകളെ കരയുന്നതു്?

(ചാണക്യൻ വരുന്നു)

ചാണക്യ: ഇതെന്താണിതു്. മുരേ, ഇതെല്ലാകൊണ്ടാണു്.

മുര: വിജയോത്സവം.

ചാണക്യ: ഓ: (മരയയുടെ നേക്കുനോക്കി നെടുവീർപ്പിട്ടു്) മരേ ഞാൻ സന്ധിചെയ്തിട്ടുണ്ടു്. എന്നാലിനിയും സന്ധിപത്രത്തിൽ ഒപ്പു വെച്ചിട്ടില്ല.

മുര: എന്തെങ്കെയാണു സന്ധി നിയമങ്ങൾ?

ചാണക്യ: മഹാരാജ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ സെലൂക്കസിന്നു 500 ആനകളെ കൊടുക്കാൻ. പകരം സെലൂക്കസ് ചന്ദ്രഗുപ്തനു ഹിന്ദുക്കളിന്നു തെക്കും കിഴക്കുമായി പീടിച്ചുടക്കിയ രാജ്യമത്രയും തിരികെ കൊടുക്കുവാൻ സന്ധിനിയമങ്ങളുടെ രക്ഷാബന്ധമെന്ന നിലയിൽ ചന്ദ്രഗുപ്തനു സെലൂക്കസിന്റെ മകളെ കല്യാണം കഴിച്ചു കൊടുപ്പാൻ.

മുര: ഇതെന്തു? വേണ്ട. വേണ്ട. എനിക്കു ചക്രവർത്തി സെ ലൂക്കസ്സിന്റെ മകൾ വേണ്ട. (ഹായയെ മാറോടണച്ചു) ഇവളാ ണ്ണന്റെ പുത്രവധു.

ചാണക്യ: എന്നാലീതു ചാണക്യന്റെ നിശ്ചയമാണ്.

മുര: ഏന്നാലീ അനാഥ—

ചാണക്യ: രാജ്യത്തിന്റെ നന്മയ്ക്കു വേണ്ടി സ്വന്തം ക്ഷത്രി സപരത്മത്തെ ബലികഴിക്കാൻ ഹായയ്ക്കു കഴിയും (പോകുന്നു.)

മുര: മകളേ എന്നാണീമുഖം ഗ്രാമണത്തിൽമുടി നിറം കെട്ടു പോയതു്. നിശ്ശേഷങ്ങളായ കണ്ണുകൾ ഇളകാതെ നില്ക്കുന്നു. അ മർത്തിപ്പിടിച്ച ചുണ്ടിണിയ്ക്കുള്ളിൽ അവ്യക്തരോധനം നിഴലിക്കുന്നു. വെറും കരിങ്കൽ പ്രതിമപോലെ നില്ക്കുന്നു. ഹാ എന്റെ ഭാഗ്യം കെട്ട മകളേ. (പോകുന്നു.)

ഹായ: സ്വപരത്മം: ക്ഷത്രിസപരത്മം. ഹേ ബ്രാഹ്മണ, നിന്നെ ജ്ഞെറിഞ്ഞു. പുരുഷന്റെ മുമ്പിൽ സ്ത്രീയുടെ സുഖദുഃഖങ്ങൾ മാത്ര മല്ല, സ്ത്രീയുടെ ജീവിതം, പ്രേമം എല്ലാം ക്ഷത്രിമാണ്. ഭഗവൻ അങ്ങെന്താണു ചെയ്തതു്. ഒരേ ഞൊടിയിൽ രണ്ടും—പ്രേമവും മരണവും, ആനയും നിരായയും, സ്വർഗ്ഗവും നരകവും, ഭൂമണ്ഡലം വട്ടം ചുറ്റുന്നു. ഒരേ തക്ഷത്രവും സൂര്യനെപ്പോലെ കത്തിച്ചു ലിച്ചു കെട്ടടങ്ങുന്നു. ഒരു മനോഹരമായ മൃതശ്വപതിയോടൊപ്പമു യന്ം നെടുവീപ്പിൽ ഇടകലൻ ചേരുന്നു:—

അങ്കം ൫. രണ്ടാം ച.

സ്ഥലം: നന്ദന്റെ ആദ്യത്തെ പ്രമോദോദ്യാനം. സമയം രാത്രി.
(സെലൂക്കസ്സും ഫെലനും)

സെലൂ: അപരിഷ്കൃതനായ ചക്രവർത്തിയായി യവനസ ഇറ്റിന്റെ മകൾ ഫെലന്റെ വിവാഹം. ഈ മാനംകെട്ട സന്ധി കൊണ്ടുള്ള വിടുതൽ ഞാനാവശ്യപ്പെടുന്നില്ല; ഇല്ല ദരിക്കലുമില്ല.

ഫെലൻ: ഇനിയും ഈ ഗർവ്വംകൊണ്ടു തലയുയർത്തിപ്പിടി ച്ചിരിക്കുന്നതു ഭൂഷണമല്ല. ഇന്നും തലയുയർത്തിപ്പിടിച്ചു നില്ക്കാൻ നാണമില്ലല്ലോ!

സെലു: എത്രത്തുറോക്കി, ഫലമുണ്ടായില്ല. ഇതിലെന്താണ് ലക്ഷിക്കുന്നുള്ളത്?

ഫെലൻ: ആരുപറഞ്ഞു അങ്ങയോട് ചെന്നെത്തുക്കുൻ. ചന്ദ്രഗുപ്തനെക്കുറിച്ചു എന്തപരശ്വരമാണ് ചെയ്തിട്ടുള്ളത്? യവനന്മാരുമായി ഒരു വഴക്കിനും പേരുകൊണ്ടെ അദ്ദേഹം സ്വന്തം കുറും നോക്കി അടങ്ങിയിരിക്കുക; സിന്ധുനദിക്കക്കരെ നാടുവാണിരിക്കെ അങ്ങ ചെന്നെത്തു. ഞാനതിന്റെ ഫലത്തെക്കുറിച്ചു മുമ്പേ പറഞ്ഞു. നിന്നായി; വളരെ നന്നായി!

സെലു: നന്ദു ജയിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിലാണ് നിനക്കു സന്തോഷമെന്നു തോന്നുന്നു.

ഫെലൻ: എന്തു പറഞ്ഞു പറഞ്ഞു. യവനൻ തോറ്റു എന്നാൽ ധർമ്മം ജയിച്ചു. അപ്പോൾ, ആരു ഒരു പ്രതിഷ്ഠ നേടിയ രാജ്യത്തിന്റെ നാനിക്കു ഭംഗമുണ്ടാക്കുന്നു, അകത്തെ പ്രജയായാലും പുറത്തെ ശത്രുവായാലും അവൻ കൊലപാതകിയാണ്. അമ്മമരരെ മക്കളില്ലാത്തവരോട്—കിടാങ്ങളെ അച്ഛനില്ലാത്തവരോട്—പ്രതിവ്രതകളെ വൈധവ്യദുഃഖത്തിൽ മുക്കുൻ—രാജ്യത്തെങ്ങും കർത്തിക്കളെന്ന ഭയം പടർത്താൻ—ആരുദ്യമിക്കുന്നു, അവൻ കൊലപാതകിയാണ്. എന്നാലിതെല്ലാമെന്തിനുവേണ്ടി? വെറും പുകൾപ്പെരുമയ്ക്കുവേണ്ടി—പിടിച്ചെടുത്തുകിയാലൊതുങ്ങാത്ത തീവ്രമോദനം നിമിത്തമുണ്ടായ നേരംപോക്കിനുവേണ്ടി; എന്തൊതിർകവിഞ്ഞ പാപം!

സെലു: അപ്പോൾ ഞാനുമൊരു പാപിയായി.

ഫെലൻ: ആ പാപഫലം അറിഞ്ഞുവേണ്ടുന്നതു്.

സെലു: യുദ്ധത്തിൽ ജയപജയങ്ങൾ സംഭവിക്കുമെന്ന്; ഇത്തവണ തോറ്റുപോയി. ഇനിയത്തെ പ്രാവശ്യം—എന്നെ വിട്ടുകഴിഞ്ഞാൽ—നോക്കിക്കോളൂ!

ഫെലൻ: വിജയം വരിച്ചു അപരിഷ്കൃത ചക്രത്തിന്റെ മയം വിട്ടയച്ചുതേക്കും! അല്ലേ? ഇന്നപ്പഴയ പ്രതിജ്ഞയെല്ലാ മെവിടെയാണപ്പോ? വിജയമോ മരണമോ എന്ന പ്രതിജ്ഞ: നന്നായില്ലല്ലോ—ഓ! എന്തൊരധഃപതനമാണിതു്.

സെല്വ: നിന്റെ മുഖത്തുനിന്ന് ഇത്തരം വാക്കു്; ഇന്നെന്റെ ദുഷ്ടതയുടെ അങ്ങേ അറമായിരിക്കണം. ഇതിലധികമെന്തുതന്നെ സംഭവിക്കുന്നുണ്ടു്. തള്ളയില്ലാത്ത ആരെ മാരോടണച്ചു താലോലിച്ചു് ഇത്രയുങ്കാലം ഞാൻ പോറ്റിവളത്തിയോ— ഈ വിജയയാത്രയിൽ എല്ലാം ഉപേക്ഷിച്ചും ആരുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തെ മുറുകെ പിടിച്ചുവോ, അവർ— ആ കുമാരകുടുംബം—അതെ, അവളിന്നു് എന്നേക്കുമുള്ളതായില്ലെന്നു. ഭാഗ്യത്തിന്റെ തിരിച്ചടി (തൊണ്ടയിടി) യുദ്ധത്തിൽ തോറ്റവനെപ്പോലും എന്നെ പരക്കേല്പിച്ചിട്ടില്ല. എന്നാലീനിന്റെ വാക്കുകൾ—(തലതാഴ്ന്നു.)

ഫെലൻ: ഇല്ലാത്ത എനിക്കു തെറ്റപറ്റി, മറപ്പുതന്നു. അല്ലല്ല! എന്റെ കുറ്റം പെരുത്തതല്ല! എന്നാൽ മുളളിൽ തട്ടിയ വേഷമേയോടെ—തിളച്ചു വെറുങ്ങുന്ന അഭിമാനത്തോടെ—ഞാനീകർണ്ണമുണർത്തിച്ചുപോയി? ഇതു് സ്വന്തം സ്വന്തത്തോടു് അങ്ങയുള്ള ആ പാവനവികാരത്തിൽനിന്നു് ഉദിച്ചുവന്നതാണു്. കയ്യുണകുളകുടത്തിന്റെ മധുരമമേറിയ ശുദ്ധതത്തിന്റേയും സത്താണീ മൊഴി. എന്നാൽ അച്ഛൻ അങ്ങു് വിട്ടതൽ നേടി, യവനൻ പറ്റിയ ആപത്തിന്നു് പകു വീട്ടു. ഞാനച്ഛനെ വിട്ടവിയ്ക്കും. അതേ ഞാൻ ചന്ദ്രഗുപ്തനെ വിവാഹം ചെയ്യും.

സെല്വ: എന്നെ വിട്ടയക്കാനുള്ള വിലയായി നിന്നെ കൊടുക്കുവാൻ നിന്റെ അച്ഛനു് നിവൃത്തിയില്ല.

(ചന്ദ്രഗുപ്തൻ വരുന്നു.)

ചന്ദ്രഗു: വേണ്ട; യവനസമുദായേ എനിക്കു വിലയാവശ്യമില്ല. ഇന്നുമുതൽ താങ്കൾ ബന്ധന വിചിതനാണു്. പോകാം. വേണമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ ഒരിക്കൽകൂടി മയധത്തെ ആക്രമിച്ചു നോക്കൂ. ചന്ദ്രഗുപ്തൻ താങ്കളെ കരത്തിരിക്കും. പോവൂ. ഹേ, രാജകുമാരി നിങ്ങളെ ഞാൻ വിട്ടയച്ചിരിക്കുന്നു—ആരവിടെ?

സെല്വ: എനിക്കെന്നും മനസ്സിലാവുന്നില്ലല്ലോ?

ചന്ദ്രഗു: യവനചക്രവർത്തി, ഹിന്ദുസമുദായം അത്രയ്ക്കൊന്നു മപരിഷ്കൃതമല്ല. സിങ്കന്ദർഷയ്ക്കു രാജാ പക്ഷപാതമൻ നൽകിയതെന്നോ ആ മൊഴി നൽകത്തക്ക കെൽപ്പു് ഇന്നും ആ സമുദായം

ഭയത്തിനാണു്. വീര, അങ്ങ വിമുക്തനാണു്. ആരവിടെ (ഭക്തൻ വരുന്നു.)

ചന്ദ്രതപസ്: ഇവരെ ഞാൻ വിട്ടയക്കാൻ കൽപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ശരി, ചന്ദ്രതപസ്, എന്നാൽ പിന്നെ (പറഞ്ഞു)

സെലു: (സാക്ഷാത്ം) ഹേ ഭാരതചക്രവർത്തിൻ, അങ്ങ മഹാ പുരുഷനാണു്, മഹാത്മാവാണു്. പണ്ടൊരു ദിവസം തങ്കമെന്റെ ജീവൻ കയ്യിൽ. ഞാനതു മാനിതില്ല. ഇന്നു് ഒരു നിയമവും വെക്കുന്നതെ എന്നെ വിട്ടയച്ചു. ഇന്നു് എനിക്ക് മഹാത്മാൻ നിവൃത്തിയില്ല. ചക്രവർത്തിൻ ഞാനിന്നു തങ്കമെന്റെ എല്ലാ സന്ധിവ്യവസ്ഥകൾക്കും പൂർണ്ണമനസ്സോടെ കീഴടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. ഏതേതു സാമ്രാജ്യഭാരങ്ങളെനിക്കു നഷ്ടപ്പെടുത്തേണ്ടതോ അതെല്ലാം വീണ്ടും കയ്യടക്കേണ്ടതെങ്കിൽ തിരിച്ചുകിട്ടിയെന്നുവരും. കാരണം നിങ്ങൾ ഹിന്ദുവാണു്.

മെലൻ: ഹിന്ദുവാണെങ്കിലും മനുഷ്യനാണു്.

സെലു: മെലൻ! (സവിസ്തരം മെലന്റെ മുഖത്തുനോക്കി നിൽക്കുന്നു. മെലൻ തലതാഴ്ത്തുന്നു)

ചന്ദ്രതപസ്: ഹേ, രാജകുമാരി, ഞാൻ ഭവതിയുടെ സമ്മാനത്തെ ശിരസ്സു കെട്ടിപ്പൂ അഭിവാദ്യം ചെയ്തു സ്വീകരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഞാൻ ഭിക്ഷക്കു് അർഹനാണു്. ഞാനങ്ങയുടെ പുത്രിയുടെ ദിവ്യ പ്രേമത്തിൽ പണ്ടു മുഗ്ദ്ധനായിരുന്നുവെന്നു പറയാതെ മരിക്കുന്ന പരാജയപ്പെട്ടതല്ല. ഇന്നല്ല എത്രയോ നാളുകൾക്കു മുമ്പു യേശുന ശൈശവങ്ങളുടെ ഭരണസന്ധിയൽ, സിന്ധു നദീതീരത്തിൽ ഗ്രീഷ്മകാലത്തിൽ തിളക്കംപൂണ്ട സന്ധ്യസമയത്തു് ഈ പ്രശാന്തമായ കൊച്ചുമുഖം എന്റെ മനോഭാഷിപഥത്തെ അലങ്കരിച്ചു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഓരോ ഭാവനാലങ്കാരത്തിലും ആ മുഖം നിഴലിച്ചുവന്നു. എന്റെ ഭാവനകളെ താഴെത്താഴത്തോടു കൂട്ടിയിടിക്കുക. എന്നാൽ യേശുനത്തിലെ ആ മധുരസ്വപ്നം സഫലമായല്ലോ, ഹൃദയക്ഷേത്രത്തിലെ ആ മഹാമഹിമ കണ്മുഖത്തിൽ വന്നു നിന്നല്ലോ, ഇന്നു് എല്ലാ ഭക്തന്മാർക്കും മനുജന്മാർക്കും യാണെന്നതാണു്. അവർ എന്റെ താഴെത്താഴത്തോടു കൂട്ടിയിടിക്കുന്നു. ഇന്നു് ആ തെങ്ങവം—ആ ഉത്തരവം—ആ

സ്വർഗ്ഗം—എന്റെ പരപരത കൈപ്പിടിയിലൊതുങ്ങി ഞെരുങ്ങുകയാണ്—ഇല്ലില്ല. ചന്ദ്രകേള അവസാനയാത്രാസമയത്തു ഹരയയെ എന്റെ കയ്യിലേല്പിച്ചുവെച്ചാണ് പോയത്. അതെന്റെ ആത്മസുഹൃത്തിന്റെ അന്തിമാഭിലാഷമായിരുന്നു. ഞാനേതു നിറവേറാണ്! ഭാരതവർഷത്തിലെ ഭാവി രാജമഹിഷി മലയരംഭകമാരി ഹരയയാണ്. (ഹരയവരുന്നു.)

ഹരയ: തിരുമേനി അങ്ങു വലിയ ഭയയുള്ള ആളാണ്. എങ്കിലും ഹരയ ആ ഭയനല്ലെന്ന സമ്മാനത്തിന്റെ പിശുക്കാര്യല്ല. ഭാരതസാമ്രാജ്യം അനുരൂപയായവർ യവനരാജകുമാരിയായ ഹെലൻതന്നെയാണ്. (ഹെലനോടു) പ്രിയസഹോദരി, വേതിയറേണ സൊഭാശ്വവതി. കാശണം മഹാരാജ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ വേതിയെ സ്നേഹിക്കുന്നു. ഞാനിതാ പരിപൂർണ്ണമനസ്സോടെപ്പോ എന്റെ ഹൃദയനീക്ഷേപത്തെ, എന്റെ സർവ്വസപത്ത വേതിക്കു ലാഭംചെയ്യുന്നു. വരൂ സഹോദരീ (പരദാത്തഭാവത്തിൽ ഹെലന്റെ കൈപിടിച്ചു ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ കയ്യോടു ചേർത്തു) ഈ അനൗപരണത്തെ സ്വന്തം ഹൃദയത്തിൽ ധരിച്ചു. ഇതാണെന്റെ ജീവിതത്തിലെ ഏറ്റവും ഗൌരവംനിറഞ്ഞ മഹർത്ഥം. എന്നാൽ ഹേ, സഹോദരി, എത്ര വമ്പിച്ച വില നൽകിയിട്ടാണു ഞാൻ ഈ ഗൌരവം നേടിയതെന്ന കഥ വേതിയറിയുമോ? (മുട്ടപടംകൊണ്ടു മുഖംമൂടി മറയ്ക്കുന്നു.)

ചന്ദ്ര: (കുതിച്ചുണർന്നവനെപ്പോലെ അർത്ഥശയം) അതുവെച്ചു, തീരെവെച്ചു. ഒരുകാലത്തും വെച്ചു; ഹേ ചക്രവർത്തിൻ, താങ്കൾ സ്വതന്ത്രനാണ്.

സെല്പ: എന്തൊക്കെയാണുണ്ടായത്?

ഹെലൻ: ഒന്നും മനസ്സിലായില്ല!

സെല്പ: നീ ചന്ദ്രഗുപ്തനെ വിവാഹം ചെയ്യുമോ?

ഹെലൻ: ഉവ്വ്. അപ്പോ അന്തമതി ത്തു.

സെല്പ: അന്തമതിതന്നെ. എന്നാൽ ഒരിക്കലും—സ്വപ്നത്തിൽ പോലും ഞാനിതാശോചിച്ചതല്ല. (ചിന്താവഷ്ടനായിപോകുന്നു.)

ഹെല: ഈ വിവാഹം എന്തിനാണെന്നാണ് അങ്ങു വിചാരിച്ചത്?

രിക്കുന്നത്. എത്രയോ വാദപ്രതിവാദങ്ങൾക്കും, അനന്യ വിനയങ്ങൾക്കും കഴിയാത്ത ഒരു കാർഷ്ടമാണ് ഞാനീവിവാഹം വഴിക്കേടിയിരിക്കുന്നത്. എന്റെ ജീവിതസാധനകളുടെ സിദ്ധിയാണീ വിവാഹകർമ്മം. പ്രേമം? എന്താണ് പ്രേമമുദിക്കുകയില്ല? ആ ശൗർത്യം കരുണാപൂർണ്ണങ്ങളായ കുണ്ഡലം, ആ വലിയ ഹൃദയം, ഇത്രയെല്ലാമുണ്ടായിട്ടും സ്നേഹിക്കാൻ കഴികയില്ല! എന്റെതോനസംമാപ്തത്ര, ഭഗവാൻ മനസ്സുറപ്പുണ്ടാക്കിത്തരൂ.

(പോകുന്നു.)

൯ ൦ ൯ . . ൨ .

സ്ഥലം: ചാണക്യന്റെ പണ്ഡിതശാല, സമയം പ്രഭാതം.

(ചാണക്യനെപ്പറ്റി)

ചാണക്യ: ഒരു മഹാസമുദ്രമുഖം; എന്നാൽ അതിൽ തിരമാലകളില്ല! ഞാനു നിശ്ശബ്ദവും, അപാഠവുമായിരിക്കണം. സൂക്ഷിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ അതു് അപാഠമുദൃതപ്രപോലെ സ്ഥിരമായി കാണപ്പെടുന്നു. (മെല്ലെ മെല്ലെ നടന്നു നെടുവീർപ്പിട്ടു ക്ഷമാഗ്രഹം! ഇല്ല സ്നേഹമുന്മുഖ്യതയുടെ വിടവടക്കാൻ അതിന്നു കഴിയില്ല. കൂമ്പാരം കൂട്ടിവെച്ചു ഹൃദയോൽക്കണ്ഠകൾ, തൈരീകളവപോലെ ഇടയ്ക്കു പൊട്ടിച്ചുപ്പെടുന്നു. തന്നത്താൻ വെട്ടുവെണ്ണിടിയുന്ന. സ്നേഹപ്രവാഹം ഹൃദയഭിത്തിയെ തെക്കുതു മുന്നോട്ടുപാഞ്ഞു. തലച്ചോറിന്റെ ചുറ്റിൽ ആവിയാലിപ്പൊങ്ങിപ്പോകുന്നു. (സ്ഥിരദൃഷ്ടിയോടെ അതിദൂരത്തു പ്രകാശം പുറപ്പെട്ട മൈതാനഭൂമിയിലേയ്ക്കു നോക്കി വീണ്ടും) ഈ മനോഹരപ്രഭാതം ഈ ഗാഢനീലിമ—അതെ ഒരു ദിവസം—ഇതുപോലെ (നിമിത്തമുനോക്കി) ആരാതു് (പടികുവൽക്കാരമുനോടുകൂടി കാർത്ത്യായനൻ വരുന്നു.)

ചാണക്യ: അടട! മുപ്പര രണ്ടാമതും വരുന്നു. അല്ലേ?

കാർത്ത്യായന: എന്തിനാണ് ഉള്ളിലൊന്നുവെച്ചു പുറത്തു ഭംഗിയൊക്കുന്നത്? ഞാൻ നിങ്ങളുടെ തടവുകാരനാണ്—ഞാൻ കുറേക്കാരനാണ്—ശിക്ഷയ്ക്കുതക്കിട്ടാണ് ഞാൻ വന്നതു്.

ചാണക്യ: കയ്യോമമഴിയ്ക്കൂ, (ഭടൻ അഴിക്കുന്നു) നാമിടം വരമിന്ന് സമന്മാരാണ്, ഒരു വ്യത്യാസമില്ല.

കാർത്ത്യായന: തീർച്ചയായും വ്യത്യാസമുണ്ട്. ഞാനിന്ന് കാവലുറായ ഭടന്മാരുടെ നടുവിൽ തടവുകാരനാണ്; അങ്ങു സ്വതന്ത്രനാണ്.

ചാണക്യ: നിങ്ങളെല്ലാവരും പുറത്തു പൊയ്ക്കൊള്ളിൽ. (ഭടന്മാർ പോകുന്നു)

ചാണക്യ: നമ്മളാരും ഒരു വ്യത്യാസമില്ല, സമോദരം.

കാർത്ത്യായന: വ്യത്യാസമില്ല. താങ്കളുടെ ചൂണ്ടാണിവിരലിന്റെ തലപ്പത്തു് തുണിക്കിടക്കുന്ന എന്റെ ഭാവിജീവിതനിമിഷങ്ങൾ! താങ്കൾ വിധികർത്താവും ഞാൻ കററക്കാരനായ തടവുകാരനാണു്. താങ്കൾ, ഒരു മഹാസാമ്രാജ്യത്തിന്റെ ഭരണാധികാരിയാണ്.

(കാർത്ത്യായനനെ വിമുക്തനാക്കി.)

ചാണക്യ: അക്കാര്യം വിട്ടു! ഈ ഹൃദയത്തിൽ കൈവാരം കുത്തിയിറക്കി താങ്കളുടെ മന്ത്രിപദത്തിലേയ്ക്കു് വഴിവെട്ടിത്തളിയിക്കൂ; ഞാൻ മഹാമതപ്പിനെ കൃഷ്ണക്ഷേത്രമാക്കി മാറ്റി. അതെ, താങ്കളുടെ പ്രാപ്തിയിൽ കവിഞ്ഞതായിരുന്നു അതു്! ഈ വിസ്തൃതസാമ്രാജ്യത്തിലാകമാനം വിറപ്പുണ്ടു ഒരു ശാന്തികിടന്നു കളിക്കുന്നു. പുറത്തേങ്ങും ശത്രുവയ്ക്കും പേടിച്ച് കടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. തുറന്ന രാജപാതകളിൽ വഴിയൊഴുക്കാൻ പണ്ടവും പണവുമായി നിർഭയം കിടന്നിരുന്നു. എന്നാലീ ശാന്തി ഒരു മലപോലെ അനക്കമില്ലാത്തതാണ്. ഈ മനശാന്തി. ജീവൻവെപ്പിക്കാനെന്നിയ്യു വയ്യ. അതിന്നു് കഴിവുള്ളതാകാതെയാണ്. ഇതാ വേണമെങ്കിൽ പറയൂ, ഈ മന്ത്രിപദം ഇന്നതന്നെ ഞാനൊഴിഞ്ഞതും.

കാർത്ത്യായന: നിങ്ങൾ വല്ലാത്ത സൂത്രക്കാരനാണ്. നിങ്ങളുടെ ഉദ്ദേശം, അതെ അതെന്നും എനിക്കു മനസ്സിലാവുന്നില്ല; മനസ്സിലാക്കാൻ കഴികയുമില്ല!

ചാണക്യ: ഞാനിതാ സത്യം ചെയ്തു പറയുന്നു; ചാണക്യൻ ഈ മന്ത്രിപദം വേണ്ടു. നിങ്ങൾ വിധ്വജിയാണ്; എന്നാൽ നി

അടക്കം ഏറ്റെടുക്കും; എന്നിട്ട് എന്തു അസാധ്യമായ അത് നി
അടക്കം സാധ്യമാണ്.

കുറിപ്പ്: ഇതെന്താണ്, ബ്രഹ്മണവ്രതം കൊടുമുടിവരെ ഉയർത്തിപ്പിടിച്ചുനോക്കും.

മാണക്യ: ഭൂമം! എല്ലാം വെറും ഭൂമം! ഹൃദയത്തെ പട്ടിണി കിടത്തി എങ്ങനെയടക്കി ഭരിക്കാം? എന്റെ കഠിനനിയമങ്ങളുടെ മുമ്പാകെ ഇതിനടിയിലുള്ള ഈ ശാന്തി സ്വപ്നപ്രസരം പോലെ, വീണ്ടും ഇന്ത്യയിൽ പരിഭവം. ഇതു മരമല്ല, വെറും വെട്ടിവെച്ച മരത്തടി മാത്രം. ബ്രാഹ്മണന്റെ നിഷ്ഠിമതയെ വീണ്ടും മനോഹരമാക്കുകയോണ്ടു ജീവിപ്പിക്കാം. എന്നാൽ ബ്രാഹ്മണന്റെ ബ്രാഹ്മണവും വീണ്ടും തിരിച്ചുവരില്ല. കണ്ണുരുട്ടിമിഴിച്ച് ഇത്രയും പേടിപ്പെടുത്താൻ കഴിഞ്ഞുവെന്നു വരാം. എന്നാലവന്റെ ഹൃദയത്തിൽ ഭക്തിയുടെ നീരുറവുണ്ടാകുവാൻ ബ്രാഹ്മണൻ കഴിയുകയില്ല. ഹേ രാക്ഷസീ, നീ എന്നെ എവിടേയ്ക്കാണ് പിടിച്ചിടുന്നത്? ഞാനെന്തേ ചെയ്തത്? എന്തേ ചെയ്തത്?

കാർത്ത്യ: എന്തു ചെയ്യൂ?

ചാണക്യ: അതാ ബുദ്ധമതധർമ്മത്തിന്റെ വെള്ളപ്പൊക്കം അലച്ചേന്തി വരുന്നു. ഞാനതിനുമപ്പുറം ഏതാണു് കാണുന്നതെന്നറിയുമോ?

കാർത്ത്യായ: എന്താണത്?

ചാണക്യ: ഇണ്ടം ഇണ്ടമാക്കപ്പെട്ട ഈ സാമ്രാജ്യത്തിന് മു കളിലായി പ്രേതങ്ങൾ ഭരണവഹത്തം ചെയ്യുമ്പോൾ അതാ ഒരു മ ഹാശക്തി ഇറങ്ങിവന്ന് തന്റെ ഇന്ദ്രജാലക്കോൽകൊണ്ടു് ചിന്നി ചിതറിയ മാംസകഷണങ്ങളെയെല്ലാമൊന്നാക്കിവെച്ചു് ഏതോ മ ഞ്ഞാക്കുകൊണ്ടു് വീണ്ടുമതിനെ ഉജ്ജീവിപ്പിക്കുന്നു. അങ്ങനെ തന്റെ ന്യായപീഠത്തിനു മുമ്പിൽ ഇദ്ദേഹയും ബ്രഹ്മണനേ യും സമമാക്കി നില്ക്കുന്നു. ഇതാ ഈ മന്ത്രിവത്സം സാക്ഷികളു.

കുർത്വ: പകരമായി ഇങ്ങനെ ചെയ്യണമെന്നാണ് പറയുന്നതു്.

ചാണക്യ: സിങ്ങളുടെ സൗഹമാർദ്ദം! മരൊന്നും വേണ്ട?

കാർത്ത്യായ്: വല്ലാത്ത ഒരു അഭിനയം?

ചാണക്യ: നിങ്ങൾക്കിനിയും വിശ്വാസം വന്നില്ല അല്ലേ. ഇതഭിനയിച്ചു ഞാനിന്നു വളരെ വളരെ ഭയനീയനായിരിക്കുന്നു. കൂടതന്നെ ഞാനും കേശശല്യക്കാരനും വിചക്ഷണനാണു ചാണക്യൻ. വിവിധവസ്തുക്കളെ കൂട്ടിയിണക്കി ചാണക്യൻ ഒരു മഹാസംഗീതയന്ത്രമേക്കി നിർമ്മിച്ചിരിക്കുന്നു. ഭാരതവർഷത്തെ മുകളിൽ വല്ല ഈശ്വരനുമുണ്ടെങ്കിൽ അദ്ദേഹം ചാണക്യന്റെ പുതിയ സൃഷ്ടിയെ എത്ര കൌതുകത്തോടെ നോക്കിക്കാണുമായിരുന്നു. ചാണക്യനെല്ലാം സൃഷ്ടിച്ചു് ഒരുക്കിവെച്ചു. എന്നാലവയ്ക്കു് ജീവൻ നൽകാൻ കഴിഞ്ഞില്ല. അതെങ്ങനെ കഴിയും. എന്റെ അതുതകരമായ ബുദ്ധിയെ വേലം നിങ്ങൾ പുറത്തു കർണണം. എന്നാലീഹൃദയത്തിന്റെ അകത്തേയ്ക്കു് നോക്കൂ. ഇതൊരു മഹാ യുഗ്ഗതനിറഞ്ഞ മരുപുരപ്പുറം. അതിലെ ഒരു തുള്ളി സ്നേഹമില്ല. കരുണാമില്ല. വിശ്വാസമില്ല!

കാർത്ത്യായ്: അതുതം! താങ്കൾ പഠിക്കുകയുണ്ടെന്നു: താങ്കൾ! അതുതകരമായ ഈ പ്രഭാവം, ഈ അചഞ്ചലപ്രതിജ്ഞ, ഈ തീർപ്പു ബുദ്ധി—

ചാണക്യ: ബുദ്ധി! ബുദ്ധി: കേട്ടു് കേട്ടു് ചെകിടത്തുപോയി. പെരുവഴികളിലും, കുളക്കടവുകളിലും, ലോകത്തിലെങ്ങും ഇക്കൊന്നുമാത്രം കേൾക്കുന്നുണ്ടു്. അതെ ചാണക്യന്റെ ബുദ്ധിത്തതി. ലോകം അതുതത്തോടെ ഇപ്പോഴും ചാണക്യന്റെ നേക്കു് നോക്കിനിൽക്കുന്നു. പേടിച്ചുവിറച്ചു ധൃമകേതുവിന്റെ നേക്കുന്നപോലെ നോക്കുകയുണ്ടു്. ഇതേവരെ ഞാൻ ബുദ്ധിയുടെ അന്തരീരിവരക്കു കേട്ടു നടന്നു. എന്നാലീ കടുത്ത ബുദ്ധിവരമല്ല: അഭിരൂപമാണു്. ഇന്നു ഞാൻ തിരിഞ്ഞുനോക്കി അതിന്റെ മുമ്പത്തേയ്ക്കു നോക്കി: അതു്—ആരെന്നോടൊത്തുപിടിക്കുന്നു ആ ബുദ്ധി—നജീവസ്വതപമല്ല; നിർജീവപ്രതിമയാണു്. ഇത്രയും പരവം അതെന്നെ കെട്ടുണ്ടുതന്നെ! എന്നാലിന്നു തിരിഞ്ഞുനോക്കി! എന്തൊരു ഭയങ്കരവസ്തു (വിറയുന്നു.)

കാർത്ത്യായ്: എന്താണു് നിങ്ങൾക്കു ഭൂതതു പിടിച്ചെടുത്ത ചാണക്യ?

ചാണകു: (കുറച്ചുനേരം മിന്നാക്കിരുന്നു) എത്ര സുന്ദരമായ പ്രഭാതസമയം! ഭൂമി, കലശ്ശാമണ്ഡപത്തിലേറി നില്ക്കുന്ന കന്യാകയെപ്പോലെ ചമഞ്ഞൊഴങ്ങി നില്ക്കുന്നു. അവളുടെ മുഖത്തു സൂര്യകിരണങ്ങൾ ഭഗവന്റെ അതീർപ്പോടൊപ്പം പൊഴിയുന്നു. ഞാനെങ്കലശ്ശാമണ്ഡപത്തിന്റെ പുറത്തു്, പടിയ്ക്കൽ, പിച്ചുകാരനെപ്പോലെ നോക്കിനില്ക്കുന്നു.

കുർത്തു: ചരണകു, ചരണകു.

പാണകു: പുഞ്ചിമിതുക: നില്ക്കുന്ന ഈ മനോഹരപ്രപഞ്ചം നോക്കൂ കർതാപന. ഞാനതിന്റെയരുമല്ല. വിരാടസേനൻ്റെ രാജ്യത്തുനിന്നു് നാടകകത്തപ്പെട്ടവനാണു് ഞാനു്! പ്രപഞ്ചം, ആ അമൃതസമുദ്രം, പാൽത്തീരകൾ തള്ളിക്കളിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഞാനിതര മുക്കത്തെയോലേ ലാഭിച്ചു വരണം യുദ്ധത്തോടുകൂടി, വക്കത്തു്, വെറും മണലിൽ നാവുവീട്ടി പിടഞ്ഞുരുളുന്നു. പുണ്യാശ്രമത്തിന്റെ പരിസരത്തിൽ വെറും കാട്ടുപന്നിയെപ്പോലെ ഞാൻ പാഴ്വഴിയിൽ കിടന്നുരുളുന്നു!

കർത്താ: അരുതം! ഞാനീ രംഗം ഭൂഷ് കണ്ടതല്ല.

ചരണകൃ: അന്നോരഭിവസം.

(ഭൂതത്തുനിന്നു^o ഒരു പരമ കേരളക്കുറുപ്പൻ.)

ആകാശം വിളിപ്പറന്ന കേതരസ പരമാനന്ദം

സംഗരതിരത്തിനമപ്പറയതു നന്നീട്ടേപ്പോകൂ

ചേരികൊന്നരികത്തു ചേരിക വീണ്ടും ചൊല്ലി

പ്രവേശിക്കുന്നതിനുള്ള കോഡ് നമ്പർ നൽകേണ്ടതാണ്

ഇന്നാട്ടിൽ ജരയില്ല മരണമില്ല

ഉന്നമപ്രഭുവീശിക്കളിപ്പു മധുരാനന്ദം

ഇക്കരെയിളംതെന്നരു: ഉമണം വാഴിച്ചുശി

ചിതകുന്നു ചരിയുന്നു പച്ചവടികൾ തേരം

ഭരണികൾ മുദ്രകളെഴുതിന്നു ചുമക്കുന്നു

കേരളികൾ പത്തറിൽ ഭൂതബലം നീയെത്തിക്കുന്നത്.

പഠലക്കൻ നിലവെളിപ്പെടുത്തുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

ഭാരതീയ പുരുഷൻ ഇറക്കി വെയ്ക്കു വത്ത്

നേരിൽ നീ സ്വബോധാസ്വനായല്ലോ മരുവുന്നു
കൂരിതരം പരക്കന്നേ കാൽത്തറകറയ്ക്കലിൽ
സേവിച്ചു തുശുഷിപ്പൻ ഭംഗനുള്ളപ്പോൾ
തത്രേമത്തിലിരിപ്പോനെ തരണം പ്രാപിക്കയോ,

പാണക്യ: ഈ ലോകം മനോഹരമായ ഒരു സവക്ഷേത്രമായി
ത്തോന്നുന്നു ഒരു ദിവസം—ഭൂമി സൗന്ദര്യക്ഷേത്രത്താൽ സമാവൃത
മായിരിക്കുന്ന ലോകം—ആകാശം മേവില്ലകൊണ്ടു തോരണംകെ
ട്ടി നില്ക്കുന്ന ദിവസം—എന്റെ ജീവിതത്തിലുണ്ടായിരുന്നു. പി
ന്നീട് (പാട്ട് അടുത്തെത്തുന്നു.)

പാണക്യ: (ചെങ്കിടോത്ത്) അതെ, സ്വപ്നം (വിയല്പിച്ചുചെപ്പ്)
കാർത്ത്യായനം അവരെ വിളിച്ചു കൊണ്ടുവരൂ.

കാർത്ത്യായനം: ആരെ?

പാണക്യ: ആ പിതൃക്കാരനേയും പിതൃക്കുരിപ്പെണ്ണിട
വീനേയും.

കാർത്ത്യായനം: ഇതെന്താണ്, എന്താണ് നിങ്ങൾ—

പാണക്യ: (സന്ദനനയം) വരൂ സഹോദരരേ (കാർത്ത്യായനൻ
പോകുന്നു.)

പാണക്യ: എന്തൊരുത്തരോടൊന്നിത്? ഈ പെണ്ണിട
വിന്റെ പാട്ടു കേൾക്കുമ്പോൾ എന്തൊരുതദ്വേദനയായിത്. (വീ
ണ്ടും വിയല്പിച്ചുചെപ്പ്.)

പാടിക്കൊണ്ടു പിതൃക്കാരനും പിതൃക്കുരിപ്പെണ്ണിടയും
വരുന്നു. കൂടെ കാർത്ത്യായനനും:

കാർത്ത്യായനം: ഇത്രയും വൈയാകരണനായ ഒരു പിതൃക്കാരനെ
കണ്ടിട്ടില്ല. “തൽപ്പക്ഷ സമാധാനധീകരണ പദഃ കർമ്മധരയഃ” ഇ
തീന്റെ അർത്ഥം, ഏകപുരുഷൻ പ്രകൃതിയോടുകൂടി തുണാനപിത
നായി, ജീവനായി ജന്മമെടുത്തു, കർമ്മങ്ങളെ ധരിക്കുന്നു. ഇതു
നിമിത്തം കർമ്മഫലങ്ങളെയാർജ്ജിക്കുന്നു. തീർച്ചയായും ഈ ഭിക്ഷു
പാണനീയം പഠിച്ചിട്ടുണ്ട്.

ഭിക്ഷു: ഇല്ല എജമാനനേ.

കാർത്ത്യായനം: എന്നാൽ നീ പാടിയ പാട്ടിന്റെ ഭാരം വരിയി

ഈ പാണിനിയ്യം കിടന്നു കളിയ്ക്കുന്നുണ്ട്. ഈ പാട്ടുകൾ നിന്നെയൊരാണ് പഠിപ്പിച്ചത്?

ഭിക്ഷു: ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ.

കാർത്ത്യായ്: ബ്രാഹ്മണനല്ലതെ മറ്റൊരാളെയും ഇത്തരം പാട്ടു പഠിപ്പിക്കാൻ.

ചാണക്യ: (പെൺകിടാവിനോട്) അടുത്തുവത്ര മകളെ (കുട്ടി ചാണക്യനെ സമീപിയ്ക്കുന്നു.)

ചാണക്യ: (അവളുടെ നെറുകയിൽ കൈവെച്ചു് അതേ മുഖം; അതേ കണ്ണുകൾ. അതെ അവൾതന്നെ (പ്രകാശം) ഹേ ഭിക്ഷു തന്നോടൊന്നു ചേർന്നിട്ടുള്ളതല്ല. വാസ്തവം പറയണം. ഇവൾ നിന്റെ മകൾതന്നെയാണോ?

ഭിക്ഷു: എന്റെ മകളല്ലതെ പിന്നെയൊരാളാണോ?

ചാണക്യ: നിനക്കു വേണ്ട പണം തരാം. വാസ്തവം പറയൂ.

ഭിക്ഷു: അല്ല എങ്കിലാണോ, ഇവൾ എന്റെ മകളല്ല. എനിക്കു വഴിയിൽ വീണുകിട്ടിയതാണിതിനാണിതല്ല. അന്നുതന്നെ ഇതേ വരെ ഞാനിവളെ സ്വന്തം മകളെപ്പോലെ വളർത്തി.

ചാണക്യ: (സോൽക്കണ്ഠം) അപ്പോൾ ഇവൾ നിന്റെ മകളല്ല!

ഭിക്ഷു: അല്ല എങ്കിലാണോ, കളഞ്ഞുകിട്ടിയതാണിത്.

ചാണക്യ: എവിടെനിന്നു കിട്ടി.

ഭിക്ഷു: ദൈവം തന്നതാണു്. എങ്കിലാണോ! ഈ ഉടനുവടി ഈ വയസ്സുകാലത്തു് ഉണ്ടായിരുന്നില്ലെങ്കിൽ എന്റെ കുലയെ നശിക്കുമായിരുന്നു എങ്കിലാണോ. ഏതു ജന്മത്തിലെ ധർമ്മത്താണിതാണിത് ഈ രത്നത്തെയെന്നിങ്ങു നേടിത്തന്നതു്. കവചപ്പാത്രത്തിൽപ്പെട്ട ഞാൻ നാൾ കഴിച്ചിരുന്നു. അതാണെന്റെ കണ്ണു പൊട്ടിപ്പോയതു്.

ചാണക്യ: (തള്ളിവരുന്ന ആശ്രമത്തോടെ) തന്നെങ്കിലും കവചപ്പാത്രമായിരുന്നു അല്ലേ? ഇപ്പോഴൊക്കെപ്പോൾ വേണ്ടെന്നുവെച്ചു വോ?

ഭിക്ഷു: വേണ്ടെന്നു പറയുന്നതെ മറ്റൊന്നാണ് വഴി. ചന്ദ്രതപസ്സിന്റെ നാട്ടിൽ കള്ളനു ജീവിച്ചിരിക്കാം. പക്ഷെ അവനു് ഒരു തല പോര; തല പതുവേണം.

ചാണക്യ: അപ്പോൾ ഈ കട്ടിയെ നിനക്കെ ചിടെന്നിന്ന കിട്ടി.

ഭിക്ഷു: അവന്തിപുരയിൽ വെച്ചു.

ചാണക്യ: (വികാരവിജ്ഞാപനമായി) അവന്തിപുരയിൽ വെച്ചു?

ഭിക്ഷു: വഴിയരികിൽ.

ചാണക്യ: അല്ലല്ല ഒരു ബ്രഹ്മണത്തിൽനിന്നു മോഷ്ടിച്ച കിട്ടി. അല്ല, വാസ്തവം പറയൂ. കള്ളത്തരമല്ലേ.

ഭിക്ഷു: അല്ല എങ്ങനേ!

ചാണക്യ: നിന്നെ വെട്ടിക്കൊന്നുകളയും, നേരപറയണം. കവന്നെടുത്തതല്ലേ?

ഭിക്ഷു: അതെ എങ്ങനേ?

ചാണക്യ: പഴവക്കത്തുള്ള കാട്ടിൽനിന്നു?

ഭിക്ഷു: അതെ.

ചാണക്യ: (ഏതെങ്കിലും ഏതെങ്കിലും അടങ്ങു. ധൈര്യം കൊള്ളൂ.) അന്നിവിടെക്കു് എത്ര വയസ്സായിരുന്നു.

ഭിക്ഷു: മൂന്നുനാലു വയസ്സായിരിക്കാം.

ചാണക്യ: അന്നിവിടെ പേരെന്തായിരുന്നു.

ഭിക്ഷു: അത്തിരി.

ചാണക്യ: ആരേയ്ക്കി; കേട്ടില്ലേ കാർക്കയന ഇവളുടെ പേര് ആരേയ്ക്കി എന്നായിരുന്നു. ഇവളുടെ അച്ഛന്റെ പേര് എന്തായിരുന്നു.

ഭിക്ഷു: ചാണക്യൻ.

ചാണക്യ: (ഭദ്ര വിഷ്ണുവിൽ ചാടിയെഴുന്നേൽപ്പ് ഉച്ചസ്വരത്തിൽ, കരകളോ—ഇല്ലില്ല. നിന്നെ കൊല്ലില്ല. അവിടെ നിൽക്കൂ. കാർക്കയനം, അല്ല, ആരവിടെ?

(ഭദ്രൻ വരുന്നു.)

ചാണക്യ: വേണം: പേരേഴുന്നള്ളിൽ. (ഭദ്രൻ പേരുകുന്നു.) ഹേ, ഭിക്ഷു ഞാനാണ് ആ ബ്രഹ്മണൻ. ഈ പെൺകിടാവ് എന്റെ മകളാണ്.

ഭിക്ഷു: എന്റെ മകളെ തട്ടിപ്പറിക്കരുതേ എങ്ങനേ? ഈ കടമന്റെ വടി! ഞാൻ പട്ടിണികിടന്നു മരിച്ചുപോകും.

രംഗം ൩.

(സ്ഥലം: മലയരജഭൂമിയിന്റെ കെട്ടിടം.)

സമയം: ഉച്ചഭയ്യഭൂതം.)

(മലയരജഭൂതനും, മഗധരജഭൂതനും)

ഭൂതൻ: ഭാരതസമുദായത്തിൽ പെട്ടതാണ് മലയരജഭൂതനും ജഗമെന്നിരുന്നതും അത് സ്വതന്ത്രമാണ്. ഈ നാട്ടിലെ ഭരണത്തിൽ ചക്രവർത്തി ഒരു വിധത്തിലും കൈ കടത്തുന്നില്ല.

ഭൂതൻ: രാജകുമാരിതന്നെയോണോ ഇപ്പോൾ രാജ്യം ഭരിച്ചുണ്ടാകുന്നത്? ഇനിയും അവരുടെ വിവാഹം കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലേ?

ഭൂതൻ: ഇല്ല.

ഭൂതൻ: അവർ വിവാഹം ചെയ്തില്ലേ?

ഭൂതൻ: അതൊന്നും കീഴ്വരയില്ല. ഒരു പറയണം. അവർ എങ്കിലും അതിലാണ് കാലം കഴിയുന്നത്. രാജകുമാരിയെക്കൊണ്ടു മറ്റൊരു വിധത്തിൽ കണ്ടിട്ടും അവർ ആരോടൊന്നും സംസാരിക്കാറില്ല.

ഭൂതൻ: ചക്രവർത്തിയുടെ നിലയും ഇതുതന്നെയാണ്. പക്ഷെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ വിവാഹം അടുത്തു നടക്കും.

ഭൂതൻ: അതുതന്നെ! അതാ മഹാരാണി എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. (ഇരുവരും ബലപ്പെട്ടു പിരിയുന്നു. മഹാരാണി വരുന്നു.)

(ഭൂതൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.)

ഭൂതൻ: മഹാരാണി ജയിക്കട്ടെ.

മറയ: നിങ്ങളോണോ കണാൻ വന്ന ആൾ?

ഭൂതൻ: (തല കുനിച്ചു) അതെ, മഹാരാണി.

മറയ: ആവശ്യം?

ഭൂതൻ: ഞാൻ മഗധരജഭൂതനാണ്. തിരുവെഴുത്തുണ്ട്. (കൊടുക്കുന്നു.)

മറയ: (പിറയ്ക്കുന്ന കൈകളോടെ വാങ്ങി) എല്ലാവരും ഭയപ്പെടുന്നതെന്തെല്ലെ?

ഭൂതൻ: അതെ, മഹാരാണി.

മറയ: (കുത്തു വരയിട്ടു വായിച്ചു വീകരക്ഷസ്സായി അതു ഭരത വലിച്ചെറിഞ്ഞു) ഭരതസംഗ്രാമത്തിന്റെ ക്ഷണം! ഏതൊ ഭരതസംഗ്രാമത്തി! (വീണ്ടും തംഭിരത്തിൽ സ്വതന്ത്രം). ഇല്ല, ഞാൻ പേരുകയറില്ല. (മന്ത്രിയോടു്) മന്ത്രി, രാജഭണ്ഡശാലയിലുള്ളതിൽ വെച്ചു ഏറ്റവും വിലപിടിപ്പിച്ച രത്നങ്ങൾക്കൊണ്ടു് ഒരു രത്നമാലയുണ്ടാക്കിത്തൂ! ഇന്നതന്ന രത്നവേലക്കു് ആളെ അയയ്ക്കു!

ഭൃതപൻ: കല്പന!

മറയ: നാളെ രാവിലെ എനിയ്ക്കു മതധത്തിലേയ്ക്കു പോകുന്നുള്ള ഒരുക്കം ചെയ്യണം.

കർമ്മചരൻ: കല്പന!

മറയ: ഇപ്പോഴെ വിശ്രമമന്ദിരത്തിൽ കൊണ്ടു പോകവിൻ (ഇരുവരും പോകുന്നു.)

മറയ: (ആ കുത്തു വീണ്ടും ഏതത്തു വായിച്ചു വീണ്ടും വീണ്ടും ചുംബിച്ചു) എന്റെ ജീവിതതന്ത്രമേ, ജീവിതസർവ്വസ്വമേ ഞങ്ങളു് ഇന്നു് എന്തൊരു പ്രാപ്തിയിരിക്കുന്നു. അങ്ങു് ഇന്നു് അവളുടെ താഴ്ന്നു നിൽക്കുന്നു. ആ കൃത്യം പരമ നന്മയുപേരി. ഞാൻ തന്നെയുണ്ടല്ലോ സ്വന്തം കൈകൾക്കു യവനരാജകുമാരിയെ അഭ്യർത്ഥിക്കു് കയ്യു ചേർത്തിട്ടു്. ഇന്നെന്തുകൊണ്ടു് സഹിക്കുൻ കഴിയുന്നില്ല. ഏകദേശം വീണ്ടും വീണ്ടും തുടിയുന്നതു്. എന്താണ് ലോകം ഇപ്പോഴായി തോന്നുന്നതു്? ചന്ദ്രപ്പൻ; ചന്ദ്രപ്പൻ. ഇല്ലല്ല! അതേ, നീയിന്നു റാണിയോണം. കരളുറപ്പിയ്ക്കു. നിർമ്മലഭാവത്തിൽ സ്വന്തം വ്യാമോഹത്തിന്റെ കഴുത്തു് ഞെരിയ്ക്കു. ചുറ്റിക്കൊണ്ടുള്ള അടികൾക്കൊന്നിലും ഉയരുന്ന ആ ആവിശ്വരൂപം! ആർക്കുവേണ്ടിയോണീ ദുഃഖം. ഇത്രയ്ക്കു് ഒക്കുമില്ലാത്ത മനസ്സ്? ഇല്ല. ഞാനിപ്പോൾക്കു അടിച്ചമർക്കും. അല്ലെങ്കിൽ സുഖംകണ്ടു സുഖിയ്ക്കും. എന്തു ദുഃഖമുണ്ടാക്കുതു്. മേ, പ്രിയതമ, അങ്ങു സുഖിച്ചിരിയ്ക്കു. അതാണ് എന്റെ പ്രാർത്ഥന, അതാണെന്റെ സുഖം. അതാണെന്റെ സാധന (പാടി കൊണ്ടു പോകുന്നു.)

അല്ല ലോകെയും ഞാൻ സാമിച്ചിട്ടുവൻ
 അങ്ങു സൗഭാഗ്യസംപൂർണ്ണനവുകിൽ.
 പഞ്ചിരിയൽ പട്ടച്ചിട്ടുകുവൻ
 കണ്ണനിർ തുകമങ്ങയ്ക്കു വേണ്ടിഞാൻ.
 എന്നമങ്ങു വിശ്രമിക്കേണമേ-
 സുന്ദരസ്വപ്ന സംപൂർണ്ണലോകത്തിൽ.
 ബലമോദം വിനിദയായ് വർത്തിക്കും
 അത്തലയ്ക്കു ലയോമുഖിയായി ഞാൻ.
 സുന്ദരസ്വപ്നശൃയിൽ സങ്കല്പ-
 മന്ദിരത്തിൽ വഴി മുക്കിട്ടുവൻ,
 അങ്ങിതന്നനുഭവ യാചിയ്ക്കുവൻ
 ഇങ്ങൊരിക്കലും നിൽക്കില്ല ഞാൻ പ്രഭോ.
 ലക്ഷ്യമിങ്ങനിയ്ക്കൊന്നു ഭവത്സുഖം
 കണ്ടു മതിന്നായിസ്സാമിച്ചിട്ടുവൻ.

രംഗ ൪

(സ്ഥലം: സെലുകസിന്റെ കൂടാരം. സമയം: പ്രഭാതം.)

(സെലുകസ് ഒറ്റയ്ക്കു്. അകലെ ഭടന്മാർ.)

സെലുക: ചന്ദ്രഗുപ്തനും ഹെലനും തമ്മിൽ വിവാഹം! അവ-
 സാനം ഇതും വേണ്ടിവന്നു. ഈ നഗരത്തിലിന്ന് കേൾക്കുന്ന മൗ-
 ഉവാദപ്രയോജനം, അതെ അതീയവനനു പഠിയ അപമാനത്തി-
 ന്റെ ജയപ്രയോജനമാണ്. അവർ അതെ, അവളെവിടെയാണ്?
 അവളിന്ന് ഉത്സവലഹിരിയിൽ മുഴുകിക്കിടക്കയാണ്. അവർ
 തിരിഞ്ഞുനോക്കുതെ മുന്പോട്ടു കടന്നുപോകുന്നു. അവളുടെ നോ-
 ടു മുഴുവനും ഭവിയുടെ മുഖത്താണ്. അവളുടെ കണക്കിൽ അ-
 ള്ളൻ പോരായ്ക്കു ഒരജ്ഞം! ഭക്തനെ പിടിച്ചിട്ടുണ്ടോ മകളെ വേ-
 ളിക്കിട്ടു കൊടുത്തതോ? എന്തു സുഖത്തിന് വേണ്ടിയാണ് അ-
 ള്ളൻ ജീവിച്ചിരിക്കുന്നത്. അത്ര നിഷ്പ്രഭമാണ് അല്ലെങ്കിൽ ഭാഗ-
 ധേയങ്ങൾ. അഗാധസ്നേഹത്തിന് ഒരു പ്രതിഫലമില്ല. അതുകൊണ്ട്
 ഹെലൻ എത്തി. (ഹെലൻ വരുന്നു.)

സെലു: ഞാനെത്രനേരമായി നിനക്കുളയച്ചു കത്തുനില്ക്കുന്നു.

ഹെലൻ: അങ്ങയെ ആസ്ഥാനത്തിലേയ്ക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു ചെല്ലാനാണു ഞാൻ വന്നിരിക്കുന്നത്. നടക്കു അച്ഛാ.

സെലു: ഞാനവിടേയ്ക്കില്ല; അതാണു് നിനക്കുളയച്ചതു്.

ഹെലൻ: അച്ഛ വരണം, ഞാനതിന്നുവേണ്ടി മാത്രമാണു് വന്നതു്.

സെലു: ഇല്ല ഹെലൻ, ഞാനില്ല.

ഹെലൻ: മകളുടെ വിവാഹോത്സവത്തിലച്ഛൻ പങ്കുകൊള്ളുവാൻില്ല!

സെലു: ഇല്ല മകളേ. എന്നെ യാത്രയയക്കൂ.

ഹെലൻ: മനസ്സിലായി. നന്നായി. പോകുന്നതും പോകുന്നതിരിക്കുന്നതും അങ്ങയുടെ ഇഷ്ടം. എന്നിക്കു വല്ല അധികാരവുമുണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ ഞാനങ്ങയെ വിട്ടയയ്ക്കുമായിരുന്നില്ല. അങ്ങു് എന്റെ അടുക്കുരുന്നല്ല.

സെലു: നീ വാശിപിടിക്കരുതു്. വഴക്കുണ്ടാക്കരുതു്.

ഹെലൻ: ഇല്ല, അച്ഛനെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം എന്നിക്കു അധികാരമില്ലാതിരിക്കെ, ഞാനെന്തിനു വാശിപിടിക്കുന്നു? വാശിപിടിക്കാനും വഴക്കുടിക്കാനുമുള്ള ആൾ ആരോ അവരിനല്ലല്ലോ. തരി അതെല്ലാം പോകട്ടെ അച്ഛാ യാത്രാനുവദം തത്ര.

സെലു: ഇത്ര പെട്ടെന്നു്! ഒരു നിമിഷംപോലും നിൽക്കുന്നിടയില്ല. ഓ! വിസ്തീയായ അച്ഛാ, ഇത്രയും ഉയന്ന സ്റ്റേജത്തോടെ, ആദരവോടെ, പ്രയത്നപ്പെട്ടു് പോറ്റി വളർത്തിയ മകൾ ഒരു ദിവസം ഒരു നിമിഷംകൊണ്ടു് എന്റെയല്ലാതായിരിക്കുന്നു. അവൾ ഇന്നെന്റെ ആരുമല്ല! എന്നാൽ ഞാൻ നിന്റെ അച്ഛനാണു്. നിന്റെ ജന്മദാതാവാണ്, പേരും, ഞാൻ നിന്റെ അമ്മകൂടിയാണ്.

(കണ്ണു തുടയ്ക്കുന്നു.)

ഹെലൻ: മറുപു കത്ര അച്ഛാ: എന്നിക്കു തെറ്റു പറ്റി. ഇതെന്താണിതു് അച്ഛന്റെ കണ്ണിൽ വെള്ളം. എന്നിക്കതു് കറുപ്പാൻ വയ്ക്കും അച്ഛാ, മറുപു തത്ര. മേലിൽ അച്ഛനോടു മറുപു ചോദിക്കാൻ എനിക്കിടവരില്ല. ഇതവസാനത്തെ മറുപുണു്. (മുട്ട കയ്യാണു.)

സെലു: എഴുന്നേല്ക്കുക മകളേ. (കൈ പിടിച്ച് എഴുന്നേല്പിക്കുന്നു. വീണ്ടും മുഖത്തേയ്ക്കു നോക്കി പറയുന്നു.) കുറേം എല്ലാം എന്റെയൊണ്, നിന്റെയല്ല. അച്ഛന്റെ അനാഥവേദന നീയെന്തിന്റെ? യാതൊരു മുഹൂർത്തത്തിൽ തൊണ്ടയിൽ നിന്നു ശബ്ദം പോലും പുറപ്പെടുന്നില്ലയോ—തന്റെ കൈക്കുഞ്ഞിനെ കമ്പുകയാക്കി എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി വിട്ടുവെച്ച് വേർപിരിയുന്ന ആ സന്ദർഭത്തിൽ ഒരച്ഛനുണ്ടാകുന്ന വേദന നീയെന്തിന്റെ? സ്വന്തം സന്താനം ഒരു വേളപോലും സ്നേഹംനിറഞ്ഞ കണ്ണുകളാൽ അച്ഛനെ നോക്കുന്നില്ലെങ്കിൽ അതിലൊരു അസംഗതവുമില്ല; ഒരു തെറ്റാമില്ല. ഇത് പ്രകൃതി നിയമമാണ്. ഈ പ്രകൃതിനിയമമറിഞ്ഞും സ്നേഹത്തിന് പ്രതിഫലം പ്രതീക്ഷിക്കുന്ന അച്ഛനമ്മമാരാണ് വിഡ്ഢികൾ. നൈരന്യത്തിൽ ഹൃദയം വേദനിക്കുന്ന അവരാണ് വിഡ്ഢികൾ. എല്ലാ തെറ്റും അച്ഛനമ്മമാരുടേതാണ്.

ഫെലൻ: ഇതെന്താണ് അച്ഛാ, വിരഹദുഃഖം. അച്ഛനു മാത്രമാണ്. അച്ഛൻ പരഗ്രഹത്തിലേയ്ക്കു എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി യാത്രപിരിഞ്ഞു പോയ പോക്കിൽ പെൺകിടാങ്ങളുടെ ഹൃദയം തുടിക്കുന്നില്ലേ? അച്ഛനു മാത്രമല്ല, സന്താനങ്ങൾക്കുമറിയാം സ്നേഹിക്കാൻ.

സെലു: (കണ്ണടച്ച്) ഉവ്വ്, മകളേ, നിനക്കു സ്നേഹിക്കാനറിയാം.

ഫെലൻ: ഇല്ല—ഞങ്ങൾ സ്നേഹിക്കുന്നില്ല.

സെലു: ഉവ്വ് സ്നേഹിക്കുന്നു; ഞാൻ പെരുളിപറഞ്ഞു പോയി.

ഫെലൻ: സ്രീജീവിതം തന്നെ നീണ്ടൊരു പ്രേമകഥയാണ്. ആദ്യകാലത്തു് അമ്മയച്ഛന്മാർ; പിന്നീടു് ഭർത്താവു്; പിറകെ ദാമ്പത്യസന്തതികൾ—ഇത്രയുമാണ് അവളുടെ ലോകം. അവളുടെ ആശ, സങ്കല്പം, സുഖം എല്ലാം അതാണ്. പുരുഷന്റെ തന്റെ തോടുകൾ കൊത്തിപ്പിടിച്ച് വാണിലയൻ വെളിച്ചം പറന്ന നദീപ്പുറപ്പിൽ പറ്റിക്കളിക്കുമ്പോൾ സ്രീ വിടിന്റെ ഒരു കോണിലിരുന്ന് ഗൃഹജീവിതത്തെ സ്വന്തം ചിറകുകൾക്കുള്ളിൽ ഒളിച്ചുവെച്ച് കൂത്തു പോരുന്നു. സ്നേഹം! അതെ, അതു പുരുഷ

ന്റെ വെറും വിനോദമാണ്; ആലസ്യത്തിന്റെ സ്വപ്നമാണ്; അവധികാലത്തിലെ മനോവിഷ്ണുമാണ്. എന്നാൽ സ്രീയുടെ എല്ലാ ജീവിതനിമിഷങ്ങൾ, എല്ലാ ചിന്തകൾ, എല്ലാ കർമ്മവൃത്തങ്ങൾ, എല്ലാ ജീവിതങ്ങൾ, അതെ സ്നേഹമാണ്. സ്നേഹത്തിലാണ് അവളുടെ ജനനം. ജീവിതവും മരണവും സ്നേഹത്തിൽത്തന്നെ. സ്വർഗ്ഗമെന്നുണ്ടെങ്കിൽ സ്രീയുടെ സ്വർഗ്ഗം സ്നേഹമാണ്. അവളുടെ ആഹാരനിഹാര സ്വപ്ന നിദ്രകൾ, നെടുവീല്പ്, പ്രണവായ എല്ലാം സ്നേഹംതന്നെ. ഇത്രയുമിട്ടും പറയുന്നു സ്രീയുടെ സ്നേഹിക്കാറിത്തക്കതെന്ന്.

സെലു: ആ അഭിപ്രായം പ്രകടിപ്പിച്ചു പോയതിൽ ഞാൻ പശ്ചാത്തപിയ്ക്കുന്നു.

ഫെലൻ: സ്നേഹിക്കുന്നില്ല! ഞാൻ എൻറിയോനസ്സിനെ വിവാഹം ചെയ്യാതിരുന്നത് എന്തു കാരണത്താലാണെന്നാണ് അങ്ങ വിചാരിക്കുന്നത്? പിതൃസ്നേഹത്താൽ ഇന്നീ മംഗളവാദ്യകേൾപ്പാലങ്ങൾക്കുള്ളിൽ ഞാൻ കേൾക്കുന്നതെന്താണ്? എന്റെ ഭരണ ഭരണിനാഭം. ചേരകം പെട്ടിച്ചിരിയടന്നു; തമിഴ് പറയുന്നു; ആനന്ദത്തിലാർത്തുന്നു; മംഗളദീപ്തികൾക്കൊണ്ടാർത്തുന്നു; എന്നുപിരി നെല്ലും ഉള്ളിൽ എന്റെ മമം പിടത്തുന്ന ഒരാളുടെ പെട്ടിപ്പുറപ്പെടുന്നതായ കേൾക്കുന്നു? അപ്പോ: എന്നേയ്ക്കുമായി പിരിഞ്ഞു പോകുമ്പോൾ (ഏകദേശത്തിൽ കൈവെച്ചു) ഈ ഏകദേശത്തിൽ എന്താണുണ്ടാവുന്നതെന്ന് അങ്ങയ്ക്കറിയാമോ? ഒരു കൊടുങ്കാറ്റ്; പ്രളയസമീപം.

സെലു: എന്താണു മകളെ നീ ചന്ദ്രതപസ്സിനെ സ്നേഹിയ്ക്കുന്നില്ലേ?

ഫെലൻ: ഇതെഴുത്തു പറയേണ്ടതുണ്ടോ അപ്പോ?

സെലു: പിന്നെയെന്തിനു വേണ്ടിയീ വിവാഹം ചെയ്തു?

ഫെലൻ: വിവാഹം! അല്ലപ്പോ; ഇതു വിവാഹമല്ല. മരണമാണ്. ഞാനപ്പോഴുണ്ടായിരുന്ന പറയുന്നു, ഇതു വിവാഹമല്ല ബലിയായാണ്, ആത്മബലിയുമാണെന്ന്.

സെലു: കാരണം?

ഫെലൻ: മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തിന്റെ മംഗളത്തിനു വേണ്ടിയോ
 ഞ്ഞാനി ആത്മാത്മ ചെയ്തത്. യവനചക്രവർത്തിയുടേയും
 ഭാരതചക്രവർത്തിയുടേയും വിദ്വേഷവഹനിയെ ഞ്ഞെന്റെ രക്ത
 നീർക്കൊണ്ടു കെട്ടുനശിക്കട്ടെ. യുദ്ധലാഹി കേറിയ രണ്ടു സമു
 ദായത്തിന്റെ നടുവിൽ ചാടിവിണ് ഉറയുളിയ വാൾ ഞ്ഞെ
 ന്റെ മാറിലേറു വീണു.

സെല്യൂ: ഇത്തരമൊരു വിവരം നീയെന്തിന്നുണ മകളെ
 ചെയ്തത്. എന്റെ ഹൃദയത്തിന്നൊരു കറുപ്പിയൊണി വിവരം.
 ആദ്യം ഞ്ഞതിന്നെതിരായിരുന്നു. എന്നാലിന്നു നിന്റെ സുഖ
 തിന്നുവേണ്ടി ഞ്ഞതിൽ അനുഭവം ചെയ്യുതി. നിനക്കീ
 വിവരം സുഖകരമായിരുന്നെങ്കിൽ, മകളുടെ സുഖത്തിൽ എന്റെ
 ദുഃഖം മുഴുകിപ്പോയേനെ. എന്നാലിതു നിനക്കും കറുപ്പിയൊണ
 കിൽ—

ഫെലൻ: അച്ഛാ എന്നാലി ദുഃഖം ഞ്ഞ ക്ഷണിച്ചുവരുത്തി
 യ ദുഃഖമാണ്: അതിലൊരാനന്ദമുണ്ട്. പരമോത്സാഹമായി, കണ്ത
 വൃത്തിനുവേണ്ടി, ആത്മത്യാഗം ചെയ്യുക എന്നതാണ് മനുഷ്യനു
 പരമസുഖം: അതാണ് അവനു പരമോത്സവം, പരമ ഗൌരവം.

സെല്യൂ: നിനക്കിതു അഭിമാനമാണ്; എന്നാൽ യവനലോ
 കത്തിനു അപമാനമാണ്!

ഫെലൻ: അപമാനം? ഇതിലും വലിയൊരു മഹോത്സവം
 ഈ ലോകത്തിൽ എന്തു? ഈ വിവരത്തിന്റെ മംഗളഭി
 ത്തിയിൽ കുട്ടപ്പിടിച്ചു കിടന്ന ഭരിതർ മൗഢപോയിരിയ്ക്കു
 ന്നു. അകലത്തായിരിക്കുന്ന രണ്ടു പരിഷ്കൃതസമുദായങ്ങൾ
 ഈ വിവരവേദിയിൽവെച്ച് തമ്മിൽ കെട്ടിപ്പുണൻ. ഇതു ച
 ള്ളുപുണം ഫെലനുമായുള്ള വിവരമല്ല. പിന്നെയോ, കർവ്വം.
 മോക്ഷവും, ചിന്തയും ഭാവനയും, വിജ്ഞാനവും കലയും തമ്മി
 ലുള്ള വിവരമാണ്. ഞ്ഞ പരിഷ്കാരങ്ങൾ തമ്മിലുള്ള അകലച്ച
 ഈ വിവരംകൊണ്ട് തിന്നിരിക്കുന്നു! വിദ്വേഷത്തിന്റെ വെള്ള
 ഒപ്പുക്കത്തിൽ ഭിന്നിച്ച രണ്ടു മാന്മാരജങ്ങൾ ഇന്ന് നന്നായിരി
 യ്ക്കുന്നു. ഇതിലും വലിയൊരു വിവരം ഈ ലോകത്തിലുണ്ടായി
 ട്ടുണ്ടോ അച്ഛാ!

സെലു: ഇല്ല—ഉണ്ടായിട്ടില്ല—പക്ഷെ—

ഫെലിക്സ്: സൂക്ഷിച്ചുവേണ്ടിയിട്ടുണ്ടോ, പേപ്പററും കപ്പിലറും ഈ വിവരത്തിലൊഴുകിയിരുന്നു പക്ഷേ. തലമേലറും മനുഷ്യം തോളോടുതോളായി നില്ക്കുന്നു. ഹോമറിന്റെ ദുരന്തത്തോളം വേർതിരിയുടെ വീണാസപരം മഴയ്ക്കുന്നു. ഹിറോഡററും വ്യാസനും, സോക്രട്ടീസും ബുദ്ധനും, നിക്സസും ഭീഷ്മനും, പൈസ്മിയനും പാരണയും ഇന്നൊന്നായി. ഇതെല്ലാം സാധാരണ സംഭവമാണോ അല്ല? ഈ വിവരവിവരണത്തിൽ കിഴക്കും പടിഞ്ഞാറും, കലേം ആകാശവും, സ്വർഗ്ഗവും ഭൂമിയും, ഇഹവും പരവും തമ്മിൽത്തമ്മിൽ ഇണങ്ങി. ഇത്തരം വിവരം ലോകത്തിലിന്ന് ആദ്യമായിട്ടായി. മനുഷ്യമായിട്ടില്ല. മേലിലുണ്ടാകുമോ എന്നും അറിഞ്ഞുകൂടാ.

സെലു: ഇതെന്താണിത്? എന്താണ് ഏകാഗ്രതയ്ക്കിനോടേ നോക്കുന്നതു ഫെലിക്സ്?

ഫെലിക്സ്: (സ്വഭാവം കൈക്കൊണ്ട് അസ്സസ്സപരത്തിൽ) കുന്നമില്ല—അല്ല? അനുവാദംതത്ര. ആതീച്ചും തത്ര.

സെലു: സുഖമനുഭവിയ്ക്കുമാറാകട്ടെ മകളേ!

ഫെലിക്സ്: അനുവാദംതത്ര അല്ല? (ദേരിൽ തലചായ്ക്കുന്നു)

സെലു: മകളേ; എന്റെ ദാമനേ; (കരയുന്നു) കരയുകയാണോ മകളേ?

ഫെലിക്സ്: ഇല്ലല്ലോ, ദാ: (കണ്ണീരടക്കി) അല്ലാ കർത്തവ്യം എന്നു വിളിയ്ക്കുന്നു. കരൊത വിളികേൾക്കാനും എനിക്കിടയില്ല. ഞാൻ പോയിവരുട്ടെ. യാത്രാനുവാദം തത്ര അല്ലാ (മട്ടുകുത്തി, കമ്പിട്ട് അതീച്ചും മൂടി) എത്രകാലം ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കുമോ അത്രയും കാലം ഈ പുണ്യപാദസ്മൃതി എന്റെ ഹൃദയത്തിൽ വിളങ്ങുമാറാകട്ടെ. ഈ അമൃതസ്മൃതി എന്നെ ജീവിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്! ദൈവൻ ഈ ജീവിതബലി സ്വീകരിക്കേണമേ (മറയുന്നു.)

സെലു: ഫെലിക്സ്! (മുമ്പോട്ടുപോയി വീണ്ടും പിന്തിരിഞ്ഞു) ഇല്ലില്ല: അവർ ദേവിയാണ്. ഇത് അപൂർവ്വവും സ്വർഗ്ഗീയവുമാണ്. ഇത്രയും വലിയൊരു ജീവിതബലി ലോകത്തിലുണ്ടായിട്ടില്ല

പ്ല. പോകും. ഞാൻ നാട്ടിലേയ്ക്കു തിരിച്ചുപോകും. എന്നാൽ എവിടേയ്ക്കു? ഇതെന്തവസ്ഥയണിതു്. ഫോറോസ്കരം: ഇത ഇരുട്ടിൽ വഴികാണുന്നില്ല. എന്നെയസനാക്കിയുടവെച്ചു അവർ പോയ്ക്കളഞ്ഞു (എൻറി ഗോനസ് വരുന്നു.)

സെല്യ: ആരതു്?

എൻറി—ഞാൻ—എൻറി ഗോനസ്:

സെല്യ: (സവിസ്തരം) എൻറി ഗോനസ്! നീയിവിടെ—

ഇത നേരത്തു്—

എൻറി: അതുതം തോന്നുന്നുണ്ടോ ചക്രവർത്തി.

സെല്യ: ഓ: എന്നെ കളിയറക്കേൻവേണ്ടി പുറപ്പെട്ടതാണു് അല്ലേ?

എൻറി: അല്ല ചക്രവർത്തി.

സെല്യ: പിന്നെ?

എൻറി: എൻറ അച്ഛന്റെ വിവരം പറയാൻ വന്നതാണു്.

സെല്യ: അയ്യകൊണ്ടു് ഒരാവശ്യവും ഇപ്പോഴില്ല.

എൻറി: തീർച്ചയായും പ്രയോജനമുണ്ടു്. ഞാൻ ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ വിദ്വേഷമായ യവനഭൂമിയിലേയ്ക്കു ചെന്നു. ഇന്നു വീണ്ടും ഭ്രാന്തനെപ്പോലെ തിരിച്ചുവന്നിരിക്കുന്നു. മറ്റൊരുഭേദമില്ല. തീർച്ചയായും പ്രയോജനമുണ്ടു്.

സെല്യ: എന്നാൽ ഹെലനീനു മഹാരാജ ചന്ദ്രഗുപ്തൻ മരിക്കിയിരുണു്.

എൻറി: അവരുടെ നീമയ്ക്കൊത്തതരത്തിൽ വിവാഹഘോഷം നിറവേറും. ഞാൻ നേരിട്ടു് അങ്ങോട്ടു പോകും. അതെ, ദമ്പതികളെ ആശീർവ്വിക്കും!

സെല്യ: എന്താണു്, നേരംപോക്കു പറകയാണോ, എൻറി ഗോനസ്!

എൻറി: നേരംപോക്കിനുള്ള സമയമല്ല ചക്രവർത്തി. ഇതെല്ലാം അക്ഷരപ്രതി വാസ്തവമാണു്. വലിയൊരു വെള്ളപ്പൊക്കം അങ്ങുളുടെ മുകളിൽക്കൂടി കടന്നുപോയി. ഞങ്ങൾ ഇരുവരും

ഭയം ഭയപ്പെട്ടുനിൽക്കുന്ന മനുഷ്യവർഗ്ഗം ആ വെള്ളപ്പൊക്കം കഴുകിക്കളഞ്ഞു. ഒന്നാമതും ബാക്കിനിന്നു. ഒരു തീലാസം തകർന്നുപോയി അതിന്റെ ഭാരം തുണ്ടും ആകാശത്തിലും നിൽക്കുമ്പോൾ; വളത്തിലും കറുത്തുപോയി. ദീർഘകാലത്തിൽ മരണം മോലിക്കപ്പെട്ടു. അസ്ഥികൾ മാത്രം ശേഷിച്ചു. എന്നാലതിന്റെ ഭാരം എല്ലാം പരിചരവനമാണ്. വല്ല കളങ്കവുമുണ്ടെങ്കിൽ അത് കെട്ടടങ്ങി. തന്നിരിക്കും മാത്രം ശേഷിച്ചു!

സെലു: ഇതിന്റെ താല്പര്യമെന്താണ്?

എന്റെ: സകലപ്രേമത്തെ നിഷ്കാമപ്രേമംകൊണ്ടു പരിശുദ്ധമാക്കുക; മനുഷ്യനെ ദേവനാക്കി മാറ്റുക; മനുഷ്യലോകത്തെ സ്വർഗ്ഗമാക്കി മാറ്റുക. മനുഷ്യനിതെല്ലാം സർവ്വമാണോ എന്നു ഞാൻ സംശയിച്ചിരുന്നു. എന്നാൽ ഒരു കാര്യം തീർച്ചപ്പെട്ടു. സാധനമാണു സിദ്ധി. ഇന്ന് അവർ—ഫെലൻ—എന്റെ സഹോദരിയായിച്ചെന്നുനിൽക്കുന്നു.

സെലു: എന്റെ ഗോനസ്, താൻ പറയുന്നതൊന്നും എനിക്കു മനസ്സിലാവുന്നില്ല.

എന്റെ: തരകടക്കൊന്നും മനസ്സിലാവുകയില്ല. വെറും പാവമായ ഒരു നാടൻ കർമ്മബാലികയെ പാട്ടിൽ മയക്കിപ്പിടിച്ചു ധാർമികമായി അവളെ വേട്ട് ആർ അവളേയും കുറഞ്ഞുകൊണ്ടും തെരുവിലെ പിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നിട്ടുള്ള ചക്രവർത്തി പട്ടണത്തിലേറിയിരുന്നുവോ ആ ആർക്കു ഇതെങ്ങിനെ മനസ്സിലാക്കുവാൻ കഴിയും? ചക്രവർത്തി, ഭാഗ്യംകൊണ്ടു ആ എന്റെ അമ്മ ഇന്ന് ഈ ലോകത്തിലില്ല. നിങ്ങളുടെ കരോരമായ ആ പരിശുദ്ധതയിനം, ആ മുട്ടിയേറിയ ഉടലാളിനും ചെയ്യാൻ കഴിയത്തക്കതൊന്നും, അതു എന്റെ സ്നേഹപരിഷ്കാരം ചെയ്തവെച്ച് എന്റെ അമ്മ സ്നേഹനിരീലാളായിപ്പോയി. നിങ്ങളുടെ വർഗ്ഗങ്ങൾക്കു ശേഷം അവർ ആ സുഖമുട്ട സഹിക്കാൻ കെൽപ്പുണ്ടായില്ല. (തെരുവയിററുന്നു.) ചക്രവർത്തി—

സെലു: കൺമുമ്പിൽ കരിനിഴൽ വീണുകിടക്കുന്നു. നീയാരാണ്? ആരാണ് നീ?

എൻറി: അടിമയാണു്, പിച്ചക്കരനാണു്. എല്ലാമാണു്. എന്നാൽ ജാതകനല്ല ഞാൻ. എൻറ അച്ഛൻ അമ്മയെ ധർമ്മിയെ മ്പുകാരും വിവാഹം ചെയ്തിട്ടുണ്ടു്.

തെലു: (തൊണ്ടയിടി) അപ്പോൾ നിന്റെ അച്ഛൻ ആരാണു്?

എൻറി: എൻറ അച്ഛൻ—ആ പേരു് ഉച്ചരിയ്ക്കുമ്പോൾ ഖടജകൊണ്ടു് എൻറ മുഖം താഴുന്നു. (തൊണ്ടയിടി) എൻറ അച്ഛൻ ധർമ്മപതിയെ പരിത്യജിച്ചും (സെലുക്കസ് മറയുന്നു.) സെലുക്കസ് വാതിലുപിടിച്ചു കുറച്ചുനേരം നിന്നു മെല്ലെ മെല്ലെ പോകുന്നു.)

രംഗം ൭

സ്ഥലം: മനധരജഭവനം. സമയം: രാത്രി.

വിവിധവസ്ത്രത്തിലുള്ള പതകകൾ. അതി ഭൂതതു് യന്ത്രസംഗീതം. ചന്ദ്രഗുപ്തനും ചൊലനും സിംഹാസനത്തിൽ. അടുത്തു് മന്ത്രിയും അംഗരക്ഷകനും. മമ്പിലായി ചാണക്യനും, കാർത്ത്യായനനും ആരോളിയും.)

ചാണക്യ: മഹാരാജ ചന്ദ്രഗുപ്ത അങ്ങു് സ്വന്തം ബഹുബലം കൊണ്ടു് ഹിന്ദുക്കളു് പറ്റുതം മുതൽ കന്യാകുമാരിവരെ നീണ്ടുകിടക്കുന്ന ഒരു മഹാസമുദായം സ്ഥാപിച്ചിരിയ്ക്കുന്നു. ഭാരതവഷത്തിലെ എന്തൊരു ചക്രവർത്തിയുടെ ഭാവനയിലും ഉദിച്ചുയരാതിരുന്ന സമുദായം സ്വന്തം കൈയുക്കുകൊണ്ടു് അങ്ങു് യവനസേനയെ അടിച്ചോടിച്ച് ഭാരത ചരിത്രത്തിൽ ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പേരു് തളിപ്പിയിൽ കുറിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ചന്ദ്രഗു: ചന്ദ്രഗുപ്തന്റെ പുകൾപ്പൊലിമകൾക്കു് പിന്നിൽ ഇരുഭവന്റെ അനുഗ്രഹമസ്സമീപമുള്ളതു്.

ചാണക്യ: ഇന്നത്തോടുകൂടി നമ്മുടെ പ്രവൃത്തി കഴിഞ്ഞു. ഇതിയി ചാണക്യനു് വിടയരുളണം.

ചന്ദ്രഗു: എന്തൊരപരാധംകൊണ്ടാണു് അങ്ങു് ഞങ്ങളേയ്ക്കു് പേക്ഷിച്ചുപോകുന്നതു്?

ചാണക്യ: വസ, ഒരു കുറവുണ്ടാകട്ടെ: ഞാനിതേവരെ ചെല്ലത്തൊട്ടുതമയായും അമാനുഷമായ ബ്രാഹ്മണോചിതം. ഭക്തി, ഭരത, പ്രതിഫിംസ തുടങ്ങിയവ ബ്രാഹ്മണോചിതം. ക്ഷമ, സൗമ്യം, ത്യാഗം, ഇതൊക്കെയാണ് ബ്രാഹ്മണധർമ്മങ്ങൾ. ബാഹ്യബലംകൊണ്ട് ആജിച്ചതേതോ ആ സൗമ്യനെ തക്ക മന്ത്രിയുടെ പിൻതുണയോടുകൂടി ഭരിയ്ക്കൂ!

കാർത്ത്യായ: അപ്പോൾ?

ചാണക്യ: ഞാൻ മേലിൽ ഭരണസൂത്രം പഠിക്കുകയില്ല. ഇതിന്മേലിൽ അമ്മ (ആത്രേയിയോട്) നീയെന്നെ ഭരിയ്ക്കൂ. "ഈ ഭ്രാന്തപുത്രനെ രണ്ടു കൈകൊണ്ടും കെട്ടിവരിഞ്ഞിട്ടു അമ്മേ! യശോദ വെണ്ണക്കുള്ളനായ ഉണ്ണിച്ചുണ്ണനെയെന്നപോലെ ഇവരും ക്ഷമാലവിദ്യയറിയാം. ഏതോ മോഹമന്ത്രതക്കിയിൽ ഇവർ കരിമ്പറയുടെ നടുവിൽ നീരുറവുണ്ടാക്കുന്നു. ഉണങ്ങിയ മരത്തെ പവിഴച്ചെണ്ടുണിയിച്ചിരിക്കുന്നു. വത്ര. വത്ര, മാതാവേ ജീവിതത്തിന്റെ ഹൃദയകാശത്തിൽ നിറയൂ. ഭൂതകാശമായ ജനനിയെപ്പോലെ ജീവിതത്തിന്റെ തകൻ ക്ഷേത്രത്തിൽ എഴുന്നള്ളിയിരിയ്ക്കൂ. എന്റെ കൈപിടിച്ച് വെളിച്ചം വീതിയ പരകാലത്തിലേയ്ക്കു വഴികാണിയ്ക്കൂ.

(ആത്രേയിയോടുകൂടിപ്പോകുന്നു.)

ചന്ദ്ര: ഈ തുച്ഛരണ്യത്തിനുള്ളിൽ ഇത്രയ്ക്കു വലിയ ഒരു ഹൃദയം ഉള്ളിരിപ്പുണ്ടായിരുന്നു.

കാർത്ത്യായ: ഇന്ന് പ്രകൃതിസ്വന്തം നിറം കാണിച്ചു. ഇത്രയും വലിയ തല, ഹൃദയമില്ലാത്ത നിലയിൽ എങ്ങനെ നിലനില്ക്കും. പ്രപഞ്ചത്തിന് സമീകാർ കഴിയാത്തതാണ് ആ അഭിനയം.

(മുറ വരുന്നു.)

മുറ: മഹാരാജ ചന്ദ്രപ്പൻ ജയിക്കട്ടെ.

(ദമ്പതികൾ വണങ്ങുന്നു.)

മുറ: അന്നത്തെ ഇളമ്പിയുടെ മകനാണ് വിരാവിയെഴുതിയ ചക്രവർത്തി ചന്ദ്രപ്പൻ.

ചന്ദ്ര: പോരാ, അമ്മയുടെ പവിത്രനാമകീതമായി ഈ വംശം "മെഴുവംശ"മെന്നപേരിൽ പൂജാമഹാകട്ടെ!

മുര: ചിരഞ്ചീവിയായിരിയ്ക്കു മകനേ, മകളേ എന്റെ ഗൃഹചക്ഷിയായി അതിനെയാകമാനം പ്രകാശപുണ്യമാക്കൂ.

(പോകുന്നു)

ചന്ദ്രന: ഏതോ ഒരു മധുരകണ്ഠധാനിയില്ലായ്ക്കോലീ ഉത്സവതീതം വിലാപമായിത്തേന്നേന്നു.

ഹെലൻ: ആരുടേയൊണീ മധുരകണ്ഠധാനി?

ചന്ദ്രന: ചന്ദ്രകുതുചിഹ്നം, ആ ആത്മസുഹൃത്തിന്റെ ആരുടെ മുമ്പം ഇന്ന് സമുച്ചോപരി സമുച്ചലമകമായിരുന്നു. ആ ആളുടെ.

ഹെലൻ: ആ ഗുഹ്യതയെ നിറയ്ക്കുൻ എനിക്കു കഴിവില്ലേ?

ചന്ദ്രന: ഇല്ല ഹെലൻ! പകരം ഒന്നും പ്രതീക്ഷിക്കാതെ, സ്വീകരിയ്ക്കുതെ ഈ ലോകത്തിൽ തനിയ്ക്കുള്ളതെല്ലാം സുഹൃത്തിന്റെ കാലിൽ അടിയറവെയ്ക്കുന്ന സുഹൃത്തു! അങ്ങനെയൊരു സുഹൃത്തു എത്ര വലിയ സ്വന്തമാണ്. ആ സ്വന്തു നന്മിച്ചുള്ള ഭൂഖം അതനുഭവിച്ചവനേ അറിയൂ. ആ സുഹൃത്തിനെ ഞാൻ അപമാനിച്ചുവിട്ടു. അദ്ദേഹം ആ അപമാനത്തെ കാലുകൊണ്ടു ചവുട്ടിത്തേച്ചു എന്നെന്നേയ്ക്കുമായി തെറ്റകാരനാക്കിവെച്ചു വേർപിരിഞ്ഞുപോയി.

(എന്റെറീതോനസ് വരുന്നു)

എന്റെറീ: ഹെലൻ!

ഹെലൻ: (നടുങ്ങി) ആരു? എന്റെറീതോനസ്സോ?

(മുഖം മാറുന്നു)

എന്റെറീ: ഹെലൻ, പ്രിയ സഹോദരീ; ഞാനിതര യവന രാജ്യത്തുനിന്ന് വിവാഹസമ്മാനമായി എത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇതാ ഈ സഹോദരന്റെ മംഗളാശംസ! ഹേ ഭാരതചക്രവർത്തി അങ്ങയ്ക്കും ഞാൻ ഇതാ വിവാഹസമ്മാനം നൽകുന്നു. ഇരുമ്പുപിടിയോടുകൂടിയ ഈ ഉടമ്പാൾ, ഇതു, ധർമ്മരാജ്യസ്ഥാപനത്തിന്നുതക്കമാറാകട്ടെ!

(സ്വന്തം വാൾ ചന്ദ്രനപ്പന്റെ മുമ്പിൽ വെക്കുന്നു).

ചന്ദ്രന: നിങ്ങളതാണ്!

എൻറി: മനസ്സിലായില്ല, അല്ല! എന്നാൽ ഞാൻ താങ്കളെ മറന്നിട്ടില്ല. ആരുടെ വെട്ടേറും? തന്റെ ഉടവാൾ തെറിച്ചു വീണുവോ ആ ആളെ എൻറീയോനസ് ഒരു കാലത്തും മറക്കുകയില്ല! എന്നാലിതും ദൈവേച്ഛയായിരുന്നു. ആ വെട്ട്, എന്നെ പിഴുതെടുത്തുപോയതിൽനിന്ന് വിമുക്തയാക്കി.

ചന്ദ്രമുഖൻ: ഇതെങ്ങനെ? നീങ്ങളുടെ അച്ഛനാരാണ്?

എൻറി: യവനസമുദായ സെലൂക്കസ്!

ഫെലിക്സ്: (ഞെട്ടി) എന്ത്? സെലൂക്കസ്സാണോ നീങ്ങളുടെ പിതാവ്?

എൻറി: അതെ നീയെന്നെ ചെറുത്തതെത്രയും നന്നായി. അതും ദൈവേച്ഛയായിരുന്നു. എന്നാൽ ഭ്രാന്തഭാവത്തിൽ നിന്നു കൈയൊഴിഞ്ഞു മേലിൽ സ്റ്റേറിക്കാൻ കഴിയുമോ?

ഫെലിക്സ്: എൻറീയോനസ് എൻറി സഹോദരൻ! ഇതെന്തവിദ്വേഷം കൂടിയാണ്? ഒരേ സമയത്തു സംഹാരവും സൃഷ്ടിയും, മൃത്യുവും പുനർജന്മവും. അപ്പോൾ എൻറീയോനസ് എൻറി സഹോദരനാണ്!

എൻറി: അതെ, സഹോദരീ!

ഫെലിക്സ്: സഹോദര, താങ്കളുടെ വലിയ മല തന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്നു പുഴക്കിമറിച്ചു. എനിക്ക് ശ്വാസം കഴിക്കാറായി. എൻറീയോനസ്, സഹോദര, മാപ്പുതരു, മാപ്പുതരു. സഹോദര! (കുൽക്കൽ വീഴുന്നു).

എൻറി: എഴുന്നേൽക്കു ഫെലിക്സ് (എഴുന്നേൽക്കുന്നു.) യഹൂദന്മാരെന്ന പണിപ്പെട്ട താങ്കൾ നേടിയോ, ആ ധർമ്മത്തെ ഹൃദയത്തിൽ സദരം ധരിക്കൂ. ലോകത്തിലൊരിക്കലും പാപമല്ലാത്തതാണീ രത്നം. ഈ സെലൂക്കും—അതെ ഗ്രീഷ്മത്തുനിന്നു കാലോചാരപക്ഷമോ മനോഹരപ്രഭം തിളങ്ങിനില്ക്കുന്നു, വെളിച്ചമുള്ളതെളിയിക്കുന്ന മന്ദിരം മുമ്പിൽ നാണക്കേടുന്നു. ഈ സെലൂക്കും ഉൽകൃഷ്ടമാണ്. എന്നാലിതും ഉൽകൃഷ്ടമായി മനോഹരമാകുകയും ചെയ്യും. എന്തെങ്കിലും പാപമേൽക്കൂ അപ്പോസ്തലിയാണ് ഫെലിക്സ്, എന്നാലുള്ളിവിധം വിധിയാണ്. (മരയ വരുന്നു).

മരയ: ഭാരതസമുദ്രം ഭാരതസമുദ്രത്തിലും ജയിക്കട്ടെ!

ചന്ദ്രൻ: ഇതാ മരയ വന്നുത്തരിക്കഴിഞ്ഞു. വരൂ ജീവനിലും
ഞാൻ ഉത്സവത്തെ സ്വന്തം സ്റ്റേജായിക്കൊണ്ടു ജീവിപ്പിയ്ക്കും.

മരയ: ഭാരതാധിപതിയ്ക്കും ഒരു മഹാജോലിമാരും നൽകു
വാൻ പോന്നതാണ് ഞാൻ. ചക്രവർത്തിക്കു സമ്മതമുണ്ടെങ്കിൽ
എന്റെ കൈക്കൊണ്ടുതന്നെ ഈ രത്നമാരും അവരുടെ കഴുത്തിലു
ണിയിച്ചുപോവാമെന്നു വിചാരിക്കുന്നു!

ചന്ദ്രൻ: (സന്തോഷം) എവിടേക്കു? എവിടേയ്ക്കു പോകുന്നു
മരയ.

മരയ: (വരണ്ടു പുഞ്ചിരിയോടെ) ഈ മഹാബ്രഹ്മാണ്ഡ
ത്തിൽ സന്യാസിനിയായ മരയയ്ക്കും ഇന്നു പൊരുകാൻ ഒരു
സ്ഥലംപോലും കിട്ടുകയില്ലേ?

ചന്ദ്രൻ: മരയേ, ചന്ദ്രനേയും എന്റെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോയി.
ഇന്നു നീയും എന്റെ ഉപേക്ഷിച്ചുപോകുന്നു. എന്റെ സഹോദ
രീസ്ഥാനത്തിവിടെയിരുന്നു ഏഴയത്തിന്റെ ഇന്ദ്രിയയെ പൂർണ്ണ
മാക്കും.

മരയ: ഭാരതസമുദ്രം (തലതാഴ്ത്തി; വീണ്ടും തലയുയർത്തി)
ഞാനീ അഹങ്കാരത്തെ തരിപ്പണമാക്കും. ഈ അന്ധിപരീക്ഷയിൽ
ഞാൻ ജയിക്കും. ഞാനങ്ങയുടെ സഹോദരീസ്ഥാനത്തിരുന്നു രാജ
ദമ്പതികളുടെ സുഖത്തിൽ സുഖമനുഭവിച്ചുകൊള്ളാം. ഇതാണെ
ന്റെ വ്രതം. ഇതാണെന്റെ സാധനം. ഇതാണെന്റെ ജീവിത
തപസ്വ. യാതൊന്നിനുവേണ്ടി ജീവിതശിലികൾ കറുത്തുനിൽ
ക്കുന്നു അതിന്റെ വിജയത്തിന് അതീതമാം തരം. (മുഖം
മായ്ക്കുന്നു.)

ഹൈല: (മരയയുടെ അടുത്തുചെന്നു സസ്തേഹം കൈപിടി
ച്ച്) മരയേ, മുഴുവനും മറയ്ക്കൂ. സഹോദരി, എന്തു മുഖമാണ്
നിനക്കുള്ളത്? വരൂ, സഹോദരി. നമുക്കു—രണ്ടു പുഴകൾക്കും—
ഭേദം കടലിൽ ചെന്നുചേരാം. സൂര്യകിരണവും മഴയും ഒത്തുചേർന്നു
മേഘത്തിന്റെ വിരിമറയിൽ ഒരു മഴവില്ലു നില്ക്കും. എന്തി

നമുക്കു സഹോദരി ഉണ്ടാകുമോ? ഓ! ആകാശത്തിൽ സൂര്യനും ചന്ദ്രനും ഉദിച്ചുയരുന്നില്ല! വരു സഹോദരി.

മറയ: വേണ്ട, ഹെലൻ. സഹിക്കും. സഹിക്കാൻ കഴികയില്ലെങ്കിൽ സ്രീജനംകൊണ്ടു സാധ്യം? വരു ഹെലൻ, ഞാനിരുന്നാൽ നിങ്ങളുടെ കഴുത്തിലണിയിക്കാം. (കൈപ്പിടിച്ച്) ഈ മുഖം—ഈ സൗന്ദര്യം—ഈ വലിയ ഹൃദയം, എല്ലാം ഉല്പന്നമാണ്. നിങ്ങൾ എന്റെ ചന്ദ്രമൗലി സഖ്യമായി വാഴിയ്ക്കൂ. ഇന്ന് ഇനി ഒരു ഉദ്യമമില്ല. വരു ഹെലൻ! (രത്നമുഖ ഹെലന്റെ കഴുത്തിലണിയിക്കുവാൻ തുടങ്ങുന്നു.)

ഹെലൻ: (മറയയുടെ രണ്ടു കൈകളും പിടിച്ച്) വരു മറയെ. ഞാൻ പറഞ്ഞതരും, ഈ പുരുഷ ആക്ഷേപത്തിലാണ് നീ കെട്ടിയിട്ടുണ്ടാക്കിയതെന്ന്. (മറയയുടെ കൈകൊണ്ട് ആ രത്നമുഖ ചന്ദ്രമൗലിയുടെ കഴുത്തിലണിയിച്ചു. മറയയുടെ രണ്ടു കൈകളും പിടിച്ച് പൊക്കി തന്റെ കഴുത്തിൽ ധരിച്ചു.) അതിലും വിലയേറിയ ഈ രത്നമുഖ എന്റെ കഴുത്തിലിരിക്കട്ടെ. (കെട്ടിപ്പിടിക്കുന്നു) മറയേ, നീ ചന്ദ്രമൗലിയുടെ സഹോദരിയല്ല, എന്റെ സഹോദരിയാണ്.

എന്റെ: ചന്ദ്രമൗലി, അങ്ങനെ മറയയുടെ സഹോദരിയല്ല, എന്റെ സഹോദരിയാണ്, (കെട്ടിപ്പിടിക്കുന്നു)

തിരുശ്ശീല.

ഇതേമേൽ.

12-5
64
30
12
12

ഉപപാഠപുസ്തകങ്ങൾ

1945-ലെ പുതിയ പാഠപുസ്തകക്കമ്മിറ്റി
അംഗീകരിച്ചത്

മലയാളം: കൈവിളക്കുകൾ (ഫോം 2)	1	0	0
ബ്രഹ്മസൂത്രം (ഫോം 2)	1	0	0
രവണൻ (ഫോം 2)	1	0	0
പ്രതിശ്രുതി (ഫോം 1)	0	10	0
കഥാകേമരം (ഫോം 2)	0	12	0
കേതവാലൻ (ഫോം 1)	0	8	0

SARASWATHI (ELEC.) PTG. & PBG. HOUSE,
TRICHUR.